zborník

ALTERNATÍVY PRÁVNEJ OCHRANY ZRANITEĽNÝCH DOSPELÝCH

Prelomenie paradigmy náhradného rozhodovania

Viktória Jančárová (zost.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

zborník

Alternatívy právnej ochrany zraniteľných dospelých

prelomenie paradigmy náhradného rozhodovania

(Od náhradného rozhodovania k podporovanému rozhodovaniu)

Viktória Jančárová (zost.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

2026

Alternatívy právnej ochrany zraniteľných dospelých : prelomenie paradigmy náhradného rozhodovania. (Od náhradného rozhodovania k podporovanému rozhodovaniu) / Viktória Jančárová (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2026. 176 s. ISBN 978-80-7160-807-3.

© Autori

Zostavovateľka Viktória Jančárová

Recenzenti: doc. JUDr. Renáta Šínová

prof. JUDr. Peter Molnár, PhD.

Publikácia je výsledkom riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

Návrh obálky: Veronika Ťažká

1. vydanie
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
2026

ISBN (e-verzia) 978-80-7160-807-3

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovanie používať za predpokladu uvedenie mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

Obsah

Obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení podľa § 42 ods. 1 ZMPS 4
Katarína Burdová
Zmluva o podporovanom rozhodovaní 31
Stanislav Celleng
Ako právo duševného vlastníctva reflektuje autonómiu zraniteľných tvorcov a pôvodcov v kontexte nariadenia DSA.....49
Martin Daňko
Zodpovednosť podporcu pri podporovanom rozhodovaní - zákonné povinnosti, konflikt záujmov a deliktné následky 72
Daniel Ivanko, Marek Ivančo
Ochrana ľudí so zdravotným postihnutím pred diskrimináciou 83
Soňa Kašická
Podporované rozhodovanie v návrhu nového Občianskeho zákonníka - zodpovednosť podporcu 102
Peter Koromház, Miroslava Kušníriková
Zásahy do spôsobilosti na právne úkony 121
Alexandra Löwy
Právne a inštitucionálne postavenie združení na ochranu dospelých v systéme podporovaného rozhodovania: komparatívna analýza 134
Sandra Meňhartová
Právo ochrany dospelých osôb: výzvy a možnosti v aplikačnej praxi 143
Sandra Meňhartová
Ochrana dospelých v rakúskom práve: modely, mechanizmy a poznatky z aplikačnej praxe 153
Zuzana Nötstaller
Subjekt podporovaného rozhodovania ako slabší subjekt v právnych vzťahoch ... 165
Romana Smyčková, Monika Gabrhelová

OBVYKLÝ POBYT DOSPELÉHO V ZRANITEĽNOM POSTAVENÍ PODĽA § 42 ODS. 1 ZMPS[1]

HABITUAL RESIDENCE OF A VULNERABLE ADULT UNDER SECTION 42(1) OF THE PILA

Katarína Burdová[2]

Abstrakt:. Príspevok analyzuje výklad pojmu obvyklý pobyt dospelej osoby v zraniteľnom postavení na účely určenia medzinárodnej právomoci podľa § 42 ods. 1 ZMPS. Pozornosť sústreďuje na rozhodovaciu prax slovenských súdov, najmä na kritériá používané pri určovaní obvyklého pobytu, význam objektívnych väzieb osoby k určitému štátu, úlohu jej subjektívneho úmyslu a mieru zohľadňovania judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Osobitne skúma prípady, v ktorých zdravotný stav osoby obmedzuje možnosť zistiť jej skutočnú vôľu. Analýza poukazuje na potrebu individualizovaného a kontextuálneho posúdenia obvyklého pobytu, ktoré zohľadňuje stabilitu fyzickej prítomnosti, sociálne a rodinné väzby, prejavy vôle dotknutej osoby a ochranný účel právnej úpravy.

Kľúčové slová: medzinárodná právomoc, obvyklý pobyt, dospelý v zraniteľnom postavení, medzinárodná ochrana dospelých

Abstract: The article examines how Slovak courts interpret the concept of habitual residence in the case of a vulnerable adult for the purposes of Section 42(1) of the PILA. In particular, it considers whether, in interpreting this concept, the courts refer to the existing case law of the Court of Justice of the European Union, which circumstances they regard as decisive, which circumstances they consider irrelevant, and to what extent they take into account the intention of the adult concerned.

Key words: international jurisdiction, habitual residence, vulnerable adult, international protection of adults

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

Úvod

Ustanovenie § 42[3] zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov (ďalej len „*ZMPS*") upravuje medzinárodnú právomoc slovenských súdov vo veciach spôsobilosti na právne úkony, poručníctva a opatrovníctva v prípadoch s väzbou k viacerým právnym poriadkom súčasne.

Toto ustanovenie prešlo najvýznamnejšou zmenou v roku 2005, keď bolo dovtedy používané kritérium štátnej príslušnosti nahradené kritériom obvyklého pobytu.[4]

Ako vyplýva z dôvodovej správy, cieľom tejto zmeny bolo zosúladiť právnu úpravu s modernými medzinárodnými štandardmi v oblasti ochrany osôb v cezhraničných situáciách, najmä s Haagskym dohovorom o medzinárodnej ochrane dospelých osôb (ďalej len „*Haagsky dohovor*").[5] Hoci Slovenská republika zatiaľ nie je zmluvnou stranou tohto dohovoru, je možné očakávať, že sa ňou v blízkej budúcnosti stane.[6]

Na úrovni Európskej únie sa tiež pripravuje nariadenie, ktorým sa v členských štátoch EÚ s výnimkou Dánska zjednotia o. i. pravidlá určovania medzinárodnej právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých (ďalej len „*pripravované nariadenie*").[7]

Obvyklý pobyt dotknutej osoby predstavuje základné kritérium medzinárodnej právomoci na konanie vo veciach, ktoré patria do pôsobnosti Haagskeho dohovoru (článok 5), ale aj podľa pripravovaného nariadenia, ktorého návrh v článku 4 obsahuje

---

[3] § 42 ZMPS má nadpis „Právomoc vo veciach spôsobilosti na právne úkony, poručníctva a opatrovníctva" a stanovuje *„(1) vo veciach obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ako aj v poručníckych a opatrovníckych veciach je daná právomoc slovenských súdov, ak má osoba obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky. (2) Ak právomoc slovenského súdu podľa odseku 1 nie je daná, slovenský súd urobí len opatrenia potrebné na ochranu osoby alebo jej majetku a upovedomí o tom príslušný orgán štátu obvyklého pobytu osoby. Opatrenia prijme súd podľa slovenského hmotného práva."*

[4] LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 246.

[5] Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, parlamentná tlač 838, osobitná časť k čl. III, k bodu 11 (§ 42) s. 42. Dostupné online: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188937

[6] K tomu pozri návrh rozhodnutia rady, ktorým sa členské štáty oprávňujú stať sa alebo zostať v záujme Európskej únie zmluvnými stranami Dohovoru z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých (COM (2023) 281).

[7] K tomu pozri návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých – čiastočné všeobecné smerovanie 2023/0169 (COD). Zaujímavé je, že toto nariadenie je prijímané riadnym legislatívnym postupom a nevzťahujú sa naň obmedzenia stanovené v článku 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní EÚ týkajúce sa rodinných vecí.

priamy odkaz na pravidlá uvedené v kapitole II Haagskeho dohovoru z roku 2000.[8] Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že pôsobnosť oboch týchto nástrojov je v porovnaní s § 42 ZMPS užšia a to z toho dôvodu, že kým dohovor[9] a pripravované nariadenie[10] sa vzťahujú len na ochranu dospelých v cezhraničných situáciách, ktorí z dôvodu svojej oslabenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nie sú schopní chrániť svoje záujmy (ďalej na účely tohto príspevku len *„dospelí v zraniteľnom postavení*"), § 42 ZMPS upravuje medzinárodnú právomoc aj na konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony maloletých.[11]

Cieľom tohto príspevku je preskúmať, ako slovenské súdy v súčasnosti interpretujú pojem obvyklý pobyt v prípade dospelej osoby v zraniteľnom postavení v kontexte § 42 ods. 1 ZMPS, konkrétne či sa pri jeho interpretácii odvolávajú na existujúcu judikatúru Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „*SDEÚ*") interpretujúcu pojem obvyklý pobyt na účely iných existujúcich nariadení EÚ, aké skutočnosti považujú za rozhodujúce, ktorým skutočnostiam neprikladajú význam a nakoľko zohľadňujú úmysel dotknutej dospelej osoby. Príspevok tak nadväzuje na existujúcu slovenskú

[8] Navyše oproti kritériám právomoci podľa haagskeho dohovoru pripravované nariadenie umožňuje voľbu právomoci (článok 6 návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023)280 final 2023/0169(COD)).

[9] Dohovor sa vzťahuje *„na medzinárodnú ochranu dospelých osôb, ktoré si z dôvodu zmenenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nedokážu ochrániť svoje vlastné záujmy.*" *Dospelá osoba je definovaná ako osoba, ktorá dosiahla vek 18 rokov, dohovor sa však uplatňuje aj na ochranné opatrenia prijaté s ohľadom na dospelú osobu, ktorá nedosiahla vek 18 rokov v čase, keď sa opatrenia prijímali. V článku 3 sa vymenúvajú typy ochranných opatrení, o ktorých sa v dohovore uvažuje, ale nie je jeho cieľom byť úplný. Opatrenia zahŕňajú napríklad určenie právnej nespôsobilosti, zriadenie ochranného systému pre dospelých*.." LORTIE, P. Haagsky dohovor z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých osôb: správa. Brusel: Európsky parlament, Generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky, Tematická sekcia C: Práva občanov a ústavné veci, 2012, s. 4. Dostupné cez: https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58889/20130110ATT58889SK.pdf

[10] Článok 2 ods. 1 pripravovaného nariadenia stanovuje: *„toto nariadenie sa uplatňuje v občianskych veciach na ochranu dospelých v cezhraničných situáciách, ktorí z dôvodu svojej oslabenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nie sú schopní chrániť svoje záujmy.*" Ods. 2 stanovuje *„Toto nariadenie sa uplatňuje aj na opatrenia vo vzťahu k dospelému, ktorý v čase prijatia opatrenia ešte nedosiahol vek 18 rokov.*" V zmysle článku 2 ods. 3 pripravovaného nariadenia sa veci uvedené v odseku 1 môžu týkať najmä a) určenia nespôsobilosti dospelého a uloženia ochranného režimu...."

[11] Takéto konanie nevylučuje podľa slovenských autorov ani slovenské hmotné právo, napr. Strapáč uvádza: *„ak sa maloletý dostane do vyššieho veku, pričom na podklade premisy o rozumovej a vôľovej vyspelosti všeobecne predpokladanej na jeho vek by mal už byť schopný robiť aj závažnejšie úkony, avšak jeho intelekt sa natoľko nerozvinul, aby sme o tejto možnosti mohli uvažovať, preto mu súd obmedzí spôsobilosť na určité právne úkony, na ktoré by už s prihliadnutím na svoj vek bol oprávnený, prípadne ho spôsobilosti na právne úkony pozbaví.*" In: STRAPÁČ, P. § 9 [Spôsobilosť maloletých na právne úkony]. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 58.

spisbu,[12] ktorá sa venovala pojmu obvyklý pobyt dieťaťa a obvyklý pobyt manžela, pričom interpretácii pojmu obvyklý pobyt dospelých v zraniteľnom postavení nebola doposiaľ v podmienkach Slovenskej republiky venovaná dostatočná pozornosť. Cieľom tohto príspevku je nielen zhodnotiť doterajšiu aplikačnú prax slovenských súdov, ale zároveň poukázať na situácie, v ktorých môže byť určenie obvyklého pobytu problematické a ponúknuť prehľad existujúcich zahraničných doktrinálnych prístupov k tejto otázke.
Na dosiahnutie tohto cieľa bude analyzovaná dostupná zahraničná literatúra, následne budú analyzované rozhodnutia slovenských odvolacích súdov, na základe ktorých bude posúdený prístup týchto súdov k interpretácii skúmaného pojmu. Rozhodnutiam slovenských prvostupňových súdov nebude v tomto príspevku, s jedinou výnimkou, venovaná pozornosť. Rozhodnutia slovenských odvolacích súdov boli vyhľadávané prostredníctvom portálu judikaty.info zadaním slov „obmedzenie spôsobilosti" a „97/1963" bez použitia filtrov či obmedzení. Vyhľadávanie sa uskutočnilo od marca do júna 2026.

Všeobecne k pojmu obvyklý pobyt

Obvyklý pobyt sa ako kritérium medzinárodnej právomoci a hraničný určovateľ využíva nielen v ZMPS, ale aj v medzinárodných dohovoroch prijatých na pôde Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného či v nariadeniach Európskej únie v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach. Žiadny z týchto prameňov neponúka legálnu definíciu pojmu obvyklý pobyt fyzickej osoby.[13] Zároveň je však potrebné uviesť, že nariadenie o dedičstve[14] v odôvodneniach 23 a 24 ponúka návod na interpretáciu tohto pojmu v určitých špecifických situáciách.
SDEÚ vykladal pojem obvyklý pobyt v kontexte viacerých nariadení EÚ z oblasti medzinárodného práva súkromného EÚ.[15] Ako bolo uvedené vyššie, návrh

[12] Najmä HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267.
[13] Výnimkou sú nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II), ktoré obsahujú vymedzenie pojmu obvyklý pobyt fyzickej osoby konajúcej v rámci svojej podnikateľskej činnosti.
[14] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve. (ďalej len *„nariadenie o dedičstve*").
[15] Napr. Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 16. júla 2020, E. E., C-80/19, ECLI:EU:C:2020:569 – výklad pojmu obvyklý pobyt poručiteľa v kontexte nariadenia o dedičstve; Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, IB proti FA, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955 – výklad pojmu obvyklý pobyt navrhovateľa na účely právomoci vo veciach rozvodu podľa čl. 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 (Brusel IIa); Rozsudok Súdneho dvora z 1. augusta 2022, MPA, C-501/20, ECLI:EU:C:2022:619 – výklad pojmu obvyklý pobyt v kontexte nariadenia Rady (ES) č.

pripravovaného nariadenia o medzinárodnej ochrane dospelých predpokladá priamy odkaz na kritériá medzinárodnej právomoci podľa Haagskeho dohovoru o medzinárodnej ochrane dospelých, ktorý tiež využíva kritérium obvyklého pobytu. Po prijatí nariadenia sa Haagsky dohovor stane súčasťou práva Európskej únie a SDEÚ bude mať právomoc vykladať jeho ustanovenia. V súčasnosti však SDEÚ nemá právomoc interpretovať ani Haagsky dohovor o ochrane dospelých a ani ustanovenie § 42 ZMPS, ktoré je predmetom tohto príspevku.

V tejto súvislosti vyvstáva viacero otázok, ktorým sa budeme postupne venovať v tejto časti. Keďže obvyklý pobyt ako kritérium medzinárodnej právomoci doposiaľ SDEÚ vykladal len v kontexte iných nariadení, budeme skúmať, či a do akej miery je tento výklad už v súčasnosti použiteľný pri interpretácii § 42 ZMPS.

SDEÚ v rozsudku IB proti FA[16] na účely nariadenia Brusel IIa naznačil potrebu odlišného prístupu k interpretácii pojmu obvyklý pobyt dospelého v porovnaní s pojmom obvyklý pobyt dieťaťa. S ohľadom na túto skutočnosť budeme skúmať, či uvedené platí aj pre pojem obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení. Následne predstavíme existujúce teoretické prístupy k posudzovaniu obvyklého pobytu dospelého v zraniteľnom postavení.

Univerzálna interpretácie pojmu obvyklý pobyt

Autori[17] si kladú otázku, či obvyklý pobyt predstavuje pojem, ktorý sa vykladá jednotne naprieč všetkými prameňmi medzinárodného práva súkromného, alebo či sa vyžaduje jeho kontextuálny výklad s ohľadom na oblasť, v ktorej sa toto kritérium využíva, príp. na účel právnej úpravy, štruktúru právneho predpisu a pod.

Doktrinálne názory na túto otázku sa líšia. Ako upozorňujú Weller a Rentsch, na jednej strane stoja zástancov jednotného výkladu pojmu obvyklý pobyt naprieč všetkými prameňmi medzinárodného práva súkromného, ktorí argumentujú najmä požiadavkami právnej istoty, predvídateľnosti a snahou o redukovanie aplikačnej zložitosti[18] pri výklade tohto pojmu, a na druhej strane zástancovia prísne

2201/2003 (Brusel IIa) a nariadenia Rady (ES) č. 4/2009 o vyživovacej povinnosti. Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) z 22. decembra 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829 – výklad obvyklého pobytu maloletého dieťaťa podľa nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 (Brusel IIa).

[16] Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, IB proti FA, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955 – k tomu bližšie bod 54 a nasledujúce.

[17] Napr. WELLER, M.-P., RENTSCH B. „Habitual Residence": A Plea for "Settled Intention". In: LEIBLE, S. (ed.) General Principles of European Private International Law. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, s. 183 - 184.

[18] NÍ SHÚILLEABHÁIN, M. Adult habitual residence in EU private international law: an interpretative odyssey begins. In: Journal of Private International Law. 2025, roč. 21, č. 1, s. 64. Dostupné online: https://www-1tandfonline-1com-1vff4ihv02241.erproxy.cvtisr.sk/doi/full/10.1080/17441048.2025.2479265

kontextuálneho výkladu, ktorí zdôrazňujú najmä odlišné funkcie, ktoré toto kritérium plní v jednotlivých oblastiach medzinárodného práva súkromného.[19]
Uvedené prístupy by v nami skúmanej oblasti mohli viesť k nasledujúcim záverom: Ak by sa prijal prístup založený na požiadavke jednotného výkladu pojmu obvyklý pobyt naprieč prameňmi medzinárodného práva súkromného, rovnaké skutkové okolnosti relevantné pre určenie obvyklého pobytu by sa mali v zásade posudzovať podľa rovnakých kritérií a mal by sa im pripisovať porovnateľný význam bez ohľadu na právny predpis. Preto obvyklý pobyt konkrétnej osoby v zraniteľnom postavení by bol určený v tom istom štáte tak na účely aplikácie napr. čl. 6 ods. 1 nariadenia Rím I, ako aj na účely článku 4 nariadenia o dedičstve či na účely nami skúmaného § 42 ZMPS. Naopak, ak by sme prijali tézu o potrebe kontextuálneho výkladu pojmu obvyklý pobyt osoby, nie je vylúčené, že vo výnimočných situáciách by sa obvyklý pobyt osoby v zraniteľnom postavení mohol nachádzať v inom štáte na účely čl. 4 nariadenia o dedičstve než na účely § 42 ZMPS príp. v budúcnosti na účely Haagskeho dohovoru o ochrane dospelých či iných nariadení a to o. i. z dôvodu odlišných cieľov týchto právnych predpisov v dôsledku čoho by sa rovnakým skutkovým okolnostiam pripisoval odlišný význam.[20]
Kým totiž napr. cieľom nariadenia o dedičstve je *„uľahčiť riadne fungovanie vnútorného trhu odstránením prekážok voľného pohybu osôb, ktoré chcú uplatňovať svoje práva v kontexte dedenia, ktoré má cezhraničné dôsledky, a to predovšetkým tým, že sa v európskom priestore spravodlivosti zaručia práva dedičov zo zákona a zo závetu, ďalších osôb s blízkym vzťahom k zosnulému, ako aj veriteľov poručiteľa.*"[21] Pri posudzovaní obvyklého pobytu zosnulého v čase smrti môže byť v určitých prípadoch pripisovaný význam aj miestu, kde mal zosnulý svoj hlavný majetok.[22]

[19] Bližšie k tejto otázke pozri napr. WELLER, M.-P., RENTSCH B. "Habitual Residence": A Plea for "Settled Intention". In: LEIBLE, S. (ed.) General Principles of European Private International Law. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, s. 183 a 184 ale tiež PFEIFFER, M. Habitual residence and nationality as personal law connecting factors in European private international law. In: CARRUTHERS, J. M., LINDSAY, B. W. M. (eds.) Research Handbook on International Family Law. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024, s. 70 -71. BUSCHMANN, J. Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung. Berlin: Duncker & Humblot, 2024. Schriften zum Internationalen Recht, Band 240. s. 93-95.

[20] GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, s. 492–493.

[21] Rozsudok Súdneho dvora (piata komora) zo 7. apríla 2022, V A a Z A proti TP, C-645/20, ECLI:EU:C:2022:267, bod 35.

[22] Body 23 a 24 odôvodnenia nariadenia o dedičstve.

Haagsky dohovor a pripravované nariadenie kladú do popredia ochranu dospelých a rešpektovanie ich dôstojnosti a autonómie v cezhraničných situáciách. A ako uvádza Franzina, výber obvyklého pobytu dospelej osoby ako základného kritéria medzinárodnej právomoci odráža význam, ktorý Haagsky dohovor pripisuje záujmom dospelej osoby, **a zároveň prispieva k realizácii jej základných práv**. Založenie právomoci orgánov štátu obvyklého pobytu vychádza z predpokladu, že orgány tohto štátu sú spravidla najlepšie schopné posúdiť individuálne potreby dotknutej osoby a prispôsobiť im prijímané ochranné opatrenia. Ich blízkosť k prostrediu, v ktorom má dospelá osoba svoje centrum životných záujmov, im zároveň umožňuje účinnejšie zohľadniť jej názory, zvyklosti a preferencie a koordinovať činnosť osôb zapojených do jej ochrany. Takto založená právomoc tiež uľahčuje dotknutej osobe prístup k príslušným orgánom a vytvára priaznivejšie podmienky na uplatnenie jej práva byť vypočutá. Kritérium obvyklého pobytu tiež podporuje rovný prístup dospelých bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť.[23] S ohľadom na uvedené môže byť štát, v ktorom žijú príbuzní dospelého v zraniteľnom postavení (ak v ňom nežije aj samotný dospelý) príp. poloha jeho majetku, menej relevantná pri posudzovaní obvyklého pobytu na účely založenia právomoci vo veciach spôsobilosti na právne úkony takejto dospelej osoby.

Aký prístup preferuje SDEÚ vo svojej judikatúre je sporné, časť zahraničných autorov poukazuje na to, že SDEÚ vo svojej judikatúre odvoláva na potrebu zohľadňovanie kontextu ustanovení a ciele sledované konkrétnou právnou úpravou,[24] iní autori uvádzajú, že napriek uvedenému, doposiaľ SDEÚ pri výklade tohto pojmu na účely rôznych nariadení z oblasti medzinárodného práva súkromného neprijal taký výklad, ktorý by nebol prenositeľný od iných oblastí.[25] Bude preto zaujímavé sledovať ďalší vývoj judikatúry SDEÚ, najmä po prijatí nariadenia o ochrane dospelých a prípadný

[23] FRANZINA, P., The Protection of Adults. In: BEAUMONT, P. a HOLLIDAY, J. (eds.) A Guide to Global Private International Law. Oxford: Hart Publishing, 2022, S. 751. prístup cez https://play.google.com/books (čomu zodpovedá aj číslovanie strán).

[24] Napr. v rozsudku C-644/20 v bode 62 SD EU uvádza *„V prvom rade, pokiaľ ide o pojem „obvyklý pobyt" oprávneného na výživné, treba uviesť, že Haagsky protokol ho nedefinuje, a ani výslovne neodkazuje na právo zmluvných strán na účely vymedzenia jeho zmyslu a pôsobnosti. Za týchto okolností z požiadaviek jednotného uplatňovania práva Únie, ako aj zo zásady rovnosti vyplýva, že zmysel a pôsobnosť tohto pojmu si za normálnych okolností vyžadujú autonómny a jednotný výklad, ktorý zohľadňuje kontext ustanovení a ciele sledované predmetnou právnou úpravou."* Pozri aj GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, s. 492–493.

[25] NÍ SHÚILLEABHÁIN, M. Adult habitual residence in EU private international law: an interpretative odyssey begins. *Journal of Private International Law*. 2025, roč. 21, č. 1, s. 63. Dostupné online: https://www-1tandfonline-1com-1vff4ihv02241.erproxy.cvtisr.sk/doi/full/10.1080/17441048.2025.2479265 zdôrazňuje, že v súčasnosti je ťažké odhadnúť, do akej miery sa Súdny dvor zaväzuje k univerzálnemu chápaniu pojmu „obvyklého pobytu". Vníma však existenciu náznakov, že SD EU akceptuje odvetvové rozdiely.

prenos jej záverov napr. do oblasti nariadenia o vyživovacej povinnosti či nariadenia o dedičstve.
Z hľadiska cieľa tohto príspevku bude pre nás zaujímavé v druhej časti tohto príspevku sledovať, či slovenské súdy pri interpretácii pojmu obvyklý pobyt na účely § 42 ZMPS zohľadňujú účel tejto právnej úpravy.

Spoločný interpretačný základ

Z dostupnej vedeckej literatúry vyplýva, že autori sa prevažne zhodujú na tom, že existuje spoločný interpretačný základ, ktorý je uplatniteľný pri výklade pojmu obvyklý pobyt naprieč medzinárodným právom súkromným EÚ a aj napriek tomu, že SDEÚ naznačuje potrebu odlišného výkladu pojmu obvyklý pobyt dieťaťa a obvyklý pobyt dospelého, platí pre oba prípady.
Tento zahŕňa nasledovné: Naprieč medzinárodným právom súkromným EÚ sa zdôrazňuje, že obvyklý pobyt, na rozdiel od štátnej príslušnosti, vyjadruje čisto faktickú (a nie právnu) väzbu medzi fyzickou osobou a štátom a určuje sa na základe okolností špecifických pre každý jednotlivý prípad.[26] Zároveň sa zdôrazňuje, že pojem obvyklý pobyt vyjadruje úzku a stabilnú väzbu medzi fyzickou osobou a určitým štátom.
Fyzická prítomnosť dotknutej fyzickej osoby je nevyhnutným predpokladom jej obvyklého pobytu, sama o sebe však nie je dostatočná a musia byť zohľadnené ďalšie faktory, z ktorých možno vyvodiť, že prítomnosť nemá dočasný alebo príležitostný charakter (je teda dostatočne stabilná) a odzrkadľuje istú mieru začlenenia osoby do sociálneho a rodinného prostredia.[27]
V dvoch rozsudkoch týkajúcich sa obvyklého pobytu dospelých, ktorá sa týkali interpretácie pojmu obvyklý pobyt na účely nariadenia Brusel IIa a nariadenia o dedičstve SDEÚ konštatoval, že dospelá osoba má v jednom čase len obvyklý pobyt.[28] Otázky, či je možné tieto závery preniesť mimo kontext naradení, pre ktoré boli vydané a platia aj pre obvyklý pobyt dieťaťa, je v súčasnosti v doktríne sporné.

[26] PFEIFFER, M. Habitual residence and nationality as personal law connecting factors in European private international law. In: CARRUTHERS, J. M., LINDSAY, B. W. M. (eds.) Research Handbook on International Family Law. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024, s. 65, taktiež HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk
[27] HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk Táto databáza neuvádza čísla strán článku.
[28] Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 16. júla 2020, *E. E.*, C-80/19, ECLI:EU:C:2020:569, rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, *IB proti FA*, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955.

Autori sa prevažne[29] zhodujú na tom, že obvyklý pobyt vo všeobecnosti vyjadruje centrum sociálnej integrácie jednotlivca. Inými slovami, ide o *„miesto, kde osoba má centrum (ťažisko) svojho života, svojich záujmov s ohľadom na svoj rodinný, pracovný a sociálny život.*"[30]

Osobitne zaujímavá je otázka významu subjektívneho prvku pri posudzovaní obvyklého pobytu osoby. Slovenská[31] ale aj zahraničná[32] literatúra sa v minulosti prikláňali skôr k posudzovaniu obvyklého pobytu výlučne na základe objektívnych kritérií. Postupom času sa však, najmä pod vplyvom judikatúry SDEÚ,[33] situácia mení a subjektívnemu prvku je venovaná čoraz väčšia pozornosť aj v literatúre, dokonca podľa názoru Wellera a Rentscha, sociálna integrácia musí byť vždy sprevádzaná určitým stupňom úmyslu osoby zotrvať v danom štáte.[34] Pričom títo autori explicitne zdôrazňujú, že tento úmysel je prítomný aj v prípade maloletých a osôb s obmedzenou právnou spôsobilosťou, pretože, podľa ich názoru nejde o úmysel právny ale faktický.

Z hľadiska cieľa tohto príspevku bude zaujímavé sledovať, či sa slovenské súdy vo svojich rozhodnutiach odvolávajú na takto vymedzený spoločný minimálny štandard.

---

[29] WELLER, M.-P., RENTSCH B. „Habitual Residence": A Plea for "Settled Intention". In: LEIBLE, S. (ed.) General Principles of European Private International Law. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, s. 183 a 184 ale aj PFEIFFER, M. Habitual residence and nationality as personal law connecting factors in European private international law. In: CARRUTHERS, J. M., LINDSAY, B. W. M. (eds.) Research Handbook on International Family Law. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024, s.65

[30] HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk Tento portál neuvádza čísla strán článku.

[31] Napr. v komentári k § 42 ZMPS z roku 2012 je uvedené: *„Obvyklým pobytom sa rozumie miesto, kde sa osoba skutočne prevažne zdržiava, pričom jej prípadný úmysel zdržiavať sa na inom mieste je bezpredmetný. Súd pri posudzovaní otázky, kde má osoba svoj obvyklý pobyt, musí brať do úvahy najmä tú skutočnosť, kde sa osoba väčšinu roka zdržuje (napr. kde pracuje, príp. študuje) a v prípade maloletých detí bude musieť vziať do úvahy aj skutočnosť, kde má obvyklý pobyt osoba, ktorá má dieťa zverené v osobnej starostlivosti, príp. ktorá sa o dieťa stará, ako aj otázky, kde dieťa navštevuje školské, príp. predškolské zariadenia.*" LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 246

[32] BUSCHMANN, J. *Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024. Schriften zum Internationalen Recht, Band 240. s. 35

[33] Pozri rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 16. júla 2020, *E. E.*, C-80/19, ECLI:EU:C:2020:569; rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, *IB proti FA*, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955.

[34] WELLER, M.-P., RENTSCH B. „Habitual Residence": A Plea for "Settled Intention". In: LEIBLE, S. (ed.) General Principles of European Private International Law. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, s. 183.

Zároveň je potrebné sa vysporiadať s otázkou, či by sa mal výklad pojmu obvyklý pobyt osoby na účely § 42 ods. 1 ZMPS (s ohľadom na to, že ZMPS je prameňom vnútroštátnej povahy) odlišovať od interpretácie uvedeného pojmu zo strany SD EÚ. V tejto súvislosti sa tak zahraniční[35] ako aj slovenskí[36] autori prikláňajú k tomu, že hoci SDEÚ nemá právomoc interpretovať ustanovenia ZMPS, pojem obvyklý pobyt by sa na účely prameňov MPS vnútroštátnej povahy, nemal, po zohľadnení účelu konkrétnej právnej úpravy, vykladať zásade odlišne a národné súdy by sa mali vyhýbať výkladu, ktorý odporuje judikatúre SDEÚ. S týmto názorom je potrebné súhlasiť.

Obvyklý pobyt dieťaťa a obvyklý pobyt dospelého

Na úvod je potrebné upozorniť, že v judikatúre SDEÚ možno identifikovať odlišnosti medzi výkladom pojmu obvyklý pobyt dieťaťa a pojmu obvyklý pobyt dospelej osoby.

V prípade obvyklého pobytu dieťaťa SDEÚ výslovne uvádza, že vychádza z koncepcie obvyklého pobytu, pri ktorej sa zohľadňuje najlepší záujem dieťaťa ako aj vek dotknutého dieťaťa.[37] V prípade dieťaťa predškolského veku, a osobitne dojčaťa, nadobúdajú zvýšený význam rodinné a sociálne väzby osôb, s ktorými dieťa žije a ktoré sa oň každodenne starajú. SDEÚ totiž vychádza z toho, že sociálne a rodinné prostredie dojčaťa alebo malého dieťaťa je do značnej miery determinované takouto referenčnou osobou.[38]

V prípade obvyklého pobytu dospelého SDEÚ konštatoval, že tento sa „*v zásade vyznačuje dvomi prvkami, a to jednak vôľou dotknutej osoby zriadiť zvyčajné centrum svojich záujmov na určenom mieste a jednak prítomnosťou, ktorá predstavuje dostatočný stupeň stability na území dotknutého členského štátu*".[39]

Odlišne pristupuje SDEÚ k posudzovaniu významu úmyslu usadiť sa v určitom štáte. Kým v prípade **obvyklého pobytu dieťaťa** môže byť relevantný úmysel rodičov (nie dieťaťa) usadiť sa s dieťaťom v určitom štáte, za predpokladu, že sa prejavil určitými

[35] GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, s. 495.

[36] HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk Tento portál neuvádza čísla strán.

[37] NÍ SHÚILLEABHÁIN, M. Adult habitual residence in EU private international law: an interpretative odyssey begins. *Journal of Private International Law*. 2025, roč. 21, č. 1, s. 35-36. Dostupné online: https://www-1tandfonline-1com-1vff4ihvo2241.erproxy.cvtisr.sk/doi/full/10.1080/17441048.2025.2479265

[38] Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) z 22. decembra 2010, Mercredi, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829.

[39] K tomu pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, IB proti FA, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955, bod 57.

konkrétnymi krokmi. Tento úmysel však predstavuje iba jednu z indícií potvrdzujúcu objektívny stav.[40] Ako zdôrazňuje Haťapka, *„na určenie stredobodu života dieťaťa treba vo všeobecnosti vychádzať z faktorov, akými sú trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu dieťaťa na území rôznych štátov, miesto a podmienky jeho školskej dochádzky, ako aj rodinné a sociálne väzby dieťaťa v týchto štátoch.*"[41]

V prípade pojmu **obvyklý pobyt dospelého** SD EU vo veci IB[42] prisúdil subjektívnemu prvku podstatne významnejšiu úlohu. Konštatoval, že pojem obvyklý pobyt je v zásade charakterizovaný dvoma prvkami, a to vôľu dotknutej osoby zriadiť na určitom mieste obvyklé centrum svojich záujmov a dostatočne stabilnou prítomnosťou na území dotknutého štátu. Ako upozorňuje Haťapka, SD EÚ *„sa snaží tento subjektívny prvok objektivizovať požiadavkou (poukazom na svoj rozsudok vo veci HR), že tento úmysel musí byť preukázaný konkrétnymi krokmi zo strany tejto osoby*." [43] V rozsudku sa SDEÚ nezaoberal otázkou, akú váhu je potrebné priznať subjektívnemu a objektívnemu prvku, preto časť doktríny dodáva, že v prípade, ak je potrebné rozhodnúť medzi viacerými objektívne rovnako relevantnými miestami, mal byť úmysel osoby zriadiť v niektorom z nich centrum svojich záujmov, rozhodujúcim faktorom. [44]

V doktríne sa však možno stretnúť aj s prístupom, kedy autori aj napriek rozhodnutiu vo veci IB navrhujú prioritne vychádzať z objektívnych skutočností, ktoré preukazujú stabilnú fyzickú prítomnosť osoby a subjektívnemu prvku priznať len sekundárnu úlohu, pričom v prípadoch, keď sa úmysel osoby zohľadňuje, požadovať jeho preukázanie vonkajšími prejavmi.[45]

Súdny dvor EÚ doposiaľ nemal príležitosť vyložiť pojem obvyklého pobytu v kontexte ochrany dospelej osoby v zraniteľnom postavení. Otázne preto zostáva, do akej miery možno pri jeho výklade vychádzať zo záverov judikatúry týkajúcej sa

---

[40] GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, č. 5, s. 493.

[41] HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk

[42] K tomu pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 25. novembra 2021, IB proti FA, C-289/20, ECLI:EU:C:2021:955.

[43] HAŤAPKA, M.: Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267. dostupné cez Legalis.sk, tento portál neuvádza jednotlivé čísla strán.

[44] GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, č. 5, s. 494.

[45] NÍ SHÚILLEABHÁIN, M. Adult habitual residence in EU private international law: an interpretative odyssey begins. *Journal of Private International Law*. 2025, roč. 21, č. 1, s. 63. Dostupné online: https://www-1tandfonline-1com-1vff4ihv02241.erproxy.cvtisr.sk/doi/full/10.1080/17441048.2025.2479265 [cit. 2026-08-12].

obvyklého pobytu dospelých osôb vo všeobecnosti alebo obvyklého pobytu dieťaťa a či možno tieto závery bez ďalšieho preniesť aj do oblasti medzinárodnej ochrany dospelých.
Na možné osobitosti pri určovaní obvyklého pobytu dospelej osoby v zraniteľnom postavení upozorňuje Frimston, ktorý zdôrazňuje potrebu rozlišovať medzi duševným stavom dospelej osoby v zraniteľnom postavení a duševným stavom dieťaťa, najmä veľmi malého dieťaťa alebo dojčaťa. Podľa neho je otázka, za akých okolností bude obvyklý pobyt dospelej osoby v zraniteľnom postavení determinovaný prostredím, v ktorom žije, a do akej miery môže byť pri jeho určovaní relevantný jej duševný stav, predovšetkým otázkou skutkových okolností konkrétneho prípadu.[46]

Obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení

V tejto časti nebudeme skúmať obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení v celej šírke prameňov medzinárodného práva súkromného, ale zameriame sa výlučne na oblasť medzinárodnoprávnej ochrany dospelých.
Vychádzať možno zo všeobecnej definície, podľa ktorej obvyklý pobyt, aj v prípade dospelých v zraniteľnom postavení, predstavuje centrum životných záujmov tejto osoby. Na tomto mieste však vyvstáva otázka, či je v tomto kontexte potrebné skúmať len objektívne prvky, alebo aj subjektívny (vôľový) prvok pojmu obvyklý pobyt, teda úmysel dotknutej dospelej osoby v zraniteľnom postavení zriadiť obvyklé centrum svojich záujmov na určitom mieste. Odpoveď na túto otázku nie je jednoznačná.
Za významné interpretačné východisko považujeme Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD), ktorý prostredníctvom zásad, na ktorých je založený, vytvára dôležitý ľudskoprávny rámec pre nami skúmanú otázku.[47] Osobitne dôležitý je článok 19 písm. a) UNCRPD, ktorý uznáva právo osôb so zdravotným postihnutím na nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti a obsahuje o. i. záväzok štátov zabezpečiť, aby tieto osoby mali možnosť zvoliť si miesto pobytu a aby neboli nútené žiť v určitom konkrétnom prostredí.
Všeobecný komentár č. 5 (2017) k nezávislému spôsobu života a začleneniu do spoločnosti,[48] vydaný Výborom OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím,

[46] FRIMSTON, R. The 2000 Adult Protection Convention – Sleeping Beauty or Too Complex to Implement? In: JOHN, T., GULATI, R., KÖHLER, B. (eds.). *The Elgar Companion to the Hague Conference on Private International Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 230.
[47] Je potrebné upozorniť, že okruh osôb, ktorých práva sú upravené UNCRPD nie je totožný s osobnou pôsobnosťou nástrojov medzinárodného práva súkromného v oblasti medzinárodnej ochrany dospelých.
[48] Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím, Všeobecný komentár č. 5 (2017) o nezávislom spôsobe života a začlenení do spoločnosti, CRPD/C/GC/5, 27. októbra 2017, slovenský

v tejto súvislosti uvádza, že medzi základné východiská práva podľa článku 19 UNCRPD patria všeobecné zásady UNCRPD, najmä rešpektovanie prirodzenej dôstojnosti, autonómie a nezávislosti jednotlivca (čl. 3 písm. a)). Všeobecný komentár zároveň zdôrazňuje, že právo na nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti sa vzťahuje na všetky osoby so zdravotným postihnutím bez ohľadu o. i. na občiansku, rodinnú alebo opatrovateľskú situáciu (bod 8). V bode 20 všeobecný komentár ďalej zdôrazňuje, že ani úplné či čiastočné obmedzenie právnej spôsobilosti, ani požadovanú úroveň podpory nemožno použiť na odopretie alebo obmedzenie práva osôb so zdravotným postihnutím na nezávislosť a nezávislý spôsob života v spoločnosti. Právo zvoliť si miesto pobytu podľa článku 19 CRPD je, podľa Výboru, priamo uplatniteľné občianske a politické právo (bod 39). Navyše bod 80 dopĺňa, že *„rovnaké uznanie pred zákonom (čl. 12) zabezpečuje, aby všetky osoby so zdravotným postihnutím mali právo na plnú právnu spôsobilosť, a teda rovnaké právo rozhodovať o svojom živote a mať nad ním kontrolu tým, že si môžu zvoliť, kde, s kým a ako chcú žiť, ako aj právo na získanie podpory v súlade s ich vôľou a preferenciami.*"
Z uvedených ľudskoprávnych východísk podľa nášho názoru vyplýva, že taký výklad, ktorý by *a priori* odvodzoval obvyklý pobyt osoby v zraniteľnom postavení od obvyklého pobytu jej opatrovníka alebo osoby, ktorá jej poskytuje starostlivosť alebo podporu by bol problematický.[49] Je však potrebné súhlasiť s Croon-Gestefeldovou, ktorá uvádza, že skutočnosť, že určitá osoba vykonáva funkciu opatrovníka, poskytuje dospelej osobe starostlivosť a pod. a charakter vzťahu medzi týmito osobami, môžu byť relevantné v rozsahu, v akom sa premietajú do skutočného sociálneho prostredia dotknutej dospelej osoby v zraniteľnom postavení , pričom ich význam sa prejaví pri posudzovaní objektívneho prvku pojmu obvyklého pobytu.[50]
V zahraničnej literatúre sa zdôrazňuje potreba zohľadniť úmysel dotknutej dospelej osoby v zraniteľnom postavení a to v tom zmysle, že je potrebné ho pri určovaní obvyklého pobytu zahrnúť do celkového posúdenia. Zohľadnenie úmyslu dotknutej osoby v zraniteľnom postavení tak môže byť veľmi významné napr. v situácií presťahovania dospelej osoby, ktorá je už v čase presťahovania v zraniteľnom postavení. Ak teda dospelý v zraniteľnom postavení prejaví úmysel žiť na území

preklad dostupný cez: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/vseobecny-komentar-k-cl-19_sk.docx

[49] CROON-GESTEFELD, Johanna. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. In: *IPRax,* 2024, roč. 44, č. 3, s. 190, táto autorka zároveň dodáva, že je možná aj situácia, že opatrovník z osobných dôvodov presunie svoj obvyklý pobyt na územie iného štátu. Rovnako BUSCHMANN, Juliane. *Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024. Schriften zum Internationalen Recht, Band 240. s. 162.

[50] CROON-GESTEFELD, Johanna. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. In: IPRax, 2024, roč. 44, č. 3, s. 191.

určitého štátu a z objektívnych okolností prípadu vyplýva, že do daného štátu bolo presunuté centrum jeho životných záujmov, je v takomto prípade v danom štáte jeho obvyklý pobyt.[51] Je v záujme zabezpečenia kontinuity právnej ochrany takejto osoby, aby v takomto prípade bolo možné nadobudnúť obvyklý pobyt veľmi rýchlo po presťahovaní, dokonca okamžite, čo umožní orgánom štátu nového obvyklého pobytu osoby vykonávať medzinárodnú právomoc na ochranu tejto osoby.[52]

Naopak, ak sa osoba presťahovaná proti svojej vôli, môže táto skutočnosť mať za následok aj pomalšiu alebo dokonca absentujúcu integráciu tejto osoby do nového prostredia, čo sa môže prejaviť v tom, že si naďalej ponechá obvyklý pobyt v štáte predchádzajúceho obvyklého pobytu.[53] Dôvodová správa v tomto kontexte uvádza, že *„v prípade, že sa o presune dospelej osoby rozhodlo bez jej súhlasu... výklad, ktorý by viedol k záveru o strate obvyklého pobytu v predchádzajúcom štáte by bol obzvlášť nebezpečný, lebo by orgány obvyklého pobytu dospelej osoby pred jej presťahovaním pripravilo o možnosť dosiahnuť návrat dospelej osoby... je preto potrebný primerane dlhý časový odstup, aby sa zabezpečilo, že predchádzajúce, riadne určené, miesto obvyklého pobytu bolo definitívne opustené.*"[54] Aj pri presťahovaní napriek nesúhlasu dotknutej osoby však nie je vylúčené, že postupom času bude dosiahnutá sociálna integrácia dotknutej osoby v štáte, do ktorého bola presťahovaná a tým aj zmena obvyklého pobytu.[55]

Obdobne sa k tejto otázke vyjadruje Buschmann,[56] ktorá subjektívny prvok pri posudzovaní obvyklého pobytu dospelého v zraniteľnom postavení považuje za jednu z indícií, ktoré sa skúmajú v rámci celkového posúdenia situácie dotknutého dospelého v zraniteľnom postavení. Táto autorka zdôrazňuje, že úmysel osoby sa musí určitým spôsobom prejaviť navonok, aby ho bolo možné zohľadniť v rámci celkového posúdenia.

---

[51] CROON-GESTEFELD, Johanna. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. In: IPRax, 2024, roč. 44, č. 3, s. 191.

[52] LAGARDE, P. Dôvodová správa k Dohovoru z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých osôb. Haag: Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného, 2017, bod 50, s. 53. Slovenská verzia dostupná cez: https://assets.hcch.net/docs/bd9666e0-11b3-4fa7-bbe7-2b1c7f00b6f2.pdf

[53] CROON-GESTEFELD, Johanna. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. In: IPRax, 2024, roč. 44, č. 3, s. 191.

[54] LAGARDE, P. Dôvodová správa k Dohovoru z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých osôb. Haag: Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného, 2017, bod 55, s. 54 – 55. Slovenská verzia dostupná cez: https://assets.hcch.net/docs/bd9666e0-11b3-4fa7-bbe7-2b1c7f00b6f2.pdf

[55] CROON-GESTEFELD, J. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*. 2024, roč. 44, č. 3, s. 190.

[56] BUSCHMANN, J. *Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024. Schriften zum Internationalen Recht, Band 240, s. 419 -420.

Za významný prínos tejto autorky považujem najmä jej záver týkajúci sa požiadavky integrácie dospelého do sociálneho prostredia. Autorka uvádza, že pri skúmaní stupňa integrácie sa nesmie vychádzať z bežnej miery integrácie priemerného človeka bez zdravotného postihnutia ale rozhodujúce je to, či sa dotknutá osoba vzhľadom **na svoje pomery** do určitej miery integrovala do sociálneho prostredia v mieste pobytu. Vychádza pritom zo základného predpokladu, že každá osoba sa počas svojho života môže v potrebnej miere integrovať a to aj keď trpí veľmi závažnými postihnutiami. [57]

V súvislosti s posudzovaním požadovaného stupňa integrácie na zmenu obvyklého pobytu je možné poukázať na rozhodnutia zahraničných súdov.

Napr. v rozhodnutí The Court of Protection of England and Wales, na ktoré upozornil Bumbaca,[58] súd uviedol, že miera integrácie by sa mala zakladať na konkrétnych skutočnostiach. Konštatoval, že pri jej skúmaní nie je rozhodujúci jeden faktor ale na tieto účely zohľadnil predovšetkým dĺžku pobytu, dobrovoľnosť, duševný stav a ubytovanie považované za domov.

Ako zdôrazňuje Bumbaca, rodinné prostredie by sa pri posudzovaní integrácie osoby nemalo považovať za rozhodujúci prvok, ak osoba žije v inom štáte ako jej rodina. V tejto súvislosti sa dostáva do popredia skôr otázka, v ktorom štáte táto osoba býva a čo vytvára jej domáce prostredie tvorené osobami, ktoré sa o danú osobu starajú.[59]

Vyššie uvedené závery vychádzajú z predpokladu, že dotknutý dospelý je schopný formulovať a prejaviť vôľu vo vzťahu k otázke svojho pobytu. Čo však v prípade, ak tohto dospelý schopný nie je? Cronn-Gestefeld upozorňuje na viacero možných prístupov: popri objektívnych prvkoch možno zohľadniť predpokladanú vôľu

---

[57] BUSCHMANN, J. *Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*. Berlin: Duncker & Humblot, 2024, s. 419 -420 táto autorka zastáva názor, že pri posudzovaní požadovanej miery integrácie dospelej osoby v zraniteľnom postavení potrebná miera integrácie dosiahnutá vtedy, keď miera väzieb na novom mieste pobytu približne dosahuje mieru väzieb, ktoré dospelá osoba mala na pôvodnom mieste pobytu. Zdôrazňuje však, že tento predpoklad nie je nevyhnutný v prípade, že existujú určité subjektívne faktory prejavujúce sa navonok, ktoré môžu mať rozhodujúci význam pre okamžitú existenciu určitého stupňa integrácie. V tejto súvislosti sa autorka zaoberá aj prípadmi striedaného pobytu dospelej osoby, kedy podľa jej názoru prevažuje pobyt, kde sa nachádza ťažisko väzieb danej osoby a tiež konštatuje, že v prípade osôb so zhoršujúcimi sa kognitívnymi schopnosťami v určitom momente môže dôjsť k zmene obvyklého pobytu osoby aj bez dosiahnutia vyššie uvedenej miery väzieb. Aplikácia pravidla porovnateľnej miery väzieb ako pravidla pri posudzovaní obvyklého pobytu dospelého v zraniteľnom postavení, podľa môjho názoru, vytvárajú priestor pre komplikované dokazovanie a priestor pre zložité úvahy o tom, ktoré väzby sú príp. v akej miere relevantné, preto tieto závery nepovažujeme za univerzálne použiteľné.

[58] BUMBACA, V. J. *Habitual Residence in International Family Law: Theory, Practice and Reform*. Geneva: Schulthess Éditions Romandes, 2022, s. 326 -327.

[59] BUMBACA, V. J. *Habitual Residence in International Family Law: Theory, Practice and Reform*. Geneva: Schulthess Éditions Romandes, 2022, s. 337.

dotknutej dospelej osoby (ktoré miesto by si zvolila ako miesto svojho obvyklého pobytu, ak by mohla formulovať a prejaviť svoju vôľu); vychádzať z miesta, ktoré si osoba naposledy sama zvolila za miesto svojho obvyklého pobytu; zohľadňovať výlučne vôľu a zámery opatrovníka, alebo od skúmania subjektívneho prvku úplne upustiť. [60]

Podobnú situáciu možnéo demonštrovať na rozhodnutí odvolacieho súdu v Prahe zo dňa 14. 9.2021, sp. zn. 102 Co 16/2021, na ktoré poukazuje Pfeiffer.[61] V tomto prípade súd posudzoval obvyklý pobyt zosnulej na účely čl. 4 nariadenia o dedičstve. Zosnulá bola česká štátna príslušníčka, ktorá žila posledných 8 rokov pred smrťou na Slovensku v dome svojej dcéry, ktorá sa o ňu starala. Zosnulá bola 8 rokov pred svojou smrťou pozbavená spôsobilosti na právne úkony a jej opatrovníčkou bola určená dcéra, ktorá žila na Slovensku.

Odvolací súd konštatoval, že pobyt zosnulej na Slovensku pred jej smrťou nevychádzal z jej slobodného a vedomého rozhodnutia. Išlo skôr o rozhodnutie jej dcéry, aby sa o ňu mohla starať vzhľadom na jej zhoršujúci sa zdravotný stav. Podľa odvolacieho súdu sa zosnulá aktívne nerozhodla trvalo bývať na Slovensku, a vzhľadom na jej stav nemohla nadviazať silné a stabilné väzby so Slovenskom. Odvolací súd konštatoval, že zosnulá niekoľko desaťročí žila v Českej republike, kde pracovala, mala tam rodinné väzby a zanechala tam celý svoj majetok. Súd konštatoval, že v čase, keď bola schopná samostatne rozhodovať, mala nepochybne úzke a trvalé väzby na Českú republiku, ktoré bolo možné považovať za jej obvyklý pobyt. Odvolací súd preto rozhodol, že obvyklý pobyt zosnulej v čase smrti bol v Českej republike.

Z argumentácie odvolacieho súdu vyplýva, že pri posudzovaní obvyklého pobytu zosnulej pripísal význam jej vôli a osobitne väzbám k miestu, ktoré si sama zvolila za centrum svojho života ešte v čase, keď bola schopná samostatne rozhodovať.

Podľa nášho názoru, väčšina teoretických prístupov k určovaniu obvyklého pobytu dospelej osoby (na ktoré upozorňuje Cronn-Gestefeld, ako bolo uvedené vyššie), ktorá nie je schopná formulovať a prejaviť svoju vôľu v otázke svojho pobytu, ako to ilustruje aj rozhodnutie českého súdu, vedie k tomu, že takto určený obvyklý pobyt osoby je len fiktívny (teda nevyjadruje skutočné centrum životných záujmov dotknutej osoby v čase, ku ktorému sa obvyklý pobyt posudzuje) alebo zohľadňuje vôľu inej osoby (opatrovník, príp. súdu pri predpokladanom obvyklom pobyte, kedy je skutočná vôľa osoby nahradená úvahami súdu) ako dotknutého dospelého. Platí to

[60] CROON-GESTEFELD, J. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*. 2024, roč. 44, č. 3, s. 190.

[61] PFEIFFER, M. Decisions on the European Succession Regulation in the Czech Republic. In: BONOMI, A., PRETELLI, I. (eds.). *Yearbook of Private International Law. Volume XXV – 2023/2024*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2024, s. 399–403.

o prístupe založenom na predpokladanej vôli dotknutej osoby, aj o prístupe založenom na poslednom slobodne zvolenom obvyklom pobyte aj pri zohľadňovaní vôle inej osoby (opatrovníka, splnomocnenca). S ohľadom na uvedené sa preto prikláňame k tomu, že v takýchto prípadoch je potrebné vychádzať z ostatných objektívnych kritérií a nesuplovať vôľový prvok, ak nie je preukázaný vonkajšími prejavmi.

Ako príklad extrémneho prípadu je možné uviesť situáciu, kedy je **dospelá osoba v kóme premiestnená za účelom liečby do cudziny**, pričom jej pobyt v zahraničí môže trvať aj niekoľko rokov. V tejto súvislosti vzniká otázka, aký význam treba pri určovaní jej obvyklého pobytu pripisovať samotnému plynutiu času, teda dĺžke fyzickej prítomnosti osoby v určitom štáte a dôvodom prítomnosti na území daného štátu.

Domnievame sa, že v prípadoch, keď nemožno zohľadniť aktuálnu vôľu osoby a zo všetkých okolností prípadu vyplýva, že jej fyzická prítomnosť v inom štáte má svojou povahou dočasný charakter, pričom objektívne okolnosti naďalej nasvedčujú jej návratu do štátu dovtedajšieho obvyklého pobytu, si táto osoba podľa nášho názoru zachováva svoj obvyklý pobyt v štáte, z ktorého bola premiestnená.

To však podľa nášho názoru *a priori* nevylučuje zmenu obvyklého pobytu takejto osoby. Ak sa počas jej pobytu v zahraničí objektívne okolnosti podstatne zmenia, pôvodne účelovo obmedzený pobyt nadobudne trvalý charakter a z celkového posúdenia okolností vyplynie, že došlo k faktickému presunu centra života osoby do nového štátu, možno konštatovať nadobudnutie nového obvyklého pobytu aj napriek tomu, že samotná osoba nie je vôbec schopná túto zmenu vnímať. Takýto záver zodpovedá funkcii obvyklého pobytu ako kritéria medzinárodnej právomoci v oblasti ochrany dospelých, ktorého uplatnenie má smerovať k právomoci orgánov štátu, ktoré sú vzhľadom na svoju blízkosť k aktuálnemu životnému prostrediu dospelej osoby spravidla najlepšie schopné posúdiť jej potreby a zabezpečiť jej účinnú ochranu.

Z hľadiska cieľa tohto príspevku bude zaujímavé sledovať, aké kritériá slovenské súdy zohľadňujú pri posudzovaní obvyklého pobytu a aký význam pripisujú úmyslu dotknutej dospelej osoby v zraniteľnom postavení.

Slovenská aplikačná prax

Rozhodnutia slovenských súdov boli vyhľadávané prostredníctvom portálu judikaty.info a to zadaním kľúčových slov „obmedzenie spôsobilosti" a „97/1963" bez použitia filtrov či obmedzení. Na základe uvedených kľúčových slov bolo identifikovaných **šesť rozhodnutí krajských súdov** vydaných v rokoch 2015 až 2023. V rámci takto vymedzenej rešerše nebolo identifikované žiadne rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ani Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Z hľadiska nami skúmanej otázky neboli z identifikovaných rozhodnutí priamo relevantné dve rozhodnutia.[62] Zostávajúce štyri rozhodnutia odvolacích súdov boli vydané v konaniach o návrhu na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony a týkali sa výkladu pojmu obvyklý pobyt na účely § 42 ods. 1 ZMPS.
Rozhodnutia prvostupňových súdov neboli systematicky vyhľadávané, avšak pri výskume bolo identifikované jedno uznesenie Okresného súdu v Partizánskom, ktoré považujeme za vhodné zohľadniť v tejto časti príspevku.

Zohľadňovanie judikatúry SDEÚ k pojmu obvyklý pobyt a zohľadňovanie účelu § 42 ZMPS

Všetky posudzované rozhodnutia odvolacích súdov pracovali s kritériami, ktoré sa obsahovo prekrývajú so spoločným interpretačným jadrom, ktorému sme sa venovali v časti 1.2 tohto príspevku. Z analyzovaných rozhodnutí však nemožno vo všetkých prípadoch potvrdiť, že sa súdy priamo odvolávali na judikatúru SDEÚ.
Napr. Krajský súd v Nitre vo svojom uznesení[63] **uviedol, že** „na základe zisteného skutkového stavu dospel k záveru, že obvyklým pobytom D. D. je Česká republika a to s prihliadnutím na všetky skutkové okolnosti a faktory, z ktorých možno miesto obvyklého pobytu vyvodiť. Takýmito okolnosťami a faktormi sú napríklad trvanie a dôvody pobytu, ťažisko a centrum záujmov s ohľadom na rodinný, pracovný a sociálny život."
Z uznesenia **Krajského súdu v Prešove**[64] vyplýva, že podľa tohto súdu obvyklý pobyt *„predpokladá časový a funkčný aspekt trvania pobytu, prihliadajúc pri tom na špecifiká konkrétneho prípadu. Ako štát obvyklého pobytu je potrebné chápať primárne ten štát, na území ktorého má osoba perspektívne dlhodobejšie a stabilné bydlisko. Nie je pri tom rozhodujúce, kde je osoba podľa predpisov o evidencii obyvateľstva prihlásená na trvalý, resp. prechodný pobyt, ak sa tam v skutočnosti nezdržiava v rámci stabilného prostredia na život, ale rozhodujúci je vždy reálny pobyt a úmysel občana trvalejšie sa v určitom mieste zdržiavať."*[65]

[62] Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 23CoPs/1/2023 z 05. 09. ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:8323201106.1; Uznesenie Krajského súdu Prešov, sp. zn. 4CoPs/4/2023 zo 07. 12. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7723201074.1
[63] Uznesenie Krajského súdu v Nitre, sp.zn.8CoP/25/2015 z 08. 06. 2015, ECLI: ECLI:SK:KSNR:2015:4115201212.2
[64] Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 15CoPs/1/2023 z 26. 07. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7123207079.2
[65] Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 15CoPs/1/2023 z 26. 07. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7123207079.2, bod 8.

Krajský súd v Trenčíne sa vo svojom uznesení z 13. 09. 2018[66] **stotožnil so závermi prvostupňového súdu, ktorý k pojmu obvyklý pobyt na účely § 42 ZMPS uviedol, že** *„Obvyklý pobyt sa pritom určuje podľa kritérií trvania, pravidelnosti, podmienok a dôvodu fyzickej prítomnosti osoby v danom štáte, pričom sa berie do úvahy miesto kde má osoba úmysel sa zdržiavať trvale, kde reálne býva, má svoje zázemie, uspokojuje svoje potreby bývania, prespávania, trávi tam určitý čas, má tam osobné veci, chodí do školy, kde má centrum svojich životných záujmov, sociálne väzby a podobne.*"
Na uvedené nadviazal **Krajský súd v Trenčíne vo svojom uznesení z 24. 11.2021,** v ktorom už výslovne odkázal na judikatúru SDEÚ, hoci bez uvedenia konkrétnych rozhodnutí. Uviedol, že obvyklý pobyt *„zodpovedá miestu, ktoré odzrkadľuje istú mieru začlenenia osoby do sociálneho a rodinného prostredia. Ide o pobyt, kde sa takáto osoba reálne a fyzicky dlhodobo nachádza a zdržiava, pričom sa berú do úvahy všetky relevantné skutočnosti konkrétneho prípadu. Ani len samotné presťahovanie sa do iného štátu nezakladá samo o sebe automaticky obvyklý pobyt v tomto štáte.*"[67]
Účel ustanovenia § 42 ZMPS zohľadnil na účely výkladu pojmu obvyklý pobyt len **Krajský súdu v Prešove, ktorý uvádza** *„Rozhodovanie vo veci obmedzenia spôsobilosti na právne úkony si vyžaduje rozsiahle dokazovanie a výsluch posudzovanej osoby súdom a súdy štátu, v ktorom takáto osoba má obvyklý pobyt môžu rýchlejšie a účinnejšie preskúmať skutkový stav a zabezpečiť ochranu záujmov tejto osoby.*"[68]
Na základe analyzovaných rozhodnutí je možné vyvodiť, že slovenské odvolacie súdy používajú kritériá, ktoré zodpovedajú spoločnému interpretačnému jadru, ktoré formuloval SDEÚ vo svojej judikatúre. V jednom rozhodnutí sa objavuje aj kontextuálna interpretácia pojmu obvyklý pobyt, čo je potrebné hodnotiť pozitívne.

Kritériá určovania obvyklého pobytu a význam subjektívneho prvku

Za najvýraznejší dôkaz toho, že slovenské súdy zohľadňujú subjektívny prvok pri posudzovaní obvyklého pobytu dospelej osoby v zraniteľnom postavení je možné považovať **uznesenie Krajského súdu v Nitre**.[69] V tomto prípade bol návrh na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony podaný dňa 22.1.2015. Matka navrhovateľa, ktorej spôsobilosť na právne úkony mala byť obmedzená, podľa návrhu trpí schizofréniou (ďalej len „posudzovaná dospelá"). Posudzovaná dospelá žila až do novembra 2014 na území Slovenskej republiky. Od novembra 2014 (pravdepodobne

[66] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 5CoP/41/2018 z 13.09.2018, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2018:3718201575.1
[67] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 6CoP/52/2021 z 24. 11. 2021, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2021:3120201195.1, bod 7.
[68] Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 15CoPs/1/2023 z 26. 07. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7123207079.2, bod 9.
[69] Uznesenie Krajského súdu v Nitre, sp.zn.8CoP/25/2015 z 08. 06. 2015, ECLI: ECLI:SK:KSNR:2015:4115201212.2

teda len 2 mesiace pred podaním návrhu) sa posudzovaná dospelá presťahovala do Českej republiky k svojej sestre, ktorá zabezpečovala starostlivosť o posudzovanú dospelú. Tak súd prvej inštancie, ako aj odvolací súd v tomto prípade konštatovali, že obvyklý pobyt posudzovanej dospelej bol ku dňu začatia konania v Českej republike. Súdy zohľadnili úmysel posudzovanej dospelej vytvoriť si v Českej republiky obvyklé centrum svojich záujmov, ktorý považovali za preukázaný vyjadrením ambulantného psychiatra tejto dospelej, ktorému pri poslednej návšteve avizovala zmenu bydliska a s tým súvisiacu potrebu zmeny ambulantnej starostlivosti, telefonickým rozhovorom, v ktorom dotknutá dospelá potvrdila súdu, že sa mieni naďalej zdržiavať u svojej sestry v Českej republike a aj z podania inzercie predaja bytu dotknutej dospelej na Slovensku. Naopak z predmetného uznesenia Krajského súdu v Nitre[70] vyplýva, že súd neprihliadal na to, že dotknutá dospelá má naďalej na Slovensku ďalších lekárov, aktívny účet v banke, na ktorý jej bol zasielaný dôchodok či evidovaný trvalý pobyt.

Z predmetného uznesenia vyplýva, že podľa názoru súdu možno obvyklý pobyt za určitých okolností, nadobudnúť už v relatívne krátkom čase od presťahovania. Významnú úlohu pri posúdení zohrával úmysel posudzovanej osoby, ktorý bol podporený konkrétnymi vonkajšími prejavmi (inzercia predaja bytu na Slovensku, zmena ambulantnej starostlivosti, telefonické potvrdenie úmyslu súdu). V odôvodnení sa súd osobitne nezaoberal mierou sociálnej integrácie dospelej v Českej republike; uvádzaná však bola jej úzka citová naviazanosť na sestru, ktorá jej na území Českej republiky poskytovala starostlivosť.

Úmysel posudzovanej dospelej neskúmal **Krajský súd v Prešove**. Z jeho uznesenia[71] vyplýva, že zohľadnil najmä skutočnosť, že posudzovaná dospelá žila od narodenia v cudzine, kde navštevovala materskú škôlku a školu a kde jej rodičia poskytovali starostlivosť. Naopak, tento súd nepovažoval za relevantné, že dotknutá dospelá má slovenskú štátnu príslušnosť, rozpráva slovenským jazykom, uznáva slovenské tradície a všetkých rodinných príbuzných (okrem rodičov) má na území Slovenskej republiky. Stotožňujeme sa s týmto prístupom v danom prípade, keďže, ako vyplýva z odôvodnenia uznesenia, dotknutá dospelá sa od narodenia zdržiavala v štáte označenom ako R.T. Prípadný úmysel vytvoriť si centrum života na Slovensku by sám o sebe, bez zodpovedajúcej zmeny objektívnych okolností, nemohol viesť k zmene jej obvyklého pobytu.

[70] Uznesenie Krajského súdu v Nitre, sp.zn.8CoP/25/2015 z 08. 06. 2015, ECLI: ECLI:SK:KSNR:2015:4115201212.2

[71] Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 15CoPs/1/2023 z 26. 07. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7123207079.2

Do určitej miery bol úmysel zohľadnený aj v **uznesení Krajského súdu v Trenčíne,**[72] ktorý rozhodoval o návrhu na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony dospelej v zraniteľnom postavení. Z listín, ktoré navrhovateľka súdu predložila súd zistil, že dospelá žije so svojou matkou viac ako 3 a pol roka v cudzine, kde navštevovala školu, trávila voľný čas, venovala sa záujmom a mala úmysel sa tam trvale zdržiavať. Naopak súd nezohľadnil, že dospelá trávi počas roka tri týždne u svojho otca na Slovensku a jeden víkend v mesiaci u svojich starých rodičov na Slovensku. Odvolací súd zdôraznil, že uvedené pobyty na území Slovenskej republiky sú len prechodného charakteru a boli vedené s úmyslom návštevy a preto nič nemenia na skutočnosti, že obvyklý pobyt dospelej nie je na Slovensku. Subjektívny prvok tak v tomto prípade súvisel najmä s posúdením charakteru jej pobytu v zahraničí a dočasného charakteru jej pobytov na Slovensku.
Na základe uvedených uznesení odvolacích súdov je možné konštatovať, že v prípadoch, v ktorých súdy úmysel osobitne skúmali, prihliadali na vôľu samotnej posudzovanej osoby a posudzovali ju v kontexte ostatných skutkových okolností prípadu. Z analyzovaných rozhodnutí zároveň nevyplýva, že by súdy vôľu posudzovanej osoby automaticky nahrádzali vôľou jej opatrovníka alebo rodiča. Význam subjektívneho prvku sa však podľa okolností jednotlivých prípadov líši. Pri nedávnej zmene miesta pobytu môže vôľa osoby, pokiaľ je podporená konkrétnymi vonkajšími prejavmi, podporiť záver o rýchlej zmene obvyklého pobytu. Pri dlhodobo stabilnom pobyte v jednom štáte naopak môže byť rozhodujúce predovšetkým objektívne centrum životných záujmov a osobitné skúmanie úmyslu nemusí byť nevyhnutné.

Osobitné situácie

Dve rozhodnutia slovenských súdov si zasluhujú osobitnú pozornosť.
Prvým je **uznesenie Krajského súdu v Trenčíne z 24. 11.2021.**[73] V tomto prípade súd prvej inštancie konanie o návrhu na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony zastavil, pričom konštatoval, že obvyklý pobyt posudzovanej dospelej osoby v zmysle § 42 ZMPS je v Poľsku. V tomto prípade bolo konanie začaté 7.2.2020, pričom súd prvej inštancie zistil, že posudzovaný dospelý sa zdržiava v Poľsku spolu so svojou matkou /navrhovateľkou/, ktorá uviedla, že sa v budú v Poľsku zdržiavať minimálne jeden rok, pričom z ďalšieho podania navrhovateľky vyplývalo, že sa spolu s dospelým zdržiava v Poľsku už viac ako jeden rok. Dôvodom pobytu v Poľsku bolo

[72] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 5CoP/41/2018 z 13.09.2018, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2018:3718201575.1
[73] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 6CoP/52/2021 z 24. 11. 2021, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2021:3120201195.1, bod 7.

poskytovanie zdravotnej starostlivosti dospelému v Poľsku po vážnej nehode, po ktorej bol v komatóznom stave.

Súd prvého stupňa v tomto prípade konštatoval: „*Na základe takto zistených skutočností dospel súd k záveru, že obvyklý pobyt J. J. sa nachádza v Poľsku, a to jednak z dôvodu jeho dlhodobého zdržiavania sa v Poľsku minimálne už od februára minulého roka, a jednak z dôvodu, že je mu v Poľsku dlhodobo poskytovaná zdravotná starostlivosť. V prípade skúmania obvyklého pobytu fyzickej osoby sa zvykne brať do úvahy, kde daná osoba pracuje, príp. študuje, kde uskutočňuje svoje ďalšie záujmové aktivity a pod., teda kde sa nachádza centrum jej života. Nakoľko však zdravotný stav J. J. vylučuje vykonávanie akýchkoľvek iných aktivít okrem vykonávania zdravotných úkonov, poskytovanie zdravotnej starostlivosti J. J. v Poľsku súd vyhodnotil ako ťažiskovú činnosť na určenie jeho obvyklého pobytu. Keďže súd dospel k záveru, že obvyklý pobyt J. J. sa nachádza minimálne už od februára 2020 v Poľsku, kedy bolo začaté toto súdne konanie o obmedzenie jeho spôsobilosti na právne úkony, možno konštatovať, že v predmetnej veci nedošlo k zmene skutočností ohľadom právomoci po začatí konania o veci samej, kedy zostáva právomoc zachovaná, ale tieto skutočnosti existovali už v čase začatia konania a pretrvávajú dodnes. Súd prvej inštancie tak nemá a ani v čase začatia konania nemal právomoc vo veciach obmedzenia spôsobilosti na právne úkony u J. J. v zmysle § 42 ods. 1 zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.*" Prvoinštančný súd tiež poukázal na to, že v konaní vo veci spôsobilosti na právne úkony je nevyhnutné osobne konať aj s osobou, o ktorej spôsobilosti sa koná, nakoľko je potrebné vykonať znalecké dokazovanie na posúdenie jej duševného zdravotného stavu, výsluch tejto osoby, čo vzhľadom na neprítomnosť osoby na Slovensku nie je možné.

Naopak odvolací súd konštatoval, že *„pri určení obvyklého pobytu fyzickej osoby musia byť okrem fyzickej prítomnosti tejto osoby v inom štáte zohľadnené aj ďalšie faktory, z ktorých je možné vyvodiť, že táto prítomnosť nemá dočasný alebo príležitostný charakter, a že takýto pobyt odzrkadľuje istú mieru začlenenia do sociálneho a rodinného prostredia v tomto štáte, čo v predmetnej veci nebolo splnené. Zo súdneho spisu a z vyjadrenia navrhovateľky vyplýva, že posudzovaný striedavo žije na území Slovenskej republiky a v Poľskej republike, kde je mu poskytovaná zdravotná starostlivosť v rehabilitačnom zariadení. Navrhovateľka tiež sama uviedla, že posudzovanému bude poskytovaná zdravotná starostlivosť aj na území Slovenskej republiky v rehabilitačnom centre v X.. R. J. J. v Poľskej republike nemá trvalý charakter a posudzovaný tu nemá vytvorené sociálne a rodinné väzby. Naopak, tieto má vytvorené naďalej v Slovenskej republike, pričom sa na území Slovenskej republiky aj striedavo zdržuje. Skutočnosť, že v konaní o spôsobilosti na právne úkony je súd povinný posudzovaného vypočuť, alebo aspoň vzhliadnuť, ktorý postup by bol pobytom posudzovaného v Poľskej republike sťažený, nie je dôvodom preto, aby súd dospel k záveru, že nemá právomoc v danej veci konať.*"

Uvedené uznesenie je zaujímavé z toho dôvodu, aké objektívne okolnosti považoval prvostupňový súd za rozhodujúce pri posudzovaní obvyklého pobytu danej osoby (pravdepodobne v komatóznom stave). Súd prvého stupňa vzhľadom na zdravotný stav posudzovaného považoval *„vykonávanie zdravotných úkonov, poskytovanie zdravotnej starostlivosti"* za *„...ťažiskovú činnosť na určenie ...obvyklého pobytu."* Odvolací súd založil svoje posúdenie na inom súbore faktorov *„okrem fyzickej prítomnosti tejto osoby v inom štáte zohľadnené aj ďalšie faktory, z ktorých je možné vyvodiť, že táto prítomnosť nemá dočasný alebo príležitostný charakter, a že takýto pobyt odzrkadľuje istú mieru začlenenia do sociálneho a rodinného prostredia v tomto štáte"* pričom konštatoval, že že pobyt v Poľsku *„nemá trvalý charakter a posudzovaný tu nemá vytvorené sociálne a rodinné väzby"*. Naopak zohľadnil striedavý pobyt posudzovaného na území oboch štátov a jeho väzby na Slovensku.

Zaujímavé je, že odvolací súd sa vyjadril aj k úmyslu posudzovaného dospelého (z uznesenia vyplýva, že tento bol pravdepodobne v komatóznom stave) pričom konštatoval, že *„úmyslom posudzovaného a jeho matky nie je dlhodobo žiť v Poľskej republike, ale dosiahnuť zlepšenie zdravotného stavu a obnovenie základných životných funkcií"* Z odôvodnenia však nie je zrejmé, akým spôsobom bol úmysel posudzovaného zisťovaný (a či posudzovaný dospelý bol vôbec schopný úmysel prejaviť navonok), alebo či súd zohľadnil len predpokladaný úmysel posudzovaného resp. len úmysel jeho matky, ktorá realizovala starostlivosť o posudzovaného.

Ďalším rozhodnutím, ktoré si zasluhuje osobitnú pozornosť je **uznesenie Okresného súdu Partizánske sp. zn. 2Ps/6/2021 zo dňa 05.04.2022** v ktorom súd konštatoval nedostatok právomoci a zastavil konanie o návrhu na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony slovenskej štátnej príslušníčky , ktorá bol od roku 2014 umiestnená v Zaradení pre seniorov v Bošanoch na Slovensku, pričom z lekárskej správy vyplývalo, že dospelá trpí dementným syndrómom, depresívnym syndrómom a hypomobilizačným syndrómom. Návrh na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony podala dcéra dotknutej dospelej dňa 3.8.2021, pričom navrhovateľka následne súdu oznámila, že od 12.8.2021 posudzovaná dospelá býva u nej v Rakúsku a je prihlásená v Rakúsku na pobyt.

V tomto prípade napriek tomu, že v zmysle § 48 ods. 2 ZMPS „súd preskúma právomoc skôr, ako začne konať o veci samej, na základe skutočností, ktoré existujú v čase podania návrhu. **Ak dôjde následne k zmene týchto skutočností, právomoc súdu zostáva zachovaná,**" súd prvého stupňa konštatoval nedostatok právomoci a konanie zastavil.

V tomto prípade nebolo pochýb o tom, že ku dňu začatia konania bol obvyklý pobyt posudzovanej dospelej na Slovensku a následne presťahovanie dospelej do cudziny neumožňuje, podľa § 48 ods. 2 ZMPS konštatovanie nedostatku právomoci.

Navyše súd prvého stupňa v odôvodnení uvádza, že *„osoba o ktorej spôsobilosti na právne úkony sa koná (formálne má plnú spôsobilosť na právne úkony, kým súd*

nerozhodne inak) totiž zmenila obvyklý pobyt a žije v Rakúsku. …Podľa úkonov navrhovateľky, ktoré boli uskutočnené pobyt u navrhovateľky v Rakúsku nie je stav dočasný a krátkodobý, ale stav dlhodobý s neurčitým trvaním." V tomto prípade však z uznesenia nevyplýva, že by súd skúmal mieru integrácie posudzovanej dospelej do sociálneho prostredia v Rakúsku alebo jej úmysel, ktorý by odôvodnil okamžité nadobudnutie nového obvyklého pobytu v Rakúsku (ktoré by však samé o sebe v zmysle § 48 ods. 2 ZMPS v tomto prípade nemalo na právomoc slovenského súdu vplyv).

Podobne ako prvostupňový súd v prípade, o ktorom rozhodoval **Krajský súd v Trenčíne z 24. 11.2021,**[74] aj v tomto prípade **Okresný súd v Partizánskom pri interpretácii § 42 ZMPS vyložil účel kritéria obvyklého pobytu prostredníctvom procesnej hospodárnosti a efektívnosti konania, keď uviedol že** *„zmyslom určenia právomoci a príslušnosti súdu na konanie o spôsobilosť na právne úkony v tom štáte, kde má táto osoba obvyklý pobyt je v tom, že jednak to umožní efektívne vykonať dokazovanie vo veci a tiež, že je táto otázka upravená tým štátom, kde je predpoklad, že právne úkony vykonávané budú. Celkom zjavné je to v súvislosti so znaleckým dokazovaním, ktoré je nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci, ktoré by bolo v tomto prípade podstatne sťažené a nehospodárne v porovnaní s tým, keby o spôsobilosti konal súd, ktorý má vo veci právomoc konať. Rovnako procesné predpisy kladú súdu povinnosť osobu o ktorej spôsobilosti na právne úkony sa koná vypočuť osobne, alebo osobne vzhliadnuť, v tomto prípade by tak táto povinnosť musela byť delegovaná súdu toho štátu, v ktorom má osoba o ktorej spôsobilosť sa koná obvyklý pobyt. Je teda celkom zrejmé, že dokazovanie vo veci by bolo potrebné delegovať miestne príslušnému súdu v cudzine, na viac účastníci konania tiež žijú v cudzine (procesný opatrovník- obec na Slovensku v tomto prípade tiež stráca kontakt s opatrovancom, ktorý je bydliskom vzdialený, a teda opatrovníctvo praktický zmysel). Konanie na súde podľa štátnej príslušnosti osoby, o ktorej spôsobilosti na právne úkony tak nie je účelné a to je aj dôvod, prečo zákonodarca právomoc pre konanie o spôsobilosti pre právne úkony spája s obvyklým pobytom a nie inou podmienkou, ako je napríklad štátna príslušnosť.*" K tomuto prístupu je potrebné mať vážne výhrady a je potrebné súhlasiť s prístupom vyjadreným odvolacím súdom v inom konaní, konkrétne v **uznesení Krajského súdu v Trenčíne z 24. 11.2021,**[75] *„skutočnosť, že v konaní o spôsobilosti na právne úkony je súd povinný posudzovaného vypočuť, alebo aspoň vzhliadnuť, ktorý postup by bol pobytom posudzovaného v Poľskej republike sťažený, nie je dôvodom preto, aby súd dospel k záveru, že nemá právomoc v danej veci konať.*"

[74] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 6CoP/52/2021 z 24. 11. 2021, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2021:3120201195.1, bod 7.

[75] Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 6CoP/52/2021 z 24. 11. 2021, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2021:3120201195.1, bod 7.

Záver

Obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení ako kritérium medzinárodnej právomoci predstavuje významný nástroj zabezpečenia medzinárodnej ochrany dospelých, pretože o. i. uľahčuje ich prístup k súdom, výkon ich procesných práv a následne aj efektívne vykonávanie prijatých ochranných opatrení. Rôznorodosť situácií, v ktorých je potrebné obvyklý pobyt dospelého v zraniteľnom postavení určovať, však neumožňuje jeho mechanický výklad a vyžaduje prísne individualizované posúdenie, ktoré komplexne zohľadňuje konkrétnu situáciu každej dotknutej osoby.

Je potrebné pozitívne hodnotiť, že SDEÚ vo svojej judikatúre vytvoril určité spoločné interpretačné jadro pojmu obvyklý pobyt, ktoré slovenské súdy v zásade reflektujú aj pri výklade § 42 ods. 1 ZMPS. Na druhej strane však aplikačná prax prináša situácie, pri ktorých môže byť potrebné toto spoločné interpretačné jadro prispôsobiť osobitnému kontextu medzinárodnej ochrany dospelých.

Pozitívne možno hodnotiť aj skutočnosť, že slovenské súdy pri komplexnom posudzovaní obvyklého pobytu neopomínajú subjektívny (vôľový) prvok, teda úmysel dotknutej osoby založiť si v určitom štáte centrum svojich záujmov a dať mu stabilný charakter. V doktríne ani v slovenskej aplikačnej praxi však zatiaľ nie je ustálená odpoveď na otázku, akým spôsobom treba k subjektívnemu prvku pristupovať v prípade, keď dotknutá osoba nie je schopná svoj úmysel alebo vôľu formulovať a prejaviť. Táto otázka tak ostáva jednou z najvýznamnejších výziev pri určovaní obvyklého pobytu dospelých v zraniteľnom postavení

Zoznam použitej literatúry

1. BUMBACA, V. J. Habitual Residence in International Family Law: Theory, Practice and Reform. Genève: Schulthess, 2022, 445 s.
2. BUSCHMANN, J. Die Bestimmung des gewöhnlichen Aufenthalts schutzbedürftiger Erwachsener im internationalen Erb- und Betreuungsrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung. Berlin: Duncker & Humblot, 2024. Schriften zum Internationalen Recht, Band 240. 444 s.
3. CROON-GESTEFELD, Johanna. Der gewöhnliche Aufenthalt an Demenz erkrankter Personen. In: IPRax. 2024, roč. 44, č. 3, s. 184–192.
4. FRIMSTON, R. The 2000 Adult Protection Convention – Sleeping Beauty or Too Complex to Implement? In: JOHN, T., GULATI, R., KÖHLER, B. (eds.). *The Elgar Companion to the Hague Conference on Private International Law*. Cheltenham, UK – Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2020, s. 226–235.
5. FRANZINA, P., The Protection of Adults. In: BEAUMONT, P. a HOLLIDAY, J. (eds.) A Guide to Global Private International Law. Oxford: Hart Publishing, 2022, prístup cez: play.google.com/books

6. GÖSSL, S. L. Rechtsaktbezogene Einzigartigkeit und subjektive Komponenten – Einige Notizen zum gewöhnlichen Aufenthalt im europäischen Kollisions- und Verfahrensrecht. In: IPRax 2022, č. 5, s. 489–496.
7. HAŤAPKA, M., Obvyklý pobyt dieťaťa a manžela podľa nariadenia Brusel IIa; Justičná revue, 75, 2023, č. 11, s. 1249 – 1267.
8. LAGARDE, P. Dôvodová správa k Dohovoru z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých osôb. Haag: Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného, 2017, Slovenská verzia dostupná cez: https://assets.hcch.net/docs/bd9666e0-11b3-4fa7-bbe7-2b1c7f00b6f2.pdf
9. LORTIE, P., Haagsky dohovor z 13. januára 2000 o medzinárodnej ochrane dospelých osôb: správa. Brusel: Európsky parlament, Generálne riaditeľstvo pre vnútorné politiky, Tematická sekcia C: Práva občanov a ústavné veci, 2012, s. 4. Dostupné cez: https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201301/20130110ATT58889/20130110ATT58889SK.pdf
10. LYSINA, P., ŠTEFANKOVÁ, N., ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M., Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012, 585 s.
11. NÍ SHÚILLEABHÁIN, M., Adult habitual residence in EU private international law: an interpretative odyssey begins. In: Journal of Private International Law. 2025, roč. 21, č. 1, s. 30-67.
12. PFEIFFER, M. Habitual residence and nationality as personal law connecting factors in European private international law. In: CARRUTHERS, J. M., LINDSAY, B. W. M. (eds.) Research Handbook on International Family Law. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024, s. 53-71.
13. PFEIFFER, M. Decisions on the European Succession Regulation in the Czech Republic. In: BONOMI, A., PRETELLI, I. (eds.). Yearbook of Private International Law. Volume XXV – 2023/2024. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2024, s. 399-403.
14. ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol., Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1754 s.
15. WELLER, M.-P., RENTSCH B., „Habitual Residence": A Plea for "Settled Intention". In: LEIBLE, S., (ed.) General Principles of European Private International Law. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016, s.171-188.
16. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, parlamentná tlač 838, Dostupné online: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188937
17. Uznesenie Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 15CoPs/1/2023 z 26. 07. 2023, ECLI: ECLI:SK:KSPO:2023:7123207079.2;

18. Uznesenie Krajského súdu v Nitre, sp.zn.8CoP/25/2015 z 08. 06. 2015, ECLI: ECLI:SK:KSNR:2015:4115201212.2;
19. Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 5CoP/41/2018 z 13. 09. 2018, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2018:3718201575.1
20. Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne, sp. zn. 6CoP/52/2021 z 24. 11. 2021, ECLI: ECLI:SK:KSTN:2021:3120201195.1
21. Uznesenie Okresného súdu v Partizánskom, sp. zn. 2Ps/6/2021

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Katarína Burdová, PhD.
katarina.burdova@flaw.uniba.sk
Katedra medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

ZMLUVA O PODPOROVANOM ROZHODOVANÍ[1]

SUPPORTED DECISION-MAKING AGREEMENT

Stanislav Celleng[2]

Abstrakt: Tento príspevok analyzuje zmluvu o podporovanom rozhodovaní podľa schváleného znenia nového Občianskeho zákonníka. Jeho cieľom je posúdiť obsahové a formálne náležitosti zmluvy, postavenie jej strán a právne záruky ochrany podporovanej osoby. Metodologicky vychádza z právnej analýzy a komparácie s českou úpravou nápomoci pri rozhodovaní. Normatívnym východiskom je článok 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý zdôrazňuje rovnosť pri uplatňovaní spôsobilosti na právne úkony a prístup k potrebnej podpore. Pozornosť sa sústreďuje na prednosť podpory pred opatrovníctvom, vymedzenie rozsahu pomoci, formu notárskej zápisnice a registráciu zmluvy v notárskom centrálnom registri podporných opatrení. Osobitne sa skúmajú povinnosti podporcu, jeho zmluvná a deliktuálna zodpovednosť, odčinenie nemajetkovej škody, platnosť právnych úkonov podporovaného a zánik zmluvného vzťahu. Analýza poukazuje na rozdiel medzi asistenciou a zastupovaním, ako aj na význam individuálnej vôle a preferencií podporovanej osoby. Náš príspevok dospieva k záveru, že formálne požiadavky musia sprevádzať dostupný dozor, ochrana súkromia a účinné možnosti nápravy. Zároveň vymedzuje otázky, ktoré si vyžadujú ďalšie legislatívne alebo aplikačné rozpracovanie.

Kľúčové slová: podporované rozhodovanie, zmluva o podpore, spôsobilosť na právne úkony, autonómia vôle, ochrana dospelých osôb

Abstract: The article analyses the supported decision-making agreement under the approved text of the new Slovak Civil Code. It examines the substantive and formal requirements of the agreement, the position of its parties, and the safeguards protecting the supported person. The methodology combines legal analysis with a comparison of the Czech regulation of assistance in decision-making. The normative framework is Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, which requires equal recognition of legal capacity and access to support in its exercise. The

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

analysis addresses the priority of support over guardianship, the scope of assistance, the notarial form of the agreement, and registration in the notarial central register of support measures. It also considers the supporter's duties, contractual and non-contractual liability, compensation for non-pecuniary harm, the validity of the supported person's legal acts, and termination of the agreement. Particular attention is paid to the distinction between assistance and representation and to respect for individual will and preferences. The article concludes that formal requirements must be accompanied by accessible oversight, privacy protection, and effective remedies, and identifies issues requiring further legislative or practical clarification.

Key words: supported decision-making, support agreement, legal capacity, autonomy, protection of adults

Úvod

Novo schválené znenie Občianskeho zákonníka začleňuje podporované rozhodovanie do systému ochrany plnoletých fyzických osôb a vytvára preň samostatný zmluvný rámec.[3] Jeho východiskom je pomoc pri prijímaní vlastných rozhodnutí, pri ktorej podporovaná osoba zostáva nositeľom rozhodovacej právomoci. Takto koncipovaná podpora nadväzuje na požiadavku rešpektovať vôľu a preferencie jednotlivca a prispôsobiť pomoc jeho konkrétnym potrebám.[4]
Medzinárodnoprávnym východiskom je Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím,[5] ktorý je pre Slovenskú republiku záväzný od 25. júna 2010 a má prednosť pred zákonmi za podmienok čl. 7 ods. 5 Ústavy SR.[6] Podporované rozhodovanie predstavuje jeden z nástrojov, prostredníctvom ktorých možno posilniť samostatné uplatňovanie práv osôb potrebujúcich pomoc pri rozhodovaní. Jeho význam však nespočíva iba v zavedení nového zmluvného typu, ale

[3] NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Občiansky zákonník. Schválené znenie zákona z 1. októbra 2026, parlamentná tlač 1312. [online]. [cit. 14. 10. 2026].
Dostupné v legislatívnom procese na:
https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&CPT=1312&CisObdobia=9. Ďalej len „nový OZ".

[4] STAVROVSKÁ, Z., VÁVROVÁ, M. *Podporované rozhodovanie*. [online]. [cit. 16. 01. 2026].Bratislava: Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, 2009, Dostupné na: <https://www.zpmpvsr.sk/publikacie/2009-Podporovane_rozhodovanie_ETR.pdf >. s. 11.

[5] Viď *OZNÁMENIE Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z. o Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím*. Dostupné na: <https://www.epi.sk/zz/2010-317>. Ďalej len „CRPD" alebo „Dohovor".

[6] Čl. 7 ods. 5 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky. Ďalej len „Ústava SR".

predovšetkým v odlišnom chápaní vzťahu medzi potrebou ochrany a osobnou autonómiou.[7]

Cieľom tohto príspevku je analyzovať zmluvu o podporovanom rozhodovaní podľa schválenej slovenskej úpravy, porovnať ju s českou nápomocou pri rozhodovaní a posúdiť jej ochranné mechanizmy vo svetle medzinárodných záväzkov a zásad záväzkového práva.

Hlavná výskumná otázka znie: *Ktoré obsahové a formálne náležitosti charakterizujú zmluvu o podporovanom rozhodovaní a za akých podmienok schválená úprava zabezpečuje rovnováhu medzi autonómiou podporovaného, jeho ochranou a právnou istotou tretích osôb*?

Pri spracovaní príspevku uplatňujeme právnu analýzu schválenej právnej úpravy, systematický výklad jej väzieb na všeobecnú časť a záväzkové právo ako aj komparáciu s českým právnym poriadkom. Od popisu zákonných pravidiel odlišujeme vlastné interpretačné závery a odporúčania *de lege ferenda*. Predmetom skúmania sú najmä vznik a rozsah podpory, osobné povinnosti podporcu, zodpovednosť za ich porušenie a dostupnosť nápravy pri zneužívaní podporného vzťahu.

Podporované rozhodovanie v systéme nového Občianskeho zákonníka

V civilnom práve je potrebné odlišovať právnu subjektivitu, teda spôsobilosť mať práva a povinnosti, od spôsobilosti vlastným konaním vyvolávať právne následky. Nový OZ viaže vznik právnej subjektivity na narodenie živého dieťaťa a jej zánik na smrť fyzickej osoby. Na počaté dieťa sa hľadí ako na osobu spôsobilú mať práva a povinnosti, ak sa narodí živé.[8] Podporované rozhodovanie sa týka uplatňovania práv prostredníctvom vlastných úkonov, nie vzniku či zániku samotnej právnej subjektivity.

Ako uvádzajú Smyčková a Löwy, realizácia právnych úkonov s relevantnými právnymi následkami predpokladá zodpovedajúcu mieru spôsobilosti na právne úkony.[9] Podľa § 170 nového OZ sa plná spôsobilosť nadobúda dovŕšením

[7] MEŇHARTOVÁ, S. *Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu rakúskej republiky*. In: ČIPKOVÁ, T., JANČÁROVÁ, V. (zost.). *Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb)* [online]. [cit. 16. 01. 2026] Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024, s. 33. Dostupné na: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf>.

[8] § 166 a § 167 ods. 1 nového OZ.

[9] SMYČKOVÁ, R., LÖWY, A. *Právna ochrana zraniteľných dospelých de lege lata a de lege ferenda* In: ČIPKOVÁ, T., JANČÁROVÁ, V. (zost.). *Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s*

osemnásteho roku života, skôr ju možno nadobudnúť právoplatným rozhodnutím súdu alebo uzavretím manželstva. Čiastočnú spôsobilosť maloletých upravuje § 171.[10] Súdne obmedzenie podľa § 172 prichádza do úvahy až vtedy, keď konkrétne úkony nemožno vykonať ani s podporou a nemožno ich zabezpečiť menej obmedzujúcimi opatreniami, pričom musí existovať preukázané riziko vážneho ohrozenia práv alebo oprávnených záujmov.[11]

Historické systémy ochrany dospelých boli výrazne založené na náhradnom rozhodovaní prostredníctvom opatrovníka. Prechod k podporovanému rozhodovaniu preto vyžaduje zmenu v samotnom účele pomoci: potreba porozumieť informáciám alebo dôsledkom úkonu nemá byť automaticky stotožnená s potrebou preniesť rozhodovaciu právomoc na inú osobu. Rozsah a intenzita pomoci sa musia prispôsobiť konkrétnej osobe a rozhodovanej záležitosti.[12]

Základné princípy nového OZ zdôrazňujú aj autonómiu vôle. Článok 2 umožňuje jednotlivcovi usporiadať si súkromné záležitosti podľa vlastnej vôle, ak to zákon nezakazuje a ak tým neprimerane nezasiahne do práv a dôstojnosti iných.[13] Pri zmluve o podporovanom rozhodovaní sa preto uplatňuje priestor na individualizáciu pomoci, ktorý však nemôže prekročiť hranice ochranného účelu inštitútu. Autonómne dojednania sú obmedzené najmä zmyslom a účelom zákona, dobrými mravmi a verejným poriadkom.[14] Zmluva tak môže konkretizovať zákonné povinnosti podporcu, nemôže však legitimovať nátlak alebo faktické odňatie rozhodovania podporovanému.

Princíp osobitnej právnej ochrany podľa čl. 3 zahŕňa najmä osoby so zdravotným postihnutím a osoby s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony.[15] Domnienku rozumových schopností pritom upravuje čl. 5 nového OZ.[16] Obidva princípy treba vykladať spoločne: osobitná ochrana nemá popierať osobnú autonómiu a domnienka

---

akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) [online]. [cit. 16. 01. 2026]. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024, s. 44. Dostupné na: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf>.

[10] § 170 a § 171 nového OZ.

[11] § 172 ods. 1 a 2 nového OZ.

[12] KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. *Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania*. [online]. [cit. 17. 01. 2026].Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 21. Dostupné na: <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf.>

[13] Čl. 2 ods. 1 nového OZ.

[14] Čl. 2 ods. 2 nového OZ.

[15] Čl. 3 ods. 1 a 2 nového OZ.

[16] Čl. 5 nového OZ.

schopností nemá viesť k odmietnutiu potrebnej pomoci. Zmluvná podpora predstavuje prostriedok, ktorým možno tieto požiadavky naplniť bez automatického obmedzovania spôsobilosti.
Systematické postavenie podporovaného rozhodovania potvrdzuje jeho prednosť pred ustanovením opatrovníka podľa § 200 ods. 2. V spojení s § 172 ods. 1 ide o vyjadrenie subsidiarity obmedzujúcich opatrení: potrebu súdneho zásahu treba hodnotiť až po zvážení reálne dostupnej podpory a menej obmedzujúcich riešení.[17] Uzatvorenie zmluvy však samo osebe neruší existujúce súdne obmedzenie. Rozsah spôsobilosti a rozsah poskytovanej pomoci sú tak dve súvisiace, ale odlišné otázky.

Aspekty vyplývajúce z CRPD

Cieľom CRPD, ako vyplýva už z jeho článku 1, je presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti. Zdravotné postihnutie je v kontexte Dohovoru chápané ako dynamicky sa vyvíjajúci pojem a výsledok vzájomného pôsobenia medzi osobami so zhoršeným zdravím a bariérami v postojoch a v prostredí, ktoré im bránia plne a účinne sa zúčastňovať na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.[18]
Kľúčovým pre inštitút podporovaného rozhodovania je článok 12 Dohovoru s názvom „*Rovnosť pred zákonom*". Ten uznáva osobám so zdravotným postihnutím spôsobilosť na právne úkony vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými.[19] Jeho odsek 3 ukladá zmluvným stranám zabezpečiť prístup k podpore pri uplatňovaní tejto spôsobilosti. S informovaným rozhodovaním súvisí aj článok 21 CRPD, ktorý upravuje slobodu prejavu a prístup k informáciám v prístupných formátoch.[20] Podporovaná osoba rozhoduje podľa vlastnej vôle a preferencií, pričom rozsah pomoci sa prispôsobuje jej potrebám.[21]
Všeobecný komentár Výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím k Článku 12 CRPD zdôrazňuje, že právna spôsobilosť zahŕňa byť nositeľom práv a aktérom podľa zákona. Oddeľuje právnu spôsobilosť od duševnej spôsobilosti, pričom duševná spôsobilosť sa týka rozhodovacích schopností, ktoré sa medzi ľuďmi líšia a môžu

[17] § 172 ods. 1 v spojení s § 200 ods. 2 nového OZ.
[18] SVÁK, J. *Medzinárodnoprávna ochrana osôb so zdravotným postihnutím. 1. vydanie.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024, s. 34–35.
[19] Čl. 12 ods. 2 CRPD.
[20] Čl. 12 ods. 3 a čl. 21 CRPD.
[21] KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. *Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania*. [online]. [cit. 18. 01. 2026].Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 5. Dostupné na: <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf>.

závisieť od rôznych faktorov. „*Nezdravosť mysle*" alebo iné diskriminačné označenia tak nie sú legitímnym dôvodom na odopretie právnej spôsobilosti.[22]
Cieľom podporovaného rozhodovania je tak posilňovať autonómiu jednotlivca. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím vykladá článok 12 CRPD ako požiadavku nahrádzať systémy náhradného rozhodovania systémami podpory. Tento výklad je významným východiskom pre hodnotenie vnútroštátnych reforiem, samotný všeobecný komentár je však nutné odlišovať od záväzného textu Dohovoru.[23]

Česká úprava tzv. „nápomoci pri rozhodovaní"

Pre našu komparáciu je osobitne významná úprava nápomoci pri rozhodovaní v § 45 až 48 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[24] Tento český model predstavuje zmluvnú asistenciu, ktorá však neustanovuje podporcu za všeobecného zástupcu podporovaného. So slovenskou úpravou ho spája rešpektovanie rozhodovacej právomoci osoby potrebujúcej pomoc, no odlišnosti sa prejavujú najmä pri podmienkach vzniku účinkov zmluvy, oprávneniach podporcu a súdnej kontrole.
Zmluvu o nápomoci pri rozhodovaní môže v Českej republike uzavrieť fyzická osoba, ktorá v dôsledku duševnej poruchy trpí ťažkosťami pri samostatnom rozhodovaní a potrebuje asistenciu. Nie je pritom nevyhnutné, aby bola táto osoba obmedzená v spôsobilosti na právne úkony (svojprávnosti). Zmluvu môže podporovaná osoba uzavrieť s jedným alebo viacerými podporcami.[25]
Česká zmluva o nápomoci nadobúda účinnosť schválením súdom. Ak nie je uzavretá písomne, strany musia prejaviť vôľu uzavrieť ju pred súdom. Súd ju neschváli, ak záujmy podporcu odporujú záujmom podporovaného.[26] Preventívna kontrola teda zahŕňa posúdenie konfliktu záujmov a vhodnosti dohodnutého usporiadania. Komentárová literatúra rozlišuje všeobecný stret záujmov od ojedinelého stretu v konkrétnej záležitosti.[27] Zmyslom kontroly je preveriť, či zvolený podporný vzťah môže plniť svoj účel, nie prevziať rozhodovanie podporovaného.

---

[22] KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. *Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania*. [online]. [cit. 18. 01. 2026].Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 6. Dostupné na: <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf>.
[23] Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím. General comment No. 1 (2014): Article 12: Equal recognition before the law. CRPD/C/GC/1, 19. mája 2014, najmä body 26–29. [online]. [cit. 14. 10. 2026]. Dostupné na: https://digitallibrary.un.org/record/812024.
[24] Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. Ďalej len „český OZ".
[25] § 45 českého OZ.
[26] § 46 ods. 2 českého OZ.
[27] ČUHELOVÁ, K. § 46 [Smlouva o nápomoci]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 184.

Procesné otázky upravuje zasa zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.[28] O schválení zmluvy možno rozhodnúť iba na návrh podporovaného alebo podporcu, pričom k návrhu sa prikladá zmluva a pri absencii písomnej formy musí byť jej podstatný obsah zachytený v návrhu.[29]

Zmluvou o nápomoci sa český podporca zaväzuje byť so súhlasom podporovaného prítomný pri jeho právnych konaniach, zabezpečiť potrebné údaje a oznámenia a pomáhať radami.[30] Rozsah pomoci môže byť vymedzený všeobecne alebo pre určité záležitosti, napríklad vybavovanie sociálnych dávok alebo konkrétne konanie. Pri hodnotení riadneho výkonu podpory treba skúmať skutočné potreby osoby a obsah zmluvy, uvádzame však, že samotná všeobecná rada nemusí byť dostatočná. Uzatvorenie zmluvy však samo osebe nemení rozsah svojprávnosti. Podporovaný naďalej robí vlastné rozhodnutia vrátane rozhodnutí, ktoré sa iným môžu javiť ako nevýhodné. Čuhelová v tejto súvislosti poukazuje aj na význam skúsenosti a poučenia z takzvaného „zlého rozhodnutia".[31]

Podporca má podľa § 47 ods. 2 českého OZ právo namietať neplatnosť právneho konania podporovaného. Samotná neprítomnosť podporcu však automaticky nespôsobuje neplatnosť.[32] Túto úpravu treba odlišovať od § 65 českého OZ, ktorý sa týka samostatného konania opatrovanca bez potrebného opatrovníka a umožňuje zachovať jeho konanie úpravou povinností. Podpora pri rozhodovaní a opatrovníctvo preto nemajú totožné následky.

Podľa § 48 českého OZ súd odvolá podporcu na návrh podporovaného alebo podporcu, no ak podporca závažne poruší povinnosti, súd ho odvolá aj bez návrhu. Procesný rámec zahŕňa konanie o odvolaní podporcu podľa § 31 písm. d) ZŘS.[33] Dôvodom zásahu môžu byť najmä okolnosti, ktoré narušujú dôveru a riadne poskytovanie pomoci, vrátane presadzovania vlastného prospechu na úkor podporovaného.[34] Zákonné pravidlo odvolania je však potrebné a vhodné odlišovať od jednotlivých skutkových situácií, pričom ich význam závisí najmä od intenzity porušenia usporiadaných práv a povinností.

[28] Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních. Ďalej len „ZŘS".

[29] § 32 ods. 1 a 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

[30] § 46 ods. 1 českého OZ.

[31] ČUHELOVÁ, K. § 45 [Předpoklady nápomoci při rozhodování.]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 180-183.

[32] § 47 ods. 2 a § 65 českého OZ. ČUHELOVÁ, K. § 46 [Smlouva o nápomoci]. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 185.

[33] § 48 českého OZ a § 31 písm. d) ZŘS.

[34] ČUHELOVÁ, K. § 48 [Odvolání podpůrce.]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, s. 189-191.

Zmluva o podporovanom rozhodovaní podľa schválenej slovenskej úpravy

Slovenský model upravujú § 199 až 206 nového OZ. Podporované rozhodovanie zahŕňa pomoc pri právnych úkonoch, záruky proti jej zneužitiu a pomoc pri strate schopnosti prejaviť vôľu. Pri zmluvnej forme je určujúce, že podporovaný prijíma vlastné rozhodnutia a sám vymedzuje účel, záležitosti a rozsah pomoci. Tieto východiská neumožňujú chápať zmluvu ako všeobecné oprávnenie podporcu rozhodovať namiesto podporovaného.

Podporovaným je podľa § 202 fyzická osoba, ktorá požiada podporcu o podporované rozhodovanie. Zákonná definícia neviaže využitie zmluvy na konkrétnu diagnózu ani na predchádzajúce obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Rozhodujúca je potreba pomoci pri uplatňovaní vlastnej vôle, napríklad pri porovnávaní úverových podmienok, uzatváraní nájmu alebo komunikácii s úradom. Zmluvná pomoc sa tak môže uplatniť aj u osoby, ktorej spôsobilosť nebola súdom obmedzená.

Samotné uzatvorenie zmluvy o podporovanom rozhodovaní spôsobilosť na právne úkony neobmedzuje. Ak však podporovaný už podlieha súdnemu obmedzeniu, existencia zmluvy toto rozhodnutie nenahrádza ani neruší. Zmenu alebo zrušenie obmedzenia upravuje § 174. Na úkony zasahujúce do právoplatne obmedzenej oblasti treba naďalej vzťahovať osobitné pravidlá § 173.[35] Podpora sa preto nemôže zamieňať ani s automatickým priznaním plnej spôsobilosti, ani s jej odňatím.

Podporcu vymedzuje § 201 nového OZ. Vylúčeným je tu ten, kto nie je spôsobilý na právne úkony alebo koho záujmy odporujú záujmom podporovaného, ako aj pobytové zariadenie sociálnej služby a zamestnanec zariadenia, v ktorom je podporovaný prijímateľom.[36] Podporca musí konať osobne a iba v dohodnutom rozsahu. Podporovaný môže mať aj viac podporcov, pričom ak ich rozsah konania nevymedzí, zákon stanovuje spoločné a nerozdielne konanie. Prakticky je preto vhodné v zmluve určiť, či a pri ktorých záležitostiach poskytujú pomoc jednotliví podporcovia samostatne. Základom vzťahu zostáva práve dôvera, ktorú nemožno nahradiť presadzovaním predstavy podporcu o objektívne najvýhodnejšom výsledku v rozpore s vôľou podporovaného.

Predmet a rozsah podpory

Výslovnou obsahovou náležitosťou zmluvy je podľa § 204 ods. 1 rozsah podporovaného rozhodovania.[37] Jej záväzkový obsah konkretizuje § 203 ods. 2: podporca má so súhlasom podporovaného byť prítomný pri právnych úkonoch, zabezpečiť potrebné informácie a napomáhať radami pri voľbe a rozsahu vlastného

[35] § 173 a § 174 nového OZ.
[36] § 201 ods. 1 až 4 nového OZ.
[37] § 204 ods. 1 nového OZ.

rozhodnutia.[38] Zmluva musí umožniť zistiť, pri akých záležitostiach a akým spôsobom sa pomoc poskytuje. Všeobecná formulácia o pomoci „pri všetkých záležitostiach" bez ďalšieho spresnenia môže v praxi vyvolávať pochybnosti o hraniciach povinností podporcu.
Rozsah podpory možno vymedziť podľa typu úkonov, určitej oblasti života alebo konkrétnej záležitosti. Pri finančných otázkach môže ísť napríklad o vysvetlenie podmienok zmluvy, porovnanie alternatív alebo pomoc pri komunikácii s bankou. Takéto vymedzenie nesmie vytvárať dojem, že podporca nadobúda oprávnenie nakladať s majetkom podporovaného. Zákon mu ukladá osobný výkon v dohodnutom rozsahu.[39] Pri viacerých podporcoch je rozdelenie úloh významné aj vzhľadom na pravidlo ich spoločného a nerozdielneho konania.[40] Určitosť zmluvy pritom treba posudzovať aj s využitím všeobecných pravidiel výkladu, nie iba podľa formálnej podrobnosti jej textu.

Vznik zmluvy a povinnosti podporcu

Zmluva o podporovanom rozhodovaní musí byť spísaná vo forme notárskej zápisnice a účinnosť nadobúda registráciou v notárskom centrálnom registri podporných opatrení podľa § 204 ods. 2.[41] Zákon tak rozlišuje uzavretie zmluvy a vznik jej účinnosti. V porovnaní s českým súdnym schvaľovaním ide o odlišný model preventívnej ochrany.[42] Registrácia umožňuje preukazovanie existencie podporného vzťahu, nemá však sama osebe účinky rozhodnutia o obmedzení spôsobilosti. Zmluvná a registračná forma musia zostať nástrojmi podpory, nie prostriedkami nahrádzania vlastnej vôle podporovaného.
Dôvody zániku obsahuje § 206 ods. 1: dohoda, odstúpenie od zmluvy, smrť podporovaného alebo podporcu, uplynutie času a pominutie dôvodu uzavretia zmluvy.[43] V zmluve je účelné upraviť aj postup pri strate dôvery a pri zabezpečení nadväzujúcej pomoci, pokiaľ si ju podporovaný želá. Osobitné súdne odvolanie podporcu porovnateľné s § 48 českého OZ však slovenské ustanovenia o podporovanom rozhodovaní neupravujú.[44] Jeho zavedenie preto možno formulovať ako odporúčanie, nie ako už existujúcu právomoc založenú samotnou úpravou zmluvy.
Informačná pomoc nie je jednorazovou poučovacou povinnosťou pri uzatvorení zmluvy. Podľa jej rozsahu zahŕňa aj priebežné objasňovanie podkladov pre

[38] § 203 ods. 2 nového OZ.
[39] § 201 ods. 3 nového OZ.
[40] § 201 ods. 4 nového OZ.
[41] § 203 ods. 1 a § 204 ods. 2 nového OZ.
[42] § 46 ods. 2 českého OZ.
[43] § 206 ods. 1 nového OZ.
[44] § 48 českého OZ.

rozhodnutie.[45] Podporca vedie evidenciu o úkonoch pomoci podľa § 205 ods. 1.[46] Tá umožňuje preukázať, aká pomoc bola skutočne poskytnutá, nesmie sa však zmeniť na kontrolu životných rozhodnutí podporovaného. Zákaz nevhodného ovplyvňovania a konania v jeho neprospech upravuje odsek 2.[47] Podporca postupuje podľa rozhodnutí podporovaného a pri písomnom úkone môže pripojiť podpis s uvedením svojej funkcie alebo poskytnutej podpory.[48] Takýto podpis osvedčuje účasť na pomoci, nie je však všeobecnou podmienkou platnosti úkonu.

Všeobecnú písomnú formu upravuje § 72 nového OZ. Vyžaduje čitateľné zaznamenanie obsahu na trvanlivom médiu, podpis a možnosť určiť, o koho právny úkon ide. Pravidlá podpisu pritom rozlišujú listinnú a elektronickú podobu a neobmedzujú sa na vlastnoručný podpis.[49] Pri zmluve o podporovanom rozhodovaní však samotná všeobecná písomná forma nepostačuje. Osobitná požiadavka notárskej zápisnice je samostatným predpokladom, ktorý nemožno nahradiť iba obyčajnou podpísanou listinou.

Osobitnú notársku formu ustanovuje § 204 ods. 2 bez ohľadu na to, či podporovaný dokáže čítať alebo písať.[50] Od tejto požiadavky treba odlišovať všeobecné pravidlo § 75: písomná forma je dodržaná aj zachytením obsahu v notárskej zápisnici a pri osobách s ťažkosťami s čítaním alebo písaním sa uplatnia podmienky a výnimky jeho odseku 2.[51] Všeobecné výnimky z potreby notárskeho zachytenia určitého úkonu však neodstraňujú výslovne ustanovenú formu zmluvy o podporovanom rozhodovaní. Účasť notára má umožniť objasnenie obsahu zmluvy a zistenie skutočnej vôle oboch strán.

Slovenský model teda prenáša preventívne zabezpečenie vzniku vzťahu na notársku formu a registráciu, zatiaľ čo český vyžaduje schválenie súdom.[52] Ich porovnanie nemôže zostať pri rýchlosti alebo administratívnej náročnosti. Rozhodujúce je aj to, kto a akým postupom preveruje konflikt záujmov, ako sa podporovaný môže domôcť nápravy a či formálne náklady nevytvárajú neprimeranú prekážku prístupu k podpore.

Registrácia má uľahčiť preukazovanie existencie podporného vzťahu a rozsahu dohodnutej pomoci. Sama osebe však nezaručuje správnosť obsahu zmluvy ani riadny výkon podpory. Jej praktický význam závisí od úpravy prístupu k údajom a možnosti overiť ich aktuálnosť. Nemožno preto bez osobitnej právnej úpravy

[45] § 203 ods. 2 nového OZ.
[46] § 205 ods. 1 nového OZ.
[47] § 205 ods. 2 nového OZ.
[48] § 205 ods. 3 nového OZ.
[49] § 72 ods. 1 až 3 a § 73 nového OZ.
[50] § 204 ods. 2 nového OZ.
[51] § 75 ods. 1 a 2 nového OZ.
[52] § 204 ods. 2 nového OZ v porovnaní s § 46 ods. 2 českého OZ.

predpokladať, že tretie osoby budú mať voľný prístup k celému obsahu zmluvy alebo že register automaticky odhalí zneužitie.
Evidencia podporného vzťahu zasahuje aj do súkromia podporovanej osoby. Právna úprava preto musí presne určiť rozsah evidovaných údajov, okruh oprávnených osôb a podmienky prístupu. Prínos registrácie pre právnu istotu treba pomeriavať s nevyhnutnosťou a primeranosťou sprístupnenia citlivých informácií.

Prekročenie rozsahu podpory a samostatné konanie podporovaného

Pri porušení zmluvných hraníc treba odlišovať konanie podporcu od právneho úkonu podporovaného. Český OZ priznáva podporcovi právo namietať neplatnosť právneho konania podporovaného.[53] Schválená slovenská úprava také osobitné oprávnenie v § 205 neustanovuje. Nemožno ho preto vyvodzovať iba z postavenia podporcu. Rovnako musíme odlíšiť podporu od zastupovania: § 204 ods. 3 výslovne pripúšťa udelenie plnomocenstva podľa § 111, ale samotná zmluva ho nenahrádza.[54] Ak má podporca aj konať v mene podporovaného, musí mať osobitný právny základ zastúpenia.
Podporca je viazaný rozsahom pomoci dohodnutým v zmluve.[55] Ani presvedčenie, že zvolené riešenie je pre podporovaného prospešné, ho neoprávňuje konať proti jeho rozhodnutiu alebo ho nevhodne ovplyvňovať.[56] Poskytnutie širšej pomoci než dohodnutej a prevzatie právneho konania v cudzom mene navyše nie sú totožné situácie. Pri druhom prípade sa popri porušení zmluvy môžu uplatniť aj pravidlá neoprávneného konania v cudzom mene, no podporný vzťah sám osebe chýbajúce oprávnenie na zastupovanie nezhojí.
Zodpovednosť za vadný výkon podpory treba posudzovať podľa všeobecných pravidiel nesplnenia a náhrady škody. Schválená úprava podporovaného rozhodovania neobsahuje samostatnú skutkovú podstatu zodpovednosti podporcu. Rozhodujúce sú najmä obsah prevzatej povinnosti, jej nesplnenie, vznik škody a príčinná súvislosť.[57] Samotný nepriaznivý výsledok rozhodnutia podporovaného nepreukazuje vadné poskytnutie pomoci, pretože opačný záver by podporcu mohol motivovať nahrádzať vlastnú voľbu podporovaného svojím rozhodnutím.
Ohľadom neplatnosti samotnej zmluvy o podporovanom rozhodovaní odkazuje § 206 ods. 3 na všeobecné pravidlá vyplývajúce zo zákona.[58] Pri posudzovaní preto prichádzajú do úvahy napríklad nedostatok slobodného a určitého prejavu vôle,

[53] § 47 ods. 2 českého OZ. ČUHELOVÁ, K. § 45 [Předpoklady nápomoci při rozhodování]. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 182.
[54] § 204 ods. 3 a § 111 nového OZ, k účinkom zastúpenia pozri § 104 a § 105 nového OZ.
[55] § 201 ods. 3 nového OZ.
[56] § 200 ods. 1 a § 205 ods. 2 a 3 nového OZ.
[57] § 513, § 516 a § 540 ods. 1 nového OZ.
[58] § 206 ods. 3 v spojení s § 40, § 41, § 45, § 70 a § 95 nového OZ.

rozpor s dobrými mravmi alebo nedodržanie predpísanej notárskej formy. Nemožno však mechanicky prevziať predstavu, že každá počiatočná nemožnosť plnenia spôsobuje neplatnosť, § 41 takýto automatický následok vylučuje. Treba vždy určiť konkrétny dôvod neplatnosti a jeho právny režim.
Účinnosť zániku zmluvy je podľa § 206 ods. 2 spojená s výmazom z notárskeho centrálneho registra podporných opatrení.[59] Táto väzba vyvoláva potrebu zabezpečiť, aby sa údaje registra včas zhodovali so skutočným stavom. Nemožno ju vykladať ako oprávnenie pokračovať v neželanej asistencii: aj pred vykonaním výmazu zostávajú určujúce súhlas podporovaného s prítomnosťou podporcu a povinnosť rešpektovať jeho rozhodnutia. Registračný postup má chrániť právnu istotu bez toho, aby fakticky bránil ukončeniu nežiaducej pomoci.

Ochrana podporovanej osoby

Základným ochranným prvkom je informovaný a priebežne rešpektovaný súhlas podporovaného. Český model výslovne viaže prítomnosť podporcu pri právnom konaní na jeho súhlas.[60] Rovnako slovenský § 203 ods. 2 predpokladá asistenciu so súhlasom podporovaného, ktorý o pomoc podľa § 202 sám požiada.[61] Informácie sa majú podávať zrozumiteľne a spôsobom zodpovedajúcim jeho komunikačným potrebám.[62] Prakticky môže ísť o prečítanie a vysvetlenie obsahu zmluvy, objasnenie rizík a porovnanie dostupných možností.[63] Súhlas s podporou nemožno zamieňať s povinnosťou prijať odporúčanie podporcu. Dôkaz o odovzdaní informácie navyše nemusí sám osebe dokazovať, že spôsob pomoci bol prispôsobený konkrétnej osobe. Prevencia konfliktu záujmov sa nemôže obmedziť na okamih uzatvorenia zmluvy. Česká úprava možný konflikt posudzuje pri súdnom schvaľovaní.[64] Slovenský § 201 ods. 2 zakazuje, aby bol podporcom ten, koho záujmy odporujú záujmom podporovaného, pričom § 205 ods. 2 zároveň chráni pred nevhodným ovplyvňovaním počas poskytovania pomoci.[65] Ak sa konflikt objaví až neskôr, treba posúdiť, či

[59] § 206 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 a § 205 ods. 3 nového OZ.
[60] § 46 ods. 1 českého OZ. KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 18.
[61] § 202 a § 203 ods. 2 nového OZ.
[62] KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. *Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 19. [online]. [cit. 20. 01. 2026]. Dostupné na: <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf.>
[63] § 203 ods. 2 nového OZ.
[64] § 46 ods. 2 českého OZ. KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023, s. 18.
[65] § 201 ods. 2 a § 205 ods. 2 nového OZ.

podpora v danej oblasti môže pokračovať a ako možno zabezpečiť nápravu. Samotný formálny zápis v registri nemôže odstrániť obsahový rozpor záujmov.
Popri registrácii sú dôležité dostupné postupy na preverenie podnetov a riešenie sporov. Ich právny základ musí určiť príslušný orgán, ako aj jeho právomoci a procesné záruky podporovaného. Za vhodné považujeme mimosúdne možnosti objasnenia konfliktu a pomoci pri ukončení vzťahu, ak ich podporovaný prijíma. Nemajú však obmedzovať prístup k súdu ani vytvárať ďalšiu formu rozhodovania namiesto neho. Účinnosť ochrany treba hodnotiť aj podľa schopnosti reagovať na nátlak a na situácie, keď osoba potrebuje pomoc so samotným uplatnením nároku.
Revízia rozsahu pomoci je prirodzeným dôsledkom zmeny potrieb podporovaného. Zánik zmluvy pritom treba odlišovať od českého súdneho odvolania podporcu. V českom modeli možno pri závažnom porušení povinností zasiahnuť aj bez návrhu.[66] § 199 až 206 nového OZ takýto osobitný postup neobsahujú, podľa nášho názoru prípadné súdne oprávnenie nemožno nahradiť ani voľnou analógiou so zásahmi do opatrovníctva. Ako odporúčanie *de lege ferenda* sa preto javí vhodné spresniť ochranný postup pri zneužívaní podpory a jeho vzťah k zákonným dôvodom zániku zmluvy. Zásah musí rešpektovať vôľu podporovaného a nemá bez jeho súhlasu vytvárať nový podporný vzťah.
Voči tretím osobám je významná predvídateľnosť účinkov právnych úkonov podporovaného. Existencia zmluvy ani registrácia podpory samy osebe nepodmieňujú každý jeho úkon súhlasom podporcu. Nedostatok pomoci treba odlišovať od zákonnej vady vôle alebo nedostatku spôsobilosti na konkrétny úkon. Pri zrušiteľných úkonoch nový OZ zároveň chráni právne postavenie tretích osôb, s výnimkou zákonom určenej vedomosti o dôvode zrušiteľnosti.[67] Ochrana právneho styku tak nemôže byť založená na predstave, že podporca môže ľubovoľne rušiť nevýhodné rozhodnutia podporovaného.

Zmluvná a deliktuálna zodpovednosť podporcu

Povinnosti podporcu síce majú zákonný základ, ale konkrétny obsah a rozsah pomoci sa určujú zmluvou. Pri hodnotení ich splnenia preto treba zistiť, čo mal podporca zabezpečiť a aký postup zodpovedal potrebám podporovaného. Povinnosť informovať a radiť sa nesmie zamieňať so záväzkom dosiahnuť zaručene priaznivý hospodársky výsledok. Porušenie môže spočívať napríklad v zamlčaní dôležitých údajov, neposkytnutí dohodnutej pomoci alebo v presadzovaní vlastného záujmu prostredníctvom nátlaku. Od toho treba odlíšiť prípad, keď podporovaný po riadnom objasnení následkov slobodne zvolí rizikové riešenie.

[66] § 48 českého OZ. ČUHELOVÁ, K. § 48 [Odvolání podpůrce]. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 189–191.
[67] § 101 ods. 2 nového OZ.

Popri zmluvnej zodpovednosti môže prichádzať do úvahy zodpovednosť za protiprávne konanie podľa § 652. Tá sa viaže na zavinené porušenie absolútne chráneného práva alebo zákonnej povinnosti ustanovenej na ochranu pred danou škodou.[68] Pri podporovanom rozhodovaní môže ísť najmä o zásah do osobnosti alebo o porušenie zákazu konania v neprospech podporovaného. Vzťah oboch zodpovednostných základov treba posúdiť podľa skutkových okolností, no nemožno predpokladať, že každé porušenie zmluvy automaticky napĺňa aj všetky predpoklady deliktuálnej zodpovednosti.

Zmluvné následky vychádzajú z pravidiel nesplnenia. Podľa § 516 ods. 1 dlžník zodpovedá za svoje nesplnenie, ak nie je ospravedlnené, kedy podmienky jeho ospravedlnenia upravuje § 515. Pri vzniku škody nadväzuje § 540 ods. 1 na povinnosť nahradiť škodu druhej strane alebo osobe, ktorej záujmu malo splnenie povinnosti zjavne slúžiť.[69] Pre podporovaného je preto podstatné preukázať obsah povinnosti, nesplnenie, škodu a príčinnú súvislosť. Požiadavku zavinenia nemožno v zmluvnom režime bez ďalšieho zamieňať s režimom § 652, no § 516 ods. 3 pripúšťa viazanie zodpovednosti na zavinenie zákonom alebo zmluvou.

Rozsah náhrady obmedzuje § 541 predvídateľnosťou škody v čase uzavretia zmluvy, pričom výnimkou je úmyselné nesplnenie alebo hrubá nedbanlivosť.[70] Pri dojednávaní podpory má preto význam jasne pomenovať aj oblasti, v ktorých môže vadná pomoc vyvolať závažné majetkové následky. Možno uvažovať napríklad o strate vyvolanej zatajením podstatných úverových podmienok alebo o nákladoch potrebných na odstránenie následkov vadnej asistencie. Náhrada sa však nemôže odvodzovať iba od nevýhodnosti zmluvy uzatvorenej podporovaným bez preukázania vzťahu ku konkrétnemu porušeniu povinnosti podporcu.

Pri nemajetkovej škode § 540 ods. 2 pripúšťa odčinenie, ak bolo dohodnuté alebo ak ho ustanovuje zákon. Osobitne významný je § 542, ktorý priznáva odčinenie pri nesplnení povinnosti zo zmluvy zameranej v podstatnej miere na uspokojenie nemajetkových záujmov, ak iné prostriedky nápravy nepostačujú.[71] Podľa nášho názoru môže tento predpoklad zmluva o podporovanom rozhodovaní vzhľadom na ochranu autonómie a osobnej integrity napĺňať, no nejde však o automatický nárok pri každom pochybení. Pri zásahu do osobnosti treba zohľadniť aj § 207 a § 209 a pri splnení zodpovednostných predpokladov § 680.[72] Všeobecnú podobu primeraného zadosťučinenia upravuje § 674.

[68] § 652 ods. 1 a 2 nového OZ.
[69] § 513, § 515, § 516 ods. 1 a 3 a § 540 ods. 1 nového OZ.
[70] § 541 nového OZ.
[71] § 540 ods. 2 a § 542 nového OZ.
[72] § 207, § 209, § 674 a § 680 nového OZ.

Neplatnosť a zrušiteľnosť právnych úkonov

Nový OZ vychádza z domnienky platnosti právneho úkonu podľa § 47, pričom neplatnosť a zrušenie úkonu systematicky rozlišuje. Pri neplatnosti podľa § 95 prihliada súd na vadu aj bez námietky. Pri zrušiteľnosti musí konajúca osoba využiť oprávnenie založené zákonom a zrušenie vykonať prejavom vôle voči dotknutej osobe.[73] Nejde teda o dva názvy rovnakého mechanizmu. Ani ochranný účel podporovaného rozhodovania neoprávňuje prekročiť zákonné podmienky zásahu do účinkov úkonu. Je nutné presne identifikovať vadu aj osobu oprávnenú uplatniť príslušný prostriedok.

Podporovaný robí vlastné právne úkony. Chýbajúca dohodnutá pomoc preto nie je samostatným všeobecným dôvodom ich neplatnosti. Ak je však vôľa postihnutá konkrétnou vadou alebo podporovaný nie je na príslušný úkon spôsobilý, uplatnia sa zodpovedajúce všeobecné alebo osobitné pravidlá. Ani vtedy podporca nenadobúda osobitné právo napadnúť úkon iba preto, že uzavrel zmluvu o podporovanom rozhodovaní. Jeho úloha môže spočívať v pomoci podporovanému pri uplatnení vlastného práva, no prípadné zastupovanie vyžaduje samostatný právny základ.

Bezprávnu vyhrážku, lesť a omyl upravujú § 91 až 93. Pre zrušenie úkonu treba splniť konkrétne predpoklady príslušnej vady. Všeobecnú prípustnosť zrušenia upravuje § 98 a spôsob jeho vykonania § 99. Podľa § 102 právo zanikne, ak sa nevykoná do šiestich mesiacov od zistenia dôvodu zrušiteľnosti, najneskôr do troch rokov od uskutočnenia úkonu, ak zákon neustanovuje inak.[74] Včasná a zrozumiteľná pomoc pri identifikovaní vady tak môže mať pre podporovaného zásadný význam, nenahrádza však splnenie zákonných predpokladov.

Zrušiteľnosť treba odlišovať aj od moderácie záväzku. Prvá sa týka odstránenia účinkov úkonu na základe zákonného dôvodu, druhá zásahu do rozsahu povinnosti. Samotná existencia podpory preto nezakladá všeobecnú právomoc súdu znížiť povinnosť podporovaného. Význam má aj § 101, podľa ktorého sa zrušený úkon považuje za neplatný od počiatku, avšak s osobitne upravenou ochranou právneho postavenia tretích osôb.[75] Zákonnú úpravu podpory nemožno používať ako dodatočnú poistku proti každému nevýhodnému rozhodnutiu.

Dozor a dostupnosť právnej ochrany

Formálna kontrola pri uzatvorení zmluvy nemôže nahradiť ochranu pri každodennom poskytovaní pomoci. Konflikt záujmov, nátlak alebo odklon od rozhodnutí podporovaného sa môžu prejaviť až počas trvania vzťahu. Dozor preto treba chápať ako záruku rešpektovania práv podporovaného, nie ako priebežné schvaľovanie jeho

[73] § 47, § 95, § 98 a § 99 nového OZ.
[74] § 91 až 94, § 98, § 99 a § 102 nového OZ.
[75] § 98 a § 101 nového OZ.

rozhodnutí. Dostupnosť ochrany závisí aj od toho, či dokáže podnet podať zrozumiteľným spôsobom a získať pomoc nezávislú od podporcu, proti ktorému smeruje.
Český model súdneho odvolania podporcu je podnetom pre úvahy o ďalšom rozvoji slovenskej ochrany. Zmluvné skončenie, nárok na náhradu škody a dozor totiž riešia rozdielne aspekty problému a nemusia vždy zabezpečiť dostatočne rýchle odvrátenie hrozby. Všeobecnú ochranu pred vážne hroziacou škodou poskytuje aj § 641 ods. 1, ktorý umožňuje požadovať vhodné a primerané opatrenia súdu.[76] Takéto opatrenie však nie je totožné s osobitným odvolaním podporcu a bez príslušného právneho základu nevytvára nový zmluvný vzťah podpory.
Podľa § 205 ods. 4 činnosť podporcu podlieha dozoru podľa osobitného predpisu.[77] Samotné toto ustanovenie neurčuje konkrétny orgán, podrobné právomoci ani proces vybavenia podnetu. Z jeho textu preto nemožno bez nadväzujúcej úpravy odvodiť príslušnosť konkrétneho správneho orgánu. Pri nastavení dozoru je potrebné chrániť súkromie, zabezpečiť dostupnosť nápravy a obmedziť zásah na to, čo vyžaduje ochrana práv podporovaného. Ten má zostať účastníkom rozhodovania o vlastnej pomoci, nie iba objektom preverovania.

Záver

Schválená úprava vytvára zmluvný rámec pomoci pri vlastnom rozhodovaní, ktorého jadrom je rozsah podpory podľa § 204 ods. 1, osobný výkon podporcu a rešpektovanie rozhodnutí podporovaného. Prednosť podpory pred opatrovníctvom posilňuje požiadavku, aby sa potreba asistencie nezamieňala s nevyhnutnosťou obmedziť spôsobilosť na právne úkony. Táto koncepcia je preto významným krokom k napĺňaniu čl. 12 CRPD, jej praktický súlad s Dohovorom však závisí aj od dostupnosti podpory, primeranosti formálnych nárokov a účinnosti ochrany pred zneužitím.
Za rozhodujúce náležitosti zmluvy považujeme určenie strán a dostatočne určitý rozsah podporovaného rozhodovania. Notárska zápisnica a registrácia v notárskom centrálnom registri podporných opatrení tvoria samostatné požiadavky, ktoré nemožno nahradiť všeobecnou písomnou formou. Registrácia pritom neudeľuje podporcovi rozhodovaciu právomoc ani oprávnenie konať v mene podporovaného. Ak má popri podpore existovať aj zastúpenie, musí vychádzať z osobitného právneho základu, pričom tento súbeh zákon výslovne pripúšťa. Rovnako samotná zmluva nemení existujúce súdne obmedzenie spôsobilosti.
Pri porušení povinností treba rozlišovať zodpovednosť podporcu od platnosti úkonu podporovaného. Zmluvná zodpovednosť sa posudzuje najmä podľa § 513, § 515, § 516 a § 540 až 544, deliktuálna zasa podľa ďalších príslušných predpisov. Odčinenie

[76] § 641 ods. 1 nového OZ.
[77] § 205 ods. 4 nového OZ.

nemajetkovej škody umožňujú zákonné alebo dohodnuté predpoklady, osobitne založené § 542. Podporca však nezaručuje výsledok každého rozhodnutia a nová úprava mu nepriznáva osobitné právo namietať neplatnosť úkonu iba z dôvodu jeho podporného postavenia.
Ďalšie rozpracovanie si podľa nás zasluhuje najmä priebežné riešenie konfliktov záujmov, dostupný dozor, vzťah skončenia zmluvy k výmazu z registra a rýchla ochrana pri zneužívaní podpory. Záruky majú podporovanému umožniť reálne ovplyvňovať podobu pomoci aj účinne ju odmietnuť. Pri aplikácii odčinenia nemajetkovej škody bude potrebné citlivo hodnotiť ochranu autonómie a subsidiaritu tohto prostriedku podľa § 542. Úspech úpravy nebude spočívať iba v počte uzatvorených zmlúv, ale hlavne v tom, či sa pomoc poskytuje zrozumiteľne, dobrovoľne a s rešpektovaním vlastnej vôle podporovaného.

Zoznam použitých zdrojov

1. LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, citované s. 180–185 a 189–191.
2. KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. Analýza inštitútu podporovaného rozhodovania. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023. [online]. [cit. 20. 01. 2026]. Dostupné na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf.
3. MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu rakúskej republiky. In: ČIPKOVÁ, T., JANČÁROVÁ, V. (zost.). Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) [online]. [cit. 16. 01. 2026] Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024, citovaná s. 33. Dostupné na: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf>.
4. NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Občiansky zákonník. Schválené znenie zákona z 1. októbra 2026, parlamentná tlač 1312. [online]. [cit. 14. 10. 2026]. Dostupné v legislatívnom procese na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&CPT=1312&CisObdobia=9.
5. SMYČKOVÁ, R., LÖWY, A. Právna ochrana zraniteľných dospelých de lege lata a de lege ferenda In: ČIPKOVÁ, T., JANČÁROVÁ, V. (zost.). Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) [online]. [cit. 16. 01. 2026]. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity

Komenského v Bratislave, 2024, citovaná s. 44. Dostupné na: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf>.
6. STAVROVSKÁ, Z., VÁVROVÁ, M. Podporované rozhodovanie. Bratislava: Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, 2009. [online]. [cit. 16. 01. 2026]. Dostupné na: https://www.zpmpvsr.sk/publikacie/2009-Podporovane_rozhodovanie_ETR.pdf.
7. ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1–450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, citovaná s. 61.
8. SVÁK, J. Medzinárodnoprávna ochrana osôb so zdravotným postihnutím. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024.
9. VÝBOR OSN PRE PRÁVA OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM. General comment No. 1 (2014): Article 12: Equal recognition before the law. CRPD/C/GC/1, 19. mája 2014. [online]. [cit. 14. 10. 2026]. Dostupné na: https://digitallibrary.un.org/record/812024.

Právne predpisy a medzinárodné zmluvy

1. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.
2. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, vyhlásený oznámením Ministerstva zahraničných vecí SR č. 317/2010 Z. z.
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Česká republika).
4. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (Česká republika).

Kontaktné údaje

Mgr. Stanislav Celleng
celleng1@uniba.sk
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

AKO PRÁVO DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA REFLEKTUJE AUTONÓMIU ZRANITEĽNÝCH TVORCOV A PÔVODCOV V KONTEXTE NARIADENIA DSA[1]

HOW INTELLECTUAL PROPERTY LAW REFLECTS THE AUTONOMY OF VULNERABLE CREATORS AND ORIGINATORS IN THE CONTEXT OF THE DSA

Martin Daňko[2]

Abstrakt: Článok sa zaoberá vzťahom medzi tvorivou autonómiou zraniteľných dospelých autorov a právnym rámcom duševného vlastníctva v kontexte nariadenia o digitálnych službách (DSA). Vychádza z predpokladu, že tvorivá činnosť vzniká nezávisle od právnej spôsobilosti jednotlivca, zatiaľ čo výkon práv duševného vlastníctva je podmienený schopnosťou právne účinne konať. Tento nesúlad vedie k situácii, v ktorej osoby so zníženou spôsobilosťou môžu byť autormi alebo inovátormi v materiálnom zmysle, no nemajú reálne možnosti autonómne rozhodovať o výsledkoch svojej tvorby. Analytická časť identifikuje tri hlavné skupiny prekážok výkonu práv: komplexnosť právnej úpravy a licenčných režimov, informačnú a komunikačnú asymetriu medzi tvorcami a ich zmluvnými partnermi a inštitucionálne bariéry spojené s kolektívnou správou práv a konaniami pred orgánmi priemyselného vlastníctva. Text konfrontuje vnútroštátnu právnu úpravu s požiadavkami Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, najmä s článkom 12 a konceptom podporovaného rozhodovania. V normatívnej časti článok argumentuje, že mechanizmy DSA predstavujú implicitný model podporovaného výkonu autonómie v digitálnom prostredí a môžu slúžiť ako inšpirácia pre modernizáciu práva duševného vlastníctva v prospech zraniteľných tvorcov.

Kľúčové slová: duševné vlastníctvo, zraniteľní tvorcovia, podporované rozhodovanie, právna spôsobilosť, autorské právo, Digital Services Act

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Ústav práva informačných technológií a práva duševného vlastníctva.

Abstract: The article examines the relationship between the creative autonomy of vulnerable adult authors and the legal framework of intellectual property law in the context of the Digital Services Act (DSA). It is based on the premise that creative activity arises independently of an individual's legal capacity, whereas the exercise of intellectual property rights presupposes the ability to act legally and effectively. This discrepancy results ituations where persons with reduced legal capacity may be authors or innovators in a material sense but lack real opportunities to autonomously decide on the exploitation of their creative outputs. The analytical part identifies three main categories of barriers to the exercise of intellectual property rights: the complexity of legal regulation and licensing regimes, informational and communicative asymmetry between vulnerable creators and their contractual counterparts, and institutional barriers related to collective rights management and proceedings before industrial property authorities. The article confronts domestic legal frameworks with the requirements of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, particularly Article 12 and the concept of supported decision-making. In its normative section, the article argues that the mechanisms introduced by the DSA constitute an implicit model of supported autonomy in the digital environment and may serve as an inspiration for the modernization of intellectual property law in order to ensure the effective and inclusive exercise of rights by vulnerable creators.

Keywords: intellectual property, vulnerable creators, supported decision-making, legal capacity, copyright, Digital Services ActAbstrakt

Úvod

Podoba tvorivej činnosti človeka je právne viazaná na existujúce predmety práva duševného vlastníctva a v materiálnom vyjadrení môžeme exemplifikatívne skonštatovať, že ide predovšetkým umeleckého diela, technickej a technologické inovácie, dizajnového riešenia alebo iné prejavy ľudskej kreativity. Tvorivosť predstavuje jeden z najvýraznejších prejavov ľudskej individuality a je tak základom aj vznik samotných autorských a priemyselných práv a k výsledkom tejto tvorivosti. Jadrom existencie predmetov práv duševného vlastníctva je predpoklad, že človek je schopný tvoriť bez ohľadu na svoj zdravotný stav, intelektovú kapacitu či formálnu právnu spôsobilosť. Tento antropologický fakt – že tvorivosť je prirodzenou vlastnosťou človeka – sa napokon odráža aj napríklad v samotnej koncepcii

autorského práva, ktoré už tradične priznáva vznik autorstva okamihom vytvorenia diela, nie jeho registráciou alebo právnym úkonom.[3][4]

Formálny spôsob vzniku predmetov priemyselných práv nijakým spôsobom nelimituje človeka ako pôvodcu v tvorivej slobode, len vymedzuje ich spoločenskú akceptáciu v podobe spoločenského využitia. Systém práva duševného vlastníctva je zdrojom tvorcovej schopnosti samostatne a právne účinne rozhodovať o výsledkoch svojej tvorivej duševnej činnosti: udeľovať licencie, prevádzať práva, vstupovať do zmluvných vzťahov, podieľať sa na kolektívnej správe práv, uzatvárať zmluvy s vydavateľmi či producentmi alebo vykonávať práva k predmetom priemyselným práv v konaniach pred úradmi priemyselného vlastníctva. Zatiaľ čo tvorivá činnosť je prirodzený a vnútorný proces, výkon práv duševného vlastníctva je vysoko formalizovanou právnou činnosťou, ktorá si vyžaduje nielen schopnosť pochopiť dôsledky právneho úkonu, ale aj orientáciu v komplexnej právnej úprave.[5]

V otázke autonómie tvorcov alebo pôvodcom vzniká veľmi špecifický paradox: osoba môže byť autorom či inovátorom na základe tvorivosti, no ak nemá plnú spôsobilosť na právne úkony alebo ak má kognitívne bariéry brániace porozumeniu právnym textom, nemusí byť schopná efektívne uplatniť svoje práva. Tento rozpor poukazuje na problém, keď právny systém podporuje tvorivosť, ale zároveň predpokladá úplnú právnu autonómiu každého tvorcu pri nakladaní s výsledkami ich práce.

Z pohľadu dišputy v medzinárodnom právnom priestore sa táto problematika dostala do popredia najmä po prijatí Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), kde práve článok 12 CRPD zakotvuje univerzálnu právnu spôsobilosť všetkých osôb a zaväzuje štáty zabezpečiť také opatrenia, ktoré umožnia osobám vykonávať právnu spôsobilosť na rovnoprávnom základe s ostatnými, a to prostredníctvom podporovaného rozhodovania (supported decision-making).[6] Výbor OSN vo Všeobecnom komentári č. 1 zdôrazňuje, že odnímanie alebo obmedzovanie právnej spôsobilosti z dôvodu postihnutia je v rozpore s princípom rovnosti pred zákonom a štáty majú povinnosť nahradiť tradičné modely náhradného rozhodovania takými modelmi, ktoré rešpektujú vôľu a preferencie jednotlivca.[7]

---

[3] SCHOVSBO, J. *Author and Authorship*. Scandinavian Studies in Law, 2018, s. 85-98.

[4] ZEMER, L. *The Idea of Authorship in Copyright*. Aldershot: Ashgate Publishing, 2007, s. 21–44.

[5] CORNISH, W., LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright & Allied Rights.* London: Sweet & Maxwell, 2019, s. 175–210.

[6] CRPD. Article 12, bod. 1-4: Equal recognition before the law. Dostupné na: https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-12-equal-recognition-before-the-law.html.

[7] UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General Comment No. 1 (2014): Article 12 – Equal recognition before the law. Geneva: United Nations, 2014. paragraf 26-29 Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-1-article-12-equal-recognition-1.

V kontexte skúmania prepojenia podporovaného rozhodovania s právom duševného vlastníctva, je nutné zdôrazniť, že hoc koncept podporovaného rozhodovania má svoj pôvod najmä v oblasti ľudských práv a sociálnych služieb, jeho relevancia v oblasti práva duševného vlastníctva je zatiaľ málo skúmaná. Len samotné konštatovanie, ktoré vychádza z analýzy Európskej agentúry pre základné práva (FRA)[8] a Európskeho fóra zdravotného postihnutia (EDF)[9], že oblasť právnej spôsobilosti zostáva jednou z najviac zanedbaných, pričom osoby s psychosociálnym alebo intelektovým znevýhodnením majú výrazne obmedzený prístup k rozhodovaniu o vlastnom majetku, zmluvách či obchodných vzťahoch, potvrdzuje existenciu problému nedostatočného podporovaného rozhodovania aj v oblasti výkonu práv duševného vlastníctva, ktorá je navyše špecifická vysokým stupňom odbornosti a zložitosti, často presahujúcej právne vedomie „bežného" tvorcu.
Vedecká literatúra navyše poukazuje na to, že právo duševného vlastníctva (najmä autorské a patentové právo) je jednou z najzložitejších oblastí súkromného práva, ktorá si vyžaduje špecifické právnické vzdelanie alebo dlhodobú prax.[10] To znamená, že **aj plne spôsobilé osoby buď potrebujú odbornú pomoc pri správe svojich práv alebo si ich zložitosť neuvedomujú pri výkone svojich práv sa dostávajú bez odbornej pomoci do rizika vzniku možnej ujmy na ich právach**. Osoby so zníženou spôsobilosťou čelia zvýšenému riziku právnej exklúzie, nie pre nedostatok tvorivosti, ale pre obmedzený prístup k právnym informáciám.
Právny rámec duševného vlastníctva zároveň vykazuje významnú mieru roztrieštenosti, najmä v oblasti licenčných zmlúv, ktoré podliehajú rôznym osobitným predpisom v závislosti od druhu chráneného predmetu (autorské právo, patenty, dizajny, ochranné známky, úžitkové vzory) a subsidiárne aj obchodnoprávnej úprave. (Autorský zákon § 65–74; Zákon o patentoch § 20–24; Zákon o dizajnoch § 37; Zákon o ochranných známkach § 19–22; Zákon o úžitkových vzoroch § 12) Pre zraniteľného tvorcu alebo pôvodcu je o mimoriadne náročné vôbec identifikovať, podľa akého predpisu sa jeho zmluva posudzuje, aké náležitosti má mať, aké sú riziká a aké dôsledky vyplývajú zo zle zvoleného právneho režimu. Ad absurdum takáto osoba môže byť problém identifikovať seba ako tvorcu alebo pôvodcu a vytvorené predmety spravovať v zákonných medziach.

[8] FRA. *Legal Capacity of Persons with Intellectual Disabilities and Persons with Mental Health Problems*. Luxembourg: Publications Office of the EU, 2013, s. 21–34, 59–65. Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/legal-capacity-intellectual-disabilities-mental-health-problems.pdf.
[9] EDF. *Human Rights Report 2024: Legal Capacity and Equality Before the Law*. Brussels, 2024, s**. 18–27**, 30-33. Dostupné na: https://www.edf-feph.org/publications/human-rights-report-2024/.
[10] CORNISH, W., LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights.* London: Sweet & Maxwell, 2019 s. 1-36.

Tieto skutočnosti viedli k potrebe vyformovať výskumnú otázku, ktorá stojí v centre tohto príspevku: **Môže právo duševného vlastníctva plniť svoju funkciu ochrany tvorcu, ak nezohľadňuje jeho právnu a kognitívnu zraniteľnosť pri rozhodovaní o výsledkoch tvorby?**
Z tejto výskumnej otázky vychádza aj hypotéza príspevku: **Súčasná právna úprava duševného vlastníctva nedostatočne reflektuje potrebu podporovaného rozhodovania pre zraniteľných tvorcov, hoci tvorivá činnosť nie je závislá od plnej spôsobilosti na právne úkony; dôsledkom je, že mnohí autori a inovátori nemôžu efektívne vykonávať svoje práva.**
Metodologicky príspevok využíva analytický, normatívny a komparatívny prístup. Analytická časť sa venuje právnej povahy autorstva a výkonu práv, normatívna časť skúma harmonizáciu s ľudskoprávnym rámcom, a komparatívna časť reflektuje medzinárodné štandardy (CRPD, FRA, WIPO). Cieľom je identifikovať systémové prekážky a následne navrhnúť riešenia, ktoré umožnia zraniteľným autorom reálny výkon práv duševného vlastníctva.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Tvorivá činnosť a autorstvo ako antropologicko-právna kategória

Tvorivá činnosť je v európskej právnej kultúre tradične chápaná ako osobnostný prejav človeka, ktorý vzniká spontánne, nezávisle od vonkajších zásahov a právnej regulácie. Kontinentálny koncept autorstva sa pozerá na autora ako osobu, ktorá vytvára dielo v dôsledku autonómneho aktu tvorivosti, nie na základe formálne-právneho alebo administratívneho úkonu. Tento koncept je historicky viazaný na filozofiu Immanuela Kanta, podľa ktorého je dielo rozšírením osobnosti autora a prejavom jeho individuálnej racionality a tvorivej vôle. [11]
V modernej teórii duševného vlastníctva sa táto myšlienka odráža v doktríne *„natural authorship*" (prirodzeného autorstva), ktorá tvrdí, že autor nie je právna fikcia, ale faktický tvorca s prirodzene existujúcim nárokom na ochranu výsledkov vlastnej tvorivosti.[12] Pre pochopenie významu právneho poriadku vo vzťahu k autorstvu je nutné si uvedomiť, že právny poriadok autorstvo iba **deklaruje** a **chráni**, nie vytvára. Právo preto autorom môže byť osoba bez ohľadu na vek, intelektovú kapacitu či zdravotný stav. To vyplýva z materiálneho charakteru diela, ktorým je „jedinečný výsledok duševnej tvorivej činnosti"[13], ktorý nie je limitovaný žiadnymi inými faktickými vlastnosťami človeka.

[11] POZZO, R. *Immanuel Kant on Intellectual Property*. 2006, s. 290. Dostupné na: https://pdfs.semanticscholar.org/bff0/13130934d6cc3820eb568d528f7a5ba15acc.pdf.
[12] GERVAIS, J. D. *The Machine as Author. Iowa Law Review,* roč. 105, č. 5, 2020, s. 2073–2088.
[13] § 5 zákona č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov.

V európskom kontexte je autorstvo neoddeliteľné od osobnostných práv, ktoré chránia integritu diela, autorskú identitu a právo byť označený ako autor. Tieto práva nemožno zmluvne previesť, čo podčiarkuje ich povahu ako práv odvádzajúcich sa od ľudskej dôstojnosti.[14] [15] Vznik autorstva je preto primárne otázkou faktického prejavu jednotlivca, nie jeho spôsobilosti konať.

Práve táto skutočnosť je pri hodnotení tvorivej činnosti zraniteľných tvorcov zásadná. Neexistuje dôvod, pre ktorý by osoba obmedzená na spôsobilosti na právne úkony, by nemohla vytvoriť originálne dielo a byť autorom v plnom zmysle slova. Jej tvorivosť je autonómna, neodvodzuje sa od právnej kvalifikácie ani intelektovej úrovne, ale od schopnosti tvoriť.[16] Problém teda nevzniká pri vzniku práv, ale pri ich výkone, ktorý si zvyčajne vyžaduje pochopenie právnej úpravy najmä v otázkach ako sú schopnosť uzatvárať zmluvy a niesť právnu zodpovednosť.

Z antropologicko-právneho pohľadu rozlišujeme medzi prirodzenou, vnútornou tvorivou kapacitou a právne definovanou kapacitou právne konať, ktorú možno obmedziť. Konflikt týchto kapacít vyvoláva právne a etické dilemy, najmä ak zraniteľní tvorcovia nechápu zmluvy o využití svojich diel a právny systém im neposkytuje dostatočnú ochranu.

Právna spôsobilosť: Od tradičných modelov k podporovanému rozhodovaniu

Z pohľadu tradičného civilnoprávneho modelu sme rozlišiovali medzi osobami plne spôsobilými konať a osobami, ktorým bola spôsobilosť konať v celom rozsahu alebo čiastočne odňatá z dôvodov akými boli najmä duševná porucha, intelektové obmedzenie alebo psychosociálna zraniteľnosť. Tento model je všeobecne označovaný ako „substituované rozhodovanie" (substituted decision-making), pretože opatrovník koná namiesto osoby a prijíma rozhodnutia podľa princípu najlepšieho záujmu, nie podľa prejavenej vôle jedinca. Historickým dôsledkom týchto režimov bol stav právnej marginalizácie – tzv. *civil death* – pri ktorom jednotlivci nemohli uzatvárať platné zmluvy, vlastniť majetok, rozhodovať o liečbe či voliť. [17] V kontexte duševného vlastníctva takýto model znamená absolútne odňatie možnosti rozhodovať o vlastnom diele, vrátane dispozície s ním.

Vývoj v oblasti ľudských práv zásadne spochybnil legitímnosť odnímania spôsobilosti na právne úkony z dôvodu zdravotného postihnutia. CRPD, najmä článok 12, zaviedol koncept rovnoprávnej právnej spôsobilosti pre všetky osoby bez výnimky. Všeobecný komentár č. 1 k článku 12 zdôrazňuje, že spôsobilosť byť subjektom práv a povinností,

[14] SCHOVSBO, J. *Author and Authorship*. Scandinavian Studies in Law, 2018, s. 85-98.
[15] DERCLAYE, E. *Moral Rights and the Author.* Cheltenham: Edward Elgar, 2021, s. 101 -118.
[16] GILDEN, A., SUBOTNIK, E. Copyright's Capacity Gap. In *UC Davis Law Review*, 2023, roč. 57, č. 2, s. 899–958. Dostupné na: https://lawreview.law.ucdavis.edu/archives/57/2/copyrights-capacity-gap.
[17] TURNER, J. *Civil Death in European Private Law*. Modern Law Review, 2020, s. 487–495.

ako aj spôsobilosť právne konať, nemôže byť obmedzená na základe postihnutia. Výbor OSN kritizuje najmä tri fenomény: odnímanie spôsobilosti, náhradné rozhodovanie a tzv. „test porozumenia", ktorý podmieňuje platnosť úkonu schopnosťou pochopiť jeho dôsledky.[18] Z pohľadu CRPD je rozhodujúcim kritériom vôľa a preferencie osoby, nie miera porozumenia právnym konštrukciám.Európska agentúra pre základné práva (FRA) dokumentovala, že väčšina členských štátov EÚ stále uplatňuje režimy, ktoré obmedzujú právnu spôsobilosť na základe diagnózy. Podľa správy FRA majú tieto osoby zásadne horší prístup k zmluvným vzťahom, vlastníckym právam a právam intelektuálneho charakteru.[19] Európsky súd pre ľudské práva (ESĽP) vo veciach *Shtukaturov v. Rusko*, *Stanev v. Bulharsko* a *DD v. Litva* opakovane konštatoval, že de facto odnímanie právnej spôsobilosti porušuje článok 8 Dohovoru, najmä pokiaľ osoba nemá možnosť rozhodovať o otázkach týkajúcich sa majetku a osobnej integrity.[20] Tieto rozhodnutia sú analogicky aplikovateľné aj na práva duševného vlastníctva, no predmetná analógia je v rovine zatiaľ len teoretického konceptu a chýba jej sila právotvornej autority.

Podporované rozhodovanie (supported decision-making, SDM) predstavuje alternatívu k tradičnému opatrovníctvu. Opiera sa o tri zásady: vôľa a preferencie namiesto „najlepšieho záujmu", asistencia pri rozhodovaní, nie jeho substitúcia, a primeraná podpora pri komunikácii a porozumení právnych dôsledkov.[21] V právnych systémoch, kde sa SDM implementuje, sa ukázalo, že osoby s kognitívnym znevýhodnením môžu plnohodnotne vykonávať svoje práva, pokiaľ majú dostupnú a zodpovedajúcu podporu. [22] Záverom z uvedeného je potrebné zdôrazniť, že chýba akékoľvek rozpracovanie aplikácie SDM na oblasť práva duševného vlastníctva. Doteraz však v oblasti duševného vlastníctva nebola SDM systematicky rozpracovaná ani legislatívne ani aplikačne.

---

[18] UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. *General Comment No. 1 (2014): Article 12 – Equal recognition before the law.* Geneva: United Nations, 2014, paragraf 13–14, 21–23, 26–29, 31. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-1-article-12-equal-recognition-1.

[19] FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. *Legal Capacity of Persons with Intellectual Disabilities and Persons with Mental Health Problems.* Luxembourg: Publications Office of the EU, 2013, s. 21–34, 59–65. Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/legal-capacity-intellectual-disabilities-mental-health-problems.pdf.

[20] ESĽP – Európsky súd pre ľudské práva. Rozhodnutia. 1. *Shtukaturov v. Russia (2008) bod. 52–57, 90–95,* 2.*Stanev v. Bulgaria (2012), bod. 120–135, 241–245,* 3. *DD v. Lithuania (2012) bod. 84–91.*

[21] CARNEY, T. *Supported Decision-Making*: Theory, Practice and Limitations. *Sydney Law Review*, 2019, s. 206-212. Dostupné na: https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/SydLawRw/2019/7.html.

[22] BACH, M.,– KERZNER, L. *A New Paradigm for Legal Capacity: Supported Decision-Making.* Toronto: Law Commission of Ontario, 2010, s. 9-29.

Duševné vlastníctvo ako priestor výkonu autonómie

Duševné vlastníctvo môže byť považované ako prostriedok ekonomického príjmov jeho tvorcov a pôvodcov, ale to by bolo obmedzujúce vzhľadom na to, že duševné vlastníctvo má okrem majetkových aspektov aj osobnostné, ktoré sú základom jeho osobitosti. Duševné vlastníctvom ako prostriedok zabezpečenia osobnej a kultúrnej autonómie tvorcu ma celospoločenský význam v tvorbe kultúrnej pamäte vývoja spoločnosti. Vývoj spoločnosti je daný najvýraznejšími činmi a skutkami jednotlivcov a skupín, ktorí tak budujú kultúru národa a sveta. Autorské práva spájajú ako majetkové tak aj osobnostné zložky. Práve osobnostné zložky sú neoddeliteľne spojené s identitou tvorcu. V oblasti priemyselných práv sa autonómia pôvodcu prejavuje v schopnosti rozhodovať o tom, či inovátor podá prihlášku, komu a za akých podmienok poskytne licenciu a či vstúpi do komerčného vzťahu s podnikateľským partnerom. V oboch oblastiach je preto výkon práv jedným zo základných prejavov osobnej autonómie.

Režimy autorských a priemyselných práv predstavujú pre bežného tvorcu mimoriadne náročnú oblasť. Licenčné zmluvy obsahujú ustanovenia o výhradnosti, sublicencovaní, teritoriálnom a časovom rozsahu, úprave odmeny či zániku práv. Osobitné zákony pre každý typ predmetu ochrany a subsidiárna úprava v Obchodnom zákonníku vytvárajú právny labyrint, v ktorom sa aj odborníci pohybujú opatrne. Zraniteľní tvorcovia sa tak môžu ocitnúť v dvojitej nevýhode: – ich tvorivá kapacita nie je právne ocenená, pokiaľ ju nedokážu efektívne vykonať, – právna zložitosť zvyšuje riziko jej zneužitia alebo až vylúčenia, tzn. výraznému zásahu do ich osobnostných práv. Sám o sebe výkon práv duševného vlastníctva môže zahŕňať mentálne náročné právne situácie, s ktoré predchádzajú samotnému výkonu alebo je samotný výkon práv predstavuje aplikačné náročný súbeh právnych skutočností. Uzatváranie zmlúv, rokovania, vyjednávanie odmien, podávanie prihlášok, zastupovanie v sporoch a riešenie porušení práv; ide o činnosti, ktoré vyžadujú nielen právnu spôsobilosť, ale aj porozumenie obsahu zmlúv, schopnosť identifikovať riziká a vyhodnotiť výhody a nevýhody ponuky.

ANALÝZA PREKÁŽOK VÝKONU PRÁV ZRANITEĽNÝCH AUTOROV

Komplexnosť právnych úkonov

Problematika výkonu práv duševného vlastníctva osobami so zníženou spôsobilosťou na právne úkony predstavuje komplexný súbor právnych, komunikačných, sociálnych a ekonomických bariér, ktoré sa navzájom prelínajú a posilňujú. Hoci právny poriadok formálne priznáva vznik autorských a priemyselných práv každému tvorcovi bez ohľadu na jeho zdravotný stav, kognitívne schopnosti alebo sociálne postavenie, praktický výkon týchto práv je podstatne náročnejší. Vyžaduje orientáciu v zložitej právnej úprave, schopnosť uzatvárať zmluvy, niesť

zodpovednosť za právne úkony, rozumieť ekonomickým dôsledkom licenčných ujednaní a komunikovať s profesionálnymi subjektmi, ktoré disponujú výrazne väčšou znalosťou právnej a trhovej reality.[23]

Jednou z najvýraznejších prekážok výkonu práv duševného vlastníctva je samotná komplexnosť právnych úkonov, ktoré sú s týmito právami spojené. Licenčné zmluvy, zmluvy o prevode práv pri priemyselných právach ale aj zmluvy o zastúpení alebo zmluvy s kolektívnymi správcami pri autorských právach predstavujú právne texty s vysokou mierou technickej a právnej komplikovanosti a vyžadujú zákonnú mieru systematickosti. Ako upozorňuje odborná literatúra, licenčná zmluva v oblasti autorského práva typicky obsahuje úpravu výhradnosti alebo nevýhradnosti licencie, teritoriálne a časové vymedzenie, spôsob odmeňovania (paušálne, percentuálne, kombinované), úpravu možnosti sublicencovania, mechanizmy kontroly využívania diela a sankcie za porušenie zmluvných povinností.[24] Podobne pri patentoch a iných priemyselných právach licenčné zmluvy často zahŕňajú komplexné technické opisné časti, ktoré môžu byť použité čiastočne alebo úplne a v závislosti od druhu prihláseného riešenia, alebo koniec koncov samotnej podstaty riešenia. V predmetných zmluvách ustanovenia ako mlčanlivosť, klauzuly o zodpovednosti a opciách na ďalší vývoj sú nepochybne tou časťou aplikačnej praxe, pri ktorej sú aj pre samotného právnika potrebné dobré znalosti problematiky a skúsenosti.

Táto zmluvná komplexnosť je ešte umocnená tým, že právna úprava licenčných zmlúv je v slovenskom právnom poriadku fragmentovaná. Pre každý typ chráneného predmetu existuje osobitný zákon – autorské diela sú upravené v Autorskom zákone, patenty v zákone o patentoch, dizajny v zákone o dizajnoch, ochranné známky v zákone o ochranných známkach či úžitkové vzory v osobitnom predpise – a každý z týchto zákonov obsahuje čiastočne odlišné pravidlá o vzniku, účinnosti a obsahu licenčnej zmluvy. (Autorský zákon § 65–74; zákon o patentoch § 20–24; zákon o dizajnoch § 37; zákon o ochranných známkach § 19–22; zákon o úžitkových vzoroch § 12) Subsidiárne sa na niektoré licenčné vzťahy uplatňuje aj úprava Obchodného zákonníka, najmä ustanovenia § 508–515, ktoré definujú licenčnú zmluvu ako osobitný obchodnoprávny typ. (Obchodný zákonník § 508–515) Už samotná potreba identifikovať, podľa ktorého režimu sa konkrétna licencia posudzuje, predstavuje náročnú právnu úlohu aj pre právnikov, nieto pre zraniteľného autora alebo inovátora bez právneho vzdelania.

Zraniteľné osoby majú obmedzené možnosti pochopiť, aký právny režim platí pre ich zmluvu, ktoré náležitosti sú povinné a aké riziká so sebou nesú jednotlivé

[23] REID, E.B. *Copyright and Disability.* California Law Review, 2021, roč. 109, s. 2173–2218, najmä s. 2176–2185.

[24] GOLDSTEIN, P.,HUGENHOLTZ, B. *International Copyright*. Oxford University Press, 2020, s. 295-320.

ustanovenia. Zložitosť práva a terminológie zvyšuje pravdepodobnosť, že autor uzavrie zmluvu, ktorá nevyjadruje jeho skutočnú vôľu alebo ktorej následkom nerozumie. Aj keď je formálne splnená požiadavka na *„slobodný a vážny"* prejav vôle, v praxi často ide o vopred daný prejav, nie o skutočne samostatné rozhodnutie. S komplexnosťou právnych úkonov úzko súvisí aj riziko neplatnosti právnych úkonov vykonaných zraniteľnými osobami. Tradičná civilnoprávna doktrína vychádza z toho, že platnosť právneho úkonu je podmienená spôsobilosťou právne konať a schopnosťou porozumieť obsahu právneho úkonu. Judikatúra viacerých krajín, vrátane Slovenskej republiky a Českej republiky, pozná prípady, v ktorých súdy konštatovali neplatnosť právneho úkonu pre absenciu porozumenia jeho obsahu alebo pre okolnosti, ktoré zásadne narušili možnosť slobodne sa rozhodnúť.[25]

Informačná a komunikačná asymetria

Druhou významnou prekážkou výkonu práv duševného vlastníctva zraniteľnými autormi je informačná a komunikačná asymetria medzi nimi a ich zmluvnými partnermi. Zmluvy o duševnom vlastníctve používajú vysoko odborný právny jazyk, ktorý je často kombinovaný s technickou terminológiou, ekonomickými pojmami a trhovými praktikami špecifickými pre dané odvetvie. Pre bežného autora môže byť už samotný jazyk týchto dokumentov bariérou; pre osoby s intelektovým alebo psychosociálnym znevýhodnením ide často o bariéru absolútnu.
Európska agentúra pre základné práva (FRA) vo svojej správe o právnej spôsobilosti osôb s intelektovým postihnutím a s psychosociálnym znevýhodnením konštatuje, že tieto osoby sú obzvlášť ohrozené tým, že podpisujú dokumenty, ktorým nerozumejú, a že právne systémy členských štátov EÚ im neposkytujú dostatočné nástroje na to, aby mohli rozhodovať informovane. [26] To sa týka aj oblasti zmlúv, ktoré súvisia s majetkom, príjmami a zmluvnými záväzkami – teda aj s licenčnými a autorskými zmluvami.
V tomto kontexte ako veľmi podnetná je ekonomická teória, ktorá označuje situáciu, keď jeden účastník transakcie disponuje značne väčším množstvom informácií ako druhý, pojmom „asymetria informácií".[27] V kontexte duševného vlastníctva sa asymetria informácií prejavuje napríklad v tom, že vydavateľ, producent,

[25] Pozri rozhodnutia: NS SR – sp. zn. 4 Cdo 136/2009 (20. 10. 2010), NSSR – sp. zn. 3 Cdo 73/2009 (25. 11. 2010), NS SR – sp. zn. 6Cdo/89/2018 (25. 11. 2020), NS ČR – sp. zn. 32 Cdo 4051/2008 (15. 4. 2010), NS ČR – sp. zn. 1 Odon 98/97 (21. 4. 1998), NS ČR – sp. zn. 33 Odo 117/2003 (16. 12. 2004), NS ČR – sp. zn. 24 Cdo 2099/2024 (20. 9. 2024).
[26] FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. *Legal Capacity of Persons with Intellectual Disabilities and Persons with Mental Health Problems.* Luxembourg: Publications Office of the EU, 2013, s. 41- 54 Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/legal-capacity-intellectual-disabilities-mental-health-problems.pdf.
[27] AKERLOF, G. The Market for Lemons. *Quarterly Journal of Economics*, 1970, s. 488–500.

zamestnávateľ alebo podnikateľ znáša minimálne riziko z titulu neporozumenia zmluvy, zatiaľ čo autor – najmä ak má zníženú spôsobilosť – nesie podstatnú časť rizika bez toho, aby mal reálnu možnosť ho ovplyvniť.[28] Towse upozorňuje, že v kultúrnom a kreatívnom priemysle je tento jav obzvlášť výrazný, keďže mnohí tvorcovia nemajú právne vzdelanie a v zmluvných vzťahoch pôsobia skôr ako „slabšia strana", hoci formálne vystupujú ako samostatní podnikatelia či dodávatelia.
Právny poriadok v oblasti duševného vlastníctva zároveň neukladá osobitné informačné povinnosti, ktoré by vyvažovali túto asymetriu. Zatiaľ čo v oblasti spotrebiteľského práva je bežné, že zákonodarca vyžaduje zrozumiteľný jazyk, zvýrazňovanie rizikových ustanovení a prísnejší výklad nejasných doložiek v prospech spotrebiteľa, v oblasti licenčných zmlúv takýto *„transparent language requirement*" spravidla neexistuje. Zraniteľní autori preto nemajú žiadnu právnu ani faktickú záruku, že im bude obsah licencie vysvetlený v primeranej forme, ani že protistrana bude povinná overiť, či podpisom skutočne prejavujú informovanú vôľu.

Inštitucionálne bariéry pri výkone práv duševného vlastníctva

Popri zmluvných a komunikačných bariérach existujú aj zásadné inštitucionálne prekážky, ktoré ovplyvňujú schopnosť zraniteľných autorov a inovátorov vykonávať svoje práva. Významnú úlohu zohrávajú najmä organizácie kolektívnej správy práv a orgány verejnej moci, ako je Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky.
Organizácie kolektívnej správy práv boli vytvorené s cieľom zjednodušiť autorom výkon majetkových práv, najmä v prípadoch povinnej správy. Ich činnosť však v praxi môže pre zraniteľných autorov predstavovať ďalšiu bariéru, ak interné procesy, formuláre a informačné materiály nie sú prispôsobené osobám s kognitívnymi znevýhodneniami. Zmluvy o zastupovaní, hlásenia o použití diel, pravidlá rozúčtovania autorských odmien a interné smernice bývajú komplexné a využívajú právnický jazyk, ktorý môže byť pre autorov s kognitívnym znevýhodnením ťažko zrozumiteľný. Podľa výskumov WIPO sú kolektívne správy práv v Európe orientované primárne na efektívne vymáhanie odmien a menej na sociálnu inklúziu a podporu tvorcov, ktorí potrebujú špecifickú asistenciu.[29] Ak takýmto autorom chýba možnosť asistovanej registrácie, vysvetlenia zmluvných podmienok či podpory pri riešení sporov, kolektívna správa prestáva plniť jednu zo svojich funkcií, akou je inklúzia.
Ďalšou inštitucionálnou bariérou je komplikovanosť konaní pred Úradom priemyselného vlastníctva SR. Podanie patentovej prihlášky, prihlášky dizajnu či ochrannej známky je právne aj technicky náročný proces, ktorý zahŕňa splnenie

[28] TOWSE, R. *A Textbook of Cultural Economics.* Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 123-147.
[29] WIPO. *The Role of CMOs in Creators' Rights.* Geneva: WIPO Publishing, 2020, s. 11-29, Dostupné z https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4557.

formálnych náležitostí, presné vymedzenie predmetu ochrany, úhradu poplatkov, sledovanie lehôt a opakovanú komunikáciu s úradom. Je nespochybniteľné že predmetná zložitosť vychádza zo samotnej potreby zápisu predmetov priemyselných práv, nakoľko práve obsah a rozsah priznaných práv je vymedzený skutočnostiam uvedenými v prihláške. No zraniteľná osoba bez profesionálneho zastúpenia je v takomto prostredí prakticky vylúčená z možnosti podávať prihlášky bez vysokého rizika pochybenia. Práve preto WIPO vo svojich odporúčaniach pre národné úrady opakovane zdôrazňuje potrebu zlepšiť dostupnosť patentových a známkových úradov pre osoby so zdravotným postihnutím, a to prostredníctvom prístupných elektronických formulárov, jasných návodov a možnosti osobnej asistencie.[30]

S inštitucionálnymi bariérami úzko súvisí aj otázka úlohy profesijných zástupcov – patentových zástupcov, advokátov a agentov v kreatívnom priemysle. Títo odborníci by mali predstavovať prepojenie medzi komplexným právnym systémom a zraniteľným autorom alebo pôvodcom, avšak ich profesijné predpisy zatiaľ väčšinou nereflektujú osobitné potreby klientov so zníženou spôsobilosťou. Etické kódexy síce upravujú povinnosť konať v záujme klienta, zachovávať mlčanlivosť a poskytovať kvalifikovanú právnu pomoc, no neobsahujú konkrétne ustanovenia o používaní zrozumiteľného jazyka, o možnosti prítomnosti podpornej osoby pri konzultáciách či o príprave zrozumiteľných zhrnutí zmlúv. Výsledkom je, že profesijný systém zostáva nastavený na *„ideálneho právne spôsobilého klienta*" a nereflektuje realitu, v ktorej časť klientely potrebuje podporu pri rozhodovaní aj pri samotnom porozumení právnym úkonom.[31][32]

DIGITAL SERVICES ACT AKO NOVÝ RÁMEC OCHRANY AUTONÓMIE TVORCOV V DIGITÁLNOM PROSTREDÍ

Digitalizácia výkonu práv duševného vlastníctva

Výkon práv duševného vlastníctva sa v posledných rokoch vo výraznej miere presunul do digitálneho prostredia. Pre značnú časť autorov a inovatívnych tvorcov predstavujú online platformy hlavný – a často jediný – priestor, v ktorom dochádza k šíreniu, licencovaniu a monetizácii ich tvorby. Platformy umožňujú nahrávanie diel,

[30] WIPO. *Accessibility and IP Offices.* Geneva: WIPO Publishing, 2019, s. 3-8, Dostupné na https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1065.pdf.

[31] CARNEY, T. Supported Decision-Making: Theory, Practice and Limitations. *Sydney Law Review*, 2019, s. 206-228. Dostupné na https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/SydLawRw/2019/7.html.

[32] Law Commission of Ontario. *Legal Capacity, Decision-Making and Guardianship.* Toronto: LCO, 2017, s. 13–22, 31–40. Dostupné na https://www.lco-cdo.org/en/our-current-projects/legal-capacity-decision-making-and-guardianship/.

ich sprístupňovanie verejnosti, zapájanie sa do reklamných alebo partnerských programov, ako aj riešenie porušení práv prostredníctvom interných oznamovacích a odvolacích mechanizmov.
Z hľadiska práva duševného vlastníctva je podstatné, že tieto platformy nevystupujú len ako technickí sprostredkovatelia, ale ako subjekty, ktoré prostredníctvom svojich zmluvných podmienok, algoritmických rozhodnutí a interných pravidiel zásadne ovplyvňujú faktický výkon autorských a súvisiacich práv.[33] Súhlas s podmienkami platformy zvyčajne predstavuje pre autorov poskytnutie rozsiahlych licencií, obmedzenú kontrolu nad ďalším použitím ich diela a nezvratnosť platformou vykonaných automatických rozhodnutí o odstránení obsahu. Digitálne platformy umožňujú zraniteľným autorom vstup na trh bez sprostredkovateľov, no zároveň ich vystavujú závislosti od zložitých technických a právnych systémov, ktoré si vyžadujú dôkladné porozumenie pravidlám.[34] Práve v tomto kontexte nadobúda osobitný význam nariadenie o digitálnych službách (Digital Services Act – DSA), ktoré reaguje na systémové nerovnosti v digitálnom prostredí.

Informačná a mocenská asymetria

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 o jednotnom trhu digitálnych služieb (DSA) vychádza z predpokladu, že vzťah medzi poskytovateľmi digitálnych služieb a príjemcami týchto služieb je charakterizovaný výraznou informačnou a mocenskou asymetriou. Poskytovatelia platforiem disponujú technickými znalosťami, kontrolou nad infraštruktúrou a schopnosťou jednostranne určovať pravidlá, zatiaľ čo používatelia sú vystavení rozhodnutiam, ktorých logike a dôsledkom často nerozumejú.[35]
DSA reaguje na túto asymetriu zavedením rozsiahlych povinností transparentnosti, zrozumiteľnosti a procesných záruk. Poskytovatelia platforiem sú povinní formulovať podmienky používania jasným, zrozumiteľným a jednoznačným spôsobom, informovať používateľov o dôvodoch obmedzenia alebo odstránenia obsahu a zabezpečiť dostupné mechanizmy nápravy. Osobitná pozornosť sa venuje rozhodovacím procesom, ktoré majú zásadný vplyv na práva a oprávnené záujmy používateľov.[36]

---

[33] PEUKERT, A., HUSOVEC, M., KRETSCHMER, M., MEZEI, P., QUINTAIS, J. *European Copyright Society Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal.* IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2022, roč. 53, č. 3, s. 283–305.
[34] BUITEN, C.M. *From Intermediary Liability to Platform Regulation*: The Digital Services Act. *JIPITEC – Journal of Intellectual Property,* Information Technology and E-Commerce Law, 2021, 12(3), 215–229.
[35] Nariadenie (EÚ) 2022/2065 (DSA), recitals 2, 3, 66, 67; Articles 14, 17, 34; porov. WILMAN, F. et al. *The EU Digital Services Act: A Commentary.* Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 67–105, 241–249.
[36] Nariadenie (EÚ) 2022/2065, články 14, 17, 20–21, 34.

Z hľadiska tohto príspevku je kľúčové, že DSA nepracuje s abstraktným „priemerným používateľom", ale explicitne uznáva existenciu zraniteľných príjemcov digitálnych služieb. V rámci posudzovania systémových rizík sa vyžaduje zohľadnenie vplyvov na osoby, ktoré môžu byť z dôvodu svojich osobných charakteristík alebo sociálneho postavenia vystavené zvýšenému riziku zásahu do svojich práv. Normatívny charakter DSA vychádza z predpokladu, že samotná formálna rovnosť a deklarovaná možnosť udeliť súhlas s podmienkami používania nie sú dostatočné na zabezpečenie skutočnej autonómie jednotlivca.[37]

Zraniteľný tvorcovia a právo duševného vlastníctva v DSA

Zraniteľní autori a inovátori vystupujú v digitálnom prostredí v dvojitej úlohe. Na jednej strane môžu byť nositeľmi práv duševného vlastníctva, čo nevylučuje aby zároveň vystupovali a v pozícií príjemcov digitálnych služieb v zmysle DSA. Táto dvojitá pozícia zvýrazňuje ich zraniteľnosť, keďže výkon ich práv je sprostredkovaný platformami, ktorých pravidlá a rozhodnutia majú priamy dopad na ekonomickú aj osobnostnú dimenziu tvorby. Podmienky používania platforiem často obsahujú ustanovenia o udeľovaní licencií, o obmedzeniach zodpovednosti, o spôsobe riešenia sporov či o možnosti jednostranných zásahov do obsahu.[38] Pre autora so zníženou spôsobilosťou na právne úkony alebo s kognitívnymi bariérami predstavujú tieto podmienky vážnu prekážku informovaného rozhodovania. Hoci formálne ide o dobrovoľný súhlas, materiálne môže ísť o súhlas vynútený systémom bez reálnych alternatív. DSA v tomto kontexte predstavuje dôležitý posun v chápaní autonómie. Namiesto toho, aby sa spoliehal výlučne na individuálnu schopnosť porozumenia, kladie dôraz na povinnosti platformy prispôsobiť svoje procesy tak, aby boli zrozumiteľné, predvídateľné a prístupné.[39] Tento prístup možno chápať ako formu systémovej podpory rozhodovania, ktorá má umožniť používateľom reálne uplatňovať svoje práva aj v prostredí vysokej technickej a právnej komplexnosti.
Aj keď DSA výslovne neupravuje pojem podporovaného rozhodovania v zmysle Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, jeho mechanizmy sledujú podobný cieľ. Zavedením povinností transparentnosti, vysvetľovania

[37] WILMAN, F. et al. *The EU Digital Services Act: A Commentary.* Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 61-67.
[38] PEUKERT, A.; HUSOVEC, M.; KRETSCHMER, M.; MEZEI, P.; QUINTAIS, J. European Copyright Society Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal. *IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2022, 53(3), 283–305.
[39] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 o jednotnom trhu digitálnych služieb (Digital Services Act), články 14, 17, 20 a 34 a odôvodnenia 47, 58 a 66. Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022; porov. WILMAN, F. et al. The EU Digital Services Act: A Commentary. Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 90–112; TE, J. Digital Services Act and Digital Platforms. Brussels: 4iP Council, 2025. Dostupné na https://www.4ipcouncil.com/research/summary-digital-services-act-and-digital-platforms.

rozhodnutí a možnosti nápravy vytvára rámec, v ktorom sú rozhodnutia používateľov podporené procesnými a informačnými zárukami.[40] Z tohto pohľadu možno DSA vnímať ako implicitný model podporovaného výkonu autonómie v digitálnom prostredí. Autonómia jednotlivca nie je chápaná ako absolútna nezávislosť, ale ako schopnosť robiť rozhodnutia za podmienok, ktoré zohľadňujú jeho reálne možnosti a obmedzenia. Tento prístup je plne kompatibilný s koncepciou podporovaného rozhodovania podľa článku 12 CRPD, ktorá zdôrazňuje potrebu nahradiť náhradné rozhodovanie systémami podpory rešpektujúcimi vôľu a preferencie osoby.

DSA nepochybne vytvára dôležitý normatívny precedens aj pre oblasť duševného vlastníctva, nakoľko ukazuje, že EÚ je pripravená reagovať na systémové nerovnosti nielen prostredníctvom deklaratívnych práv, ale aj prostredníctvom konkrétnych právnych noriem. Ak je takýto prístup považovaný za nevyhnutný v oblasti digitálnych služieb, o to viac je opodstatnený v oblasti výkonu práv duševného vlastníctva, kde sa rozhoduje o výsledkoch tvorivej činnosti a často aj o existenčných príjmoch autorov.[41]

NÁVRHY RIEŠENÍ: INTEGRÁCIA PODPOROVANÉHO ROZHODOVANIA DO PRÁVA DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA

Predchádzajúce kapitoly poukázali na to, že zraniteľní tvorcovia čelia významným prekážkam pri uplatňovaní práv duševného vlastníctva, ktoré sa prejavujú nielen v oblasti zmluvných vzťahov, ale aj pri registrácii priemyselných práv či správe majetkových práv prostredníctvom kolektívnych organizácií. Tieto prekážky nie sú dôsledkom nedostatku tvorivých schopností, ale vyplývajú z právnej a komunikačnej komplexnosti systému, ktorý implicitne predpokladá vysokú úroveň právnej spôsobilosti, abstraktného myslenia a porozumenia právnym následkom jednotlivých úkonov. Tento prístup však nie je v súlade s moderným ľudskoprávnym rámcom, najmä s článkom 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý výslovne stanovuje, že právna spôsobilosť patrí každému jednotlivcovi bez ohľadu na jeho zdravotné alebo intelektové obmedzenia.

Podporované rozhodovanie (supported decision-making) predstavuje alternatívu k tradičnému modelu náhradného rozhodovania, ktorý nahrádza vôľu osoby vôľou zástupcu. V systémoch založených na SDM je rozhodovanie výsledkom autonómnej vôle jednotlivca, ktorý však môže využívať podporu pri získavaní informácií, ich

[40] WILMAN, F. et al. *The EU Digital Services Act: A Commentary.* Oxford: Oxford University Press, 2024, s. 67-72.

[41] ALLEN, S. *The Digital Services Act: Censorship Risks for Europe.* Dublin: Institute of International and European Affairs, 2024, s. 9-22.

vysvetľovaní alebo pri komunikácii svojej vôle.[42] Táto podpora však nemôže nahradiť rozhodnutie samotnej osoby, čo predstavuje zásadný posun v chápaní právnej spôsobilosti. V oblasti duševného vlastníctva – kde sa rozhoduje o výsledkoch ľudskej tvorivosti, často celoživotnej práce – je existencia takéhoto mechanizmu obzvlášť dôležitá.

Legislatívne reformy ako základ pre moderný výkon práv duševného vlastníctva

Za základný predpoklad implementácie podporovaného rozhodovania v oblasti duševného vlastníctva možno považovať legislatívne zakotvenie inštitútu asistenta rozhodovania v osobitných zákonoch. V súčasnosti slovenský právny poriadok nepozná mechanizmus, ktorý by umožňoval osobe s kognitívnym znevýhodnením vykonávať právnu spôsobilosť na základe podpory. V autorskom zákone, zákone o patentoch, zákone o dizajnoch, zákone o ochranných známkach a zákone o úžitkových vzoroch[43] neexistuje žiadna norma umožňujúca asistovaný výkon práv. Absencia tohto nástroja vedie k tomu, že osoby so zníženou spôsobilosťou sú spravidla nútené využívať klasické formy zastúpenia, ktoré sú však z pohľadu CRPD považované za diskriminačné.[44]

Na základe vyššie uvedeného je preto potrebné legislatívne upraviť SDM a rovnako dôležité je zakotviť princíp, že právne úkony vykonané s podporou sú platné a účinné, ak sú výsledkom slobodnej vôle tvorcu. Takýto prístup je výrazne inkluzívnejší než tradičná civilistická doktrína, ktorá podmieňuje platnosť úkonu plným porozumením jeho obsahu. Doktrinálne sa pritom možno oprieť o diela, ktoré kritizujú koncept *„cognitive threshold*" ako nevhodný pre hodnotenie právnej spôsobilosti osôb s intelektovým postihnutím.[45] Ak by sa právne úkony osôb so zníženou spôsobilosťou posudzovali výhradne na základe obsahu ich informovaného súhlasu, bez možnosti využitia podpory, dochádzalo by k ich systematickému znevýhodňovaniu.

Ďalším dôležitým krokom v legislatívnej reforme je zjednotenie pravidiel pre licenčné zmluvy, ktoré sú v slovenskej legislatíve roztrieštené do viacerých predpisov a často

[42] BACH, M.;KERZNER, L. *A New Paradigm for Legal Capacity: Supported Decision-Making.* Toronto: Law Commission of Ontario, 2010, s. 18-22.

[43] Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon, zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Patentový zákon), zákon č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch, zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach, zákon č. 517/2007 Z. z. o úžitkových vzoroch.

[44] UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General Comment No. 1 (2014): Article 12 – Equal recognition before the law. Geneva: United Nations, 2014, paras. 26–29. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-1-article-12-equal-recognition-1.

[45] FLYNN, E. *Disabled Justice? Access to Justice and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities.* Farnham: Ashgate, 2020, s. 63-70.

rozdielne definované. Nejednotná terminológia, odlišné požiadavky na obsah zmlúv a rôzne postupy poskytovania licencií spôsobujú právnu nejasnosť dokonca aj skúseným autorom a tvorcom. Pre tých, ktorí potrebujú podporu pri rozhodovaní, predstavuje táto roztrieštenosť prakticky neprekonateľnú prekážku.
Načrtnutá legislatívna reforma by mala obsahovať obsahovať aj explicitnú povinnosť zabezpečiť primerané úpravy podľa článku 2 CRPD. Táto povinnosť je často chápaná ako sociálne opatrenie, avšak v skutočnosti ide o právne vynútiteľné ľudské právo, ktorého nesplnenie zakladá diskriminačné zaobchádzanie.[46] Primerané úpravy pri výkone práv duševného vlastníctva môžu zahŕňať napr. poskytovanie zjednodušeného textu licenčnej zmluvy, vizuálne vysvetlenia zmluvných ustanovení, prítomnosť tretej osoby pri rokovaní alebo predĺženie lehoty na rozhodnutie atď.

Inštitucionálne opatrenia: dostupnejšie úrady, kolektívne správy a podporné štruktúry

Legislatívne reformy nebudú účinné bez primeraných inštitucionálnych opatrení. Inštitúcie ako organizácie kolektívnej správy práv či Úrad priemyselného vlastníctva SR zohrávajú zásadnú úlohu pri výkone práv duševného vlastníctva a ich prístupnosť rozhoduje o tom, či môže zraniteľný autor alebo innovátor tieto práva reálne vykonávať.
Organizácie kolektívnej správy (SOZA, SLOVGRAM, LITA, SAPA, ZAFA)[47] predstavujú prvý bod kontaktu najmä pre autorov v oblasti hudby, literatúry či audiovízie. Ich zmluvy a interné procesy sú však často komplikované, založené na technickom jazyku a predpokladajú schopnosť autora čítať a interpretovať komplexné licenčné právne texty. Úrad priemyselného vlastníctva SR predstavuje ešte náročnejšie prostredie, keďže proces podávania prihlášok technického charakteru predpokladá schopnosť pracovať s detailnými technickými opisnými časťami, so špecifikáciami patentových nárokov či s grafickými vyobrazeniami dizajnov. V praxi preto často len profesionálni patentoví zástupcovia dokážu pripraviť plnohodnotnú prihlášku. Pre zraniteľných inovátorov to znamená závislosť od odborníkov, ktorá môže predstavovať ekonomickú bariéru a zároveň riziko zneužitia. WIPO vo svojich odporúčaniach pre národné úrady zdôraznila potrebu *„accessible filing procedures*", teda prístupných podávacích postupov, vrátane zjednodušených

[46] DEGENER, T. *Disability in a Human Rights Context.* Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 89-94.
[47] Kolektívna správa práv. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/media-audiovizia-a-autorske-pravo/autorske-pravo/kolektivna-sprava-prav/.

formulárov, prístupných návodov a verejných konzultácií prispôsobených osobám so zdravotným znevýhodnením.[48]
Osobitnú úlohu môžu zohrávať aj sociálne služby, ktoré sa v zahraničných systémoch – najmä v Írsku a Kanade – stávajú podproným sprostredkovateľom medzi právnym prostredím a osobou, ktorá potrebuje podporu. Sociálny pracovník alebo komunitný facilitátor môže pomáhať pri vysvetľovaní právnych pojmov, sprostredkovaní stretnutí s právnikmi, kontrole zmlúv alebo zisťovaní skutočnej vôle autora.[49]

Profesijné štandardy: úloha advokátov, patentových zástupcov a umeleckých agentov

Významnú úlohu pri výkone práv duševného vlastníctva zohrávajú profesionáli – advokáti, patentoví zástupcovia, literárni a umeleckí agenti. Ich etické povinnosti sú tradične koncipované tak, aby chránili profesionálnu integritu a záujmy klienta. Menej pozornosti sa však venuje tomu, aby profesionáli dokázali adekvátne pracovať s klientmi, ktorí potrebujú podporu pri komunikácii, pri porozumení právnym úkonom či pri formulácii svojich preferencií. Výskumy z oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím ukazujú, že práve komunikácia profesionálov predstavuje zásadný faktor v inkluzívnosti právneho systému.[50]
Do etických kódexov profesijných komôr by preto mala byť doplnená jasná povinnosť identifikovať potrebu podporovaného rozhodovania a prispôsobiť komunikáciu kognitívnym schopnostiam klienta. To zahŕňa povinnosť poskytovať informácie v zrozumiteľnom jazyku, v prípade potreby pripraviť *„summary of terms*" zmluvy, umožniť prítomnosť podpornej osoby a aktívne zisťovať skutočnú vôľu klienta. Takéto štandardy sú napríklad bežné v Kanade, kde profesijné samosprávy právnikov vydali detailné metodické pokyny na prácu s klientmi so zníženou spôsobilosťou.[51]

[48] WIPO. *Accessibility and IP Offices.* Geneva: WIPO Publishing, 2019, s. 23-27. Dostupné na: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1065.pdf.
[49] FLYNN, E. *Disabled Justice? Access to Justice and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities.* Farnham: Ashgate, 2020, s. 71-84.
[50] CARNEY, T. Supported Decision-Making: Theory, Practice and Limitations. In *Sydney Law Review*, 2019, s. 221-228. Dostupné na: https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/SydLawRw/2019/7.html.
[51] Law Commission of Ontario. *Legal Capacity, Decision-Making and Guardianship.* Toronto: LCO, 2017, s. 67-72, Dostupné na: https://www.lco-cdo.org/en/our-current-projects/legal-capacity-decision-making-and-guardianship/ Law Society of Ontario, Guide to Capacity Issues, Part 3, bod. 3.2–3.5. Dostupné na: https://lso.ca/lawyers/practice-supports-and-resources/topics/client-identification-and-verification/capacity-issues.

Edukácia a prevencia: posilnenie autonómie tvorcov prostredníctvom prístupnej komunikácie

Vzdelávanie tvorcov o ich právach a posilnenie zrozumiteľného právneho jazyka sú nevyhnutnými podmienkami toho, aby podporované rozhodovanie fungovalo v praxi. Zraniteľní tvorcovia často potrebujú vizuálne pomôcky, zjednodušené znenia textov alebo vysvetlenia terminológie, aby porozumeli právnym dokumentom, ktoré podpisujú. Výskumy PLAIN Language Association International ukazujú, že zrozumiteľné právne texty výrazne znižujú riziko asymetrie informácií a zvyšujú schopnosť osôb robiť informované rozhodnutia.[52]

Prevencia zneužitia tvorcov predstavuje ďalší nevyhnutný prvok systému. OECD odporúča kategorizáciu vysokorizikových zmlúv, pri ktorých by sa mal posudzovať predpoklad informovaného súhlasu a mala by existovať povinnosť nezávislej konzultácie. [53] V oblasti duševného vlastníctva sa za vysokorizikové považujú najmä dlhodobé licenčné zmluvy, zmluvy o prevode majetkových práv alebo zmluvy o zastúpení, pri ktorých vzniká veľké riziko neprimeraného obmedzenia tvorivej autonómie.

Z dlhodobého hľadiska je potrebné, aby vzdelávacie a preventívne opatrenia boli systematicky implementované do praxe – nielen ako jednorazové projekty, ale ako súčasť štandardného fungovania inštitúcií, profesijných komôr a kolektívnych správcov. Len tak bude možné zabezpečiť, že zraniteľní tvorcovia budú schopní nielen rozumieť svojim právam, ale aj ich efektívne uplatňovať v každodennom živote.

Záver

Cieľom tohto príspevku bolo preskúmať vzťah medzi tvorivou autonómiou zraniteľných dospelých a právnym rámcom duševného vlastníctva, so zameraním na otázku, či právo duševného vlastníctva môže plniť svoju ochrannú funkciu vo vzťahu k tvorcovi, ak nezohľadňuje jeho právnu a kognitívnu zraniteľnosť pri rozhodovaní o výsledkoch tvorivej činnosti. Z tejto výskumnej otázky vychádzala hypotéza, podľa ktorej súčasná právna úprava duševného vlastníctva nedostatočne reflektuje potrebu podporovaného rozhodovania u zraniteľných tvorcov, hoci samotná tvorivá činnosť nie je viazaná na plnú spôsobilosť na právne úkony.

Analýza ukázala, že autorské právo síce vychádza z inkluzívneho chápania autorstva a uznáva tvorivú činnosť nezávisle od právnej spôsobilosti jednotlivca, avšak výkon práv duševného vlastníctva je exkluzívny tzn. viazaný na formálne a kognitívne

[52] PLAIN Language Association International. *Plain Legal Writing Guidelines.* Geneva: PLAIN, 2020, bod. 3 a 5. Dostupné na: https://plainlanguagenetwork.org/plain-language-guidelines/.

[53] OECD. *Guiding Principles on Fair Contracting.* Paris: OECD Publishing, 2018, s. 17-22. Dostupné na: https://www.oecd.org/consumer/fair-contracting/.

náročné právne úkony. Tento rozpor vedie v praxi k oslabeniu tvorivej autonómie zraniteľných autorov, ktorí sú často vylučovaní z rozhodovacích procesov alebo zastupovaní náhradným spôsobom, bez primeraného zohľadnenia ich vôle a preferencií.

Takto nastavený právny rámec je v napätí s článkom 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý vyžaduje rovnaké uznávanie pred zákonom a uprednostnenie modelov podporovaného rozhodovania pred tradičnými formami náhradného rozhodovania. Identifikované bariéry — najmä komplexnosť právnej úpravy, informačná asymetria a nedostatočné inštitucionálne podporné mechanizmy — vytvárajú reálnu nerovnosť pri uplatňovaní práv duševného vlastníctva.

Navrhované legislatívne, inštitucionálne a edukačné opatrenia smerujú k zosúladeniu výkonu práv duševného vlastníctva s moderným ľudskoprávnym rámcom a k posilneniu tvorivej autonómie zraniteľných autorov. Ich implementácia môže prispieť k tomu, aby sa duševné vlastníctvo stalo nielen nástrojom ochrany tvorby, ale aj prostriedkom podpory tvorcu ako autonómnej osoby schopnej zmysluplne participovať na kultúrnom a inovačnom živote spoločnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. AKERLOF, G. The Market for Lemons. In *Quarterly Journal of Economics*, 1970, roč. 84, č. 3.
2. ALLEN, S. *The Digital Services Act: Censorship Risks for Europe*. Dublin: Institute of International and European Affairs, 2024.
3. BACH, M., KERZNER, L. A *New Paradigm for Legal Capacity: Supported Decision Making*. Toronto: Law Commission of Ontario, 2010, s. 9–29.
4. BUITEN, C. M. From Intermediary Liability to Platform Regulation: The Digital Services Act. In *JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E Commerce Law*, 2021, roč. 12 č. 3, s. 215–229.
5. CARNEY, T. Supported Decision Making: Theory, Practice and Limitations. In *Sydney Law Review*, 2019, roč. 41, č. 2. Dostupné na: https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/SydLawRw/2019/7.html.
6. CORNISH, W. LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*. London: Sweet & Maxwell, 2019.
7. CRPD. *Article 12 (1–4): Equal recognition before the law*. Dostupné na: https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-12-equal-recognition-before-the-law.html.
8. DEGENER, T. *Disability in a Human Rights Context*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

9. DERCLAYE, E. *Moral Rights and the Author*. Cheltenham: Edward Elgar, 2021.
10. EDF. *Human Rights Report 2024: Legal Capacity and Equality Before the Law*. Brussels, 2024. s 18–27, 30–33. Dostupné na: https://www.edf-feph.org/publications/human-rights-report-2024/.
11. Európsky súd pre ľudské práva. *Shtukaturov v. Russia*, rozsudok z 27. marca 2008, č. 44009/05. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/ (prístup k položke 001-85611).
12. Európsky súd pre ľudské práva. *Stanev v. Bulgaria*, rozsudok Veľkej komory z 17. januára 2012, č. 36760/06. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/ (prístup k položke 001-108690).
13. Európsky súd pre ľudské práva. *D.D. v. Lithuania*, rozsudok z 14. februára 2012, č. 13469/06. Dostupné na: https://hudoc.echr.coe.int/ (prístup k položke 001-109091).
14. FLYNN, E. *Disabled Justice? Access to Justice and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Farnham: Ashgate, 2020.
15. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. *Legal Capacity of Persons with Intellectual Disabilities and Persons with Mental Health Problems*. Luxembourg: Publications Office of the EU, 2013. Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/legal-capacity-intellectual-disabilities-mental-health-problems.pdf.
16. GERVAIS, J. D. The Machine as Author. In *Iowa Law Review*, roč. 105, č. 5, 2020, s. 2073–2088.
17. GILDEN, A., SUBOTNIK, E. Copyright's Capacity Gap. In *UC Davis Law Review*, 2023, roč. 57, č. 2, s. 899–958. Dostupné na: https://lawreview.law.ucdavis.edu/archives/57/2/copyrights-capacity-gap.
18. GOLDSTEIN, P., HUGENHOLTZ, B. *International Copyright*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
19. Kolektívna správa práv. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. Dostupné na: https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/media-audiovizia-a-autorske-pravo/autorske-pravo/kolektivna-sprava-prav/.
20. Law Commission of Ontario. *Legal Capacity, Decision Making and Guardianship*. Toronto: LCO, 2017, s. 13–22, 31–40. Dostupné na: https://www.lco-cdo.org/en/our-current-projects/legal-capacity-decision-making-and-guardianship/.
21. Law Society of Ontario. *Guide to Capacity Issues*, Part 3, bod. 3.2–3.5. Dostupné na: https://lso.ca/lawyers/practice-supports-and-resources/topics/client-identification-and-verification/capacity-issues.
22. OECD. *Guiding Principles on Fair Contracting*. Paris: OECD Publishing, 2018. Dostupné na: https://www.oecd.org/consumer/fair-contracting/.

23. PEUKERT, A., HUSOVEC, M., KRETSCHMER, M., MEZEI, P., QUINTAIS, J. European Copyright Society Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal. In *IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2022, roč. 53, č. 3, s. 283–305.
24. PLAIN Language Association International. *Plain Legal Writing Guidelines*. Geneva: PLAIN, 2020, Dostupné na: https://plainlanguagenetwork.org/plain-language-guidelines/.
25. POZZO, R. *Immanuel Kant on Intellectual Property*. 2006. Dostupné na: https://pdfs.semanticscholar.org/bff0/13130934d6cc3820eb568d528f7a5ba15acc.pdf.
26. Rozhodnutie NS SR – sp. zn. 4 Cdo 136/2009 (20. 10. 2010).
27. Rozhodnutie NS SR – sp. zn. 3 Cdo 73/2009 (25. 11. 2010).
28. Rozhodnutie NS SR – sp. zn. 6Cdo/89/2018 (25. 11. 2020).
29. Rozhodnutie NS ČR – sp. zn. 32 Cdo 4051/2008 (15. 4. 2010).
30. Rozhodnutie NS ČR – sp. zn. 1 Odon 98/97 (21. 4. 1998).
31. Rozhodnutie NS ČR – sp. zn. 33 Odo 117/2003 (16. 12. 2004).
32. Rozhodnutie NS ČR – sp. zn. 24 Cdo 2099/2024 (20. 9. 2024).
33. REID, Blake E. Copyright and Disability. In *California Law Review*, 2021, roč. 109, s. 2173–2218.
34. SCHOVSBO, J. *Author and Authorship*. Scandinavian Studies in Law, 2018, s. 85–98.
35. TE, J. *Digital Services Act and Digital Platforms*. 4iP Council, 2025. Dostupné na: https://www.4ipcouncil.com/research/summary-digital-services-act-and-digital-platforms.
36. TOWSE, R. A *Textbook of Cultural Economics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
37. TURNER, J. *Civil Death in European Private Law*. Modern Law Review, 2020.
38. UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. *General Comment No. 1 (2014): Article 12 – Equal recognition before the law*. Geneva: United Nations, 2014. Dostupné na: https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-1-article-12-equal-recognition-1.
39. WILMAN, F. et al. *The EU Digital Services Act: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2024.
40. WIPO. *Accessibility and IP Offices*. Geneva: WIPO Publishing, 2019. Dostupné na: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1065.pdf.
41. WIPO. *The Role of CMOs in Creators' Rights.* Geneva: WIPO Publishing, 2020. Dostupné na: https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4557.
42. ZEMER, L. *The Idea of Authorship in Copyright*. Aldershot: Ashgate Publishing, 2007.

Kontaktné údaje

doc. Mgr. Martin Daňko, PhD.
martin.danko@flaw.uniba.sk
Ústav práva informačných technológii a práva duševného vlastníctva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

ZODPOVEDNOSŤ PODPORCU PRI PODPOROVANOM ROZHODOVANÍ - ZÁKONNÉ POVINNOSTI, KONFLIKT ZÁUJMOV A DELIKTNÉ NÁSLEDKY[1]

SUPPORTER RESPONSIBILITY IN SUPPORTED DECISION-MAKING - LEGAL OBLIGATIONS, CONFLICT OF INTEREST AND TORTIOUS CONSEQUENCES

Daniel Ivanko[2]
Marek Ivančo[3]

Abstrakt: Príspevok zameriava pozornosť na zodpovednostné vzťahy vznikajúce pri podporovanom rozhodovaní podľa navrhovanej právnej úpravy v novom Občianskom zákonníku. Vychádza z paragrafového znenia legislatívneho návrhu, pričom ide o novopripravovaný inštitút, s ktorým nie sú v Slovenskej republike skúsenosti. Po úvodnom oboznámení sa s problematikou sa snaží identifikovať možné problematické body, pri ktorých môže dôjsť k implementačným problémom. Vzhľadom na koncepciu podporovaného rozhodovania vníma navrhovanú zodpovednosť podporcu ako neprimerane prísnu. V záverečnej časti sa snaží navrhnúť riešenia, či už pre právno-aplikačnú prax, alebo pre normotvorcu, nakoľko návrh je možné zodpovedajúcim spôsobom upraviť.

Kľúčové slová: podporované rozhodovanie, zodpovednosť podporcu, návrh nového Občianskeho zákonníka, konflikt záujmov

Abstract: The paper focuses attention on the responsibility relationships arising during supported decision-making according to the proposed legislation in the new Civil Code. It is based on the paragraph wording of the legislative proposal, while it is a newly prepared institute, with which there is no experience in the Slovak Republic. After an initial familiarization with the issue, the paper tries to identify possible problematic points that may lead to implementation problems. Considering the concept of supported decision-making, it perceives the proposed responsibility of the supporter as

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".
[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra občianskeho práva.
[3] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra občianskeho práva.

disproportionately strict. In the final part, the paper tries to propose solutions, either for legal application practice or for the legislator, since the proposal can be modified accordingly.

Key words: supported decision-making, supporter's responsibility, proposal for a new Civil Code, conflict of interest

Úvod

Podľa navrhovanej právnej úpravy v novom Občianskom zákonníku[4] sa ako nóvum civilného práva zavádza aj inštitút tzv. podporovaného rozhodovania. Ide o dôsledok nevyhnutnosti zaviesť do slovenskej právnej úpravy uvedený inštitút, ktorá vyplýva v súvislosti s implementáciou článku 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím[5]. Zjednodušene, ide o možnosť podporovanej osoby využiť pri konaní a rozhodovaní osobu podporcu, ktorá má byť nápomocná pri formovaní rozhodnutia podporovaného. Podporovaná osoba nie je obmedzená v spôsobilosti na právne úkony. Inštitút je navrhovaný na zmluvnom základe, zmluva musí byť spísaná vo forme notárskej zápisnice a účinnosť nadobúda registráciou v notárskom centrálnom registri listín.[6] Navrhovaný Občiansky zákonník tak rešpektuje skutočnosť, že spôsobilosť na práva je inherentné právo prináležiace každému človeku[7]. V súvislosti s navrhovaným znením by sme radi kriticky poukázali na práva a povinnosti podporcu a s tým súvisiace problematické aspekty zodpovednosti pri výkone podporovaného rozhodovania. Navrhované znenie totiž obsahuje aj samostatné ustanovenie ohľadne zodpovednosti za škodu. Vzhľadom na normované ustanovenie, predovšetkým s akcentom na celkový koncept podporovaného rozhodovania, sa v príspevku zameriame na možnosť riešenia zodpovednosti podporcu za škodu spôsobenú podporovanému. Veríme, že navrhnuté riešenia budú použiteľné pre rozhodovaciu prax, alebo pre normotvorcu, ktorý môže legislatívne zodpovednosť podporcu v legislatívnom procese upraviť.

---

[4] Navrhované znenie nového Občianskeho zákonníka z roku 2025 (ďalej len „Navrhovaný Občiansky zákonník"). Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa-fe/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb>.

[5] Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z. o Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím"). Dostupné na: <https://www.epi.sk/zz/2010-317>.

[6] Pozri § 205 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[7] QUINN, G., GUR A., WATSON, J. *Ageism, moral agency and autonomy: getting beyond guardianship in the 21st century.* In: DORON, I., GEORGANTZI, N. *Ageing, Ageism and the Law. European Perspectives on the Rights of Older Persons, Chapter 3.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2018. s. 50-71.

Povinnosti podporcu

Podporca má podporovanému zabezpečiť všetky potrebné informácie a napomáhať radami pri tvorbe jeho vôle[8]. Pri zabezpečovaní informácií a poskytovaní rád má postupovať uvážlivo, zdržať sa nevhodného ovplyvňovania podporovaného, či konania v jeho neprospech[9]. Zároveň je pri plnení svojich povinností viazaný rozhodnutiami podporovaného[10]. Uvedené povinnosti v zásade zodpovedajú všeobecnej požiadavke zabezpečiť autonómiu vôle osôb so zdravotným postihnutím, pričom vôľa a preferencie podporovanej osoby musia mať prednosť pred externým posúdením jej najlepšieho záujmu[11]. Cieľom inštitútu podporovaného rozhodovania je zaistenie priestoru podporovanému pre prejav vôle tak, aby mohol sám vykonávať právne úkony[12].

Koncept právnej spôsobilosti podľa článku 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím presahuje tradičné chápanie spôsobilosti na právne úkony; zahŕňa uznanie osobnosti (tzv. personhood) každého človeka a podpory potrebnej na jej plný výkon v životnom svete.[13] Preto sa štáty zaviazali vytvoriť dostatočný právny rámec pre podporované rozhodovanie bez toho, aby bolo zasiahnuté do spôsobilosti na právne úkony.

Normovanú povinnosť zabezpečiť všetky potrebné informácie (§ 204 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka) možno však *prima facie* považovať za neurčitú a tým nevykonateľnú.

Pri doslovnom gramatickom výklade právnej normy totiž zabezpečenie všetkých potrebných informácií objektívne zrejme ani celkom nie je možné. Snáď vhodnejším termínom by bolo nahradenie slova „*potrebné*" slovom „*obvyklé*". Je pravda, že „potrebné" informácie možno vykladať teleologicky tým spôsobom, že sú to tie

[8] § 204 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[9] § 206 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[10] § 206 ods. 3 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[11] FLYNN, E., ARSTEIN-KERSLAKE, A. *The Support Model of Legal Capacity: Fact, Fiction, or Fantasy?* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Berkeley Journal of International Law (BJIL), Volume 32, Issue 1. U of Melbourne Legal Studies Research Paper, 2014, s. 124. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2779392>.; SZMUKLER, G., DAW, R., CALLARD, F. *Mental health law and the UN Convention on the rights of Persons with Disabilities*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: International journal of law and psychiatry, 37(3), 2014, s. 245–252.
Dostupné na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4024199/>.

[12] ČUHELOVÁ, K. § 45 [Předpoklady nápomoci při rozhodování.]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 180-183.

[13] QUINN, G. *Personhood & Legal Capacity. Perspectives on the Paradigm Shift of Article 12 CRPD*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: HPOD Conference, Harvard Law School, 2010. Dostupné na: <https://www.universityofgalway.ie/media/centrefordisabilitylawandpolicy/files/archive/Submission-on-Legal-Capacity-to-the-Oireachtas-Committee-on-Justice,-Defence-&-Equality-(August,-2011).pdf>.

informácie, ktoré sú potrebné práve pre individualizovaného podporovaného. Pojem „obvyklé" informácie by však tiež zodpovedal cieľu podporovaného rozhodovania, ktorým je akceptácia vôle podporovaného, no zároveň by prispel k určitosti a vykonateľnosti normy.

Rovnako tak cieľom podporovaného rozhodovania nemá byť dosiahnutie najlepšieho vhodného rozhodnutia pre podporovaného (porovnaj § 204 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka), ale skôr nápomoc a teda podpora pri preferovanom rozhodnutí podporovaného. Pre naplnenie uvedeného cieľa nepovažujeme za nevyhnutné poskytnúť všetky dostupné informácie, ale len tie informácie, ktoré je s prihliadnutím na potrebné obmedzenia podporovanej osobe nutné poskytnúť.

Pokiaľ ide o ďalšiu povinnosť, povinnosť napomáhať radami pri voľbe a rozsahu vlastného rozhodnutia podporovaného (§ 204 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka) zrejme nevyvolá konfliktnú diskusiu, keďže ide o podstatu tzv. podporovaného rozhodovania. Podporca má vplývať práve svojou osobou a radami na vôľu podporovaného. Práve z dôvodu rôznej formy a intenzity obmedzení podporovaného, ktorý je inak plne spôsobilý na právne úkony, sa zavádza inštitút podporovaného rozhodovania.

Naproti predošlej povinnosti, povinnosť byť pri plnení povinností viazaný rozhodnutiami podporovaného (§ 206 ods. 3 Navrhovaného Občianskeho zákonníka), už môže vyvolávať polemiku, aj keď nie sama o sebe, ale v spojení so zodpovednosťou podporcu. Aj keď uvedenú povinnosť obsahuje aj napríklad príkazná zmluva, mandátna zmluva či zmluva o dielo, platná právna úprava regulujúca tieto zmluvy obsahuje aj právne normy, podľa ktorých mandatár[14] či zhotoviteľ[15] majú povinnosť upozorniť na nevhodnosť rozhodnutia (pokiaľ ide o príkazníka, právna úprava príkaznej zmluvy v Občianskom zákonníku takúto povinnosť upozorniť explicitne neobsahuje). Navyše, podľa povahy právneho vzťahu právne normy dotknutých zmlúv umožňujú sa od pokynu odchýliť[16] či od zmluvy odstúpiť[17] (právna úprava príkaznej zmluvy v Občianskom zákonníku explicitne neobsahuje ani povinnosť upozorniť, ani právo odstúpiť od zmluvy). Obdobný ekvivalent ako pri mandátnej zmluve či zmluve o dielo pri podporovanom rozhodovaní nenachádzame. Je tomu tak predovšetkým z dôvodu, že prejav vôle svedčí priamo podporovanému, ktorý nie je nijak obmedzený pôsobením podporcu. Vzhľadom na uvedené, implementáciu povinnosti upozorniť na nevhodnosť rozhodnutia možno vnímať viac ako žiaducu, a to najmä pokiaľ ju vnímame v kontexte cieľa podporovaného

[14] Pozri § 567 ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník").

[15] Pozri § 637 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník") či § 551 ods. 1 Obchodného zákonníka.

[16] Pozri § 567 ods. 3 Obchodného zákonníka.

[17] Pozri § 637 ods. 2 Občianskeho zákonníka či § 552 ods. 1 Obchodného zákonníka.

rozhodovania. Vyjadruje totiž preferenciu vôle podporovaného pred možnými externými zásahmi podporcu.
Odhliadnuc od doposiaľ uvedeného, výrazne problematickým sa javí zákaz nevhodného ovplyvňovania podporovaného, resp. konania v jeho neprospech (§ 206 ods. 2 Navrhovaného Občianskeho zákonníka), ktorý vyznieva rozporne. Ako už bolo uvedené, podporca v zásade nemôže postupovať v neprospech podporovaného, nakoľko je viazaný jeho rozhodnutiami (§ 206 ods. 3 Navrhovaného Občianskeho zákonníka). Podporca nemá vystupovať ako ovplyvňovateľ vôle podporovaného, ale naopak, ako podporovateľ pri prejavoch jeho vôle. Pokiaľ podporovaný mieni uzatvoriť právny úkon, ktorý je v jeho neprospech, jeho rozhodnutie je dané a podporca má napomáhať len pri formálnom prejave vôle, prípadne pri formovaní vôle, no vždy v prospech vôle podporovaného. Možno si preto položiť zásadnú otázku - má podporca (pri napomáhaní pri formálnom prejave vôle) povinnosť ovplyvňovať rozhodnutie podporovaného v jeho neprospech, ak sa domnieva, že právny úkon nie je v prospech podporovaného, ktorý ho uzavrieť mieni? Pokiaľ by podporovateľ ovplyvňoval jeho vôľu, t. j. proti jeho rozhodnutiu, poruší povinnosť byť viazaný rozhodnutiami podporovaného, aj keď výsledkom prejavu vôle podporovaného bude právny úkon, ktorého platnosť môže následne podporca namietať.

Konflikt záujmov

Na zabezpečenie riadneho výkonu povinností podporcu sa stanovuje zákaz výkonu činnosti tomu, kto je v kolízii so záujmami podporovaného. V Českej republike je kolízia záujmov riešená tým, že súd zmluvu o podpore neschváli, keďže zmluva podlieha schváleniu súdu (u nás, ako už bolo uvedené, sa navrhuje len jej registrácia v notárskom centrálnom registri listín)[18].
Kolízia záujmov však nie je v návrhu legislatívne definovaná. Najbližšie možno kolíziu záujmov nájsť definovanú v § 110 ods. 1 Navrhovaného Občianskeho zákonníka, podľa ktorého zastupovať iného nemôže ten, koho záujmy sú pri zastupovanom právnom úkone v rozpore so záujmami zastúpeného a tiež zástupca tretej osoby, ktorej záujmy sú pri zastupovanom právnom úkone v rozpore so záujmami zastúpeného. Zároveň navrhovaná právna úprava výslovne zakazuje, aby subjektom podporcu bolo pobytové zariadenie sociálnej služby alebo zamestnanec pobytového zariadenia sociálnej služby, v ktorom je podporovaný prijímateľom.[19]
Syntézou týchto premís (§ 202 ods. 1 Navrhovaného Občianskeho zákonníka a § 110 Navrhovaného Občianskeho zákonníka) tak možno dospieť k záveru, že zákaz výkonu činnosti podporcu sa vzťahuje, okrem zákonom navrhovaným subjektom,

[18] Porovnaj § 46 ods. 2 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znení neskorších predpisov (ďalej len „český Občiansky zákonník").
[19] Pozri § 202 ods. 1 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

taktiež na toho, koho záujmy sú v rozpore so záujmami podporovaného. Uvedené je taktiež dôsledkom zásady, podľa ktorej je nevyhnutnou zárukou pri poskytovaní primeranej podpory aj vylúčenie neprimeraného vplyvu a konfliktu záujmov.[20] Primárny záujem podporcu má tkvieť v nápomoci pre podporovaného a v prípade možného konfliktu medzi záujmom podporovaného a záujmom podporcu má prednosť záujem podporovaného, keď podporca nesmie v takom prípade vykonávať podporu.

Práva podporcu

Pri navrhovanej právnej úprave nachádzame dve práva podporcu. Právo pripojiť svoj podpis s uvedením svojej funkcie k právnemu úkonu podporovaného v písomnej forme[21] a právo namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného[22].
Pristavme sa pri práve podporcu namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného. Toto právo v nadväznosti na v predošlom texte spomínanú viazanosť podporcu rozhodnutiami podporovaného, ako zákonom uloženej povinnosti, považujeme za antinómiu. Domnievame sa, že v navrhovanej právnej úprave sú v súčasnosti dve navzájom sa vylučujúce, ale rovnako záväzné právne normy.
Dochádza tak k vzniku paradoxu luhára. Ide o najznámejší paradox, *„...o ktorom vynikajúci stoický logik Chrysippos napísal 29 kníh, filozof Filétos dokonca kvôli nemu zomrel (z úmorného uvažovania nad jeho riešením) a logici jeho riešeniu venujú svoje úsilie podnes*"[23]. Do Grécka sa priplaví Kréťan a povie Grékom: „Všetci Kréťania sú luhári".[24] Gréci rozmýšľajú, čo vlastne povedal, či pravdu alebo nepravdu.
Opäť pripomeňme, že podporca je viazaný povinnosťou rešpektovať rozhodnutia podporovaného, dokonca nemôže ovplyvňovať podporovaného v jeho neprospech, čo možno vnímať aj v neprospech jeho rozhodnutia, no zároveň má právo namietať neplatnosť právneho úkonu.

---

[20] STAVERT, J. *Supported Decision Making: Good Practice Guide*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Mental Welfare Commission for Scotland, 2024, s. 16-17. Dostupné na: <https://www.mwcscot.org.uk/sites/default/files/2024-10/Supported%20Decision%20Making%202024.pdf>; MARTIN, W., MICHALOWSKI, S., CAUGHEY, C. *Safeguards against Undue Influence and Conflicts of Interest.* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: EAP Three Jurisdictions Project. Briefing Document. 2015, s. 2. Dostupné na: <https://autonomy.essex.ac.uk/wp-content/uploads/2016/11/ThreeJurisdictionsProject_briefingpaper3_undueinfluence.pdf>.

[21] § 206 ods. 3 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[22] § 206 ods. 5 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.

[23] GAHÉR, F. *Stĺpček o logike: Toto sú pravé logické paradoxy.* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Sme, 2013, Dostupné na: <https://www.sme.sk/tech/c/stlpcek-o-logike-toto-su-prave-logicke-paradoxy>.

[24] Luhár sa definuje ako ten, kto nevyslovuje pravdivé výpovede (každá jeho výpoveď má hodnotu nepravda).

Logickým paradoxom podporcu je, že podporca má rešpektovať vôľu podporovaného, a teda prejav jeho vôle podporiť, aj vtedy, ak následkom prejavu vôle bude neplatný právny úkon, ktorého neplatnosti sa môže podporca následne dovolávať. Inak povedané, právo podporcu dovolávať sa neplatnosti právneho úkonu, je v logickom rozpore s povinnosťou podporcu, podporovaného vo vykonaní takéhoto právneho úkonu podporiť.
Podporca tak naplní povinnosť rešpektovať vôľu podporovaného aj tým, že ho podporí vo vykonaní neplatného úkonu a zároveň naplní svoju prevenčnú povinnosť tým, že namietne neplatnosť takéhoto právneho úkonu, vykonaného podporovaným s jeho podporou.

Zodpovednosť podporcu

Podporca má normovanú povinnosť zodpovednosti podporovanému za škodu spôsobenú mu pri výkone podporovaného rozhodovania[25]. Ustanovenie uvedenú zodpovednosť ďalej neprecizuje, mieni tak zrejme na všeobecnú zodpovednosť za škodu, pri ktorej sa vyžaduje porušenie právnej povinnosti, vznik škody a kauzálny nexus medzi porušením právnej povinnosti a vznikom škody. Taktiež nie je zrejmé, či pôjde o zmluvnú, či mimozmluvnú zodpovednosť. Pri obdobnom koncepte v českom Občianskom zákonníku právna veda uvádza, že ide o porušenie zmluvnej povinnosti[26], hoci zmluva o podpore podlieha schváleniu súdom.
V súčasnosti navrhovanom znení zodpovednosti podporcu za škodu spôsobenú pri výkone podporovaného rozhodovania považujeme aktuálnu formuláciu za nadbytočnú, keďže podporca by rovnako zodpovedal za škodu podľa všeobecnej koncepcie v ustanovení § 791 Navrhovaného Občianskeho zákonníka. Rovnako tak koncept zodpovednosti podporcu za škodu spôsobenú podporovanému odporuje niektorým prijímaným záverom právnej vedy, podľa ktorých je potrebné akceptovať „mieru" rizika, čo znamená klásť väčšiu hodnotu právu jednotlivca rozhodovať sa, aj keď sa rozhodnutia zdajú iným neprimerané alebo riskantné[27].
Domnievame sa, že normovaná všeobecná zodpovednosť za škodu nie je najvhodnejším riešením pri podporovanom rozhodovaní. Podporca totiž opäť stojí pred logickým paradoxom. Môže spôsobiť podporovanému škodu tým, že ho podporí pri jeho rozhodnutí a zároveň nevyužije právo namietať neplatnosť jeho právneho úkonu. Rovnako tak však môže spôsobiť podporovanému škodu tým, že ho

[25] § 207 Navrhovaného Občianskeho zákonníka.
[26] ČUHELOVÁ, K. § 47 [Práva a povinnosti podpůrce]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 188.
[27] GOODING, P. *Supported Decision-Making: A Rights-Based Disability Concept and Its Implications for Mental Health Law*. [online]. [cit. 03.02.2026]. In: Psychiatry, Psychology and Law 20 (3), 2013 s. 431-451.
Dostupné na: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/13218719.2012.711683>.

nepodporí v jeho rozhodnutí alebo poruší zákaz nevhodného ovplyvňovania, čím poruší povinnosť podporiť ho v jeho rozhodnutí.
V nadväznosti na dosiaľ uvedené, vznik škody pri výkone podporovaného rozhodovania môže viesť priam k sizyfovskej úlohe pre arbitra sporu. Podporca totiž môže zodpovedať za škodu podporovanému len vtedy, ak mu vznikla. Škodu zrejme môže podporca spôsobiť len vtedy, ak podporí podporovaného v platnom právnom úkone, no pre podporovaného nevýhodnom, spôsobujúcom mu škodu. Pokiaľ ho podporí (v súlade s právnou povinnosťou) v neplatnom právnom úkone, môže sa zbaviť zodpovednosti za prípadnú škodu aj tým, že neplatnosť následne namietne. Povinnosť podporiť je zrejme potrebné vyvážiť povinnosťou predchádzať škode, a teda vyhodnotiť testom proporcionality, či má prednosť primárna povinnosť podporcu (t.j. povinnosť podporiť podporovaného v prejave vôle), alebo má mať prednosť sekundárna povinnosť podporcu predchádzať vzniku škody.
Aj keď test proporcionality predstavuje primárne ústavnoprávny nástroj určený na riešenie kolízie dvoch základných práv, zatiaľ čo v skúmanej otázke ide len o potenciálnu kolíziu povinností podporcu, domnievame sa, že jeho aplikácia je s nevyhnutnou dávkou abstrakcie opodstatnená. Ak sa prostredníctvom testu proporcionality zisťuje, či obmedzujúci zásah do ľudského práva bol primerane vyvážený cieľu, ktorý sa jeho obmedzením sleduje, potom v podstate ide o vyvažovanie (pomeriavanie) dvoch chránených hodnôt. V skratke pomeriavanie znamená, že čím väčší stupeň neuspokojenia jedného princípu, tým väčšia musí byť dôležitosť uspokojenia druhého princípu[28]. V nami skúmanom prípade analogicky ide o vyvažovanie dvoch povinností podporcu. V uvedenom náhľade tzv. pomeriavania mienime vykonanie testu povinností podporcu.
Osobitne sa zdá byť otázka pomeriavania zvýraznená, ak prihliadneme na možnú bezodplatnosť výkonu činnosti podporcu. Popri bezodplatnosti má podporca zodpovednosť nahradiť škodu, a to nad rozsah všeobecnej zodpovednosti za škodu.

Záver

Domnievame sa, že súčasný návrh nového Občianskeho zákonníka by bolo vhodné obohatiť o osobitnú prevenčnú povinnosť podporovateľa. Na rozdiel od všeobecnej prevenčnej povinnosti navrhujeme zaviesť osobitnú povinnosť podporcu nepodporiť podporovaného v úkone, ktorý by bol neplatným právnym úkonom. Uvedená prevenčná povinnosť by mohla nahradiť právo namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného. Rovnako tak by zrejme vhodnejším riešením bolo ponechanie práva namietať neplatnosť, ale len vtedy, ak ju nespôsobí samotný podporovaný.

[28] ALEXY, R. *A Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 102 ISBN 978-0-19-825821-6

Podporca, ako osoba oprávnená poskytovať pomoc pri právnych úkonoch podporovaného, má mať predpoklady na riadne vykonávanie podpornej činnosti. Vôľová a rozumová vyspelosť podporcu má byť vyššia ako je to u podporovaného. Zmysel právnej úpravy má byť najskôr v ochrane podporovaného a až potom v podpore podporovaného, pričom navrhované znenie tento zmysel nenapĺňa precízne. Pri podporcovi dochádza ku konfliktu medzi všeobecnou prevenčnou povinnosťou a povinnosťou postupovať v súlade s rozhodnutiami podporovaného.
Uvedený konflikt môže následne prerásť do zodpovednosti podporcu za škodu. Tu je však možné poukázať aj na tú skutočnosť, že právna úprava výslovne nepredvída odplatnosť zmluvy o podporovanom rozhodovaní. Nepochybujeme o možnosti dojednať zmluvne odplatu za podporu, následne by však zrejme malo dôjsť aj k úprave zodpovednosti podporcu. Opätovne sa vychádza z tézy, že štát je povinný zabezpečiť podporované rozhodovanie (bezplatne alebo za symbolickú cenu), bez ohľadu na potreby podpory danej osoby[29]. Pri súčasnom návrhu sa však pri zodpovednosti za škodu nerozlišuje, či ide o výkon podpory odplatný či bezodplatný. Za vhodné riešenie tak považujeme buď vypustenie ustanovenia o zodpovednosti podporcu za škody a ponechanie jeho zodpovednosti na úprave všeobecnej zodpovednosti za škody, alebo jej precizovanie. Do úvahy prichádza buď koncept objektívnej zodpovednosti podporcu s možnosťami liberácie, alebo na subjektívnej zodpovednosti, pri ktorom by malo byť vyžadované úmyselné zavinenie.
Zodpovednosť podporcu narúša všeobecne prijímaný záver, že podporca má len napomáhať podporovanému pri realizácii prejavu jeho vôle, alebo napomáhať formovať jeho vôľu v súlade s jeho požiadavkami. Pri podporovanom rozhodovaní je podporovanému (konajúcemu) v procese rozhodovania iba asistované, pričom je to práve podporovaný (konajúci), ktorý má plnú právomoc prijímať rozhodnutia. Z uvedených dôvodov tak v zásade potrebu osobitnej zodpovednosti za škodu podporcu považujeme za nadbytočnú.

Zoznam použitej literatúry a iných zdrojov

1. FLYNN, E., ARSTEIN-KERSLAKE, A. *The Support Model of Legal Capacity: Fact, Fiction, or Fantasy?* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Berkeley Journal of International Law (BJIL), Volume 32, Issue 1. U of Melbourne Legal Studies

[29] GURBAI, S. *A gondnokság alá helyezett személyek választójoga a nemzetközi jog, az európai regionális jog és a komparatív közjog tükrében.* [online]. [cit. 03.02.2026]. In: Doktori értekezés. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Doktori Iskola, 2015, s. 4-5. Dostupné na: <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Gurbai_tezisek_final_HU.pdf>. *Nota bene*, na tento príspevok nahliadame skôr analogicky, a to v kontexte dostupnosti podpory osôb pri volebnom práve, nie všeobecne o podporovanom rozhodovaní.

Research Paper, 2014, s. 124-143. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=2779392>.
2. GAHÉR, F. *Stĺpček o logike: Toto sú pravé logické paradoxy.* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Sme, 2013.
Dostupné na: <https://www.sme.sk/tech/c/stlpcek-o-logike-toto-su-prave-logicke-paradoxy>.
3. GOODING, P. *Supported Decision-Making: A Rights-Based Disability Concept and Its Implications for Mental Health Law*. [online]. [cit. 03.02.2026]. In: Psychiatry, Psychology and Law 20 (3), 2013 s. 431-451. Dostupné na:
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/13218719.2012.711683>.
4. GURBAI, S. *A gondnokság alá helyezett személyek választójoga a nemzetközi jog, az európai regionális jog és a komparatív közjog tükrében.* [online]. [cit. 03.02.2026]. In: Doktori értekezés. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Doktori Iskola, 2015, 13 s. Dostupné na: <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Gurbai_tezisek_final_HU.pdf>.
5. LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s. ISBN 978-80-7400-852-8.
6. MARTIN, W., MICHALOWSKI, S., CAUGHEY, C. *Safeguards against Undue Influence and Conflicts of Interest.* [online]. [cit. 02.02.2026]. In: EAP Three Jurisdictions Project. Briefing Document. 2015, 18 s. Dostupné na:
<https://autonomy.essex.ac.uk/wp-content/uploads/2016/11/ThreeJurisdictionsProject_briefingpaper3_undueinfluence.pdf>.
7. QUINN, G. *Personhood & Legal Capacity Perspectives on the Paradigm Shift of Article 12 CRPD*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: HPOD Conference, Harvard Law School, 2010. Dostupné na: <http://www.nuigalway.ie/cdlp/staff/gerard_quinn.html>.
8. QUINN, G., GUR, A., WATSON, J. *Ageism, moral agency and autonomy: getting beyond guardianship in the 21st century.* In: DORON, I., GEORGANTZI, N. *Ageing, Ageism and the Law. European Perspectives on the Rights of Older Persons, Chapter 3.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2018, s. 50-71. ISBN 978-17-8897-210-9.
9. STAVERT, J. *Supported Decision Making: Good Practice Guide*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: Mental Welfare Commission for Scotland, 2024, s. 16-17. Dostupné na: <https://www.mwcscot.org.uk/sites/default/files/2024-10/Supported%20Decision%20Making%202024.pdf>.
10. SZMUKLER, G., DAW, R., CALLARD, F. *Mental health law and the UN Convention on the rights of Persons with Disabilities*. [online]. [cit. 02.02.2026]. In: International journal of law and psychiatry, 37(3), 2014, s. 245–252. Dostupné na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4024199/>.

11. ALEXY, R. A Theory of Constitutional Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 102 ISBN 978-0-19-825821-6
12. Navrhované znenie nového Občianskeho zákonníka z roku 2025. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa-fe/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb>.
13. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z. o Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím.
14. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
15. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
16. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

JUDr. Daniel Ivanko, PhD.
Mgr. Marek Ivančo, PhD.
daniel.ivanko@flaw.uniba.sk
marek.ivanco@flaw.uniba.sk
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta

OCHRANA ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM PRED DISKRIMINÁCIOU[1]

PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES FROM DISCRIMINATION

Soňa Kašická[2]

Abstrakt: Príspevok poskytuje systematickú právnu analýzu pojmu „zdravotné postihnutie" v kontexte medzinárodného a národného práva, so zameraním na identifikáciu osôb, na ktoré je možné tento pojem aplikovať. Súčasťou analýzy je komplexné skúmanie právnej ochrany osôb so zdravotným postihnutím na úrovni medzinárodnej, európskej a národnej legislatívy, doplnené o prehľad relevantnej judikatúry. V závere sa príspevok zameriava na mechanizmy, ktorými Európska únia podporuje integráciu osôb so zdravotným postihnutím na trh práce, a ich komparatívne porovnanie s národnými inštitútmi ochrany vyplývajúcimi zo Zákonníka práce a zákona o službách zamestnanosti, pričom dôraz je kladený na ich účinnosť a praktickú implementáciu.

Kľúčové slová: zdravotne postihnutá osoba, zamestnávanie, diskriminácia, Zákonník práce, antidiskriminačný zákon

Abstract: The article provides a systematic legal analysis of the concept of "disability" in the context of international and national law, with a focus on identifying the persons to whom this concept may be applied.The analysis includes a comprehensive examination of the legal protection of persons with disabilities at the international, European, and national levels, supplemented by an overview of relevant case law. In conclusion, the article addresses the mechanisms through which the European Union supports the integration of persons with disabilities into the labour market and offers a comparative assessment with national protection instruments under the Labour Code and the Employment Services Act, with emphasis on their effectiveness and practical implementation.

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia

Key words: person with a disability, employment, discrimination, Labour Code, Anti-discrimination Act

Úvod

Osoby so zdravotným postihnutím predstavujú významnú a heterogénnu skupinu obyvateľstva, ktorá sa nachádza naprieč celým spoločenským aj národným spektrom. Ich zdravotné obmedzenia zasahujú do každodenného života v rozličných oblastiach, vrátane spoločenského fungovania, vzdelávania, pracovného uplatnenia či výkonu rodičovských povinností. Odhady naznačujú, že približne 16 % svetovej populácie žije so zdravotným postihnutím, čo poukazuje na celospoločenskú relevanciu tejto problematiky a zároveň podčiarkuje potrebu systematickej podpory, ktorá by umožnila týmto osobám naplno realizovať svoje práva a potenciál.[3] Napriek dlhodobému vývoju v oblasti sociálnej politiky a antidiskriminačných mechanizmov sa osoby so zdravotným postihnutím v každodennom živote stále často stretávajú s predsudkami, stigmatizáciou a rôznymi formami diskriminácie. Táto situácia je obzvlášť výrazná v pracovnoprávnych vzťahoch, kde sa bariéry prejavujú ako v procese prístupu na trh práce, tak aj pri samotnom výkone pracovnej činnosti. Otázkou preto zostáva, či súčasné nastavenie právneho rámca, jeho aplikačná prax a dostupné nástroje ochrany skutočne poskytujú osobám so zdravotným postihnutím primeranú mieru ochrany pred diskrimináciou a či podporujú ich efektívne a dôstojné začleňovanie do pracovného prostredia. Cieľom článku je preskúmať definovanie pojmu *zdravotné postihnutie*, analyzovať právne limity ochrany pred diskrimináciou a následne identifikovať mechanizmy podporujúce začlenenie a ochranu osôb so zdravotným postihnutím v rámci slovenského pracovného práva.

Vymedzenie pojmu „zdravotne postihnutá osoba"

Definícií pojmu „zdravotne postihnutá osoba" v pracovnoprávnych predpisoch a v súvisiacich právnych oblastiach existuje viacero, pričom ich obsahové vymedzenie sa môže líšiť podľa účelu konkrétnej právnej úpravy. Pre zabezpečenie systematického a právne konzistentného výkladu je však nevyhnutné vychádzať z medzinárodného štandardu. Ten predstavuje Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý v článku 1 definuje osoby so zdravotným postihnutím ako *„osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými*". Dohovor zároveň ustanovuje základný rámec, na ktorom majú byť postavené vnútroštátne politiky, legislatíva aj

[3] EUROPEAN COMMISION. *Disability inclusion.* [online].[cit. 2025-11-27]. Dostupné na internete: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/disability-inclusion_en

mechanizmy ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím, vrátane tých, ktoré sa týkajú ich právneho postavenia v spoločnosti ako aj na trhu práce a v pracovnoprávnych vzťahoch.[4] Rozhodovacia činnosť súdov významne prispela k rozšíreniu a precizovaniu pojmu zdravotné postihnutie nad rámec jeho tradičného chápania. Súdny dvor Európskej únie vo svojom rozhodnutí potvrdil, že zákaz priamej diskriminácie nie je obmedzený iba na osoby, ktoré samy spĺňajú definíciu zdravotného postihnutia. Ak zamestnávateľ zaobchádza, zaobchádzal alebo by mohol zaobchádzať so zamestnancom, ktorý nie je zdravotne postihnutý, menej priaznivo v porovnaní s iným zamestnancom v porovnateľnej situácii a ak je preukázané, že toto menej priaznivé zaobchádzanie je motivované zdravotným postihnutím jeho dieťaťa, o ktoré zamestnanec poskytuje podstatnú starostlivosť, ide o konanie v rozpore so zákazom priamej diskriminácie podľa článku 2 ods. 2 písm. a smernice.[5] Tento výklad potvrdzuje, že ochrana pred diskrimináciou z dôvodu zdravotného postihnutia sa vzťahuje aj na situácie tzv. diskriminácie z dôvodu asociácie, teda na prípady, v ktorých je zamestnanec znevýhodnený z dôvodu zdravotného postihnutia osoby, s ktorou je v úzkom osobnom alebo rodinnom vzťahu. Týmto spôsobom judikatúra zabezpečuje širšie a účinnejšie uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávnom prostredí.

V slovenskom právnom poriadku absentuje jednotná a exaktná legálna definícia pojmu „zdravotne postihnutá osoba". [6] Zákonník práce upravuje len užší pojem zamestnanca so zdravotným postihnutím, a to v § 40 ods. 8, podľa ktorého: „*zamestnanec so zdravotným postihnutím na účely tohto zákona je zamestnanec uznaný za invalidného podľa osobitného predpisu, ktorý svojmu zamestnávateľovi predloží rozhodnutie o invalidnom dôchodku*." V Zákonníku práce sa používa pojem „zamestnanec so zdravotným postihnutím", zatiaľ čo v zákone o službách zamestnanosti sa vymedzuje pojem „občan so zdravotným postihnutím" [7] veľmi obdobne.

Judikatúra však poskytuje širší a funkčnejší výklad tohto ustanovenia, ktorý zdôrazňuje jeho ochranný charakter. " *Ustanovenie § 40 ods. 8 Zákonníka práce síce vyžaduje výslovne ako podmienku takéhoto posúdenia doručenie rozhodnutia o dôchodku zamestnávateľovi a navrhovateľ nepreukázal, že by takéto rozhodnutie odporcovi doručil, trvať na doručení tohto rozhodnutia v danom prípade by bolo podľa súdu príliš formalistické až šikanózne. Uvedené ustanovenie predstavuje len vymedzenie pojmu zamestnanec so zdravotným postihnutím pre účely Zákonníka práce a nemalo by byť použité spôsobom, ktorý obmedzuje alebo úplne znemožňuje ochranu*

[4] Čl.27 Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím prijatý 13. decembra 2006

[5] S. COLEMAN proti Attridge Law a Steve Law, rozhodnutie zo 17. júla 2008, C-303/06. EU:C:2008:415

[6] HAMUĽÁK, J. a kolektív. *Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2022. s. 13-14

[7] § 9 zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov

zamestnanca so zdravotným postihnutím. Za situácie, kedy je zamestnanec uznaný invalidným a svojmu zamestnávateľovi doručí potvrdenie Sociálnej poisťovne o tejto skutočnosti, pričom práve Sociálna poisťovňa je tým orgánom, ktorý jediný môže priznať invalidný dôchodok, musí byť podľa súdu takýto zamestnanec považovaný za zamestnanca so zdravotným postihnutím."[8]

Zákon o sociálnom poistení neposkytuje explicitnú definíciu pojmu zdravotne postihnutá osoba, avšak obsahuje normatívne vymedzenie kritérií, na základe ktorých možno identifikovať zdravotné postihnutie a posúdiť, či osoba spĺňa podmienky invalidity. Relevantné podmienky upravuje § 71 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, ktorý stanovuje, že „poistenec je invalidný, ak pre dlhodobo nepriaznivý zdravotný stav má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou. Dlhodobo nepriaznivý zdravotný stav je taký zdravotný stav, ktorý spôsobuje pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť a ktorý má podľa poznatkov lekárskej vedy trvať dlhšie ako jeden rok. Pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť sa posudzuje porovnaním telesnej schopnosti, duševnej schopnosti a zmyslovej schopnosti poistenca s dlhodobo nepriaznivým zdravotným stavom a telesnej schopnosti, duševnej schopnosti a zmyslovej schopnosti zdravej fyzickej osoby (...)."[9]

Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca sa pri definovaní invalidity opiera o posudkové kritériá, ktoré zohľadňujú komplexný dopad zdravotného stavu na pracovnú schopnosť jednotlivca. Aj keď teda právny poriadok neustanovuje všeobecnú definíciu zdravotne postihnutej osoby, práve režim sociálneho poistenia poskytuje objektívne kritériá umožňujúce určiť, či ide o osobu s takým zdravotným obmedzením, ktoré má významné právne následky, najmä v oblasti pracovnoprávnych vzťahov a sociálneho zabezpečenia.

Miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je bližšie vymedzená v prílohe č. 4[10] k zákonu o sociálnom poistení, ktorá obsahuje detailný zoznam jednotlivých zdravotných postihnutí a im priradených percentuálnych rozsahov poklesu pracovnej schopnosti. Percentuálna miera poklesu sa určuje podľa druhu zdravotného postihnutia, ktoré je rozhodujúcou príčinou dlhodobo nepriaznivého

[8] Okresný súd Trenčín, Rozsudok sp. zn. č. 15C/130/2010

[9] §71 ods. 1,2 a 3 zákona č. 461/2003 o sociálnom poistení

[10] Príloha č. 4 obsahuje viacero kapitol, v rámci ktorých sú jednotlivé skupiny ochorení systematicky zatriedené a je im podľa stupňa závažnosti priradená zodpovedajúca miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Medzi tieto kategórie patria najmä infekčné a parazitárne choroby, choroby krvi a krvotvorných orgánov, poruchy imunity a imunodeficitné stavy, endokrinné choroby, choroby nervového systému, poruchy výživy a metabolizmu, duševné choroby a poruchy správania, ako aj ďalšie skupiny ochorení, ktoré komplexne pokrývajú široké spektrum zdravotných problémov relevantných pre posudzovanie invalidity.

zdravotného stavu poistenca, a zároveň sa pri jej stanovení prihliada aj na povahu a závažnosť ďalších sprievodných zdravotných postihnutí.

Ochrana zdravotne postihnutých osôb pred diskrimináciou

Diskriminácia na základe zdravotného postihnutia predstavuje „*každé robenie rozdielov, vylúčenie alebo obmedzenie na základe zdravotného postihnutia, ktorých cieľom alebo účinkom je narušiť alebo znemožniť uznávanie, využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo inej oblasti na rovnakom základe s ostatnými, pričom zahŕňa všetky formy diskriminácie vrátane odmietnutia primeraných úprav*". [11]
Takto diskrimináciu definuje Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej ako „CRPD" alebo „Dohovor"), ktorý zároveň zakotvuje zákaz diskriminácie a stanovuje ochranné mechanizmy vo viacerých sférach spoločenského života, ako napríklad v oblasti zdravia, vzdelávania, zamestnania či kultúrnej participácie.
V súlade s článkom 4 CRPD sú štáty zmluvné strany povinné zabezpečiť a podporovať plné uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd pre osoby so zdravotným postihnutím bez akejkoľvek diskriminácie. Zaväzujú sa prijímať legislatívne, správne a iné opatrenia na implementáciu práv zakotvených v Dohovore a zároveň upraviť alebo zrušiť právne predpisy, zvyklosti a praktiky, ktoré spôsobujú diskrimináciu. Štáty musia zabezpečiť, aby sa ochrana práv osôb so zdravotným postihnutím premietala do všetkých verejných politík a programov a aby verejné orgány konali v súlade s Dohovorom. Povinnosť zahrnuje aj prijímanie opatrení na odstránenie diskriminácie zo strany jednotlivcov, organizácií a súkromných subjektov. Dohovor zároveň ukladá podporu výskumu, vývoja a dostupnosti univerzálne navrhovaných produktov, služieb a technológií, ako aj cenovo dostupných podporných technológií. Súčasťou záväzkov je aj poskytovanie prístupných informácií o týchto technológiách, pomôckach a službách a podpora odborného vzdelávania pracovníkov pôsobiacich v oblasti služieb pre osoby so zdravotným postihnutím s cieľom zabezpečiť kvalitu poskytovanej podpory.
Osobitnú pozornosť Dohovor venuje princípom rovnosti a nediskriminácie, ktoré systematicky rozpracúvajú články 5 až 7. Článok 5 CRPD ustanovuje všeobecnú zásadu rovnosti pred zákonom a obsahuje absolútny zákaz diskriminácie na základe zdravotného postihnutia vo všetkých jej formách. Zaväzuje štáty zabezpečiť primerané úpravy ako nástroj na naplnenie materiálnej rovnosti, pričom zdôrazňuje, že osobitné opatrenia zamerané na odstránenie nerovností sa nepovažujú za diskrimináciu, pokiaľ smerujú k dosiahnutiu skutočnej rovnosti. Článok 6 CRPD sa venuje ženám a dievčatám so zdravotným postihnutím, ktoré čelia viacnásobnej

[11] Čl. 2 Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím prijatý 13. decembra 2006

diskriminácii. Štátom ukladá povinnosť prijať účinné opatrenia na zabezpečenie ich plného, rovného uplatňovania ľudských práv a na podporu ich spoločenského začlenenia, osobnostného rozvoja a posilňovania ich postavenia. Článok 7 CRPD upravuje práva detí so zdravotným postihnutím a zaväzuje štáty garantovať im plné uplatňovanie ľudských práv na rovnakom základe s ostatnými deťmi. Pri všetkých rozhodnutiach týkajúcich sa detí musí byť primárnym hľadiskom ich najlepší záujem. Dohovor zároveň priznáva deťom právo slobodne vyjadrovať svoj názor vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, a požaduje, aby štáty zabezpečili primeranú podporu umožňujúcu efektívne uplatnenie tohto práva, zohľadňujúc ich vek, mieru zrelosti a špecifiká zdravotného postihnutia.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v článku 14 zakotvuje zákaz diskriminácie z dôvodov výslovne uvedených v tomto ustanovení. Pojem zdravotné postihnutie sa medzi nimi síce nenachádza, avšak judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej ako „ESĽP") ustálila, že diskriminácia na základe zdravotného postihnutia, zdravotného stavu či genetických vlastností spadá pod kategóriu „iné postavenie". [12] Do tejto otvorenej kategórie ESĽP systematicky zaraďuje aj ďalšie dôvody, ktoré nie sú v článku 14 explicitne uvedené, ako je diskriminácia na základe veku, sexuálnej orientácie, rodovej identity, rodinného stavu, imigračného statusu či postavenia súvisiaceho so zamestnaním. [13] ESĽP sa vo svojej rozhodovacej činnosti zaoberal aj diskrimináciu osôb žijúcich s infekčnými chorobami, a ESĽP zastával názor, že rozlišovanie na základe zdravotného stavu jednotlivca, vrátane stavov, ako je infekcia HIV, môže byť zahrnuté, buď ako forma zdravotného postihnutia, alebo ako jeho odlišná forma pod pojem „iné postavenie" podľa článku 14 Dohovoru.[14] Súd zdôraznil, že osoby žijúce s HIV predstavujú zraniteľnú skupinu vzhľadom na predsudky a stigmatizáciu zo strany spoločnosti. Z tohto dôvodu majú štáty veľmi obmedzený priestor voľnú úvahu pri prijímaní opatrení, ktoré by túto skupinu osobitne vyčleňovali s cieľom rozdielneho zaobchádzania na základe ich HIV statusu.[15] Je však potrebné zdôrazniť, že rozhodovacia činnosť ESĽP v oblasti ochrany osôb pred diskrimináciou na základe zdravotného postihnutia je rozsiahla a zahŕňa rôzne oblasti života. Medzi tieto patrí

[12] Bod. 80 Glor v. Švajčiarsko, Rozhodnutie z dňa 30. apríla 2009, sťažnosť č. 13444/04

[13] EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Guide on Article 14 of the Convention (prohibition of discrimination) and on Article 1 of Protocol No. 12 (general prohibition of discrimination) [online]. 2024 [cit. 2025-11-26]. Dostupné na: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng

[14]Bod 57, Kiyutin v. Rusko, Rozhodnutie z dňa 15. septembra 2011, sťažnosť č. 2700/10

[15] Bod 81, I.B. v. Grécku, Rozhodnutie zo dňa 3.januára 2014, sťažnosť č. 552/10

prístup k vzdelaniu[16], zabezpečenie bezbariérového prístupu do verejných budov[17], ochrana rodinného života vrátane starostlivosti o deti[18], realizácia volebného práva[19] [20], ako aj ochrana pred obchodovaním s ľuďmi, sexuálnym zneužívaním[21] či diskrimináciou v zamestnaní[22]. Táto rozsiahla judikatúra demonštruje, že koncept „iné postavenie" podľa článku 14 Dohovoru sa aplikuje na široké spektrum práv a sociálnych situácií, pričom zohľadňuje zraniteľnosť osôb so zdravotným postihnutím a potrebu ich účinnej ochrany pred diskriminačnými praktikami.

V rámci Európskej únií patrí medzi významnú právnu úpravu Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolaní. Účelom tejto smernice je vytvoriť ucelený právny rámec na ochranu pred diskrimináciou v oblasti zamestnania a povolania, pričom jedným z jej centrálnych chránených dôvodov je zdravotné postihnutie. Smernica sleduje cieľ zabezpečiť, aby osoby so zdravotným postihnutím mali v členských štátoch Európskej únie rovnaký prístup k pracovným príležitostiam, odbornému vzdelávaniu a kariérnemu postupu, a aby sa zásada rovnakého zaobchádzania uplatňovala v plnom rozsahu.

V tejto súvislosti má kľúčový význam článok 5 smernice, ktorý zakotvuje povinnosť zabezpečiť *primerané prispôsobenia* na účely účinného uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania voči osobám so zdravotným postihnutím. Podľa tohto článku sú zamestnávatelia povinní prijať vhodné opatrenia podľa potrieb konkrétneho jednotlivca, aby mu umožnili vstup na trh práce, účasť na pracovnom procese, kariérny postup alebo absolvovanie odbornej prípravy. Povinnosť primeraných prispôsobení je koncipovaná ako individuálne posudzovaná a zároveň limitovaná požiadavkou, aby takéto opatrenia nepredstavovali pre zamestnávateľa neúmerné bremeno. Smernica zároveň stanovuje, že bremeno nemožno považovať

[16] G.L. v. Taliansko, Rozhodnutie zo dňa 10. septembra 2020, sťažnosť č. 59751/15 (prípad sa týkal dieťa trpiace autizmom, ktoré nemohlo v prvých dvoch rokoch základnej školy získať špecializovanú pomoc)

[17] Arnar Helgi Lárusson v. Island, Rozhodnutie zo dňa 10. októbra 2022, sťažnosť č. 23077/19 (prípad sa týkal zabezpečenie prístupu do kultúrneho centra pre osoby s invalidným vozíkom)

[18] Cînța v. Rumunsko, Rozhodnutie zo dňa 18. júna 2020, sťažnosť č. 3891/19 (Prípad poukázal na to, že choroba môže predstavovať relevantný faktor, ktorý je potrebné zohľadniť pri posudzovaní schopnosti rodičov zabezpečiť starostlivosť o svoje dieťa.)

[19] Strøbye a Rosenlind v. Dánsko, Rozhodnutie zo dňa 6. septembra 2021, sťažnosť č. 25802/18 a 27338/18 (prípad sa týkal odňatia volebného práva osobám, ktorým bola odňatá spôsobilosť na právne úkony.)

[20] Toplak a Mrak v. Slovinsko, Rozhodnutie zo dňa 26. októbra 2021, sťažnosť č. 34591/19 a 42545/19 (prípad sa týkal umožnenia práva voliť aj osobám trpiacim svalovou dystrofiou a osobám používajúcim invalidný vozík)

[21] I. C. v. Moldavská republika, Rozhodnutie zo dňa 27. mája 2025, sťažnosť č. 36436/22 (prípad sa týkal vykorisťovania ženy s mentálnym postihnutím rodinou)

[22] I.B. v. Grécku, 2014, (skončenie pracovného pomeru z dôvodu stigmatizácie zo strany kolegov v súvislosti s HIV)

za neúmerné, ak je dostatočne kompenzované opatreniami existujúcimi v rámci politiky v oblasti zdravotného postihnutia v príslušnom členskom štáte. Tento mechanizmus vytvára rovnováhu medzi ochranou práv osôb so zdravotným postihnutím a legitímnymi ekonomickými záujmami zamestnávateľov. Smernica tak koncepčne presadzuje model inklúzie, v ktorom sa rovnosť osôb so zdravotným postihnutím v pracovnoprávnych vzťahoch dosahuje nielen zákazom diskriminácie, ale aj pozitívnymi povinnosťami zabezpečiť individuálne úpravy ako nevyhnutný predpoklad ich skutočnej participácie na trhu práce.

V nadväznosti na smernicu Rady 2000/78/ES, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolaní je potrebné upriamiť pozornosť aj na rozhodovaciu činnosť Súdneho dvora Európskej únie, keďže viaceré jeho rozhodnutia, okrem veci *Coleman*, významne ovplyvnili výklad pojmu zdravotné postihnutie a dotvárajú komplexný obraz smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. Súdny dvor opakovane zdôraznil, že pojem zdravotné postihnutie sa neprekrýva s pojmom choroba. Choroba sama osebe ešte nemusí spĺňať kritériá zdravotného postihnutia v zmysle smernice, pokiaľ nevedie k dlhodobému obmedzeniu, ktoré bráni osobe v plnohodnotnom výkone pracovných úloh. Z toho vyplýva, že osoba prepustená iba z dôvodu choroby, ktorá nemá dlhodobý a významný dopad na jej pracovnú schopnosť, nespadá do osobnej pôsobnosti smernice o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní.[23]

Hoci rozhodnutia ako *Coleman* a *Sonia Chacón Navas* patria už medzi ustálenú judikatúru, pozornosť si zaslúžia aj novšie rozsudky, ktoré ďalej formujú postavenie zamestnancov so zdravotným postihnutím. V nedávnej rozhodovacej činnosti sa Súdny dvor zaoberal aj praxou zamestnávateľa, ktorý poskytoval príplatok k mzde iba tým pracovníkom so zdravotným postihnutím, ktorí predložili potvrdenie po ním stanovenom dátume, pričom ho odmietol vyplácať tým, ktorí ho predložili skôr. Takáto prax môže predstavovať priamu diskrimináciu, ak je založená na kritériu neoddeliteľne spojenom so zdravotným postihnutím a ak konkrétnu skupinu pracovníkov fakticky vylučuje z možnosti splniť požadovanú podmienku. Rovnako môže ísť o nepriamu diskrimináciu, ak táto zdanlivo neutrálna podmienka osobitne znevýhodňuje pracovníkov so zdravotným postihnutím v závislosti od povahy ich postihnutia, najmä ak ide o zjavné postihnutie alebo postihnutie vyžadujúce primerané prispôsobenie pracovných podmienok. Nepriamu diskrimináciu však možno vylúčiť, ak je rozhodnutie zamestnávateľa objektívne odôvodnené legitímnym cieľom a použité prostriedky sú primerané a nevyhnutné.[24]

[23] Sonia Chacón Navas proti Eurest Colectividades SA, rozhodnutie z 11. júla 2006, C - 13/05. EU:C:2006:456

[24] VL proti Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie., rozhodnutie z 26. januára 2021, Vec C-16/19, EU:C:2021:64

Súdny dvor sa v jednom z posledných rozhodnutí opätovne zaoberal otázkou zamestnancov, ktorí sa starajú o osoby so zdravotným postihnutím, a rozšíril definíciu nasledovne, že zákaz nepriamej diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia sa vzťahuje aj na zamestnanca, ktorý sám nie je zdravotne postihnutý, ale čelí diskriminácii z dôvodu pomoci, ktorú poskytuje svojmu dieťaťu so zdravotným postihnutím, a ktorá mu umožňuje poskytnúť podstatnú časť starostlivosti, ktorú jeho stav vyžaduje. Súdny dvor zároveň potvrdil, že zamestnávateľ je povinný prijať primerané úpravy na zabezpečenie rovného zaobchádzania a prevenciu nepriamej diskriminácie vo vzťahu k takémuto zamestnancovi. Takéto úpravy však nesmú predstavovať pre zamestnávateľa neúmerné zaťaženie, čím sa vytvára rovnováha medzi ochranou práv zamestnanca a legitímnymi ekonomickými a organizačnými záujmami zamestnávateľa.[25]

Súdny dvor v rámci svojich rozhodnutí ďalej konkretizoval pojem *„primerané prispôsobenia pre osoby so zdravotným postihnutím*". Podľa súdneho dvora je zamestnávateľ povinný zabezpečiť, aby pracovník, vrátane pracovníka v skúšobnej dobe, ktorý bol z dôvodu zdravotného postihnutia vyhlásený za nespôsobilého vykonávať podstatné funkcie svojho pracovného miesta, bol zaradený na iné pracovné miesto, pre ktoré disponuje požadovanými kompetenciami a schopnosťami a ktoré je dostupné. Takéto opatrenie nesmie predstavovať pre zamestnávateľa neúmerné bremeno, čím sa zachováva rovnováha medzi ochranou práv zamestnanca a legitímnymi záujmami zamestnávateľa.[26]

Ústava Slovenskej republiky ako základný pilier právneho poriadku Slovenskej republiky vo svojom článku 12 odsek 2 garantuje všetkým osobám základné práva a slobody a zaručuje ich uplatňovanie na území Slovenskej republiky bez ohľadu na dôvody v tomto článku uvedené.[27] Ústava Slovenskej republiky podobne ako Európsky dohovor o ľudských právach medzi explicitne vymedzené dôvody diskriminácie nezaraďuje zdravotné postihnutie, výpočet uvedený v článku 12 má len demonštratívny charakter. Z tohto dôvodu je možné zdravotné postihnutie zaradiť pod pojem zakázaných dôvodov diskriminácie, a to vzhľadom na teleologický aj systematický výklad daného ustanovenia.[28]

Významným rozhodnutím v tejto oblasti sa stal nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý sa zaoberal otázkou vekového obmedzenia pri priznávaní príspevku na automobil v rámci systému peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého

[25] G. L. proti AB SpA, rozhodnutie z 11. septembra 2025, Vec C-38/24 [Bervidi], EU:C:2025:690

[26] XXXX proti HR Rail SA, rozhodnutie z 10. februára 2022, Vec C-485/20, EU:C:2022:85

[27] Čl. 12 odsek 2 Ústavy Slovenskej republiky „ (...) *všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie*."

[28] DRGONEC, Ján. Čl. 12. In: DRGONEC, Ján. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 385.

zdravotného postihnutia. Napádané ustanovenia § 22 ods. 2 a § 34 ods. 3 zákona o peňažných príspevkoch obmedzovalo možnosť priznať peňažný príspevok na osobnú asistenciu a peňažný príspevok na kúpu osobného motorového vozidla tak, že tieto príspevky môžu získať iba ťažko zdravotne postihnuté osoby, ktoré podali žiadosť pred dovŕšením veku 65 rokov, prípadne po dovŕšení veku najmenej 6 rokov v prípade osobnej asistencie. Predmetná právna úprava tak zasahovala do oprávnenia osôb so zdravotným postihnutím získať potrebný príspevok v závislosti od toho, či sú mladšie alebo staršie než stanovená veková hranica. Táto právna úprava však vôbec nezohľadňovala skutočnosť, že práve z dôvodu vyššieho veku by mala byť týmto osobám poskytovaná intenzívnejšia podpora, ktorá je nevyhnutná na ich sociálnu integráciu. Rovnako nezohľadňovala skutočnosť, že zdravotne postihnuté osoby vo vyššom veku sú často odkázané výlučne na dôchodok bez ďalších zdrojov príjmu, a teda si vzhľadom na svoj zdravotný stav nemôžu zabezpečiť potrebné služby z vlastných prostriedkov.[29] Ústavný súd preto dospel k záveru, že vekové ohraničenie príspevku odôvodnené snahou šetriť prostriedky štátneho rozpočtu nepredstavuje dostatočný a legitímny dôvod na diferencované zaobchádzanie, ktoré má diskriminačné účinky. Z tohto dôvodu napadnuté ustanovenia neobstáli v teste proporcionality.

V rámci slovenskej právnej úpravy ochrany osôb so zdravotným postihnutím je popri Ústave Slovenskej republiky nevyhnutné venovať osobitnú pozornosť najmä Zákonníku práce a antidiskriminačnému zákonu. Zákonník práce v čl. 1 § 13 ods. 2 explicitne ustanovuje zákaz diskriminácie z dôvodu zdravotného postihnutia, čím vytvára základný normatívny rámec na zabezpečenie rovnakého zaobchádzania a ochrany práv osôb so zdravotným znevýhodnením v pracovnoprávnych vzťahoch.

Antidiskriminačný zákon ustanovuje, že *„za diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia sa považuje aj diskriminácia z dôvodu predchádzajúceho zdravotného postihnutia alebo diskriminácia osoby, u ktorej by bolo možné na základe vonkajších príznakov predpokladať, že je osobou so zdravotným postihnutím*".[30] Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca chápe zdravotné postihnutie ako širší pojem, ktorý zahŕňa nielen aktuálne obmedzenia zdravotného charakteru, ale aj ich predchádzajúce formy a situácie, v ktorých je zdravotné postihnutie iba predpokladané. Antidiskriminačný zákon zároveň poskytuje aj negatívne vymedzenie situácií, ktoré nie je možné považovať za diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Za diskrimináciu sa nepovažuje rozdielne zaobchádzanie spočívajúce v požiadavke zdravotnej spôsobilosti na prístup k zamestnaniu alebo na výkon konkrétnych pracovných činností, pokiaľ to vyžaduje povaha daného zamestnania. Rovnako nejde

[29] Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 16/2018 z 2. apríla 2020

[30] § 2 ods. 11 zákona č. 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

o diskrimináciu ani v prípade rozdielneho zaobchádzania z dôvodu veku alebo zdravotného postihnutia pri poskytovaní poisťovacích služieb, ak je takéto rozdielne zaobchádzanie založené na odlišnej miere rizika preukázanej štatistickými alebo obdobnými údajmi a ak podmienky poskytovania týchto služieb zodpovedajú primerane tomuto riziku.[31]
Ochrana pred diskrimináciou z dôvodu zdravotného postihnutia je zakotvená naprieč právnym poriadkom. Je však potrebné zdôrazniť, že aj v prípade, keď konkrétny právny predpis taxatívne neuvádza zdravotné postihnutie ako dôvod diskriminácie, jeho existenciu reflektuje v rámci širšieho pojmu „*iné postavenie*". Tento prístup sa odráža aj v rozhodovacej praxi súdov, najmä v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý významne rozvíja pojem a rozsah ochrany osôb so zdravotným postihnutím vo viacerých oblastiach života, vrátane zamestnávania. Súčasne rozširuje tento pojem aj na osoby, ktoré sa starajú o zdravotne postihnuté osoby, na ich rodičov alebo na osoby, u ktorých je zdravotné postihnutie spojené s nákazou vírusom HIV. Rozhodovacia činnosť súdov jednoznačne preukazuje, že tieto skupiny osôb sú vystavené diskriminácii, a zdôrazňuje potrebu ich ochrany nielen na národnej, ale aj nadnárodnej úrovni.

Nástroje ochrany a adaptácie pre výkon práce

Ochrana osôb so zdravotným postihnutím nie je založená výlučne na mechanizmoch ochrany pred diskrimináciou, ako bolo uvedené vyššie v súvislosti s relevantnými právnymi predpismi. Jej základ tvorí aj komplex opatrení podporujúcich inklúziu, adaptáciu a zabezpečenie primeraných a bezpečných pracovných podmienok pre osoby so zdravotným postihnutím. Tieto opatrenia smerujú k tomu, aby sa vytvorilo prostredie umožňujúce ich plnohodnotné pracovné uplatnenie a rovnocennú participáciu na trhu práce.
Európska únia schválila Chartu o začleňovaní osôb so zdravotným postihnutím do humanitárnej činnosti v rámci Svetového humanitárneho summitu v roku 2016. V súlade s týmto dokumentom EÚ podporuje zmysluplnú implementáciu štyroch kľúčových opatrení identifikovaných usmerneniami IASCo z roku 2019, ktoré sa týkajú začleňovania osôb so zdravotným postihnutím do humanitárnych aktivít.[32] Ide o:

1. podporu zmysluplnej účasti osôb so zdravotným postihnutím a ich organizácií,

[31] § 8 ods. 5 a 6 zákona č. 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)
[32] EUROPEAN COMMISION. *Disability inclusion.* [online].[cit. 2025-11-27]. Dostupné na internete: <https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/disability-inclusion_en>

2. odstraňovanie bariér brániacich plnému zapojeniu,
3. posilnenie postavenia osôb so zdravotným postihnutím,
4. systematické zhromažďovanie a roztriedenie údajov za účelom monitorovania inklúzie.[33]

V roku 2021 EÚ predstavila novú Európsku stratégiu pre práva osôb so zdravotným postihnutím 2021 – 2030, ktorá deklaruje záväzok zabezpečiť primerané zohľadnenie potrieb osôb so zdravotným postihnutím v rámci vonkajšej činnosti Únie. Tento cieľ má byť dosiahnutý prostredníctvom aktívneho zapojenia osôb so zdravotným postihnutím, spolupráce s občianskou spoločnosťou a podpory budovania kapacít. Súčasťou tejto stratégie sú aj iniciatívy ako napríklad Európsky preukaz osoby so zdravotným postihnutím má zjednodušiť prístup k podpore pri cestovaní a presídľovaní sa v EÚ (2023) alebo podporu spolupráce prostredníctvom Platformy pre osoby so zdravotným postihnutím a posilnenie rozmanitosti a inklúzie v rámci Európskej komisie. Tieto iniciatívy zabezpečujú koordinovanú a systematickú podporu osôb so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života.[34]

Občania so zdravotným postihnutím predstavujú špecifickú ohrozenú skupinu na trhu práce, pričom ich zdravotné znevýhodnenie zvyšuje riziko sociálnej exklúzie a marginalizácie. Úlohou štátu je preto prijímať cielené opatrenia, ktoré minimalizujú tieto negatívne sociálne dôsledky a podporujú ich integráciu do pracovného procesu.[35] V rámci slovenskej právnej úpravy Zákonník práce poskytuje osobitnú pozornosť zamestnancom so zdravotným postihnutím, a to vo viacerých oblastiach. V rámci sociálnej politiky sú kľúčové ustanovenia v § 158 a § 159. Zamestnávateľ je povinný zabezpečiť zamestnanie osôb so zdravotným postihnutím na vhodných pracovných miestach a umožniť im získanie potrebnej kvalifikácie prostredníctvom odborného výcviku alebo štúdia, ako aj podporovať jej ďalšie zvyšovanie. Ďalej je jeho povinnosťou vytvárať podmienky umožňujúce plnohodnotné pracovné uplatnenie zamestnanca so zdravotným postihnutím a zlepšovať vybavenie pracoviska tak, aby zamestnanec mohol dosahovať, pokiaľ je to možné, rovnaké pracovné výsledky ako

---

[33] Inter-Agency Standing Committee. *Executive Summary: IASC Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action*. [online].[cit. 2025-11-27] Dostupné na internete: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2022-10/Executive%20Summary%20-%20IASC%20Guideline%20on%20Inclusion%20of%20Persons%20with%20Disability%202019.pdf>

[34] EUROPEAN COMMISION. *Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030.* [online].[cit. 2025-11-27]. Dostupné na internete: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en>

[35]HAMUĽÁK, J., HAMUĽÁKOVÁ, Z., MINČIČ, V., LADIVEROVÁ, E. a BEZÁKOVÁ, N. Zamestnávanie osôb zo zdravotným postihnutím a služby zamestnanosti. In: HAMUĽÁK, J. a kolektív. *Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2022. s. 214.

ostatní zamestnanci a aby bola jeho práca čo najviac uľahčená. Zamestnávateľ je zároveň povinný umožniť zamestnancovi so zdravotným postihnutím teoretickú alebo praktickú prípravu (rekvalifikáciu) s cieľom zachovať, zvýšiť, rozšíriť alebo zmeniť jeho kvalifikáciu, prípadne ju prispôsobiť technickému rozvoju a zabezpečiť tak udržanie zamestnanca v pracovnom pomere. Rekvalifikácia sa uskutočňuje na základe písomnej dohody medzi zamestnávateľom a zamestnancom, počas pracovného času sa považuje za prekážku v práci a zamestnancovi za ňu patrí náhrada mzdy vo výške priemerného zárobku. Zamestnávateľ je tiež povinný prerokovať so zástupcami zamestnancov opatrenia súvisiace s vytváraním podmienok na zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím a zásadné otázky starostlivosti o tieto osoby. Z pohľadu zvýšenej pracovnoprávnej ochrany zamestnancov so zdravotným postihnutím pri skončení pracovného pomeru je kľúčovým ustanovením § 66 Zákonníka práce, podľa ktorého môže zamestnávateľ podať výpoveď zamestnancovi so zdravotným postihnutím výlučne po predchádzajúcom získaní súhlasu príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V prípade, že zamestnávateľ tento súhlas nezabezpečí, je výpoveď považovaná za neplatnú, čím sa garantuje osobitná ochrana týchto zamestnancov.

V súvislosti so zdravotným postihnutím môže dôjsť aj ku krátkodobej strate spôsobilosti vykonávať prácu z dôvodu choroby alebo úrazu, ktorá predstavuje významnú osobnú prekážku v práci a podľa § 64 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce sa považuje za jednu zo skutkových podstát zakladajúcich zákaz výpovede. [36] Je potrebné zdôrazniť, že Zákonník práce obsahuje viacero ustanovení, ktoré reflektujú zraniteľnosť osôb so zdravotným postihnutím a poskytujú im zvýšenú ochranu. Medzi tieto opatrenia patrí možnosť zriadenia chránených dielní, potreba dohody pri rozvrhovaní pracovného času, zabezpečenie sprevádzania alebo starostlivosti o zdravotne postihnuté dieťa, ako aj špecifické opatrenia týkajúce sa zodpovednosti duševne chorého zamestnanca. Tieto ustanovenia jasne ukazujú, že legislatíva sa zameriava nielen na formálnu rovnosť, ale aj na zabezpečenie reálnej možnosti pracovného uplatnenia a ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím.

Oblasť samotného výkonu práce, regulovaná Zákonníkom práce, nepredstavuje jedinú právnu oblasť upravujúcu postavenie osôb so zdravotným postihnutím pri výkone práce. Zvýšenú ochranu týmto osobám poskytuje aj zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorý v § 8 zaradzuje občanov so zdravotným postihnutím medzi znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie. Zákon zároveň ukladá úradom práce povinnosť viesť osobitnú evidenciu osôb so zdravotným postihnutím, pričom údaje z tejto evidencie sú využívané výlučne na účely ich začlenenia a zotrvania na trhu práce, ako aj na štatistické spracovanie. Okrem povinných nástrojov evidencie

[36] HAMUĽÁK, J. a kolektív. *Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2022. s. 24, 29-30.

zákon poskytuje osobám so zdravotným postihnutím aj aktívnu podporu formou rekvalifikačných kurzov, ktoré umožňujú prispôsobenie kvalifikácie aktuálnym potrebám trhu práce. Najvýznamnejšiu časť právnej úpravy však tvoria opatrenia na podporu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím, ktoré tvoria kľúčový pilier ich ochrany, zabezpečujú ich integráciu na trhu práce a definujú zároveň povinnosti zamestnávateľov voči tejto skupine. Tieto mechanizmy predstavujú kombináciu preventívnych a nápravných nástrojov, ktoré sú zásadné pre napĺňanie princípov rovnakého prístupu a sociálnej inklúzie v oblasti zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím.

Zákon o službách zamestnanosti v § 55 a nasledujúcich ustanoveniach ustanovuje rôzne mechanizmy štátnej podpory určené na zabezpečenie integrácie osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce, medzi ktoré patria príspevky, agentúry podporovaného zamestnávania alebo príspevok na činnosť pracovného asistenta. Tieto nástroje majú za účel systematicky podporovať výkon pracovnej činnosti u osôb so zdravotným postihnutím. Osobitným a legislatívne významným mechanizmom je pritom zriadenie chránenej dielne, ktorá predstavuje jedno z významných opatrení na podporu zamestnanosti a ochranu tejto znevýhodnenej skupiny. Za chránenú dielňu sa považuje pracovisko, na ktorom právnická alebo fyzická osoba zriadi viac ako jedno pracovné miesto určené pre občanov so zdravotným postihnutím. Na tomto pracovisku musia byť vytvorené pracovné podmienky (vrátane rozvrhnutia pracovného času), ktoré sú prispôsobené zdravotnému stavu zamestnancov so zdravotným postihnutím. Zamestnávateľ, ktorý zriadil chránenú dielňu, je po podaní príslušnej žiadosti oprávnený získať od štátu finančný príspevok. Zákon taktiež stanovuje, že občan so zdravotným postihnutím so sťaženým prístupom na trh práce, ktorý je zamestnaný v chránenej dielni alebo na chránenom pracovisku, môže počas najviac desiatich dní v kalendárnom mesiaci vykonávať prácu aj mimo chránenej dielne alebo chráneného pracoviska, pokiaľ druh vykonávanej práce umožňuje dohodnutý charakter práce mimo týchto zariadení.

Je však potrebné zdôrazniť, že zákon neukladá zamestnávateľom všeobecnú povinnosť zamestnávať občanov so zdravotným postihnutím. Povinnosť vzniká iba zamestnávateľom, ktorí zamestnávajú *„najmenej 20 zamestnancov a ak úrad v evidencii uchádzačov o zamestnanie vedie občanov so zdravotným postihnutím, v počte, ktorý predstavuje 3,2 % z celkového počtu jeho zamestnancov*."[37] Zákon o službách zamestnanosti však poskytuje zamestnávateľom alternatívy, ako túto povinnosť plniť prostredníctvom troch možností:

- Zadávanie zákaziek (§ 64). Zamestnávateľ môže splniť povinný podiel zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím aj tým, že zadá zákazku

[37] § 63 ods.1 písm. e zákona 5/2004 Z.z. službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov

vhodnú na zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím alebo priamo občanovi so zdravotným postihnutím.

- Zadávanie vyhradených zákaziek vo verejnom obstarávaní (§ 64a). Zamestnávateľ môže využiť vyhradené zákazky vo verejnom obstarávaní na účely plnenia povinného podielu. Na účely započítania jedného občana so zdravotným postihnutím je stanovená súťažná cena vo výške 2 000 eur. Realizácia vyhradenej zákazky sa preukazuje kópiou súťažných podkladov a kópiou zmluvy o realizácii vyhradenej zákazky.
- Odvod za neplnenie povinného podielu (§ 65). V prípade nesplnenia povinného podielu je zamestnávateľ povinný najneskôr do 31. marca nasledujúceho kalendárneho roka odviesť na účet príslušného úradu práce odvod vo výške 0,9-násobku celkovej ceny práce podľa § 49 ods. 4, vypočítanej z priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky za prvý až tretí štvrťrok predchádzajúceho kalendárneho roka. Pre rok 2025 predstavuje celková cena práce sumu 1 484 (1. až 3. štvrťrok 2024) [38] + poistné je cena 2 021,20 €.

Pre jednotlivé opatrenia vychádzajú nasledovne:

- Prvé opatrenie – zadanie služby (§ 64 ods. 5): 0,7-násobok celkovej ceny práce, t. j. 1 414,00 €, odobratie tovaru (§ 64 ods. 5): 0,8-násobok celkovej ceny práce, t. j. 1 616,00 €
- Druhé opatrenie- verejné obstarávanie cena vo výške 2 000 eur,
- Tretie opatrenie – úhrada odvodu (§ 65 ods. 1): 0,9-násobok celkovej ceny práce, t. j. 1 819,00 € [39]

Z analýzy aktuálne platnej legislatívy vyplýva, že jej nastavenie pre zamestnávateľov nepôsobí dostatočne motivačne a často umožňuje preferovať alternatívne opatrenia pred reálnym zamestnávaním osôb so zdravotným postihnutím. Finančné zaťaženie spojené s týmito alternatívami je vo väčšine prípadov nižšie než náklady spojené s vytvorením adekvátnych pracovných podmienok pre zamestnanie osoby so

[38] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Priemerná mzda v hospodárstve SR. [online].[cit. 2025-11-30]. Dostupné na internete: <https://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i94C7052B240A492FB3BE8C7A487D337B%22)&ui.name=Priemern%C3%A1%20mesa%C4%8Dn%C3%A1%20mzda%20v%20hospod%C3%A1rstve%20SR%20%5Bpro204qs%5D&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosext%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html&run.outputLocale=sk>

[39] ÚRAD PRÁCE SOCIÁLYCH VECÍ A RODINY ČADCA. Čo znamená celková cena práce a ako sa vypočíta?[online].[cit. 2025-11-30]. Dostupné na internete : < https://www.upsvr.gov.sk/zamestnavatel-1/plnenie-povinneho-podielu-pri-zamestnavani-obcanov-so-zdravotnym-postihnutim/co-znamena-celkova-cena-prace-a-ako-sa-vypocita.html?page_id=260426&urad=239972>

zdravotným postihnutím. Hoci súčasná právna úprava poskytuje viaceré nástroje na začlenenie osôb so zdravotným postihnutím do pracovnoprávnych vzťahov, jej koncepcia nie je zameraná na plnú inklúziu, ale skôr na čiastočné zmiernenie súčasného stavu a na poskytovanie minimálnej ochrany ohrozenej skupine. Tento prístup naznačuje, že legislatíva skôr reaguje na existujúce bariéry než aby systematicky podporovala rovný prístup a dlhodobú integráciu osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce.

Záver

Ochrana osôb so zdravotným postihnutím predstavuje v súčasnom právnom diskurze mimoriadne významnú tému, a to najmä vzhľadom na rozsah tejto skupiny obyvateľstva a potrebu zabezpečiť jej zvýšenú mieru právnej istoty a spoločenskej inklúzie. Predkladaný príspevok sa preto sústredil na analýzu definície zdravotného postihnutia v medzinárodnom, európskom a vnútroštátnom kontexte. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím predstavuje fundamentálny normatívny rámec pre právnu úpravu tejto skupiny osôb, a jeho koncepčné vymedzenie pojmu zdravotného postihnutia sa preto v odbornej praxi i legislatívnych procesoch uplatňuje ako primárny interpretačný zdroj. Smernica o rovnakom zaobchádzaní následne rozšírila tento pojem o ďalšie rozmery, čím umožnila jeho flexibilnejšie uplatnenie v kontexte práva Európskej únie. Na vnútroštátnej úrovni však možno identifikovať viacero sektorových definícií, ktoré reflektujú špecifiká jednotlivých právnych odvetví a osobitné potreby ich regulácie. Hoci takáto pluralita môže byť v určitých situáciách funkčná a účelová, zároveň vyvoláva riziko duplicitných koncepcií a terminologickej nejednotnosti, ktoré komplikujú určenie rozsahu osobnej pôsobnosti právnych noriem na ochranu osôb so zdravotným postihnutím.

Analýza právnej ochrany osôb so zdravotným postihnutím poukazuje na existenciu viacerých ochranných mechanizmov, ktoré sú zakotvené nielen v medzinárodných nástrojoch, ale aj v európskom a vnútroštátnom právnom poriadku. Európsky dohovor o ľudských právach síce explicitne nezaraďuje zdravotné postihnutie medzi samostatné diskriminačné dôvody, avšak judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva rozšírila ochranu prostredníctvom teleologického výkladu a aplikácie všeobecného zákazu diskriminácie. Analogicky aj judikatúra Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva významne prispela k rozšíreniu rozsahu ochrany. Kým Súdny dvor Európskej únie extenzívnou interpretáciou smernice o rovnakom zaobchádzaní rozšíril ochranu napríklad na rodinných príslušníkov osôb so zdravotným postihnutím, Európsky súd pre ľudské práva posunul hranice ochrany aj na osoby trpiace ochoreniami, akým je napríklad HIV, a to prostredníctvom výkladu zákazu diskriminácie v kontexte Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Vnútroštátna právna úprava Slovenskej republiky reflektuje medzinárodné záväzky, od ústavnoprávnych garancií, cez pracovnoprávne normy až po antidiskriminačnú legislatívu. Napriek tomu, že tieto normy vytvárajú komplexný ochranný rámec, aplikačná prax naznačuje, že efektivita týchto opatrení je obmedzená. Špecificky v oblasti prístupu na trh práce možno pozorovať snahu zákonodarcu motivovať zamestnávateľov k zamestnávaniu osôb so zdravotným postihnutím, napríklad prostredníctvom nástrojov zákona o službách zamestnanosti. Otázna však ostáva reálna účinnosť týchto opatrení, najmä ak finančné náhrady za nesplnenie povinností môžu byť pre zamestnávateľov ekonomicky výhodnejšie než samotné zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím.

Hoci legislatívne východiská vytvárajú formálne priaznivé podmienky na ochranu pred diskrimináciou, rozhodovacia prax doma i v zahraničí súčasne poukazuje na pretrvávajúcu spoločenskú stigmatizáciu tejto skupiny osôb. Z uvedeného vyplýva, že samotná existencia právnej úpravy nie je dostatočná. Je potrebné nielen posilniť mechanizmy jej uplatňovania, ale zvážiť aj intenzívnejšiu intervenciu štátu a ďalších orgánov verejnej moci. Len tak je možné zabezpečiť, aby právna ochrana osôb so zdravotným postihnutím neostávala deklaratívna, ale nadobudla reálny, efektívny a prakticky využiteľný charakter.

Zoznam použitej literatúry

1. Arnar Helgi Lárusson v. Island, Rozhodnutie zo dňa 10. októbra 2022, sťažnosť č. 23077/19
2. Cîņa v. Rumunsko, Rozhodnutie zo dňa 18. júna 2020, sťažnosť č. 3891/19
3. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím prijatý 13. decembra 2006
4. DRGONEC, Ján. Čl. 12. In: DRGONEC, Ján. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1792
5. EUROPEAN COMMISION. Disability inclusion. [online].[cit. 2025-11-27]. Dostupné na internete: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/disability-inclusion_en
6. EUROPEAN COMMISION. Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030. [online].[cit. 2025-11-27]. Dostupné na internete: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en>
7. EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. Guide on Article 14 of the Convention (prohibition of discrimination) and on Article 1 of Protocol No. 12 (general prohibition of discrimination) [online]. 2024 [cit. 2025-11-26]. Dostupné na:

https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng
8. G. L. proti AB SpA, rozhodnutie z 11. septembra 2025, Vec C 38/24 [Bervidi], EU:C:2025:690
9. G.L. v. Taliansko, Rozhodnutie zo dňa 10. septembra 2020, sťažnosť č. 59751/15
10. Glor v. Švajčiarsko, Rozhodnutie z dňa 30. apríla 2009, sťažnosť č. 13444/04
11. HAMUĽÁK, J. a kolektív. Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2022. s. 378
12. HAMUĽÁK, J., HAMUĽÁKOVÁ, Z., MINČIČ, V., LADIVEROVÁ, E. a BEZÁKOVÁ, N. Zamestnávanie osôb zo zdravotným postihnutím a služby zamestnanosti. In: HAMUĽÁK, J. a kolektív. Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. 2022. s. 378
13. I.B. v. Grécku, Rozhodnutie zo dňa 3.januára 2014, sťažnosť č. 552/10
14. I.C. v. Moldavská republika, Rozhodnutie zo dňa 27. mája 2025, sťažnosť č. 36436/22
15. Inter-Agency Standing Committee. Executive Summary: IASC Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action. [online].[cit. 2025-11-27] Dostupné na internete: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2022-10/Executive%20Summary%20-%20IASC%20Guideline%20on%20Inclusion%20of%20Persons%20with%20Disability%202019.pdf>
16. Kiyutin v. Rusko, Rozhodnutie z dňa 15. septembra 2011, sťažnosť č. 2700/10
17. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 16/2018 z 2. apríla 2020
18. Okresný súd Trenčín, Rozsudok sp. zn. č. 15C/130/2010
19. S. COLEMAN proti Attridge Law a Steve Law, rozhodnutie zo 17. júla 2008, C-303/06. EU:C:2008:415
20. Sonia Chacón Navas proti Eurest Colectividades SA, rozhodnutie z 11. júla 2006, C - 13/05. EU:C:2006:456
21. Strøbye a Rosenlind v. Dánsko, Rozhodnutie zo dňa 6. septembra 2021, sťažnosť č. 25802/18 a 27338/18 (prípad sa týkal odňatia volebného práva osobám, ktorým bola odňatá spôsobilosť na právne úkony.)
22. ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Priemerná mzda v hospodárstve SR. [online].[cit. 2025-11-30]. Dostupné na internete: https://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i94C7052B240A492FB3BE8C7A487D337B%22)&ui.name=Priemern%C3%A1%20mesa%C4%8Dn%C3%A1%20mzda%20v%20hospod%C3%A1rstve%20SR%2

0%5Bpr0204qs%5D&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosext%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html&run.outputLocale=sk
23. Toplak a Mrak v. Slovinsko, Rozhodnutie zo dňa 26. októbra 2021, sťažnosť č. 34591/19 a 42545/19 (prípad sa týkal umožnenia práva voliť aj osobám trpiacim svalovou dystrofiou a osobám používajúcim invalidný vozík)
24. ÚRAD PRÁCE SOCIÁLYCH VECÍ A RODINY ČADCA. Čo znamená celková cena práce a ako sa vypočíta?[online].[cit. 2025-11-30]. Dostupné na internete : < https://www.upsvr.gov.sk/zamestnavatel-1/plnenie-povinneho-podielu-pri-zamestnavani-obcanov-so-zdravotnym-postihnutim/co-znamena-celkova-cena-prace-a-ako-sa-vypocita.html?page_id=260426&urad=239972>
25. Ústava Slovenskej republiky
26. VL proti Szpital Kliniczny im. dra J. Babińskiego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Krakowie., rozhodnutie z 26. januára 2021, Vec C-16/19, EU:C:2021:64
27. XXXX proti HR Rail SA, rozhodnutie z 10. februára 2022, Vec C 485/20, EU:C:2022:85
28. Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov
29. Zákon č. 365/2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)
30. Zákon č. 461/2003 o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje

JUDr. Soňa Kašická
sona.kasicka@flaw.uniba.sk
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

PODPOROVANÉ ROZHODOVANIE V NÁVRHU NOVÉHO OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA - ZODPOVEDNOSŤ PODPORCU[1]

SUPPORTED DECISION-MAKING IN THE DRAFT NEW CIVIL CODE – THE RESPONSIBILITY OF THE SUPPORTER

Peter Koromház[2]
Miroslava Kušníriková[3]

Abstrakt: Návrh nového Občianskeho zákonníka zavádza do slovenského súkromného práva inštitút podporovaného rozhodovania, ktorého účelom je umožniť plnoletej fyzickej osobe prijímať a uskutočňovať vlastné rozhodnutia za pomoci ňou zvoleného podporcu, bez nahradenia jej vôle vôľou zástupcu alebo opatrovníka. Príspevok sa zameriava na právnu zodpovednosť podporcu a skúma, či podporca zodpovedá za škodu iba podporovanému alebo môže niesť zodpovednosť aj voči tretím osobám.

Kľúčové slová: rozhodovanie, podporca, podporovaný, zodpovednosť, pomocník

Abstract: The draft of the new Civil Code introduces the concept of supported decision-making into Slovak private law, with the aim of enabling an adult natural person to make and implement their own decisions with the assistance of a supporter of their choice, without substituting the person's will with that of a representative or guardian. The article focuses on the legal liability of the supporter and examines whether the supporter may be held liable for damage solely vis-à-vis the supported person, or whether such liability may also arise in relation to third parties.

Key words: supported decision-making, supporter, supported person, liability, auxiliary person

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".
[2] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach.
[3] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach.

Úvod

Aktuálne prebiehajúca rekodifikácia súkromného práva hmotného so sebou v prípade jej úspešného zavŕšenia v podobe prijatia nového občianskeho zákonníka prinesie viacero zásadných koncepčných zmien, ako aj nových právnych inštitútov. Skutočnosť, že tieto neboli doteraz súčasťou slovenskej právnej úpravy, však neznamená, že musí ísť nevyhnutne o právne inštitúty, ktoré nie sú súčasťou moderných európskych, ale aj iných zahraničných právnych úprav. Jedným z takýchto inštitútov, ktorý nepozná aktuálne platný a účinný kódex slovenského súkromného práva hmotného, je inštitút podporovaného rozhodovania. Ide o právnu úpravu, ktorá má vytvoriť právny rámec pre poskytovanie pomoci fyzickým osobám pri uskutočňovaní právnych úkonov bez toho, aby bolo nevyhnutné pristúpiť k obmedzeniu ich spôsobilosti na právne úkony alebo k ustanoveniu osoby, ktorá ich pri uskutočnení právneho úkonu zastúpi ako ich opatrovník alebo iný samostatne konajúci zástupca.[4] Davidson a kol. zdôrazňujú, že v rámci koncepcií podporovaného rozhodovania existuje široké spektrum rôznych prístupov, avšak možno konštatovať, že jeho podstata spočíva v zachovaní autonómie jednotlivca, pri súčasnom poskytnutí primeranej pomoci pri uplatňovaní jeho spôsobilosti na právne úkony.[5] Dôvodová správa k vládnemu návrhu nového občianskeho zákonníka, evidovaná v parlamentnej tlači pod číslom 1312, k tomuto inštitútu uvádza, že „podporované rozhodovanie dotvára komplex právnych inštitútov spolu s tzv. predbežným prehlásením a opatrovníctvom dospelých (a vytvára) inštitucionálny rámec ochrany tých dospelých osôb, na strane ktorých existuje určitý dôvod znevýhodnenia postavenia ako subjektov právnych vzťahov."[6] Zakotvenie tohto právneho inštitútu do našej právnej úpravy nesporne zodpovedá požiadavkám článku 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor"). Zmluvnou stranou Dohovoru je aj Slovenská republika, ktorá sa tak zaviazala k reálnej ochrane práv osôb znevýhodnených v každodennom živote v dôsledku ich zdravotného postihnutia. Bach a Kerzner v tejto súvislosti poukázali na to, že na splnenie požiadaviek Dohovoru týkajúcich sa podporovaného rozhodovania je potrebné zabezpečenie troch hlavných typov podpory: podporu pri formulovaní vlastných cieľov, podporu pri skúmaní rozsahu dostupných možností a podporu pri prijímaní

[4] Podporované rozhodovanie "vychádza z predpokladu, že každá osoba je schopná sa rozhodnúť, môže k tomu však potrebovať väčšiu alebo menšiu mieru podpory." In: MIŠOVÁ, I., STAVROVSKÁ, Z., Podporované rozhodovanie. Bratislava: ZPMP v SR, 2009, s. 5.

[5] DAVIDSON, G. – KELLY, B. – MACDONALD, G. a kol. Supported decision making: A review of the international literature. *International Journal of Law and Psychiatry*, 2015, vol. 38, str. 67 DOI: 10.1016/j.ijlp.2015.01.008. Dostupné online: https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.01.008 [cit. 16. 07.2026].

[6] Dôvodová správa k § 199 návrhu nového občianskeho zákonníka. Dostupné online: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=590284 [cit. 16.07.2026].

rozhodnutí.[7] Kešelová s Ondrušovou upozorňujú, že činnosť podpornej osoby (podporcu) v rámci inštitútu podporovaného rozhodovania sa týka uplatňovania spôsobilosti na právne úkony a nie právnej subjektivity ako takej.[8] Uvedená skutočnosť je zásadnou a vychádza z podstaty článku 12 Dohovoru. Podporované rozhodovanie má umožniť osobám, ktoré sú zo zdravotných dôvodov objektívne znevýhodnené v rámci rôznych životných situácií získať potrebnú pomoc od nimi zvolenej osoby tak, aby sa následne takéto osoby samé mohli rozhodnúť, čo urobia a ako to urobia. Je teda zrejmé, že úkony uskutočňované podporovanou osobou sú úkonmi realizovanými ňou osobne v rámci uplatňovania jej vlastnej spôsobilosti na právne úkony. Svoju úlohu však v procese rozhodovania či uskutočňovania konkrétneho úkonu zohráva osoba podporcu, ktorá v závislosti od okolností konkrétneho prípadu prispieva svojou pomocou k prijatiu rozhodnutia samotným podporovaným. Z povahy veci v rámci podporovaného rozhodovania teda možno uvažovať o osobe podporovaného a o osobe podporcu, medzi ktorými vzniká osobitný právny vzťah.

Tento príspevok má za cieľ zamerať sa osobitne práve na osobu podporcu a jeho potenciálnu zodpovednosť za škodu, ktorá môže vzniknúť v dôsledku činnosti, ktorú vykonáva v prospech podporovaného. Predmetom príspevku síce nie je komplexná analýza samotného inštitútu podporovaného rozhodovania, avšak pre zodpovedanie otázky, aký je rozsah zodpovednosti podporcu a voči komu ju tento znáša, je nevyhnutné zamerať sa na základnú koncepciu tohto inštitútu v predloženom návrhu nového občianskeho zákonníka a následne túto analyzovať s prihliadnutím na ďalšie ustanovenia predloženého návrhu zákona. Pozornosť autorov je teda zameraná na užšie koncipovanú otázku – aká je zodpovednosť podporcu, zodpovedá podporca za škodu iba podporovanému alebo nesie zodpovednosť za škodu aj voči tretím osobám? Odpovede na uvedené otázky pritom hľadáme zohľadňujúc návrh nového občianskeho zákonníka, ktorý bol v júni 2026 prerokovaný v prvom čítaní v Národnej rade Slovenskej republiky (ďalej aj ako "Návrh Občianskeho zákonníka") a tento v podstatných častiach podrobujeme komparácii so skôr zverejnenou pracovnou verziou návrhu nového občianskeho zákonníka, ktorá bola predmetom

[7] BACH, M., KERZNER, L. *A New Paradigm for Protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity*. [online]. Toronto: Law Commission of Ontario, October 2010, str. 73 online: https://www.lco-cdo.org/wp-content/uploads/disabilities-commissioned-paper-bach-kerzner.pdf [cit. 2026-07-25].

[8] Kešelová, D., Ondrušová, D. Analýza inštitutu podporovaného rozhodovania. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2023, str. 7, Dostupné online: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/09/Analyza_institutu_podpor_rozhodovania_Keselova_Ondrusova_VU_2022.pdf [cit. 16.07.2026].

pripomienkového konania v rámci legislatívneho procesu LP/2025/486.[9] Autori sa vzhľadom na rozsah príspevku súčasne rozhodli, že jeho obsahom nebude komparácia Návrhu Občianskeho zákonníka s inými právnymi úpravami.

Podporované rozhodovanie a právne postavenie podporcu

Návrh Občianskeho zákonníka vymedzuje podporované rozhodovanie ako súbor opatrení smerujúcich k zabezpečeniu i) prístupu fyzických osôb k pomoci pri právnych úkonoch, ii) primeraných záruk proti zneužitiu takejto pomoci a iii) pomoci pri strate schopnosti fyzickej osoby prejaviť svoju vôľu.[10] Pomoc sa má vzťahovať na prijímanie vlastných rozhodnutí podporovanej osoby pri rešpektovaní jej práva, vôle a voľby. Súčasne návrh výslovne stanovuje, že pomoc formou podporovaného rozhodovania predchádza ustanoveniu opatrovníka,[11] z čoho možno usúdiť, že súd v prípade konaní o ustanovenie opatrovníka bude mať povinnosť vždy ex offo skúmať možnosť riešenia situácie osoby, ktorej má byť ustanovený opatrovník, prostredníctvom prednostného využitia inštitútu podporovaného rozhodovania. Na tomto mieste možno poznamenať, že súd v takomto prípade však nebude disponovať oprávnením určiť dotknutej osobe podporcu, pretože k vzniku podporovaného rozhodovania dochádza v zmysle § 203 Návrhu Občianskeho zákonníka iba na základe zmluvy, pričom návrh nepredpokladá vznik podporovaného rozhodovania na základe rozhodnutia súdu. Z uvedeného dôvodu bude činnosť súdu obmedzená iba na zistenie skutočnosti či dotknutá osoba má v čase rozhodovania o ustanovení opatrovníka zmluvný vzťah s podporcom, prípadne, či o uzatvorení zmluvy o podporovanom rozhodovaní uvažuje. Ak súd zistí, že dotknutá osoba má záujem o uzavretie takejto zmluvy, logicky, by jej mal poskytnúť primeraný čas na uskutočnenie takéhoto jej zámeru, pred uplynutím ktorého by nemal rozhodnúť o ustanovení opatrovníka.

Možno sumarizovať, že k podporovanému rozhodovaniu má dochádzať výlučne na základe prejavu vôle podporcu a podporovaného, ktorí sa rozhodnú vstúpiť do zmluvného vzťahu. Ďalej je zásadné uvedomiť si, že v zmysle predloženého Návrhu Občianskeho zákonníka podporovaná osoba v konečnom dôsledku koná samostatne a autonómne. Uvedené potvrdzuje taktiež zverejnená dôvodová správa predložená spolu s Návrhom Občianskeho zákonníka, keď jej autori uvádzajú, že podporované rozhodovanie: „nie je formou zastúpenia, ale predstavuje nápomoc pri rozhodovaní, keď sa človek rozhodne takúto nápomoc využiť, pričom robí vlastné rozhodnutia, vo

[9] Bližšie pozri zverejnený návrh nového občianskeho zákonníka predložený do medzirezortného pripomienkového konania: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486 a https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf.

[10] Bližšie pozri § 199 Návrhu Občianskeho zákonníka

[11] Bližšie pozri § 200 ods. 2 Návrhu Občianskeho zákonníka

svojom mene a na svoj účet."[12] Uvedené východisko korešponduje so širšou požiadavkou vytvárania takých právnych mechanizmov ochrany zraniteľných dospelých, ktoré pri súčasnom rešpektovaní ich osobitného postavenia zachovávajú dostatočný priestor pre ich autonómne rozhodovanie. Ako poukazujú Smyčková a Löwy, postupy súdov smerujúce k zásahom do spôsobilosti konať s právnym následkom sú vnímané ako reštriktívne a neopodstatnené v tých prípadoch, keď je človek spôsobilý za pomoci iného prijímať vlastné rozhodnutia.[13]

Uvedené považujeme za základné interpretačné východisko pre posudzovanie právneho postavenia podporcu a následne aj jeho prípadnej zodpovednosti. Vychádzajúc z uvedenej koncepcie je zrejmé, že podporca nemá byť osobou, ktorá priamo rozhoduje namiesto podporovaného. Rovnako nie je jeho zákonným zástupcom a existencia zmluvy o podporovanom rozhodovaní nezakladá ani oprávnenie podporcu uskutočňovať právne úkony v mene podporovaného. Toto tvrdenie je podporené skutočnosťou, že návrh Občianskeho zákonníka výslovne odkazuje na možnosť, aby podporovaná osoba udelila osobitné plnomocenstvo podporcovi, ktorý by tak až na základe tohto následného úkonu bol oprávnený zastupovať podporovanú osobu.[14] Z toho možno podľa nášho názoru logicky vyvodiť záver, že postavenie podporcu a postavenie zástupcu predstavujú dve obsahovo odlišné právne role, ktoré však môžu patriť jednej a tej iste osobe.[15] V prípade posudzovania zodpovednosti takejto osoby však bude podstatné rozlišovať, či sa táto bude zodpovedať za konanie, ktorého sa dopustí ako osoba zástupcu konajúca na základe udeleného plnomocenstva alebo ako osoba podporcu, ktorej práva a povinnosti sa odvíjajú od právnej úpravy podporovaného rozhodovania.[16] Uvedené

---

[12] Dôvodová správa, B. osobitná časť, k § 199, str. 63, dostupné online: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf.https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=590284

[13] SMYČKOVÁ, R. – LÖWY, A. Právna ochrana zraniteľných dospelých de lege lata a de lege ferenda. In Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) / Tamara Čipková, Viktória Jančárová (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. str. 43, dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf

[14] K tomu bližšie pozri § 204 ods. 3 Návrhu Občianskeho zákonníka

[15] Porovnaj VLÁDA SR. *Vládny návrh zákona Občiansky zákonník*, parlamentná tlač 1312, 2026. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=590283

[16] K alternatívam k opatrovníctvu pozri ZAJÁC ŠEVCOVÁ, K. Opatrovníctvo plnoletých osôb a jeho alternatívy, právny kontext a výzvy. In Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) / Tamara Čipková, Viktória Jančárová (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. str. 69-71, dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti_

nakoniec zodpovedá aj medzinárodným prameňom a koncepciám podporovaného rozhodovania v štátoch, z ktorých bez pochybností čerpá aj Návrh Občianskeho zákonníka.[17]

Úlohu podporcu možno vnímať ako poskytovanie podpory, informácií či odovzdávanie osobných skúseností podporovanému pri kreovaní a následnej realizácii vlastného rozhodnutia podporovaného uskutočneného v rámci jeho vlastnej rozhodovacej schopnosti.[18] Zmluvou o podporovanom rozhodovaní sa podporca zaväzuje byť so súhlasom podporovaného prítomný pri jeho právnych úkonoch, zabezpečovať mu potrebné informácie a napomáhať mu radami pri voľbe a rozsahu jeho rozhodnutia.[19] Návrh Občianskeho zákonníka uvádza výpočet práv a povinností podporcu, pričom práve výpočet povinností možno vnímať ako zásadný pre neskoršie úvahy o potenciálnom dôvode zakladajúcom zodpovednosť podporcu. V prípade, ak si tento nebude plniť svoje povinnosti, logicky, bude potrebné uvažovať o sankciách, ktoré mu za takéto konanie, resp., jeho opomenutie, hrozia. V ďalšej časti príspevku sa zameriame na overenie hypotézy, že porušenie zákonom vymedzených povinností bude zakladať vznik zodpovednosti podporcu za škodu, ktorú tým spôsobí podporovanému.

Podporca je povinný viesť evidenciu o úkonoch pomoci pri právnych úkonoch podporovaného, nesmie ohroziť záujmy podporovaného nevhodným ovplyvňovaním ani konať v jeho neprospech a pri plnení svojich povinností musí postupovať v súlade s rozhodnutiami podporovaného.[20] Práve posledná z uvedeného výpočtu povinností vystihuje podľa nášho názoru podstatu koncepcie inštitútu podporovaného rozhodovania. Úlohou podporcu nie je zabrániť takému konaniu podporovaného, ktoré môže podporovanému v konečnom dôsledku spôsobiť škodu. Úlohou podporcu je poskytnúť podporovanému všetky potrebné informácie, rady či vysvetlenia, ktoré podporovanému pomôžu prijať jeho vlastné rozhodnutie, ktorým však na seba preberá sám riziko prípadnej škody, ktorá mu v dôsledku jeho rozhodnutia môže vzniknúť. Podporovaný by ex post po uskutočnení úkonu mohol podporcovi vyčítať škodu, ktorá mu v dôsledku jeho úkonu vznikla iba v tom prípade, ak by ho podporca skôr neupozornil na možné riziká spojené so zamýšľaným konaním. Ak však podporca podporovaného na možné riziká upozorní a podporovaný sa napriek tomu rozhodne konať spôsobom, s ktorým je spojené aj

_vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf

[17] Pre české právne prostredie je to zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

[18] K tomu bližšie pozri PETERSON, A., KARLAWISH, J., LARGENT, E. Supported Decision Making With People at the Margins of Autonomy. In: The American Journal of Bioethics, 2021, 11, str. 4–18. DOI: 10.1080/15265161.2020.1863507, dostupné online: https://doi.org/10.1080/15265161.2020.1863507

[19] K tomu bližšie pozri § 203 Návrhu Občianskeho zákonníka

[20] K tomu bližšie pozri § 205 Návrhu Občianskeho zákonníka

riziko vzniku škody, či zmenšenia majetku, potom uvedené rozhodnutie podporovaného nemá podporca možnosť legálne zvrátiť. Platí, že podporca nesmie nahradiť vôľu podporovaného svojou vlastnou vôľou, a to ani vtedy, ak by bol subjektívne presvedčený, že jeho vlastné rozhodnutie by bolo pre podporovaného výhodnejšie.

Na tomto mieste preto sumarizujeme, že samotná skutočnosť, že podporovaný uskutoční právny úkon, ktorý sa neskôr ukáže ako nevýhodný, by nemala sama osebe zakladať zodpovednosť podporcu. Odlišný výklad skôr uvedených ustanovení Návrhu Občianskeho zákonníka by smeroval k tomu, že podporca by bol motivovaný zasahovať do rozhodovania podporovaného spôsobom, ktorý by vo svojej podstate odporoval samotnej koncepcii podporovaného rozhodovania.

Pokiaľ ide o vymedzenie práv a povinností podporcu, poukazujeme na zmenu, ktorá nastala v Návrhu Občianskeho zákonníka v porovnaní s jeho skôr zverejnenou verziou predloženou na medzirezortné pripomienkové konanie. Skôr zverejnený návrh zavádzal osobitné právo podporcu namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného, kým aktuálny Návrh Občianskeho zákonníka takéto právo podporcu neuvádza.[21] Uvedená skutočnosť odstránila priestor pre prípadné úvahy o možnej zodpovednosti podporcu za opomenutie namietania neplatnosti právneho úkonu podporovaného. Tejto skutočnosti sa budeme detailnejšie venovať v ďalšej časti príspevku.

Zmluvná zodpovednosť podporcu ako právny základ nároku podporovaného voči podporcovi

Pôvodne zverejnená verzia Návrhu Občianskeho zákonníka predložená na medzirezortné pripomienkové konanie obsahovala ustanovenie zakladajúce osobitnú zodpovednosť podporcu za škodu spôsobenú pri výkone podporovaného rozhodovania.[22] Návrh Občianskeho zákonníka predložený do Národnej rady Slovenskej republiky už takúto osobitnú skutkovú podstatu zodpovednosti za škodu neupravuje, pretože došlo k vynechaniu pôvodnej textácie zákona uvedenej v ustanovení § 207 pôvodne zverejnenej verzie Návrhu Občianskeho zákonníka predloženej na medzirezortné pripomienkové konanie. Uvedenú skutočnosť však podľa nášho názoru nemožno vyhodnotiť ako úmysel predkladateľa Návrhu

[21] Bližšie pozri § 206 Návrhu Občianskeho zákonníka v znení zverejnenom a predloženom do medzirezortného pripomienkového konania: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486 a https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf.

[22] Bližšie pozri § 207 Návrhu Občianskeho zákonníka v znení zverejnenom a predloženom do medzirezortného pripomienkového konania: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486 a https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf.

Občianskeho zákonníka vylúčiť akúkoľvek zodpovednosť podporcu za škodu spôsobenú jeho činnosťou v rámci podporovaného rozhodovania.

Už skôr sme uviedli, že právny vzťah medzi podporcom a podporovaným vzniká na základe zmluvy o podporovanom rozhodovaní. Je teda zrejmé, že ide o právny vzťah vznikajúci na zmluvnom základe, a preto nemožno opomenúť zmluvnú zodpovednosť podporcu voči podporovanému za porušenie povinností dohodnutých priamo v zmluve alebo vyplývajúcich podporcovi priamo zo zákona tak, ako sme na tieto poukázali v predchádzajúcej časti príspevku. Pre potvrdenie uvedenej tézy poukazujeme na definíciu záväzku upravenú v § 313 Návrhu Občianskeho zákonníka, podľa ktorého ide o právny vzťah, z ktorého má veriteľ právo na plnenie od dlžníka a dlžník má povinnosť to splniť. Plnenie pritom môže spočívať o. i. aj v povinnosti niečo konať, čo v prípade podporovaného rozhodovania bude zodpovedať povinnosti podporcu poskytnúť potrebnú pomoc podporovanému. V prípade, ak podporca nesplní svoju povinnosť v súlade s obsahom záväzku, nedôjde z jeho strany k riadnemu a včasnému splneniu, uvedené bude mať za následok vznik zodpovednosti voči podporovanému.[23]

Konkrétnym príkladom môže byť situácia, keď podporca neposkytne podporovanému podstatnú informáciu, ktorú mal a mohol zabezpečiť, pričom práve absencia tejto informácie spôsobí, že podporovaný uskutoční právny úkon, ktorý by pri riadnom splnení povinností podporcu neuskutočnil. Obdobne možno uvažovať o zodpovednosti podporcu v prípade, ak podporovanému poskytne vedome nesprávnu informáciu alebo ho nevhodným spôsobom ovplyvní pri rozhodovaní. V takom prípade by išlo nielen o porušenie zmluvnej povinnosti, ale priamo aj o porušenie zákonom formulovaného zákazu ohrozovať záujmy podporovaného nevhodným ovplyvňovaním alebo konaním v jeho neprospech.

Návrh Občianskeho zákonníka v tejto súvislosti režim zodpovednosti upravuje rozdielne v prípade tzv. ospravedlneného a neospravedlneného nesplnenia. V prípade ospravedlneného nesplnenia vzniká zodpovednosť podľa § 517 ods. 1 Návrhu Občianskeho zákonníka iba v prípade, ak to určuje zmluva alebo ak to ustanovuje zákon. Aplikujúc uvedené na záväzok z podporovaného rozhodovania, konštatujeme, že Návrh Občianskeho zákonníka upravujúci predmetný inštitút neupravuje zodpovednosť podporcu za ospravedlnené nesplnenie. Z tohto dôvodu bude možné o zodpovednosti podporcu za ospravedlnené nesplnenie uvažovať iba v prípade, ak si uvedené v zmluve o podporovanom rozhodovaní vymieni podporovaná osoba.

Pre prípad nesplnenia Návrh Občianskeho zákonníka upravuje viaceré prostriedky nápravy, z ktorých pre prípad podporovaného rozhodovania prichádzajú do úvahy

[23] K tomu bližšie pozri § 443 ods. 2, § 514 a § 517 Návrhu Občianskeho zákonníka

najmä právo na zmluvnú sankciu a/alebo právo na náhradu škody.[24] Kým právo podporovaného na zmluvnú sankciu vznikne v momente nesplnenia povinnosti podporcom a vzniku jeho zodpovednosti, pre vznik zodpovednosti podporcu za škodu bude nevyhnutné, aby existovala príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti podporcu a vznikom škody podporovanému. Nebude možné automaticky pripísať podporcovi každý nepriaznivý následok právneho úkonu uskutočneného podporovaným, o to viac, že úlohou podporcu nie je zabrániť za každých okolností podporovanému uskutočniť právny úkon, ktorý bude preň nevýhodný. Uvedené vyplýva z nami skôr konštatovaného, a to, že podporovaný sám uskutočňuje právny úkon v rámci výkonu svojej spôsobilosti na právne úkony a za tento právny úkon súčasne sám zodpovedá.

Návrh Občianskeho zákonníka upravuje právo na náhradu škody pre prípad zmluvnej zodpovednosti v § 541, čím dochádza úmyselne k zrejmému systematickému odčleneniu zmluvného režimu zodpovednosti od mimozmluvného režimu, pričom tento zámer je potvrdený predkladateľom Návrhu Občianskeho zákonníka aj v pripojenej dôvodovej správe.[25] Takto koncipovaná zmluvná zodpovednosť za škodu má byť založená na objektívnom princípe, pričom dochádza k vytvoreniu osobitného režimu zmluvnej a mimozmluvnej zodpovednosti za škodu. Právna úprava náhrady škody v rámci zmluvnej zodpovednosti je ďalej dotváraná § 542 Návrhu Občianskeho zákonníka, ktorý spresňuje, že pri zmluvnej zodpovednosti sa nahrádza zásadne škoda, ktorú strana pri uzavretí zmluvy predvídala alebo mohla dôvodne predvídať ako pravdepodobný následok nesplnenia, s výnimkou úmyselného konania alebo hrubej nedbanlivosti. Uvedené ustanovenie vnímame ako zásadné z pohľadu budúcej aplikačnej praxe, ktorá sa bude musieť vysporiadať s osobitosťami jednotlivých prípadov, ktorých riešenie bude závislé práve od spôsobu aplikácie predmetnej normy.

Osobitne zaujímavou otázkou môže byť náhrada nemajetkovej škody. Návrh Občianskeho zákonníka pripúšťa jej odčinenie pri nesplnení povinnosti vyplývajúcej zo zmluvy zameranej v podstatnej miere na uspokojenie nemajetkových záujmov, ak iné prostriedky nápravy nie sú postačujúce.[26] Vzhľadom na účel podporovaného rozhodovania, ktorý možno vnímať ako ochranu autonómie, vôle a možnosti vlastného rozhodovania podporovanej osoby, možno podľa nášho názoru minimálne otvoriť diskusiu, či zmluva o podporovanom rozhodovaní nemôže patriť práve medzi zmluvy, pri ktorých má ochrana nemajetkových záujmov zásadný význam.

[24] K tomu bližšie pozri § 519 Návrhu Občianskeho zákonníka

[25] K tomu bližšie pozri Dôvodová správa, B. osobitná časť, k § 541, str. 139, dostupné online:https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskehozakonnika.pdf.https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=590284

[26] K tomu bližšie pozri § 543 Návrhu Občianskeho zákonníka

Vychádzajúc z podstaty podporovaného rozhodovania a jeho právnej úpravy v Návrhu Občianskeho zákonníka vychádzajúcej z medzinárodných prameňov práva sa prikláňame k názoru, že zmluva o podporovanom rozhodovaní by mala patriť práve do takejto osobitnej skupiny zmlúv zameraných v podstatnej miere na uspokojovanie nemajetkových záujmov. Z uvedeného dôvodu predpokladáme, že v prípade prijatia Návrhu Občianskeho zákonníka v aktuálne predloženom znení, bude možné dôvodne očakávať, že v rámci súdnej ochrany práv podporovaného tomuto bude priznávaná v závislosti od osobitostí jednotlivých prípadov aj náhrada nemajetkovej škody z dôvodu zmluvnej zodpovednosti podporcu.
Vyššie uvedená zmluvná zodpovednosť podporcu podľa nášho názoru môže zakladať jeho povinnosť nahradiť škodu iba podporovanému ako druhej zmluvnej strane. Uvedený názor zastávame napriek tomu, že § 541 ods. 1 Návrhu Občianskeho zákonníka predvída situáciu, v ktorej vznikne nárok na náhradu škody nie druhej zmluvnej strane, ale tretej osobe, ktorá nie je zmluvnou stranou. Takouto treťou osobou môže byť ten, ktorého záujmu malo splnenie zmluvnej povinnosti zjavne slúžiť. V prípade zmluvy o podporovanom rozhodovaní však podľa nášho názoru nie je na mieste uvažovať o tom, že by splnenie povinností z nej vyplývajúcich mohlo zjavne slúžiť záujmu tretej strany odlišnej od podporovaného. Faktom je, že záujmom tretej strany môže byť uzavretie inej zmluvy priamo s podporovanou osobou, avšak povinnosti podporcu smerujú z povahy veci výlučne v prospech podporovanej osoby, ktorá sa vďaka pomoci podporcu môže sama rozhodnúť či a za akých podmienok uzavrie zmluvu s treťou osobou.

Neplatnosť právneho úkonu a zodpovednosť podporcu

Už skôr sme poukázali na to, že v skoršej verzii Návrhu Občianskeho zákonníka predloženej do medzirezortného pripomienkového konania bolo medzi oprávneniami podporcu výslovne uvedené právo namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného. Toto ustanovenie vytváralo priestor pre úvahy, či nečinnosť podporcu smerujúca k nevyužitiu tohto jeho oprávnenia môže za určitých okolností viesť k jeho zodpovednosti za škodu, ktorá by nenamietaním neplatnosti právneho úkonu podporovanému vznikla. Uvedenú zmenu považujeme z pohľadu základnej koncepcie podporovaného rozhodovania za správnu.
V uvedených súvislostiach sa naše skoršie úvahy zameriavali na to, za akých okolností by nenamietanie neplatnosti právneho úkonu podporovaného mohlo viesť k vzniku škody na strane podporovaného. Dospeli sme k záveru, že k uvedenému by mohlo dôjsť iba v prípade, ak by malo ísť o tzv. relatívnu neplatnosť právneho úkonu,[27] ktorá

[27] Ako uvádza Mitterpachová, relatívne neplatným je taký právny úkon, ktorého platnosť alebo neplatnosť závisí od toho, či osoba, ktorá je oprávnená relatívnu neplatnosť namietať, toto svoje právo uplatní, a to v dôsledku vyvrátiteľnej právnej domnienky platnosti právneho úkonu

nastáva až v momente, ak sa oprávnená strana neplatnosti úkonu dovoláva, pretože v prípade tzv. absolútnej neplatnosti právneho úkonu, táto nastáva priamo zo zákona a právny úkon je neplatný od počiatku. V takomto prípade sa podľa nás nejaví ako dôvodné a spravodlivé, aby podporca niesol zodpovednosť za nenamietanie neplatnosti právneho úkonu, keď táto už nastala bez ohľadu na jej namietnutie alebo nenamietnutie priamo podporcom.

V uvedených súvislostiach považujeme za potrebné zohľadniť koncepčnú zmenu celkovej úpravy neplatnosti právnych úkonov tak ako ju normuje Návrh Občianskeho zákonníka. Návrh Občianskeho zákonníka nepočíta s doteraz tradičným delením na absolútnu a relatívnu neplatnosť v podobe známej zo súčasného zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník"). Návrh Občianskeho zákonníka stanovuje, že neplatnosť právneho úkonu pôsobí od počiatku a súd na ňu prihliada aj bez námietky, v dôsledku čoho možno uzavrieť, že návrh nepočíta s tzv. relatívnou neplatnosťou právneho úkonu. Toto konštatovanie však platí iba v prípade, ak pozornosť upriamujeme striktne na inštitút relatívnej neplatnosti právneho úkonu tak, ako ho poznáme z doteraz platnej právnej úpravy v Slovenskej republike. Návrh Občianskeho zákonníka totiž počíta s úpravou nového inštitútu, a to so zrušením právneho úkonu.[28] Zrušenie právneho úkonu v zmysle § 101 Návrhu Občianskeho zákonníka má za následok, že takýto právny úkon sa považuje za neplatný od počiatku. Čo do následkov, tieto sú rovnaké ako v prípade tzv. relatívnej neplatnosti právneho úkonu.

Z pohľadu posudzovania prípadnej zodpovednosti podporcu považujeme za podstatné upriamiť pozornosť na to, že podľa § 98 Návrhu Občianskeho zákonníka zrušiť právny úkon môže výlučne iba konajúca osoba. Pri zohľadnení aktuálneho znenia Návrhu Občianskeho zákonníka teda možno uzavrieť, že podporca nemá možnosť namietať zrušenie právneho úkonu podporovaného, pretože nie je priamo osobou, ktorá koná v mene podporovaného, a preto nemožno ani uvažovať o jeho zodpovednosti za opomenutie takéhoto konania. Vrátiac sa k pôvodnému zneniu Návrhu Občianskeho zákonníka konštatujeme, že pôvodne upravené oprávnenie podporcu namietať neplatnosť právneho úkonu podporovaného, považujeme za nedôvodné a vo svojej podstate za nevhodne upravené vzhľadom na absenciu úpravy tzv. relatívnej neplatnosti právneho úkonu.

(MITTERPACHOVÁ, J. § 40a Právne úkony. In ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 298). Vojčík v tejto súvislosti uvádza, že otázka, či sa dôvod relatívnej neplatnosti uplatní, je v rukách samotných účastníkov, a preto od nich závisí, či nastanú účinky právneho úkonu, alebo či bude právny úkon vyhlásený za neplatný, v dôsledku čoho jeho účinky nenastanú (bližšie pozri VOJČÍK, P. In VOJČÍK, P. a kol. *Občianske právo hmotné.* Praha: Aleš Čeněk. 2025. str. 99)

[28] K tomu bližšie pozri § 98 Návrhu Občianskeho zákonníka

Rešpektujúc aktuálne predložené znenie Návrhu Občianskeho zákonníka upravujúce inštitút zrušenia právneho úkonu, však považujeme za relevantné poukázať na to, že aplikačná prax môže priniesť otázku, či podporca splnil svoju povinnosť zabezpečiť podporovanému potrebné informácie a poskytnúť mu radu v situácii, keď mohlo byť dôvodné využiť právo podporovaného zrušiť skôr uskutočnený právny úkon. Možno predpokladať vznik situácie, kedy k uzatvoreniu zmluvy medzi podporcom a podporovaným dôjde až potom, čo podporovaný uskutočnil určitý právny úkon, pričom pred jeho uskutočnením nemal dostatok informácií alebo bol uvedený do omylu, v dôsledku čoho môže byť daný dôvod na to, aby následne uplatnil zrušenie takto uskutočneného právneho úkonu. K takémuto konaniu ho môže naviesť práve podporca. Ak tento tak neučiní, resp., podporovaného o možnosti využitia predmetného inštitútu neinformuje, nemožno vylúčiť úvahu o vzniku zodpovednosti podporcu voči podporovanému, ktorému v dôsledku uvedeného opomenutia podporcu môže vzniknúť škoda.
Naopak, ak sa podporovaný po riadnom poučení vedome a slobodne rozhodne, že právny úkon nezruší, podporca musí toto rozhodnutie rešpektovať. Pripísanie zodpovednosti podporcovi za následky takéhoto rozhodnutia nebude, aj vzhľadom na skôr uvedené, možné.

Mimozmluvná zodpovednosť podporcu ako právny základ nároku tretej osoby voči podporcovi?

V predchádzajúcej časti príspevku sme dospeli k záveru, že zmluvná zodpovednosť podporcu vedie k jeho zodpovednosti vo vzťahu k podporovanému ako druhej zmluvnej strane. Povinnosti podporcu zo zmluvy o podporovanom rozhodovaní z povahy veci smerujú k ochrane záujmov podporovaného a ich splnenie nemá zjavne slúžiť záujmu tretej osoby.
Uvedený záver však nemusí bezvýhradne vylučovať, aby za osobitných okolností vznikol tretej osobe v dôsledku činnosti podporcu nárok voči nemu samému, a to na podklade pravidiel mimozmluvnej zodpovednosti za škodu. Práve za účelom overenia uvedenej hypotézy v tejto časti príspevku venujeme našu pozornosť analýze tých ustanovení o mimozmluvnej zodpovednosti za spôsobenú škodu, pri ktorých podľa nášho predbežného názoru možno uvažovať o tom, aby potenciálne zakladali zodpovednosť podporcu voči tretím osobám.
Úvodom tejto časti je potrebné osobitne zdôrazniť, že povinnosti podporcu upravené v § 205 Návrhu Občianskeho zákonníka smerujú preukázateľne primárne k ochrane osoby podporovaného. Porušenie povinnosti viesť evidenciu, zákazu nevhodne ovplyvňovať podporovaného alebo povinnosti postupovať v súlade s jeho rozhodnutiami preto samo o sebe nemôže zakladať nárok tretej osoby na náhradu škody. Takýto nárok by mohol vzniknúť iba vtedy, ak by konanie podporcu súčasne

napĺňalo predpoklady niektorej zo všeobecných alebo osobitných skutkových podstát mimozmluvnej zodpovednosti za škodu spôsobenú tretej osobe, dotknutej úkonom, ktorému predchádzalo podporované rozhodovanie.
Základným východiskom, ktoré nemožno opomenúť pri posudzovaní predmetnej otázky pritom zostáva skutočnosť, že právny úkon uskutočňuje podporovaný vo vlastnom mene a na vlastný účet. Podporca síce môže byť pri právnom úkone prítomný, môže a má podporovanému zabezpečiť potrebné informácie a poskytnúť mu radu, avšak právne následky úkonu vznikajú priamo podporovanému a ten je podľa nás primárne nositeľom zodpovednosti za prípadnú škodu, ktorá v dôsledku právneho úkonu podporovaného vznikne tretej osobe.
Návrh Občianskeho zákonníka upravuje všeobecnú zodpovednosť za škodu a osobitné druhy zodpovednosti. Pokiaľ ide o všeobecnú zodpovednosť za škodu, táto je bezvýnimočne založená na princípe zavinenia, pričom v prípade zodpovednosti za škodu spôsobenú konaním v rozpore s dobrými mravmi bude nevyhnutné, aby k takémuto konaniu škodcu dochádzalo úmyselne.[29]
Úvahy o možnej zodpovednosti podporcu voči tretej osobe, odlišnej od podporovaného, podľa jednej z dvoch skutkových podstát všeobecnej zodpovednosti za škodu sú determinované už skôr opakovane zdôrazňovanou skutočnosťou, a to, že právny úkon, ktorému predchádza podporované rozhodovanie, uskutočňuje sám podporovaný. Ak nesie podľa § 653 ods. 1 Návrhu Občianskeho zákonníka zodpovednosť za škodu ten, kto zavinene protiprávne poruší právo na ochranu osobnosti, vlastnícke právo alebo iné obdobné právo pôsobiace erga omnes, potom takouto osobou vo vzťahu k adresátovi právneho úkonu, ktorému predchádzalo podporované rozhodovanie, bude priamo podporovaná osoba a nie podporca.
Rovnako nemožno podľa nášho názoru založiť zodpovednosť podporcu voči tretej osobe podľa § 653 ods. 2 Návrhu Občianskeho zákonníka. Povinnosti podporcu upravené v § 205 Návrhu Občianskeho zákonníka smerujú k ochrane podporovaného, jeho záujmov a autonómneho rozhodovania. Nejde teda o zákonné povinnosti ustanovené na ochranu tretích osôb pred škodou, ktorá im môže vzniknúť následným konaním podporovaného. Porušenie uvedených povinností podporcu preto nemôže vo vzťahu k tretej osobe predstavovať porušenie ochrannej normy v zmysle § 653 ods. 2 Návrhu Občianskeho zákonníka.
Preto sme toho názoru, že tretia osoba sa nebude môcť domáhať prípadnej škody, ktorá jej bola spôsobená právnym úkonom podporovaného, uskutočneným v procese podporovaného rozhodovania, od osoby podporcu s odkazom na úpravu všeobecnej zodpovednosti za škodu. Situácia, ak by podporca napríklad zo zištných dôvodov radil a ovplyvňoval podporovaného spôsobom vedúcim k tomu, aby uskutočnil právny úkon majúci za následok vznik škody tretej osobe, nebude mať za

[29] K tomu bližšie pozri § 654 Návrhu Občianskeho zákonníka

následok zodpovednosť podporcu, pretože podporca nebude tou osobou, ktorá právny úkon uskutoční, a teda zavinene protiprávne poruší právo tretej osoby.
Rovnako tak zodpovednosť za škodu spôsobenú konaním v rozpore s dobrými mravmi predpokladá priamo zodpovednosť toho, kto svojím úmyselným konaním v rozpore s dobrými mravmi porušil právo iného. Za konkrétny právny úkon, hoci mu predchádzalo podporované rozhodovanie, zodpovedá podporovaná osoba, ktorá právny úkon nakoniec urobila. Ak by aj podporca svojím úmyselným konaním navádzal podporovanú osobu na konanie zasahujúce napríklad do práva na ochranu osobnosti tretej osoby, bezprostredným konaním, ktorým dôjde k neoprávnenému zásahu do chráneného práva, bude až konanie podporovaného. Inak povedané, do osobnosti iného zasiahne až konanie podporovanej osoby a nie konanie podporcu, ktorý podporovaného napríklad úmyselne nesprávne informuje o tom, kedy a za akých okolností si môže nahrávať tretiu osobu. Z uvedeného dôvodu podľa nášho názoru z konania podporcu nebude môcť vznikať priamo nárok na náhradu škody tretej osobe podľa ustanovení o všeobecnej zodpovednosti za škodu.
Návrh Občianskeho zákonníka v § 655 a nasledujúcich upravuje jednotlivé osobitné zodpovednosti za škodu. Z tých možno podľa nášho názoru uvažovať o ich potenciálnej aplikácii voči osobe podporcu iba v prípade dvoch skutkových podstát osobitných druhov zodpovedností zaradených systematicky pod „zodpovednosť za iného", a to zodpovednosti za škodu spôsobenú pomocníkom alebo zodpovednosti za škodu spôsobenú osobou postihnutou psychickou poruchou.

Podporca ako pomocník

V súvislosti s možnou zodpovednosťou podporcu voči tretím osobám je potrebné preskúmať ustanovenie § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka upravujúce zodpovednosť za škodu spôsobenú pomocníkom. Podľa tejto právnej úpravy ten, kto pri svojej činnosti použije splnomocnenca, zamestnanca alebo iného pomocníka, zodpovedá spolu s ním za škodu, ktorú pomocník spôsobil zavineným porušením právnej povinnosti. Odlišný režim sa uplatní pri osobe, ktorá sa zaviazala vykonať činnosť pre iného samostatne, avšak tejto sa bližšie venovať nebudeme, pretože v prípade podporovaného rozhodovania podporca nekoná za podporovaného samostatne.
Pri úvahe o aplikácii predmetného osobitného druhu zodpovednosti za škodu je potrebné v prvom rade bližšie analyzovať dve skutočnosti. Je možné uskutočnenie právneho úkonu, resp. konanie podporovaného považovať za činnosť v zmysle, v akom na ňu odkazuje § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka a je možné pod textáciu zákona "iný pomocník" subsumovať osobu podporcu?
Ustanovenie § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka nás nabáda uvažovať nad tým, či uvedená zodpovednosť za škodu neprichádza do úvahy iba v prípade osoby

vykonávajúcej svoju činnosť v rámci podnikania. Ak by tomu tak bolo, predmetné ustanovenie by bolo na osobu podporovaného aplikovateľné iba v prípade, ak by táto osoba súčasne vykonávala podnikateľskú činnosť ako fyzická osoba – živnostník, čo samo o sebe nemožno vylúčiť. S odkazom na legálnu definíciu pojmu podnikanie v § 8 Návrhu Občianskeho zákonníka[30] sme toho názoru, že ak by bolo úmyslom zákonodarcu obmedziť aplikáciu predmetného druhu zodpovednosti iba na osobu vykonávajúcu podnikanie, v § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka by bol uvedený priamo odkaz na pojem podnikanie a nie na „akúkoľvek" činnosť subjektu právnych vzťahov. Vlastné rozhodovanie podporovaného, tak, ako naň odkazuje § 203 ods. 2 Návrhu Občianskeho zákonníka[31] možno podľa nášho názoru považovať za vlastnú činnosť podporovaného predvídanú § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka.

Ustanovenie § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka síce výslovne neupravuje odkaz na osobu podporcu, avšak sme toho názoru, že pri aplikácii teleologického výkladu predmetnej právnej normy možno dospieť k záveru, že pojem iný pomocník je pojmom širším ako pojem podporca, pričom podporca vzhľadom na rozsah svojej činnosti je logicky osobou poskytujúcou pomoc podporovanému. Sme teda toho názoru, že podporca je súčasne iným pomocníkom, na ktorého odkazuje § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka. Rešpektujúc uvedené, ak podporca ako pomocník podporovaného zavineným porušením právnej povinnosti spôsobí škodu tretej osobe, za túto bude podporovaný zodpovedať spolu s podporcom.

Osobitne je však potrebné upozorniť na samotnú konštrukciu § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka. Predmetné ustanovenie nezakladá zodpovednosť pomocníka (pozn. v našom prípade podporcu) za škodu, ale rozširuje zodpovednosť za škodu spôsobenú pomocníkom aj na osobu, ktorá pomocníka pri svojej činnosti použila. Teda v nami nastolenom prípade na osobu podporovaného. Uvedené vyplýva priamo z formulácie zákona, podľa ktorej osoba používajúca pomocníka „zodpovedá spolu s ním". Návrhu Občianskeho zákonníka v § 671 teda vychádza z už existujúcej zodpovednosti pomocníka, ktorej právny základ musí byť daný iným ustanovením o zodpovednosti za škodu.

Samotné subsumovanie podporcu pod pojem iného pomocníka v zmysle § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka samo o sebe nezakladá jeho zodpovednosť voči tretej osobe. Ustanovenie § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka zakladá potenciálne iba zodpovednosť podporovaného voči tretej osobe popri zodpovednosti podporcu.

---

[30] Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť na účel dosiahnutia zisku.

[31] Zmluvou o podporovanom rozhodovaní sa podporca zaväzuje poskytnúť podporovanému pomoc tým, že bude s jeho súhlasom prítomný pri jeho právnych úkonoch, zabezpečí mu všetky potrebné informácie a bude mu napomáhať radami pri voľbe a rozsahu vlastného rozhodnutia.

Ak by však nebola daná zodpovednosť podporcu voči tretej osobe, nebude môcť byť daná ani zodpovednosť podporovaného podľa § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka. Z uvedeného vyplýva, že napriek nami pôvodne predpokladanej možnosti založenia zodpovednosti podporcu voči tretej osobe na základe ustanovenia § 671 Návrhu Občianskeho zákonníka, táto možnosť bola nami vyvrátená.

Podporca a povinnosť dohľadu

Ďalšou skutkovou podstatou zodpovednosti za iného, ktorej aplikovateľnosť na osobu podporcu je potrebné preskúmať, je zodpovednosť osoby povinnej vykonávať dohľad nad maloletým alebo osobou postihnutou psychickou poruchou, ktorá sa dopustí konania spôsobujúceho škodu tretej osobe. Ustanovenie § 672 ods. 2 Návrhu Občianskeho zákonníka ustanovuje, že za škodu spôsobenú takouto osobou zodpovedá aj ten, kto je povinný vykonávať nad ňou dohľad. Zásadným sa preto javí zodpovedanie otázky či podporca je osobou vykonávajúcou dohľad nad podporovaným alebo nie.

Návrh Občianskeho zákonníka povinnosť vykonávania dohľadu podporcu nad podporovaným neupravuje. Súčasne sme toho názoru, že k záveru o tom, že by podporca mal vykonávať dohľad nad podporovaným sa nemožno dopracovať ani výkladom iných ustanovení Návrhu Občianskeho zákonníka. Podporca nie je podľa nášho názoru z povahy svojich povinností osobou povinnou vykonávať nad podporovaným dohľad. Takýto záver by bol v priamom rozpore s podstatou podporovaného rozhodovania. Úlohou podporcu je vytvárať podmienky pre autonómne rozhodovanie podporovaného, nie kontrolovať jeho správanie alebo mu brániť v uskutočnení rozhodnutí, s ktorými sa podporca nestotožňuje.

Uvedený záver podporuje aj systematické zaradenie podporovaného rozhodovania medzi „podporné opatrenia pri narušení spôsobilosti plnoletej osoby na právne úkony". Zohľadňujúc uvedené by podporovanou osobou podľa aktuálne predloženého návrhu nemala byť osoba maloletého, ale výlučne iba plnoletá osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony zostáva zachovaná v rozsahu potrebnom na uskutočnenie konkrétneho právneho úkonu.

Súčasne platí, že nemožno vylúčiť, aby podporovanou osobou bola osoba postihnutá psychickou poruchou, pretože § 172 Návrhu Občianskeho zákonníka predpokladá, že nie v prípade každej duševnej poruchy fyzickej osoby je potrebné jej obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Naopak, Návrh Občianskeho zákonníka poukazuje na potrebu aplikácie inštitútov, ktoré sú voči dotknutej osobe menej obmedzujúce, pokiaľ je nimi možné docieliť cieľ sledovaný právnou úpravou.[32] Takýmto inštitútom je práve podporované rozhodovanie. Ani skutočnosť, že podporovaná osoba môže

[32] K tomu bližšie pozri § 172 Návrhu Občianskeho zákonníka

byť postihnutá psychickou poruchou, však vzhľadom na skôr uvedené nezakladá povinnosť podporcu vykonávať nad ňou dohľad.
Za dôvodnú nepovažujeme ani možnosť, aby bola povinnosť vykonávať dohľad nad podporovaným dohodnutá priamo v zmluve o podporovanom rozhodovaní. Zmluvná voľnosť strán nemôže viesť k zmene podstaty zákonom upraveného inštitútu a k premene podporcu na osobu kontrolujúcu správanie podporovaného výkonom dohľadu nad ním. Takéto zmluvné dojednanie by malo byť preto podľa nášho názoru považované za neplatné pre rozpor so zákonom, resp. pre jeho rozpor s účelom podporovaného rozhodovania.

Záver

Podporované rozhodovanie predstavuje v podmienkach slovenského súkromného práva nový právny inštitút, ktorého základným účelom je umožniť fyzickej osobe realizovať vlastnú spôsobilosť na právne úkony za pomoci ňou zvoleného podporcu, a to bez potreby nahradenia jej vôle vôľou opatrovníka alebo iného zástupcu. Vychádzajúc zo systematiky Návrhu Občianskeho zákonníka sme dospeli k záveru, že osobou podporovaného môže byť iba plnoletá osoba. Súčasne platí, že podporca nemá byť garantom správnosti alebo ekonomickej výhodnosti rozhodnutia podporovaného. Za svoje konanie nesie zodpovednosť sám podporovaný, ktorý ho súčasne realizuje v rámci výkonu svojej vlastnej spôsobilosti na právne úkony. Zodpovednosť podporcu sa preto nemôže odvíjať od posúdenia toho či úkon uskutočnený podporovaným bol v konečnom dôsledku pre neho spojený s pozitívnymi následkami alebo nie. Pokiaľ podporca poskytol podporovanému potrebné informácie a upozornil ho na prípadné riziká spojené so zamýšľaným konaním, prípadne s jeho opomenutím, potom nemožno uvažovať o zodpovednosti podporcu za negatívne dopady rozhodnutia, ktoré nakoniec prijala podporovaná osoba. V tomto smere považujeme za podstatné zdôrazniť, že podporca je povinný rešpektovať aj také rozhodnutie podporovaného, s ktorým sa osobne nestotožňuje.
Právny vzťah medzi podporcom a podporovaným vzniká na základe zmluvy o podporovanom rozhodovaní, pričom povinnosti podporcu sú vymedzené tak zákonom, ako aj samotnou zmluvou. Porušenie týchto povinností následne bude mať za následok vznik zmluvnej zodpovednosti podporcu voči podporovanému. Podporovaný sa voči podporcovi bude môcť domáhať nárokov podľa ustanovení Návrhu Občianskeho zákonníka o následkoch nesplnenia záväzku.
O zmluvnej zodpovednosti podporcu bude možné podľa nášho názoru uvažovať predovšetkým v prípadoch, ak podporca neposkytne podporovanému potrebné informácie, poskytne mu vedome nesprávne informácie, nevhodne ho ovplyvní alebo bude konať iným spôsobom v rozpore so záujmami podporovaného. Zmluvná zodpovednosť podporcu však bude z povahy zmluvy o podporovanom rozhodovaní

smerovať zásadne iba voči podporovanému. Povinnosti podporcu majú slúžiť priamo ochrane záujmov podporovaného a nemožno ich podľa nás považovať za povinnosti, ktorých splnenie má zjavne slúžiť záujmu tretej osoby. Z uvedeného dôvodu sme dospeli k záveru, že porušenie zmluvnej alebo zákonnej povinnosti podporovaného, nebude spôsobilé odôvodniť vznik nároku tretej osoby voči podporcovi.

Osobitná povaha zmluvy o podporovanom rozhodovaní podľa nášho názoru odôvodňuje jej zaradenie medzi zmluvy, ktoré sú v podstatnej miere zamerané na uspokojovanie nemajetkových záujmov tak ako tieto normuje Návrh Občianskeho zákonníka. V dôsledku uvedeného nemožno vylúčiť, že porušením povinností podporcu dôjde k splneniu zákonných predpokladov pre nárok podporovaného na odčinenie jemu spôsobenej nemajetkovej škody. To všetko v režime zmluvnej zodpovednosti podporcu.

V neposlednom rade sme dospeli k záveru, že Návrh Občianskeho zákonníka neposkytuje osobitný právny základ, na základe ktorého by podporca iba z dôvodu porušenia povinností pri podporovanom rozhodovaní zodpovedal za škodu spôsobenú tretej osobe konaním podporovaného. Uvedené tvrdenie odôvodňujeme o. i. aj tým, že podporcu nemožno z dôvodu jeho postavenia považovať za osobu povinnú vykonávať nad podporovaným dohľad, čo by potenciálne mohlo zakladať jeho osobitnú zodpovednosť za škodu spôsobenú podporovaným tretej osobe. Takáto povinnosť mu z Návrhu Občianskeho zákonníka nevyplýva a jej prípadné zmluvné dojednanie by bolo podľa nášho názoru v priamom rozpore s účelom koncepcie podporovaného rozhodovania. Podporca má podporovať autonómne rozhodovanie podporovaného, nie kontrolovať jeho správanie alebo mu brániť v uskutočňovaní vlastných rozhodnutí. Práve preto podľa nášho názoru nebude možné uvažovať o zodpovednosti podporcu ani podľa ustanovení Návrhu Občianskeho zákonníka o zodpovednosti osoby povinnej vykonávať dohľad nad maloletým alebo osobou postihnutou psychickou poruchou.

Možno tak sumarizovať, že podporca podľa návrhu Občianskeho zákonníka zodpovedá za spôsobenú škodu podporovanej osobe, s ktorou má priamo uzatvorenú zmluvu. V tomto prípade je zodpovednosť podporcu normovaná režimom zmluvnej zodpovednosti. Súčasne platí, že podporovaný sa voči podporcovi môže domáhať svojich nárokov a tieto uplatňovať na súde žalobou požadujúcou, aby sa rozhodlo o splnení povinnosti podľa § 137 písm. a) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

Tretia osoba, ktorej bola spôsobená škoda právnym úkonom alebo iným konaním podporovaného, ktorému predchádzalo podporované rozhodovanie, si z titulu takejto škody nemôže uplatňovať nárok priamo voči podporcovi iba z dôvodu jeho účasti na podporovanom rozhodovaní.

Zoznam použitej literatúry

1. BACH, M., KERZNER, L. *A New Paradigm for Protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity*. [online]. Toronto: Law Commission of Ontario, October 2010, s. 196.
2. DAVIDSON, G. – KELLY, B. – MACDONALD, G. a kol. Supported decision making: A review of the international literature. International Journal of Law and Psychiatry, 2015, vol. 38, s. 61–67. DOI: 10.1016/j.ijlp.2015.01.008.
3. KEŠELOVÁ, D., ONDRUŠOVÁ, D. Analýza inštitutu podporovaného rozhodovania. Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2023, 34s.
4. MIŠOVÁ, I., STAVROVSKÁ, Z., Podporované rozhodovanie. Bratislava: ZPMP v SR, 2009, 40 s. ISBN 978-80-89344-03-1.
5. PETERSON, A., KARLAWISH, J., LARGENT, E. Supported Decision Making With People at the Margins of Autonomy. In: The American Journal of Bioethics, 2021, 11, str. 4–18. DOI: 10.1080/15265161.2020.1863507.
6. SMYČKOVÁ, R. – LÖWY, A. Právna ochrana zraniteľných dospelých de lege lata a de lege ferenda. In Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) / Tamara Čipková, Viktória Jančárová (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. str. 42 – 54. ISBN 978-80- 7160-741-0.
7. ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019. 1754 s. ISBN 978-80-7400-770-5.
8. VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné I. Praha: Aleš Čeněk. 2025, 392 s. ISBN 978-80-7380-995-9.
9. ZAJÁC ŠEVCOVÁ, K. Opatrovníctvo plnoletých osôb a jeho alternatívy, právny kontext a výzvy. In Vízie a perspektívy opatrovníctva v súkromnom práve (s akcentom na opatrovníctvo plnoletých osôb) / Tamara Čipková, Viktória Jančárová (zost.). Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. str. 67-76. ISBN 978-80- 7160-741-0.

Kontaktné údaje

Mgr. Peter Koromház, PhD.
peter.koromhaz@upjs.sk
Katedra občianskeho práva
Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach

JUDr. Miroslava Kušníriková, PhD.
miroslava.kusnirikova@upjs.sk
Katedra občianskeho práva
Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach

ZÁSAHY DO SPÔSOBILOSTI NA PRÁVNE ÚKONY[1]

INTERFERENCE WITH LEGAL CAPACITY

Alexandra Löwy[2]

Abstrakt: Príspevok skúma požiadavky na formuláciu výroku rozhodnutia o obmedzení spôsobilosti na právne úkony a na vymedzenie oprávnení opatrovníka. Vychádza zo slovenskej právnej úpravy, judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky a vybraných českých rozhodnutí, ktoré konfrontuje s medzinárodnými štandardmi ochrany autonómie osôb. Osobitnú pozornosť venuje správnej formulácií výroku vo vzťahu k finančným limitom, právnym úkonom pred orgánmi verejnej moci, zdravotnej starostlivosti a volebnému právu. Zvažuje vhodnosť správneho kreovania výrokovej časti súdneho rozhodnutia, a presadzuje negatívne vymedzenie obmedzenia. Presnosť výroku chápe ako materiálnu záruku zachovania autonómie, a nie iba ako požiadavku procesnej techniky.

Kľúčové slová: spôsobilosť na právne úkony, obmedzenie spôsobilosti, opatrovníctvo, autonómia vôle, podporované rozhodovanie, výrok rozhodnutia

Abstract: The article examines the requirements for the formulation of the ruling of a decision on the restriction of legal capacity and the definition of the guardian's powers. It is based on Slovak legislation, the case law of the Constitutional Court of the Slovak Republic and selected Czech decisions, which it confronts with international standards for the protection of personal autonomy. It pays special attention to the correct formulation of the ruling in relation to financial limits, legal acts before public authorities, healthcare and electoral law. It considers the appropriateness of the correct creation of the ruling part of the court decision, and advocates a negative definition of the restriction. It understands the accuracy of the ruling as a material guarantee of preserving autonomy, and not only as a requirement of procedural technique.

Keywords: legal capacity, restriction of legal capacity, guardianship, autonomy, supported decision-making, operative part of a judgment

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Téma zásahov do spôsobilosti na právne úkony zostáva aktuálna aj po rekodifikácii civilného procesného práva. Nová procesná úprava obmedzila možnosti zásahu do právneho postavenia človeka, nevyriešila však všetky otázky jeho ochrany. Rozhodujúci význam má nielen existencia zákonného dôvodu obmedzenia, ale aj spôsob, akým súd tento zásah vyjadrí vo výrokovej časti rozhodnutia. Neurčitý alebo neprimerane široký výrok môže tak hoc nevedomky zasiahnuť aj do tých oblastí života, v ktorých človek do ktorého spôsobilosti sa zasahuje dokáže rozhodovať samostatne alebo s dostupnou podporou.

Isté diskrepancie súčasnej právnej úpravy spočívajú v rozdiele medzi hmotnoprávnou právnou úpravou a znením relevantných procesných predpisov. Ustanovenie § 10 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník naďalej obsahuje možnosť pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, kým § 231 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok upravuje konanie o jej obmedzení, zmene obmedzenia a navrátení. Na tieto na prvý pohľad vytvorené odlišnosti zareagovala aplikačná prax bez väčších problémov, keď fakticky pozbavenie spôsobilosti na právne úkony z vlastnej rozhodovacej praxe vylúčila. Pochopiteľne naďalej existuje množina rozhodnutí, ktoré boli vydané ešte v starom právnom režime, a ktoré obsahovali výrok o pozbavení spôsobilosti na právne úkony.

Schválený Nový Občiansky zákonník prináša opätovné uvoľnenie režimu zásahov do spôsobilosti na právne úkony tým, že zavádza nové (miernejšie) formy zásahov do Vývoj zároveň treba vnímať v jeho časovom kontexte. Ministerstvo spravodlivosti SR informovalo 1. októbra 2026 o schválení nového Občianskeho zákonníka parlamentom, vrátane zavedenia podporovaného rozhodovania a predbežného prehlásenia. Uvedené naznačuje a reflektuje na medzinárodné trendy, ktoré sú v danej oblasti v Európe prítomné.

Naším zámerom nie je podať rozbor rekodifikácie, a inštitútov, ktoré táto prináša. Samotná hmotnoprávna úprava nech je na akejkoľvek vysokej úrovni nedosahuje požadovaný level efektivity pokiaľ hmotnoprávne normy nebudú správne realizované orgánmi zabezpečujúcimi ochranu práv a oprávnených záujmov v podmienkach Slovenskej republiky teda najmä súdmi. V predkladanom článku sa tak sústreďujeme sa na riešenie otázky, ako správne má byť formulovaný výrok o obmedzení spôsobilosti na právne úkony tak, aby z neho dotknutá osoba (osoba do ktorej spôsobilosti bolo zasiahnuté), opatrovník, ale aj tretie osoby mohli spoľahlivo identifikovať rozsah zachovanej samostatnosti konať a miery participácie rozhodovania o vlastných veciach. Vychádzame pritom z hypotézy, že neurčitosť, zmätočnosť, ale aj prílišná všeobecnosť výroku, môže predstavovať samostatný zdrojom neprimeraného zásahu. Dotknutá neurčitosť môže pritom primárne poškodzovať práve osobu do ktorej spôsobilosti bolo rozhodnutím súdu zasiahnuté,

nakoľko tá má v kontexte penza právnych vzťahov slabšie postavenie, a mala by byť osobitne chránená.

Východiská ochrany autonómie človeka

Spôsobilosť mať práva a povinnosti treba odlišovať od spôsobilosti vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti. Obmedzenie druhej z uvedených spôsobilostí neodníma človeku právnu subjektivitu. Dotýka sa však možnosti uskutočňovať vlastné rozhodnutia s právnymi účinkami a môže zásadne ovplyvniť každodennú realizáciu práv, byť súčasťou bežného života prostredníctvom vlastného rozhodovania a jeho realizácie.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, vyhlásený oznámením č. 317/2010 Z. z., v čl. 12 spája rovnosť pred zákonom s prístupom k podpore pri uplatňovaní právnej spôsobilosti. Opatrenia sa majú viazať na rešpektovanie práv, vôle a preferencií človeka, predchádzanie konfliktu záujmov a nenáležitému ovplyvňovaniu, primeranosť, individualizáciu a pravidelnú kontrolu nastoleného zásahu. Články 13 a 29 dopĺňajú požiadavky účinného prístupu k spravodlivosti a politickej participácie.[3]

V slovenskej judikatúre predstavuje podstatné východisko nález Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 313/2012 z 28. novembra 2012. Ústavný súd zdôraznil prednosť záujmu dotknutého človeka, subsidiaritu zásahu a potrebu konfrontovať znalecký posudok s ostatnými dôkazmi. Hoci išlo o rozhodovanie podľa skoršej procesnej úpravy a o pozbavenie spôsobilosti, uvedené požiadavky sú použiteľné a aplikovateľné aj na súčasný právny stav.[4]

Vyššie citované rozhodnutie tak deklaruje ústavnú primeranosť zásahu, a najmä aby predmetný zásah zodpovedal zistenému skutkovému stavu a individualite zásahu vo vzťahu k dotknutej osobe. Výrazným prvkom, ktorý napomáha pri formulácií výroku o obmedzení spôsobilosti na právne úkony tak je nielen vypracovaný znalecký posudok, ktorý je obligatórnou súčasťou konania o zásahu do spôsobilosti na právne úkony, ale najmä aktívna komunikácia (vzhliadnutie) osoby o ktorej spôsobilosti sa koná. Takto zistené skutočnosti tak napomáhajú pri identifikovaní rozsahu v ktorom zostanú zachované.

Domnievame sa, že ústavnú primeranosť nemožno posudzovať iba vo vzťahu k rozhodnutiu ako celku. Každá oblasť obmedzenia vyžaduje vlastnú odpoveď na otázku, aké konkrétne ohrozenie sa má odvrátiť, akým spôsobom s ním súvisí zdravotný stav a prečo nestačí menej invazívne riešenie.

---

[3] Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, oznámenie č. 317/2010 Z. z., čl. 12, 13 a 29. K prednosti pred zákonmi pozri čl. 7 ods. 5 Ústavy SR.

[4] Ústavný súd SR, nález z 28. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 313/2012. Porovnaj oficiálny analytický prehľad rozhodovacej činnosti I. senátu, december 2012.

Od skutkových zistení k právnemu rozsahu obmedzenia

Hmotnoprávne predpoklady obmedzenia vyjadruje § 10 ods. 2 OZ.
Samotná stanovenie diagnózy v súdnom konaní, a to na základe znaleckého posudku nestačí. Súd musí skúmať jej konkrétny vplyv na schopnosť dotknutého subjektu realizovať individuálne právne úkony. Predmetom právneho hodnotenia ako nosná úloha súdu interakcia vzťahu medzi zisteným stavom a konkrétnymi úkonmi na ktoré dotknutá osoba je alebo nie je schopná. Samotné pomenovanie zdravotného stavu tak nie je zásadné.
Nemožno mať pochybnosti o tom, že znalecké dokazovanie je významným podkladom pre realizáciu tohto hodnotenia. Na strane druhej dominantnosť tohto dôkazu nezakladá právnu kompetenciu znalca určiť samotný obsah výroku o rozsudku. Otázka, v akom právnom rozsahu má byť obmedzený, už vyžaduje normatívne hodnotenie. Tieto závery potvrdzuje aj rozhodnutie Ústavného súdu ČR, sp. zn. II. ÚS 2630/07 z 13. decembra 2007 v ktorom ústavný súd akcentoval na zľahčovanie úlohy súdu len na prevzatie záverov psychiatrického posudku.[5]
Správnemu formulovaniu výroku napomáha aj konkrétne formulovanie otázok na znalca, ktoré majú smerovať najmä k tomu, či človek rozumie obsahu a následkom určitých rozhodnutí, ako sa jeho schopnosti menia v čase a či dokáže samostatne rozhodovať pri primeranom vysvetlení.
Nezávisle od odborného vyšetrenia má súd zisťovať, ako človek reálne hospodári, ktoré rozhodnutia robí samostatne, pri ktorých potrebuje pomoc a aká pomoc mu je dostupná. Výpoveď blízkej osoby môže objasniť každodenné fungovanie, ale aj odhaliť konflikt záujmov. Preto treba skúmať nielen zlyhania pri rozhodovaní, ale aj zachované schopnosti rozhodovať.
Považujeme za potrebné, aby odôvodnenie obsahovalo pre každú oblasť obmedzenia zrozumiteľnú väzbu medzi dôkazom, skutkovým zistením a právnym následkom. Všeobecný odkaz na závery znalca túto väzbu nenahrádza. Súd musí vysvetliť aj to, prečo zachované schopnosti alebo fungujúca podpora nestačia. Takto vytvorená argumentácia súčasne umožní neskoršie porovnanie pri rozhodovaní o zmene obmedzenia alebo navrátení spôsobilosti. Rovnako je relevantným interpretačným pravidlom pri posudzovaní platnosti právneho úkonu a zachovaní relevantnej miery samostatnosti.

Určitosť výroku ako záruka zachovanej spôsobilosti

Ustanovenie § 248 ods. 2 CMP vyžaduje, aby súd vo výroku rozsudku vymedzil rozsah obmedzenia a ustanovil opatrovníka.

[5] Ústavní soud ČR, nález z 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07. Dostupné v oficiálnej databáze NALUS.

Rozsah zásahu do spôsobilosti na právne úkony tak nemožno stanoviť iba v odôvodnení, preniesť na obsah znaleckého posudku ani dodatočne určovať podľa toho, čo opatrovník pokladá za vhodné. Tretia osoba musí vedieť z výroku rozpoznať, či sa na konkrétny úkon vzťahuje obmedzenia spôsobilosti alebo nie. Presnosť tu chráni nielen samotnú dotknutú osobu, ale aj aj právnu istotu ostatných účastníkov právneho styku.

Z hľadiska rozhodovacej praxe sa môžeme stretnúť s dvoma druhmi formulácie výrokov, a to negatívne vymedzenie, ktoré človek nemôže robiť samostatne, a pozitívne vymedzenie zachovanej spôsobilosti. Český Ústavný súd v náleze sp. zn. II. ÚS 934/16 z 13. decembra 2016 nadviazal na rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 30 Cdo 3547/2011 keď zdôraznil, že v prípade ak súd pri formulácií výroku zvolený pozitívny spôsob formulácie znamená to, že výslovné vymedzenie obmedzených úkonov zároveň deklaruje zachovanie spôsobilosti k ostatným úkonom.[6]

Samotné pozitívne vymedzenie rozsahu spôsobilosti na právne úkony nie je v rozpore so samotnou zákonnou dikciou, ktorá kladie požiadavky na výrokovú časť rozhodnutia o zásahu do spôsobilosti na právne úkony.

CMP v ustanovení § 248 ods. 2 vyžaduje, aby súd vo výroku rozhodnutia o obmedzení spôsobilosti na právne úkony vymedzil rozsah v akom spôsobilosť osoby na právne úkony obmedzil, a ustanoví jej opatrovníka.

Použitie podstatného meno rozsah vyjadruje hranice obmedzenia, t.j. nemusí z neho jednoznačne vyplývať potreba konkretizácie právnych úkonov. Dôraz sa teda kladie na mieru obmedzenia a nie na konkrétne právne úkony. Zásadným je teda určiť hranice čoho sa obmedzenie týka.

Na strane druhej, a to vychádzajúc aj z účelu daného ustanovenia a interpretácie § 248 ods. 2 CMP za pomoci teleologického výkladu nepovažujeme formuláciu pozitívneho výroku o rozsahu spôsobilosti na právne úkony za správnu.

Ako sme načrtli vychádzame prioritne z účelu konania a rozhodnutia o zásahu do spôsobilosti na právne úkony, keď inštitút obmedzenia spôsobilosti na právne úkony predstavuje výnimku zo zásady plnej spôsobilosti na právne úkony. Súd by preto mal vymedziť rozsah odňatia možnosti samostatne konať, a nie rozsah právnej autonómie, ktorá tejto osobe zostáva zachovaná. Je nelogické deklarovať a vymenovať spôsobilosť na konkrétne právne úkony keď vychádzame z prirodzenej množiny, že osoba disponuje spôsobilosťou na právne úkony. Nemôže deklarovať spôsobilosť na právne úkony vymenovaním pozitívnych úkonov na ktoré je osoba spôsobila ak zasahuje do jeho všeobecnej spôsobilosti.

Pri pozitívnom výpočte spôsobilosti hrozí, že súd opomenie situáciu, v ktorej by človek mohol konať samostatne, a opomenutie sa zmení na faktické obmedzenie.

[6] Ústavní soud ČR, nález z 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16, body 15 a 16; s odkazom na rozsudok Nejvyššího soudu ČR z 23. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3547/2011.

Pri negatívnej formulácií výroku sa naopak vyžaduje, aby súd každý zásah jednoznačne pomenoval, identifikoval a odôvodnil. Upozorňujeme, že súd nemôže svoju povinnosť zjednodušiť na formuláciu, že obmedzuje dotknutú osobu tak, že táto nie je spôsobilá na žiadne právne úkony, nakoľko predmetné by fakticky znamenalo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.
Dikcia ustanovenia § 248 ods. 2 CMP je pritom obdobná ustanoveniu § 40 ods. 2 zákona č. č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních je veľmi obdobná zneniu nášho zákonného ustanovenia. Česká odborná literatúra potvrdzuje nami formulovaný záver, že pozitívny výpočet, ktorý zodpovedá právnej konštrukcii, podľa ktorej je človeku spôsobilosť na právne úkony súdnym rozhodnutím v obmedzenej miere priznávaná nemá oporu v zákonnej platnej právnej úprave.[7]
Kým v slovenskej rozhodovacej praxi nenájdeme konkrétne riešenie vyššie nastolenej otázky, česká rozhodovacia prax smeruje ešte ďalej k riešeniu správnosti formulácie výroku o zásahoch do spôsobilosti na právne úkony.
Najvyšší súd ČR v rozsudku sp. zn. 24 Cdo 844/2020 z 29. júla 2020, publikovanom ako R 14/2021, odmietol, aby sa v rozhodnutí, ktorým prichádza k zásahu do spôsobilosti na právne úkony vymedzovalo obmedzenia skratkami, ako napríklad „apod.", „atp." a „atd.". Taktiež pri finančnom limite zdôraznil potrebu určiť, či ide o jednotlivé právne konanie, alebo o súbor konaní za konkrétne obdobie.
Vyššie formulované závery sú presvedčivým komparatívnym podkladom aj pre výklad požiadavky určitého výroku podľa CMP.[8]
Výrok má pomenovať právne úkony, nie všeobecné psychologické aspekty na ktoré akcentuje znalecký posudok. Súd musí byť obozretný pri správnom pochopení, čo možno kategorizovať ako právny úkon, a čo už nie. Formulácia, že osoba nedokáže pochopiť následky zmluvy, môže byť skutkovým zistením v odôvodnení; výrok musí vyjadriť presný právny rozsah obmedzenia. Podobne neschopnosť samostatne vykonávať hygienu, pripraviť si jedlo alebo dopraviť sa na úrad nie je sama osebe označením právneho úkonu.
Presnosť nemožno dosiahnuť mechanickým predlžovaním zoznamu negatívneho výpočtu jednotlivých obmedzení. Ak súd zakáže podpisovať akékoľvek zmluvy a následne z obmedzenia výslovne vyjme pracovné zmluvy, musí zabezpečiť, aby všeobecná klauzula túto výnimku nepopierala. Ak zakáže všetky majetkové úkony, zachovanie možnosti drobného nákupu nemusí byť z interpretácie jednoznačné. Jednotlivé časti výroku sa musia interpretovať vo vzájomných súvislostiach.

[7] In. Křiváčková, J., Hamuľáková, K., Tintěra, T. K pojětí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 59
[8] Nejvyšší soud ČR, rozsudok z 29. 7. 2020, sp. zn. 24 Cdo 844/2020, R 14/2021. ECLI:CZ:NS:2020:24.CDO.844.2020.1. Česká judikatúra je v texte použitá komparatívne, nie ako záväzná slovenská rozhodovacia prax.

Typové nedostatky výroku v jednotlivých oblastiach života

Finančné limity a zmluvné záväzky

Bežne sa stretávame s limitom formulácia zásahu do spôsobilosti s nastavením na konkrétny finančný obnos (sumu), resp. hodnotu právneho úkonu. Vyjadrenie, že osoba nie je spôsobilá nakladať s finančnými prostriedkami nad 200 eur, ponecháva otvorené, či ide o limit jednej transakcie, sumu držanej hotovosti alebo súhrn výdavkov. Neurčuje ale, či má ísť o jednorázovú hodnotu úkonu alebo, či sa má takáto suma viazať na konkrétne časové obdobie. Ani vyjadrenie konkrétneho časového obdobia (týždenne, mesačne) môže postačovať na objasnenie (vyriešenie) časového obdobia, ale nemusí vyriešiť, ktoré úkony sa sčítavajú a či sa hodnotí výdavok, hodnota prevádzaného majetku alebo celkové zmluvné plnenie. Pri opakovaných platbách môže mať táto otázka zásadný praktický dosah.

Súd by mal osobitne posúdiť okamžité spotrebné výdavky a vytváranie budúcich záväzkov.. Bezodplatné prijatie plnenia nemusí vytvárať rovnaké riziko ako jeho darovanie. Pri finančnom limite preto vhodné definovať aj to, čo sa považuje za hodnotu právneho úkonu. Ide o návrh spôsobu individualizácie výroku, ktorý musí mať oporu v dokazovaní; nemožno ho uplatniť ako automatický vzor pre všetky osoby.

Ak preukázané riziko spočíva v uzatváraní úverov a ručení, adresnejšie môže byť obmedzenie týchto úkonov než zákaz všetkých zmlúv generálne. Východiskom nie je zoznam možných zmluvných typov, ale reálna potreba ochrany v konkrétnej množine právnych úkonov.

Bežný nákup potravín, kúpa cestovného lístka a uzavretie dlhodobého záväzku nemajú rovnakú zložitosť ani následky. Zachovaná možnosť bežného právneho styku umožňuje človeku uplatňovať voľbu aj tam, kde v iných oblastiach potrebuje zastúpenie.

Mesačný súhrnný limit môže byť odôvodnený spôsobom hospodárenia konkrétneho človeka, prináša však problém jeho zistiteľnosti pre tretie osoby.

Predávajúci zvyčajne nevie, koľko už kupujúci v danom mesiaci minul. Preto nestačí vytvoriť aritmeticky presný výrok; treba skúmať aj jeho praktickú použiteľnosť a nevyhnutnosť. Vhodnejšie sa potom javí viazať limit na jeden konkrétny úkon a správu zvyšných prostriedkov upraviť v povinnostiach opatrovníka.

Platobná karta s primeranými technickými limitmi môže byť práve nástrojom zachovanej samostatnosti. Samostatne treba odôvodniť otvorenie a zrušenie účtu, dojednanie úverového rámca a disponovanie prostriedkami. Z rizika pri jednom z týchto úkonov nevyplýva nevyhnutnosť zákazu všetkých ostatných.

Konanie pred orgánmi verejnej moci

Všeobecná formulácia, že osoba nie je spôsobilá obstarávať svoje záležitosti v styku so štátnymi orgánmi a inými organizáciami, zahŕňa veľmi rozdielne situácie a môže byť nedostatočne konkrétna, čo by mohlo viesť nie k nevykonateľnosti samotného výroku, ale naopak vytváraniu stavu neistoty ktoré úkony je osoba schopná realizovať a ktoré už nie.
Penzum takýchto právnych úkonov je mimoriadne široké.
Môže ísť o podanie žiadosti o dávku, prevzatie informácie, uplatnenie procesného práva alebo prejav vôle s majetkovým účinkom vo vzťahu k orgánu verejnej moci. Súd musí presne a konkrétne pomenovať skupinu úkonov a vysvetliť z akých dôvodov konkrétny subjekt nie je schopný realizovať právne úkony v tejto oblasti.
Osobitne treba odlišovať hmotnoprávnu spôsobilosť od procesnej spôsobilosti v jednotlivých konaniach. Režim zastúpenia a doručovania určuje príslušný procesný predpis. Rozhodnutie o obmedzení nemôže vymazať osobitné procesné záruky dotknutej osoby, najmä jej možnosť samostatne konať v konaní o vlastnej spôsobilosti. Rovnako preberanie pošty nemožno bez rozlíšenia postaviť na úroveň vzdania sa nároku alebo uzavretia dohody o záväzku.
Rozsah oprávnení pri sociálnych dávkach by mal rozlišovať uplatnenie nároku, zastupovanie v konaní, preberanie plnenia a nakladanie s prijatými peniazmi. Ak výrok ponechá človeku možnosť samostatne uplatňovať nárok, ale obmedzí jeho hospodárenie, nejde automaticky o rozpor. Rozpor vznikne až vtedy, keď jednotlivé oprávnenia neumožnia dosiahnuť požadovanú ochranu alebo si navzájom vnútorne odporujú.

Zdravotná starostlivosť a voľba miesta pobytu

Príliš všeobecná formulácia súdu, že osoba nie je spôsobilá rozhodovať o svojom zdravotnom stave a následnej liečbe, nerozlišuje medzi rôzne závažnými zásahmi do telesnej integrity. Relevantným právnym úkonom je najmä udelenie alebo odmietnutie informovaného súhlasu; zdravotný stav ako taký nie je predmetom právneho rozhodnutia. Zákon č. 576/2004 Z. z. v § 6 upravuje osobitné pravidlá poučenia, súhlasu a jeho nahradenia, na ktoré by rozhodnutie o zásahu do spôsobilosti na právne úkony malo reflektovať.[9]
Aj keď informovaný súhlas dáva zákonný zástupca, dotknutá osoba sa má podieľať na rozhodovaní v rozsahu, ktorý umožňujú jej schopnosti. Uvedené je vyjadrením autonómie vôle subjektu, a to napriek zásahu do jeho spôsobilosti na právne úkony. Napriek zásahu do jeho spôsobilosti nemožno dotknutú osobu vylúčiť z participácie

[9] Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 6, najmä ods. 6 písm. b), ods. 7 a 9.

resp. podieľania sa na jeho zdraví. Súd má skúmať, či je zásah potrebný pre všetky zdravotné rozhodnutia, alebo iba pre konkrétne vymedzené situácie.
Pri riešení rozhodnutia o poskytnutí sociálnej služby treba odlišovať uzavretie zmluvy od rozhodovania o mieste a spôsobe života.
Administratívna potreba podpisu zmluvy neospravedlňuje plošné prenesenie osobných rozhodnutí na opatrovníka. Článok 19 Dohovoru akcentuje možnosť voľby a začlenenie do spoločnosti. Z tohto východiska podľa nášho názoru vyplýva potreba osobitne zvažovať podporu pri bývaní a dostupnosť služieb, ktoré umožnia rešpektovať skutočné preferencie človeka.[10]

Volebné právo

Osobitne problematické je zahrnutie zákazu voliť a byť volený do všeobecného výroku o obmedzení spôsobilosti.
Podľa aktuálneho § 4 zákona č. 180/2014 Z. z. **o** podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov zásah do spôsobilosti na právne úkony nie je prekážkou aktívneho volebného práva.
Generálny zásah do volebného práva bol vylúčený nálezom Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 2/2016 z 22. marca 2017, ktorý odstránil zákonnú prekážku práva voliť založenú na zásahu do spôsobilosti na právne úkony.[11]
V konaní podľa § 10 OZ preto nemožno vytvoriť individuálny zákaz voliť, ktorý nemá oporu v osobitnej právnej úprave. Riziko ovplyvnenia alebo nedostatočné porozumenie volebným programom nie je všeobecným zákonným testom volebnej spôsobilosti. Ochrana pred zneužitím má vychádzať z pravidiel slobodného a tajného hlasovania.

Výrok o ustanovení opatrovníka a hranice zastupovania

Obligatórnou súčasťou rozhodnutia o obmedzení spôsobilosti na právne úkony je výrok o ustanovení opatrovníka. Ten nadväzuje na potrebu ochrany dotknutej osoby. Na strane druhej musí mať vlastný určitý obsah.
Podľa § 274 ods. 2 CMP súd vymedzí rozsah opatrovníckych práv a povinností v súlade s účelom ustanovenia opatrovníka. Ustanovenie § 275 CMP viaže jeho konanie na riadny výkon funkcie a pokyny súdu; § 277 upravuje súdny dohľad. V majetkových

[10] Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 19, najmä písm. a) a b).
[11] Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 4; Ústavný súd SR, nález z 22. 3. 2017, sp. zn. PL. ÚS 2/2016, vyhlásený pod č. 130/2017 Z. z.

veciach treba rešpektovať aj § 28 OZ, ktorý pri nakladaní presahujúcom bežnú vec vyžaduje schválenie súdu.[12]

Pri identifikácií nedostatkov výroku o ustanovení opatrovníka poukazujeme predovšetkým na také vymedzenie, ktoré oprávňuje opatrovníka rozhodovať o všetkých záležitostiach človeka bez odlíšenia zachovanej spôsobilosti. Pri obmedzení len na niektoré úkony by taká formulácia vytvorila paralelné všeobecné zastúpenie a oslabila praktický význam ponechanej samostatnosti. Rozsah obmedzenia a rozsah oprávnení opatrovníka musia preto byť vo vzájomnej interakcii, aby nevznikali rozpory.

Napokon ani samotná existencia zákonného zastúpenie neoprávňuje opatrovníka vykonať každý osobný úkon namiesto človeka. Pri úkonoch viazaných na osobný prejav vôle treba vždy skúmať osobitný hmotnoprávny režim.

Pri výbere opatrovníka sú podstatné aj dôvera, reálna schopnosť vykonávať funkciu a konflikt záujmov.

Blízky príbuzný môže poznať potreby človeka, rodinný vzťah však sám osebe nevylučuje majetkový konflikt. V situácii, v ktorej sa záujmy zástupcu a zastúpeného stretávajú, treba rešpektovať § 22 ods. 2 OZ a riešiť zastúpenie podľa povahy konkrétneho úkonu. Vôľa dotknutej osoby má byť súčasťou úvah o výbere, nie iba doplnkovou informáciou.

Inšpiráciu poskytuje nemecká úprava. Ustanovenie § 1814 BGB viaže ustanovenie Betreuer na nevyhnutnosť a existenciu iných možností pomoci. Podľa § 1821 BGB má opatrovník predovšetkým podporovať samostatné obstarávanie záležitostí a zastupovanie využívať v potrebnom rozsahu; má zisťovať a rešpektovať želania človeka v zákonných medziach. Výhrada súhlasu podľa § 1825 BGB je samostatným opatrením s vlastnými podmienkami.[13]

Význam tejto komparácie spočíva v rozlíšení podpory, zastupovania a obmedzenia samostatného právneho konania. Nemecké inštitúty nemožno priamo preniesť do slovenského rozhodnutia bez zákonného podkladu. Ukazujú však, prečo ustanovenie osoby na pomoc nemá byť automaticky chápané ako odňatie rozhodovacieho priestoru. Rovnakým smerom sa tematicky uberá zahraničná odborná literatúra venovaná právnej spôsobilosti a podporovanému rozhodovaniu.[14]

---

[12] CMP, § 274 ods. 2, § 275 a § 277; OZ, § 28. Požiadavku schválenia nebežného majetkového úkonu nemožno bez ďalšieho rozšíriť na všetky osobné rozhodnutia.

[13] Bürgerliches Gesetzbuch, § 1814, § 1821 a § 1825. Oficiálne konsolidované texty sú dostupné na gesetze-im-internet.de.

[14] K širšej odbornej diskusii pozri FLYNN, E. – ARSTEIN-KERSLAKE, A. Legislating personhood: realising the right to support in exercising legal capacity. International Journal of Law in Context. 2014, 10(1), s. 81–104, DOI: 10.1017/S1744552313000384; GOODING, P. Supported Decision-Making: A Rights-Based Disability Concept and its Implications for Mental Health Law. Psychiatry, Psychology and Law. 2013, 20(3), s. 431–451, DOI: 10.1080/13218719.2012.711683.

Takéto poňatie bolo aj inšpiráciou pre rekodifikáciu opatrovníckeho práva a dotknutých oblastí.

Právne následky a návrh spôsobu formulácie

Presnosť výroku má význam najmä pri posudzovaní platnosti konkrétneho úkonu. Podľa § 38 ods. 1 OZ je neplatný úkon osoby, ktorá naň nemá spôsobilosť. Od tejto situácie treba odlíšiť § 38 ods. 2 OZ, pri ktorom sa skúma duševná porucha znemožňujúca konkrétny úkon v čase jeho uskutočnenia. Mimo rozsahu súdneho obmedzenia nemožno neplatnosť odvodiť iba z dôvodu existencie duševnej choroby alebo opatrovníka.[15]

Pre formuláciu výroku je vhodné postupovať od identifikácie konkrétneho ohrozenia k výberu právnych úkonov, ktoré s ním súvisia, a až následne k určeniu limitu alebo výnimky. Každé obmedzenie má byť výsledkom dokazovania a kontroly primeranosti. Súčasťou prípravy rozhodnutia má byť aj overenie, či sa jednotlivé zákazy neprekrývajú tak, že negujú zachované oprávnenia.

Ako model formulácie pri preukázanom riziku neprimeraného zadlžovania možno uviesť: Súd obmedzuje spôsobilosť osoby A na právne úkony tak, že nie je spôsobilá samostatne uzatvárať zmluvy o úvere alebo pôžičke, ktorými na seba preberá povinnosť vrátiť poskytnuté finančné prostriedky, uzatvárať dohody o ručení a zriaďovať záložné právo k svojmu majetku na zabezpečenie cudzieho dlhu. Zdôrazňujeme potrebu samostatného preukázania zásahu do každej uvedenej kategórie.

Ak dokazovanie odôvodňuje aj hodnotový limit pre kúpu hnuteľných vecí, možno osobitne uviesť, že osoba nie je spôsobilá samostatne uzatvárať kúpne zmluvy, ktorými nadobúda hnuteľnú vec za cenu vyššiu ako konkrétna suma za jednu zmluvu. Výška limitu nemá vychádzať zo zaužívaného súdneho vzoru, ale zo schopností, príjmov a životných pomerov konkrétneho človeka. Model nepredpokladá automatické obmedzenie pri prijímaní darov, žiadostiach o dávky alebo zdravotných rozhodnutiach.

Vo výroku o opatrovníkovi treba následne pomenovať zastupovanie v takto vymedzených oblastiach, prípadnú správu príslušného majetku a konkrétne kontrolné povinnosti. Vhodné je výslovne objasniť, že v ostatných oblastiach zostáva samostatná spôsobilosť zachovaná. Takéto objasnenie nepredstavuje pozitívny výpočet všetkých možných úkonov; iba vyjadruje hranicu taxatívneho obmedzenia a predchádza jeho rozširujúcemu praktickému výkladu.

Nemožno opomenúť, že samotný výrok by mal byť zrozumiteľný aj dotknutej osobe.

[15] OZ, § 38 ods. 1 a 2. Na účely § 38 ods. 2 je rozhodujúci vplyv duševnej poruchy na konkrétny právny úkon v čase jeho uskutočnenia.

Záver

Pri rozhodovaní o obmedzení spôsobilosti na právne úkony sa stretáva potreba ochrany s právom človeka určovať vlastné právne postavenie. Zákonný dôvod zásahu nezbavuje súd povinnosti vyhľadať zachované schopnosti, dostupnú podporu a najmenší potrebný rozsah obmedzenia. Ochrana ľudskej dôstojnosti sa musí prejaviť v konkrétnych právnych účinkoch rozhodnutia, nielen vo všeobecnom odôvodnení.
Za kľúčové považujeme taxatívne negatívne vymedzenie obmedzených úkonov, samostatné odôvodnenie každej oblasti a presné určenie finančných limitov. Majetkové riziko nemožno bez ďalšieho preniesť do zdravotných rozhodnutí, procesných práv alebo politickej participácie. Rozsah opatrovníctva musí rešpektovať zachovanú spôsobilosť a osobitné pravidlá úkonov viazaných na osobný prejav vôle.
Neurčitý výrok vytvára priestor, v ktorom o rozsahu samostatnosti človeka fakticky rozhodujú ďalšie osoby. Požiadavka presnosti je preto súčasťou materiálnej ochrany jeho práv. Aj v období legislatívnej zmeny zostáva úlohou súdu vyjadriť zásah tak, aby bolo spoľahlivo zrejmé, kde zastupovanie začína a kde musí rozhodnutie zostať samotnému človeku.

Zoznam použitej literatúry:

1. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, oznámenie č. 317/2010 Z. z., čl. 12, 13 a 29. K prednosti pred zákonmi pozri čl. 7 ods. 5 Ústavy SR.
2. In. Křiváčková, J., Hamuľáková, K., Tintěra, T. K pojětí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 59
3. Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 6, najmä ods. 6 písm. b), ods. 7 a 9.
4. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 19, najmä písm. a) a b).
5. Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 4; Ústavný súd SR, nález z 22. 3. 2017, sp. zn. PL. ÚS 2/2016, vyhlásený pod č. 130/2017 Z. z.
6. CMP, § 274 ods. 2, § 275 a § 277; OZ, § 28. Požiadavku schválenia nebežného majetkového úkonu nemožno bez ďalšieho rozšíriť na všetky osobné rozhodnutia.
7. Bürgerliches Gesetzbuch, § 1814, § 1821 a § 1825. Oficiálne konsolidované texty sú dostupné na gesetze-im-internet.de.
8. K širšej odbornej diskusii pozri FLYNN, E. – ARSTEIN-KERSLAKE, A. Legislating personhood: realising the right to support in exercising legal capacity. International Journal of Law in Context. 2014, 10(1), s. 81–104, DOI: 10.1017/S1744552313000384; GOODING, P. Supported Decision-Making: A

Rights-Based Disability Concept and its Implications for Mental Health Law. Psychiatry, Psychology and Law. 2013, 20(3), s. 431–451, DOI: 10.1080/13218719.2012.711683.
9. OZ, § 38 ods. 1 a 2. Na účely § 38 ods. 2 je rozhodujúci vplyv duševnej poruchy na konkrétny právny úkon v čase jeho uskutočnenia.
10. Ústavní soud ČR, nález z 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07. Dostupné v oficiálnej databáze NALUS.
11. Ústavný súd SR, nález z 28. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 313/2012. Porovnaj oficiálny analytický prehľad rozhodovacej činnosti I. senátu, december 2012.
12. Ústavní soud ČR, nález z 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16, body 15 a 16; s odkazom na rozsudok Nejvyššího soudu ČR z 23. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3547/2011.
13. Nejvyšší soud ČR, rozsudok z 29. 7. 2020, sp. zn. 24 Cdo 844/2020, R 14/2021. ECLI:CZ:NS:2020:24.CDO.844.2020.1. Česká judikatúra je v texte použitá komparatívne, nie ako záväzná slovenská rozhodovacia prax.

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Alexandra Löwy, PhD.
alexandra.lowy@flaw.uniba.sk
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

PRÁVNE A INŠTITUCIONÁLNE POSTAVENIE ZDRUŽENÍ NA OCHRANU DOSPELÝCH V SYSTÉME PODPOROVANÉHO ROZHODOVANIA: KOMPARATÍVNA ANALÝZA[1]

LEGAL AND INSTITUTIONAL STATUS OF ADULT PROTECTION ASSOCIATIONS IN THE SYSTEM OF SUPPORTED DECISION-MAKING: A COMPARATIVE ANALYSIS

Sandra Meňhartová[2]

Abstrakt: Ratifikácia Dohovoru OSN o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím v jednotlivých krajinách priniesla a postupne prináša zmenu paradigmy v nazeraní na ochranu dospelých osôb, ktorej základným východiskom je prechod od paternalistického či asistenčného prístupu k podporovanému rozhodovaniu. V súčasnosti možno za jeden z najkomplexnejších modelov ochrany dospelých osôb považovať model Rakúskej republiky, ktorý v roku 2018 prešiel zásadnou reformou. Jeho efektívnosť je založená na viacerých atribútoch, pričom medzi najvýznamnejšie patrí inštitucionálna podpora prostredníctvom osobitných organizácií, všeobecne označovaných ako tzv. združenia na ochranu dospelých osôb. Cieľom príspevku je priblížiť postavenie a činnosť uvedených inštitúcií, a to najmä s ohľadom na aktuálne prebiehajúce rekodifikačné práce na novom Občianskom zákonníku Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: združenie na ochranu dospelých, podporované rozhodovanie, zraniteľní dospelí

Abstract: The ratification of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in individual countries has brought about, and continues to bring about, a paradigm shift in the approach to the protection of adults, the fundamental premise of which is the transition from a paternalistic approach to supported decision-making. At present, the model of the Republic of Austria may be regarded as one of the most comprehensive systems for the protection

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

of adults, having undergone a major reform in 2018. Its effectiveness is based on several attributes, among the most significant of which is institutional support provided through specialized organizations, generally referred to as adult protection associations. The aim of this paper is to present the status and activities of these institutions, particularly considering the ongoing recodification efforts concerning the new Civil Code of the Slovak Republic.

Key words: adult protection association, supported decision-making, vulnerable adults

Úvod

Zmena paradigmy nazerania na osobitnú právnu oblasť ochrany dospelých osôb, bola primárne determinovaná prijatím a následnou ratifikáciou[3] Dohovoru OSN o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím (ang. *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, ďalej len ako *„dohovor CRPD"*). V jednotlivých štátoch dohovoru postupne dochádzalo a stále dochádza k mnohým normatívnym zmenám, ktoré si kladú za cieľ potlačiť paternalistický či asistenčný prístup k tejto skupine dospelých osôb a do popredia kladú systém podporovaného rozhodovania, zabezpečujúci elimináciu zásahov do ich osobnej integrity[4]. V odbornej spisbe je často predmetná skupina dospelých osôb označovaná aj ako *„zraniteľní dospelí"*, *„znevýhodnení dospelí"* a pod. Domnievame sa, že v rámci prebiehajúcej snahy, ktorá spočíva v zmene paradigmy nazerania na uvedenú skupinu dospelých osôb je nežiaduce naďalej zotrvávať pri používaní uvedených prívlastkov. Primárnym dôvodom je podľa nášho názoru snaha o zmenu vnímania v spoločenskej a sociálnej rovine. Ako uvádzame *ut supra*, cieľom dohovoru CRPD je potláčať až napokon úplne eliminovať paternalistický či asistenčný prístup k tejto skupine dospelých osôb a do popredia klásť systém podporovaného rozhodovania. Zaužívanie nových terminologických prístupov, resp. neutralizáciu tých pôvodných preto považujeme v tomto kontexte za mimoriadne dôležitú. Zmena normatívneho fundamentu v materiálnej rovine je nepochybne základným formálnym krokom k dosiahnutiu požadovaných cieľov, avšak zmena paradigmy musí byť nevyhnutne vnímaná aj v rovine neformálnej, teda na spoločenskej úrovni, pretože práve spoločnosť je jej priamym adresátom. V Slovenskej republike sa uvedená zmena paradigmy však doposiaľ v materiálnej[5] rovine nepremietla. Naopak, čiastočne sa

[3] Prezidentom Slovenskej republiky bol CRPD ratifikovaný dňa 28. apríla 2010.

[4] Čl. 1 CRPD: *„Cieľom tohto dohovoru je presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti."*

[5] *Ergo* hmotnoprávnej rovine.

premietla v rovine procesnej, a to *in concreto* v upustení od možnosti pozbavenia spôsobilosti na právne úkony v zmysle ustanovenia § 231 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilného mimosporového poriadku (ďalej len ako *„CMP*").[6] Uvedená zmena, ktorá bola dôsledkom komplexnej rekodifikácie civilného procesu na území Slovenskej republiky spôsobila obsolétnosť ustanovenia § 10 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len ako *„OZ*").[7] Z hľadiska aplikačnej praxe justičného aparátu však napriek tomu možno neustále pozorovať negatívny fenomén spočívajúci v nesprávnej či nežiaducej formulácii výrokov súdnych rozhodnutí v konaniach o obmedzení spôsobilosti na právne úkony, ktoré zjednodušene znejú na *„obmedzenie spôsobilosti na všetky právne úkony*", resp. ako *„obmedzenie spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu.*" Uvedený posun, ktorý bol realizovaný v procese rekodifikácie civilného procesu v časti mimosporových konaní, *in concreto* v časti konania o spôsobilosti na právne úkony, možno nepochybne hodnotiť mimoriadne pozitívne, avšak ani ten nie je a nemôže byť zdrojovou právnou úpravou vo vzťahu k uvádzanej zmene paradigmy nazerania na ochranu či podporu dospelých osôb. Ako hraničný príklad možno v tejto súvislosti uviesť situácie tzv. komatických pacientov, ktorí za seba nie sú schopní v praktickej rovine realizovať žiadne právne úkony. Ich pozbavenie spôsobilosti na právne úkony *de lege lata* nie je možné. V prípade ich obmedzenia spôsobilosti na právne úkony však dostatočne nebudú pokryté všetky oblasti života, kde tieto osoby potrebujú zabezpečiť podporu. V tejto súvislosti by sa tak mohlo, pri neznalosti problematiky, na prvý pohľad javiť dokonca ako vhodnejšie pozbavenie spôsobilosti na právne úkony v daných prípadoch pripustiť, pretože by tak neexistovala žiadna *„medzera*" v súvislosti s realizáciou potrebných právnych úkonov v prospech danej osoby. Išlo by však o neprimeraný zásah do osobnej integrity, preto nie je vhodné, a vzhľadom na obsah dohovoru CRPD ani možné, uvažovať, o znovuzavedení tejto legislatívnej opcie. Nad rámec uvedeného treba poukázať aj na skutočnosť, že cieľom konania o spôsobilosti na právne úkony, *in concreto* o obmedzení spôsobilosti na právne úkony je ochrana tejto dospelej osoby pred jej vlastným konaním. V prípadoch tzv. komatických pacientov si však tieto osoby samé nijako neškodia. V ich záujme je však potrebné realizovať široké spektrum právnych úkonov, ktoré nie je možné vopred zúžiť na základe výroku rozsudku príslušného súdu o obmedzení spôsobilosti na právne úkony. Dochádza tak prakticky k patovej situácii, kedy tá najohrozenejšia

[6] V zmysle ustanovenia § 231 CMP platí, že: *„V konaní o spôsobilosti na právne úkony súd rozhoduje o:*
a) obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
b) zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
c) navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony."

[7] V zmysle ustanovenia § 10 ods. 1 OZ platí, že: *„Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.*"

skupina dospelých osôb[8] zostáva bez funkčného normatívneho fundamentu zabezpečujúceho ich ochranu či podporu. Aplikačná prax v tejto súvislosti „resuscitovala" inštitút opatrovníka *ad hoc* v zmysle ustanovenia § 29 OZ[9], avšak ide o inštitút, ktorého normatívny fundament je značne obsahovo poddimenzovaný a nie je konštruovaný na účely jeho dlhodobej aplikácie.

Reforma právnej oblasti ochrany dospelých osôb v Rakúskej republike

V rámci aktuálne prebiehajúcich rekodifikačných prác na novom Občianskom zákonníku Slovenskej republiky[10] je nevyhnutné dôsledne analyzovať normatívne nastavenie tejto oblasti občianskeho práva, a to najmä v tých krajinách, kde recentne[11] prišlo k zásadným zmenám v dotknutej právnej úprave súkromného práva. V tejto súvislosti je tak možné poukázať na dva významné legislatívne momenty, ktoré sa odohrali v okolitých štátoch, a to na:

1. prijatie zákona č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákonník (ďalej len ako *„NOZ"*), ktorý bol v Českej republike prijatý v roku 2012 a účinnosť nadobudol dňa 1. januára 2014 a
2. prijatie zákona BGBl. I Nr. 59/2017 Druhý zákon o ochrane dospelých osôb (nem. *2. Erwachsenenschutz-Gesetz*, ďalej len ako *„2. ErwSchG"*)[12], ktorým bola vykonaná zásadná novela Všeobecného občianskeho zákonníka (nem. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* ďalej len ako *„ABGB"*), ktorý v Rakúskej republike nadobudol účinnosť dňa 1. júla 2018.

V rámci komparatívnej analýzy sme venovali pozornosť prednostne práve právnej úprave Rakúskej republiky, kde je prijatie zákona uvedeného *ut supra* označované ako *„zásadná reforma oblasti ochrany práv dospelých osôb"*, ktorá bola realizovaná

[8] Konštatovanie autorky o tom, že ide o najohrozenejšiu skupinu dospelých osôb v uvedenom kontexte je jej názorom, o ktorom v súčasnosti neexistujú žiadne relevantné štatistické údaje.

[9] V zmysle ustanovenia § 29 OZ platí, že: *„§ 29 Súd môže ustanoviť opatrovníka aj tomu, pobyt koho nie je známy, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov alebo ak to vyžaduje verejný záujem. Za tých istých podmienok môže súd ustanoviť opatrovníka aj vtedy, ak je to potrebné z iného vážneho dôvodu."*

[10] Návrh nového občianskeho zákonníka je zverejnený na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky. https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486#error=login_required&state=7bbd5155-21eb-46a8-8d1e-0d2e95bfa839

[11] V tejto súvislosti považujeme za recentné zmeny právnych úprav tie, ktoré prebehli v období za posledných pätnásť rokov, *ergo* zmeny od roku 2010 a neskoršie.

[12] 2. Erwachsenenschutz-Gesetz – 2. ErwSchG, BGBl. I Nr. 59/2017, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. júla 2018.

najmä na základe článku č. 12 dohovoru CRPD.[13] Novoprijatá právna úprava konštruuje tzv. štvorpilierový model zákonného zastúpenia.[14]

1. *Pilier č. 1* je založený na možnosti zvoliť si svojho zástupcu na základe plnej moci ako jednostranného právneho úkonu (nem. *„Vorsorgevollmacht*").
2. *Pilier č. 2* je založený na písomnej dohode (nem. *„gewählte Erwachsenenvertretung*").
3. *Pilier č. 3* je založený na možnosti zastúpenia blízkou osobou (nem. *„gesetzliche Erwachsenenvertretung*").
4. *Pilier č. 4* je založený na zastúpení prostredníctvom zástupcu, ktorý je ustanovený súdom (nem. *„gerichtliche Erwachsenenvertretung*").[15]

Práve štvorpilierový model ochrany dospelých osôb podľa právnej úpravy Rakúskej republiky možno v súčasnosti považovať za najsilnejší model ochrany a podpory dospelých osôb jednotlivých štátov dohovoru CRPD možno preto konštatovať, že ide o najsilnejší model ochrany dospelých osôb globálne. V súčasnosti sú už Ministerstvu spravodlivosti Rakúskej republiky známe aj výsledky reformy, a to za sledované obdobie od roku 2019 do roku 2024.[16]

[13] WELSER, Rudolf. KLETEČKA, Andreas: Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band I: Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht, 15. Auflage, Wien: MANZ, 2018, s. 635.

[14] K tomu pozri aj Das neue Erwachsenenschutzrecht. [online]. [cit. 2025-21-12]. Dostupné na: https://www.bmj.gv.at/themen/Zivilrecht/Erwachsenenschutz/DasneueErwachsenenschutzrecht-im-Überblick.html.

[15] Bližšie k štvorpilierovému modelu ochrany dospelých osôb v zmysle právnej úpravy Rakúskej republiky pozri v MEŇHARTOVÁ, Sandra: Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. [online]. [cit. 2025- 18- 12]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[16] Jahresbericht 2024.[online]. [cit. 2025- 18- 12]. Dostupné na: https://vertretungsnetz.at/fileadmin/user_upload/2_SERVICE_Berichte/2024_Jahresbericht_VertretungsNetz_web.pdf?utm_source=chatgpt.com.

Obrázok č. 1

Vývoj zastupovania dospelých osôb (nem. Erwachsenenvertretungen) v Rakúskej republike v rokoch 2019 až 2024

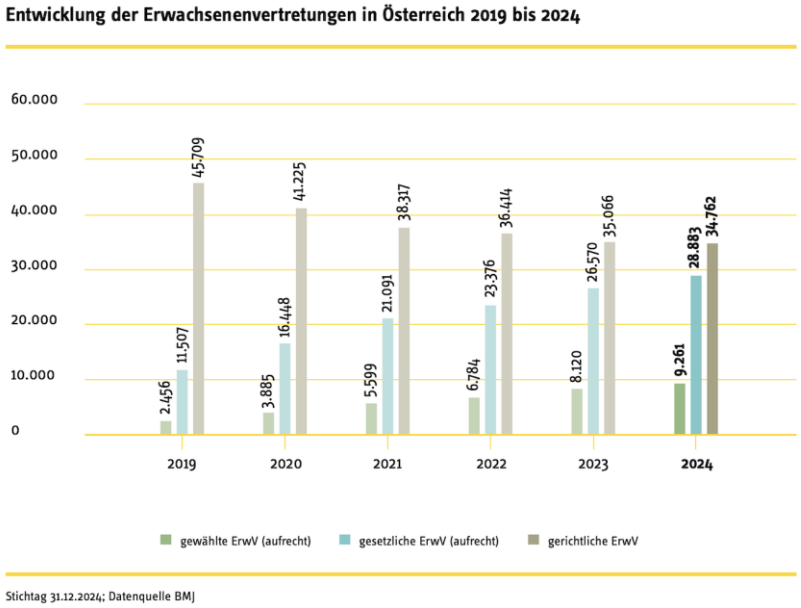

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti (Rakúska republika)

Takto vysoká úspešnosť reformačných procesov by však nebola možná v prípade, ak by neexistovala vo vzťahu k legislatívnym zmenám aj súvisiaca inštitucionálna podpora, ktorá predstavuje určité prepojenie medzi formálnou realizáciou zmeny paradigmy prostredníctvom legislatívneho procesu a spoločenským povedomím o jej existencii. Rovnako tak v postrekodifikačnom období v súvislosti s novým Občianskym zákonníkom Slovenskej republiky zmena paradigmy spoločensky neobstojí, resp. prejaví sa pomalšie, pokiaľ spoločnosť nebude o tejto novej právnej úprave a možnosti jej aplikácie dostatočne a najmä zrozumiteľne informovaná, resp. nebude s ňou oboznámená. Inštitucionálna podpora je nevyhnutná na to, aby zmeny v nazeraní na právnu oblasť, ktorú ako osobitné právne odvetvie definujeme prvýkrát, do spoločnosti prenikli a etablovali sa v nej.

Združenie na ochranu dospelých osôb – inštitucionálne postavenie a činnosť

V Rakúskej republike už pred reformou z roku 2018 pôsobila inštitucionálna podpora vo vzťahu k právnej oblasti ochrany dospelých osôb. Ako sme uviedli v predchádzajúcej podkapitole, táto reforma bola vykonaná v poradí už druhým zákonom o ochrane dospelých osôb, ktorý definoval štvorpilierový model ochrany a nahradil tým pôvodný, trojpilierový. Inštitucionálna podpora bola a je zabezpečovaná prostredníctvom tzv. združení na ochranu dospelých osôb (nem.

Erwachsenenschutzvereine nazývané aj ako *Vertretungsvereine*)[17]. Združenia na ochranu dospelých osôb, nepredstavujú spravidla správny orgán, ale neziskovú organizáciu, ktorá je financovaná a podporovaná Ministerstvom spravodlivosti Rakúskej republiky. Nachádza sa v každej spolkovej krajine. Celkovo v rámci Rakúskej republiky možno pri zriaďovaní zákonného zástupcu v rámci prvých troch pilierov využiť v praktickej rovine tri dostupné orgány, logicky pôjde o notára či advokáta, prípadne práve o združenie na ochranu dospelých osôb. Ich postavenie a činnosť komplexne upravuje zákon BGBl. Nr. 156/1990 o združeniach na ochranu dospelých osôb (nem. *Erwachsenenschutzvereinsgesetz* , ďalej len ako *„ErwSchVG*"). V zmysle ustanovenia § 1 *ErwSchVG* združenie na ochranu dospelých môže v systéme ochrany dospelých vykonávať viaceré významné úlohy, najmä byť ustanovované súdom ako zástupca dospelého, poskytovať odborné poradenstvo, vykonávať zisťovania na základe poverenia súdu a spolupracovať pri zriaďovaní nástrojov preventívnej ochrany, ako sú plné moci pre prípad budúcej nespôsobilosti, vyhlásenia o zastupovaní dospelého alebo dohody o zvolenom zastupovaní. Združenie na ochranu dospelých je zároveň oprávnené vykonávať zápisy do Rakúskeho centrálneho registra zastúpení a vystupovať v konaniach o ochrane dospelých.

Združenie na ochranu dospelých osôb a „Clearing"

Od 1. júla 2018 sú združenia na ochranu dospelých povinne zapojené do každého nového konania o vymenovaní súdneho zástupcu dospelých osôb, a to vypracovaním tzv. Clearing správy. Okrem toho vykonávajú aj v iných súdnych konaniach o opatrovníctve tzv. preverenie na žiadosť súdu, a to napríklad pri konaní o obnove súdneho zastupovania dospelých alebo pri určitých konaniach o rozšírení rozsahu už existujúceho zastupovania.[18] **Úlohou združenia na ochranu dospelých je v mene súdu preveriť:**

a) **ktoré konkrétne záležitosti** je potrebné zaobstarať pre dospelú osobu,
b) **schopnosti osoby** samostatne konať v právnom styku, vrátane využitia aktuálnych zdravotných dokumentov,
c) **podpora osoby podľa § 239 ABGB**, ktorá jej pomáha pri vykonávaní rozhodovacích právomocí,
d) **osobné a sociálne prostredie** dospelej osoby,

[17] V Rakúskej republike pôsobia rôzne združenia na ochranu dospelých osôb, ktoré poskytujú právnu a administratívnu podporu. Medzi takéto organizácie patria napríklad VertretungsNetz– Erwachsenenvertretung, Patientenanwaltschaft, Bewohnervertretung, Niederöst erreichischer Landesverein für Erwachsenenschutz, IfS – Erwachsenenvertretung (Institut für Sozialdienste) a Erwachsenenvertretung Salzburg, pričom tieto pôsobia v rôznych regiónoch krajiny.
[18] Vymedzenie úloh združenia na ochranu dospelých osôb vyplýva z ustanovenia § 4a *ErwSchVG*.

e) **možné alternatívy** k súdnemu zastúpeniu (v zmysle predchádzajúcich troch pilierov),
f) **možnosť zriadiť zvolenú alebo zákonnú dospelú reprezentáciu** namiesto súdnej,
g) **dôvody na ukončenie alebo pokračovanie konania** o ustanovení súdneho zástupcu alebo jeho obnovení,
h) **blízke osoby**, ktoré by mohli byť vhodné ako súdni zástupcovia.
i) **indikácie pre zavedenie schválenia na predchádzanie vážnej a významnej hrozbe** pre zastúpenú osobu.

Zatiaľ čo sa na prvý pohľad môže zdať, že obligatórny Clearing nepochybne patrí do inštrumentária ochrany dospelých osôb, advokátmi a sudcami z prostredia Rakúskej republiky je kritizovaný, a to napríklad pri stave napr. bdelých kóm v prípade, ak ide o obnovenie súdom ustanoveného zástupcu. Niektorými zástupcami týchto profesií je v uvedených prípadoch označovaný tento clearing za „stratu času".[19] S uvedeným tvrdením sa nestotožňujeme, naopak, aj v tak vážnych, často ireversibilných stavoch považujeme za potrebné clearing realizovať, a to vzhľadom na možnú potrebu zmeny, resp. úpravy rozsahu zastupovania dospelej osoby. Odôvodnenie potreby realizovať clearing v našich právnych podmienkach v pravidelných intervaloch by bolo odôvodnené aj na základe uplatnenia základných princípoch civilného mimosporového konania, a to primárne na základe princípu materiálnej pravdy, princípu vyšetrovacieho či princípu ochrany verejného záujmu.

Záver

V predkladanom príspevku sme analyzovali postavenie a hlavnú činnosť tzv. združení na ochranu dospelých, ktoré v systéme ochrany tejto skupiny osôb predstavujú inštitucionálnu podporu. Ich postavenie má v Rakúskej republike dlhodobú históriu. Ich prítomnosť a činnosť možno nepochybne označiť za jeden z kľúčových faktorov z hľadiska úspešnosti reformy z roku 2018. V procese rekodifikácie Občianskeho zákonníka Slovenskej republiky je nevyhnutné, a to práve vzhľadom na rozsah zásadných zmien v tejto právnej oblasti zdôrazniť potrebu presadiť využiteľnosť podporných inštitútov širokej spoločnosti. Iba tento spôsob zabezpečí skutočné presadenie zmeny paradigmy, ktorej prameňom je dohovor CRPD.

Zoznam použitej literatúry

[19] Jahresbericht 2024.[online]. [cit. 2025- 18- 12]. Dostupné na: https://vertretungsnetz.at/fileadmin/user_upload/2_SERVICE_Berichte/2024_Jahresbericht_VertretungsNetz_web.pdf?utm_source=chatgpt.com.

1. Das neue Erwachsenenschutzrecht. Dostupné na: https://www.bmj.gv.at/themen/Zivilrecht/Erwachsenenschutz/DasneueErwachsenenschutzrecht-im-Überblick.html
2. Jahresbericht 2024. Dostupné na: https://vertretungsnetz.at/fileadmin/user_upload/2_SERVICE_Berichte/2024_Jahresbericht_VertretungsNetz_web.pdf?utm_source=chatgpt.com.
3. MEŇHARTOVÁ, Sandra: Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.
4. WELSER, Rudolf. KLETEČKA, Andreas: Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band I: Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht, 15. Auflage, Wien: MANZ, 2018, 698 s. ISBN: 978-3-214-14714-3

Kontaktné údaje

Mgr. Sandra Meňhartová, PhD.
sandra.menhartova@flaw.uniba.sk
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

PRÁVO OCHRANY DOSPELÝCH OSÔB: VÝZVY A MOŽNOSTI V APLIKAČNEJ PRAXI[1] [2]

ADULT PROTECTION LAW: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN PRACTICAL APPLICATION

Sandra Meňhartová[3]

Abstrakt: Právo ochrany dospelých osôb predstavuje v súčasnosti, najmä v kontexte prijatia a následnej ratifikácie Dohovoru OSN o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím, samostatnú právnu podoblasť. Zmena paradigmy, ktorá je v súvislosti s prijatím uvedeného dohovoru skloňovaná, sa v ním dotknutých štátoch a ich právnych poriadkoch prejavuje postupnou transformáciou základného legislatívneho rámca. Postupne dochádza k vymedzeniu nových inovatívnych foriem ochrany dospelých osôb konštruovaných na báze asistenčnej politiky, zavádzaním ktorých sa postupne upúšťa od politiky paternalistickej. Zmena legislatívneho rámca práva ochrany dospelých osôb v právnom poriadku Slovenskej republiky je predmetom prác spojených s prijatím nového základného kódexu súkromného práva – Občianskeho zákonníka. Očakávaná zmena je však spojená s mnohými výzvami budúcej aplikačnej praxe. Cieľom predkladaného príspevku je pokúsiť sa jednotlivé možné výzvy identifikovať a načrtnúť možnosti ich riešenia, a to na základe analýzy poznatkov z prostredia Rakúskej republiky, kde v roku 2018 prebehla rozsiahla reforma vymedzenej právnej podoblasti.

Kľúčové slová: právo ochrany dospelých osôb, podporované rozhodovanie, zmena paradigmy

Abstract: The law on the protection of adults currently constitutes, particularly in the context of the adoption and subsequent ratification of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, an independent subfield of law. The paradigm shift associated with the adoption of this

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] Vyhlásenie o použití umelej inteligencie: Autor pri príprave tohto návrhu využil asistenta umelej inteligencie (Perplexity AI) na účely štrukturálneho formátovania a jazykového redigovania. Všetok vecný obsah, právne argumenty, výskumné nápady a odborné posudky sú výlučne dielom autora. Autor preberá plnú zodpovednosť za správnosť a integritu predloženého dokumentu.

[3] Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Convention has been reflected in the affected states and their legal systems through a gradual transformation of the fundamental legislative framework. There has been a progressive development of new and innovative forms of adult protection constructed based on an assistance-oriented policy, through the introduction of which the traditional paternalistic approach is gradually being abandoned. The transformation of the legislative framework governing the protection of adults within the legal order of the Slovak Republic forms part of the ongoing work related to the adoption of a new fundamental code of private law – the Civil Code. However, the anticipated reform is associated with numerous challenges for future legal practice. The aim of this paper is to identify the potential challenges and outline possible solutions, drawing on an analysis of insights from the Republic of Austria, where a comprehensive reform of this legal subfield took place in 2018.

Key words: adult protection law, supported decision-making, paradigm shift

Úvod

Právo ochrany dospelých fyzických osôb (ďalej len ako *„dospelých osôb"* alebo *„osôb"*) už dnes predstavuje samostatnú právnu podoblasť[4], ktorá je v právnom poriadku Slovenskej republiky *de lege lata* ukotvená v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov[5] (ďalej len ako *„Občiansky zákonník"* alebo *„OZ"*). Aj po zavŕšení rekodifikačných prác na novom Občianskom zákonníku by mala táto právna podoblasť nachádzať svoj normatívny fundament práve v uvedenom základnom kódexe súkromného práva. Právo ochrany dospelých osôb sa začalo ako relatívne samostatná právna podoblasť formovať najmä v kontexte prijatia a postupnej ratifikácie Dohovoru OSN o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím (ang. *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities* ďalej len ako *„dohovor CRPD"*). Práve prijatie dohovoru CRPD vyvolalo v jednotlivých dotknutých štátoch potrebu realizácie mnohých pomerne rozsiahlych legislatívnych zmien smerujúcich k zabezpečeniu efektívnejšej a individualizovanej ochrany tejto skupine osôb s cieľom dosiahnuť vyššiu mieru právnej istoty.

[4] Autorka sa pri definícii práva ochrany dospelých ako samostatnej právnej podoblasti inšpirovala právnou doktrínou Rakúskej republiky. K tomu pozri aj WELSER, Rudolf. KLETEČKA, Andreas: Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band I: Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht, 15. Auflage, Wien: MANZ, 2018, s. 635 a nasl.

[4] K tomu pozri aj Das neue Erwachsenenschutzrecht. [online]. [cit. 2025-21-12]. Dostupné na: https://www.bmj.gv.at/themen/Zivilrecht/Erwachsenenschutz/DasneueErwachsenenschutzrecht-im-Überblick.html.

[5] Ustanovenie § 10 ods. 2 OZ, ako aj ustanovenie § 29 OZ.

Ochrana dospelých osôb v právnej úprave Slovenskej republiky – všeobecné východiská

Slovenská republika by aj po úspešnom zavŕšení rekodifikačných prác mala uplatňovať normatívny model, v ktorom sa súkromnoprávny základ tejto právnej podoblasti prelína s výraznými prvkami verejnoprávnej regulácie. Hoci inštitucionálne jadro je a naďalej bude predmetom súkromnoprávnej regulácie, jeho praktická realizácia bude neoddeliteľne spätá s aplikáciou právnych predpisov verejného práva[6]. Tým dochádza k funkčnému prepojeniu súkromnoprávnych a verejnoprávnych nástrojov právnej ochrany dotknutej skupiny osôb. Ani rekodifikačné práce spojené s prijatím nového Občianskeho zákonníka však neriešia komplexne otázky kumulujúcich sa situácií, kedy má potreba ochrany dospelých osôb cezhraničný presah. Je potrebné konštatovať, že táto otázka komplexne nie je riešená ani v iných právnych poriadkoch Európskej únie. Na medzinárodnej úrovni je čiastočne regulovaná dohovorom CRPD.

Ochrana dospelých osôb v legislatívnej iniciatíve orgánov Európskej únie

Uvedená medzera v právnej regulácii predstavuje jeden zo základných impulzov pre orgány Európskej únie na prijatie príslušnej legislatívy. In concreto Európska komisia dňa 31. mája 2023 predložila legislatívny návrh, ktorými reaguje na dohovor CRPD a na potrebu riešenia niektorých problematických oblastí týkajúcich sa dospelých osôb a ich zástupcov. ide o nariadenie, ktorého predmetom je upravovať cezhraničné prípady ochrany dospelých osôb a ich zástupcov, ku ktorým dochádza medzi členskými štátmi Európskej únie.[7] Návrh Európskej Komisie sa vzťahuje na dospelé osoby, ktoré v dôsledku poruchy alebo oslabenia svojich schopností nie sú schopné v danom čase chrániť svoje záujmy. Táto porucha alebo oslabenie môže mať trvalý alebo dočasný charakter a môže byť okrem iného fyzickej alebo psychosociálnej povahy (*e. g.* intelektuálne postihnutie, psychiatrické ochorenie *etc.*), prípadne môže súvisieť s ochorením viazaným často na vek, ako je Alzheimerova choroba či demencia, prípadne byť dôsledkom určitého dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu, *e. g.* kómy. Na zabezpečenie ochrany a podpory dospelých osôb pri výkone ich právnej spôsobilosti môže byť súdom alebo správnym orgánom uložené ochranné

[6] V súčasnosti je tomu tak z dôvodu potreby realizácie súdneho konania (mimosporového) vo veciach obmedzenia spôsobilosti na právne úkony v zmysle ustanovenia § 231 a nasl., resp. ustanovenia § 272 a nasl. zákona č. 161/2015 Z. z. Civilného mimosporového poriadku v znení neskorších predpisov za subsidiárneho použitia zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v znení neskorších predpisov.

[7] Návrh dostupný na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/protection-adults_en?utm_source=chatgpt.com.

opatrenie, alebo im môže byť poskytovaná podpora osobou, ktorú si vopred určili prostredníctvom splnomocnenia na zastupovanie na správu svojich záujmov.[8] V prípadoch cezhraničných situácií, rieši návrh Európskej komisie problémy vyplývajúce zo zapojenia do procesu zo strán viacerých členských štátov. Navrhované pravidlá majú zabezpečovať, aby právna ochrana, resp. podpora poskytnutá týmto dospelým osobám pokračovala bez prekážok aj cez hranice. K dosiahnutiu uvedeného výsledku by zrejme mohol napomôcť aj jeden z navrhovaných nástrojov, ktorým je zavedenie vydávania európskeho certifikátu zastúpenia, ktorý by mal zástupcovi umožniť preukázať svoje oprávnenie v ktoromkoľvek členskom štáte EÚ.[9]

Európska komisia si návrhom predmetného nariadenia kladie si za cieľ prispieť k ochrane práv, vrátane práva na realizáciu autonómie vôle a prístupu k spravodlivosti. Rovnako si kladie za cieľ uľahčiť cezhraničné právne úkony zástupcov týchto dospelých osôb, ako aj ďalších osôb a subjektov, ktoré so zástupcami prichádzajú do styku.[10] Snahu Európskej komisie vytvoriť legislatívny rámec ochrany dospelých osôb možno v praktickej rovine považovať za správny krok, jedným dychom však treba poukázať aj na mnohé praktické nedostatky, ktoré boli prítomné v rámci legislatívneho procesu na úrovni Európskej únie, a ktoré bolo nevyhnutne potrebné reflektovať. Návrhu nariadenia Európskej komisie vyslovila kritiku najmä organizácia s názvom Európske fórum pre osoby so zdravotným postihnutím[11], a to hneď v niekoľkých zásadných bodoch:

1. *Automatické uznávanie opatrení obmedzujúcich právnu spôsobilosť*[12]. Návrh umožňuje automatické uznávanie rozhodnutí o pozbavení spôsobilosti na právne úkony aj v štátoch, ktoré túto možnosť už zrušili, čo by malo za následok zhoršenie právnej situácie dotknutých dospelých osôb,
2. *Nejasnosti ohľadom podpory pri rozhodovaní.* Návrh výslovne nepomenúva uznávanie mechanizmov podporovaného rozhodovania, ktoré sú zavedené v 13 členských štátoch EÚ a sú požadované dohovorom CRPD. Právna úprava

[8] Uvedené nástroje prichádzajú do úvahy naprieč príslušnými štátmi Európskej únie.

[9] European Council agrees position on cross-border protection of vulnerable adults. [online]. [cit. 2026-19-05]. Dostupné na https://www.alzheimer-europe.org/news/european-council-agrees-position-cross-border-protection-vulnerable-adults?language_content_entity=en

[10] Protection of adults. [online]. [cit. 2026-02-01]. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/protection adults_en?utm_source=chatgpt.com.

[11] Európske fórum pre osoby so zdravotným postihnutím (ang. *European Disability Forum*) je nezávislá mimovládna organizácia zastrešujúca organizácie osôb so zdravotným postihnutím, ktorá háji záujmy viac než 100 miliónov osôb so zdravotným postihnutím v Európe.

[12] Platný právny stav v Slovenskej republike má terminologicky zaužívaný pojem „spôsobilosť na právne úkony". Uvedené pojmy sú obsahovo synonymické.

cezhraničnej ochrany dospelých osôb by sa mala zamerať práve na tieto mechanizmy.

3. *Podpora cezhraničného umiestňovania do inštitúcií.* Návrh uľahčuje umiestňovanie dospelých osôb do inštitúcií, vrátane psychiatrických a rezidenčných zariadení, v rámci celej EÚ. Toto je v rozpore s povinnosťami členských štátov podľa CRPD a súčasnými snahami o deinštitucionalizáciu.[13]

Hoci finálne znenie nariadenia nie je v čase finalizácie predkladaného príspevku ešte známe je nevyhnutné konštatovať, že legislatívny proces súvisiaci s jeho prijatím v rokoch 2025 a 2026 výrazne postúpil. Európsky parlament a Rada EÚ dospeli v máji 2026 k dohode o zlepšení ochrany zraniteľných dospelých osôb. V tejto súvislosti bola dňa 12. 05. 2026 zverejnená tlačová správa, ktorá hovorí Nová legislatíva, na ktorej vznikol konsenzus, má za cieľ posilniť právo dospelých na autonómiu v celej EÚ. Vyjednávači Európskeho parlamentu a vlád členských štátov EÚ dosiahli predbežnú dohodu o nových pravidlách, ktoré majú zabezpečiť, aby dospelí potrebujúci pomoc v oblastiach, ako je zdravotná starostlivosť, miesto bydliska, nehnuteľnosti, obchod alebo správa majetku a aktív, dostali v cezhraničných prípadoch väčšiu podporu a lepšiu ochranu. Táto legislatíva sa nevzťahuje na cezhraničné prípady týkajúce sa manželstva, dedičstva, sociálneho zabezpečenia alebo vyživovacích povinností. Nové pravidlá umožnia dospelým osobám zabezpečiť si vlastnú ochranu a podporu v predstihu pre prípad, že by sa o tieto záležitosti neskôr nedokázali postarať sami. Pravidlá určia, ktoré právne rámce sa budú vzťahovať na cezhraničné záležitosti, pričom zároveň zabezpečia rešpektovanie voľby dotknutej osoby. Opatrenia prijaté v jednej krajine EÚ by nemali vyžadovať žiadny osobitný postup na ich uznanie v inej krajine, hoci krajiny EÚ budú môcť odmietnuť uznať opatrenie prijaté v inom členskom štáte, ak dospelému nebolo poskytnuté skutočné a účinné vypočutie. Poslanci Európskeho parlamentu úspešne presadili, aby krajiny EÚ poskytovali dospelým primeranú podporu a prístup k relevantným informáciám, a to aj prostredníctvom praktickej príručky o uplatňovaní nariadenia a informačných letákov s krátkym zhrnutím vnútroštátnych právnych predpisov. Podľa dohodnutého znenia budú môcť dospelí, ktorí potrebujú podporu, požiadať o európske osvedčenie o podpore a zastupovaní, ktoré bude možné používať v celej EÚ. Osvedčenie bude možné použiť aj na preukázanie, že určená osoba je oprávnená zastupovať alebo podporovať dospelú osobu. Poslanci EP zabezpečili, že osvedčenie bude vydávané bezplatne alebo za poplatok, ktorý neprekročí administratívne náklady na jeho vyhotovenie, a pokiaľ to bude možné, v digitálnej forme. S cieľom zabezpečiť ochranu

[13] Protection of Adults Across Borders. [online]. [cit. 2026-02-01]. Dostupné na: https://www.edf-feph.org/protection-of-adults-across-borders/?utm_source=chatgpt.com.

súkromia sa vyjednávači dohodli na vypustení prepojených registrov z právnych predpisov, posilnili však elektronickú komunikáciu medzi orgánmi a s občanmi.[14] [15] Signalizovaná zmena paradigmy, často spájaná s citátom *A. Lincolna, podľa ktorého „You cannot help people permanently by doing for them what they should do for themselves."*[16], bude nepochybne spojená s novými možnosťami ochrany záujmov dotknutých dospelých osôb, s ktorými však nepochybne prichádzajú, resp. budú prichádzať i mnohé výzvy aplikačnej praxe na vnútroštátnej úrovni. Domnievame sa, že na vnútroštátnej úrovni pôjde najmä o aplikačné problémy inštitucionálnej a personálnej povahy. Z uvedených dôvodov by sme radi pristúpili k analýze možných aplikačných úskalí a navrhli ich predbežné riešenia na základe analýzy reformačných procesov predmetnej právnej podoblasti realizovaných v roku 2018 v Rakúskej republike.[17]

Aplikačné problémy na inštitucionálnej úrovni

Prechod od substitučného modelu k modelu podpornému[18] prináša mnohé inštitucionálne výzvy. Osobitosti vyplývajúce z návrhu nového Občianskeho zákonníka, ktoré sa spájajú so zmenou modelu ochrany dospelých osôb, bude nepochybne potrebné *de lege ferenda* zohľadniť, *ergo* normatívne vyjadriť aj prostredníctvom Civilného mimosporového poriadku. Za zásadnú výzvu v tejto súvislosti považujeme najmä zvýšenie nárokov na súdny aparát. Nie len, že bude potrebné pristúpiť k zvýšenej individualizácii súdnych rozhodnutí o prípadnom obmedzení spôsobilosti na právne úkony, ktoré by mali predstavovať *ultima ratio*, ale rovnako bude potrebné vôľu, resp. preferencie dotknutej dospelej osoby zo strany

[14] Deal to improve the protection of vulnerable adults. [online]. [cit. 2026-05-19]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20260504IPR42617/deal-to-improve-the-protection-of-vulnerable-adults

[15] Spravodajkyňa Yana Toom uviedla: *„Uľahčujeme život dospelým, ktorí potrebujú ochranu alebo podporu v inej krajine. Cieľom Parlamentu bolo prostredníctvom nových pravidiel dosiahnuť právnu istotu a zabezpečiť maximálne dodržiavanie ľudských práv, najmä práva na rovnaké zaobchádzanie pred zákonom."*

[16] Citát A. Lincolna vyjadruje myšlienku, že ľuďom nepomôžeme, ak im uberieme priestor na to, aby konali vlastné rozhodnutia a učili sa z nich.

[17] Reforma bola vykonaná zákonom 2. Erwachsenenschutz-Gesetz – 2. ErwSchG, BGBl. I Nr. 59/2017, ktorý v Rakúskej republike nadobudol účinnosť dňa 1. júla 2018 a zaviedla tzv. štvorpilierový model ochrany dospelých osôb. Bližšie k štvôrpilierovému modelu ochrany dospelých osôb v zmysle právnej úpravy Rakúskej republiky pozri v MEŇHARTOVÁ, Sandra: Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. [online]. [cit. 2025- 18- 12]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__krom nom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[18] Označovaný aj ak model tzv. „podporovaného rozhodovania".

zákonného sudcu aktívne zisťovať. Tým však môže a spravidla bude[19] zaťažený najmä personálny aspekt justičného aparátu.[20] [21] Nad rámec prijatia legislatívnych zmien poukazujeme tiež na potrebu prijať aj príslušné metodické usmernenia predstavujúce základný implementačný rámec. Bez prijatia metodických usmernení môže dochádzať k nejednotným postupom súdov, čo by mohlo mať negatívny dopad vo vzťahu k princípu právnej istoty. Komplexné posudzovanie situácie dotknutej osoby presahuje rýdzo právne hodnotenie, naopak, zahŕňa množstvo ďalších aspektov. Na odľahčenie justičného aparátu, a to či už na úrovni personálnej alebo inštitucionálnej by bolo vhodné otvoriť tiež diskusiu o možnej spolupráci. Inštitucionálny rámec ochrany dospelých osôb by tak mohol pozostávať zo základného orgánu, ktorý disponuje decíznou právomocou vo veci konať ako aj rozhodnúť, podporne by však mohol zahŕňať tiež orgány sociálnoprávnej ochrany, zdravotnícke zariadenia a prípadne tiež v prvej línii špecializované mimovládne organizácie poskytujúce základné informácie a poradenstvo. Táto komplexná interdisciplinárna spolupráca, by zrejme mohla viesť k vysoko personalizovanej forme výroku súdneho rozhodnutia o prípadnom obmedzení spôsobilosti na právne úkony a tým k efektívnejšie poskytnutej ochrane dotknutej dospelej osobe.

Aplikačné problémy na personálnej úrovni

Aplikačné problémy na personálnej úrovni by sa po prijatí navrhovaných zmien legislatívneho rámca podľa našich očakávaní mohli prejaviť v niekoľkých zásadných oblastiach. V prepojení na personálny aspekt justičného aparátu Slovenskej republiky považujeme za potrebné zdôrazniť dôležitosť obligatórneho vzdelávania sudcov a vyšších súdnych úradníkov. Domnievame sa, že špecializácia je nevyhnutným krokom, ktorý je potrebné realizovať za účelom dosiahnutia primárneho cieľa, ktorým je zabezpečenie ochrany dotknutej skupiny osôb v kontexte zachovania princípu právnej istoty. Potrebu vzdelávania však nemožno vnímať izolovane a viazať ju iba na osoby sudcov či vyšších súdnych úradníkov. Personálny aspekt justičného aparátu je v uvedenom komplexe iba jedna zložka, ktorá môže, a spravidla bude dotváraná *e. g.* pracovníkmi sociálnych služieb prípadne

[19] Ide o predpoklad autorky.

[20] K tomu pozri podkapitolu s označením *„Aplikačné problémy na personálnej úrovni*".

[21] K zásadným odlišnostiam v civilnom konaní vo vzťahu k obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony sme sa venovali v príspevku: MEŇHARTOVÁ, Sandra. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. S. 32. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

samotných zástupcov, resp. profesionálnych zástupcov. V aplikačnej praxi bude logicky dochádzať k situáciám, že každá dospelá fyzická osoba nebude mať tú možnosť, aby jej zástupcom, resp. podporovateľom bola osoba blízka, resp. ani osoba dotknutej fyzickej osobe osobne známa. K uvedenej situácii môže dôjsť jednak z dôvodu absencie týchto osôb, prípadne z dôvodu ich nespôsobilosti realizovať túto náročnú funkciu. V takých prípadoch je nevyhnutné zo strany štátu zabezpečiť aparát poskytujúci v tejto oblasti profesionálne služby tzv. registrovaných opatrovníkov (z nem. *Erwachsenenvertreter*). Do tejto skupiny môžu patriť tiež notári prípadne advokáti či sociálni pracovníci prípadne ďalšie skupiny osôb reprezentujúce jednotlivé profesijné skupiny. Množstvo dotknutých dospelých osôb, ktorým môže jedna osoba z uvedených skupín zabezpečovať tieto profesionálne služby však musí byť nevyhnutne limitovaná. Rovnako sa domnievame, že by malo ísť o funkciu adekvátne honorovanú, nie však na úkor samotnej dotknutej fyzickej osoby. Potreba limitácie počtu osôb je úzko spojená s potrebou zabezpečia dostatočnej časovej dotácie na výkon tejto funkcie. Na druhej strane otázka poskytovania honorára za výkon tejto funkcie môže byť otázkou širšou a do istej miery filozofickou. Zrejme však možno zastabilizovať názor, že pokiaľ má profesionálny zástupca, či možno skôr zvoliť označenie podporovateľ, byť dostatočne motivovaný realizovať výkon svojej funkcie, logicky, sa s týmto výkonom spája aj nárok na adekvátnu finančnú odmenu – v tejto súvislosti je však potrebné poukázať na skutočnosť, že honorovaná by táto funkcia mala byť iba v tých prípadoch, kedy dotknutej dospelej osobe nebolo možné ustanoviť opatrovníka z radov jemu blízkych, resp. známych osôb.

Už vyššie sme uviedli potrebu realizácie obligatórneho odborného vzdelávania pre dotknuté subjekty. Nad rámec vzdelávacích aktivít však možno predbežne konštatovať, že aplikácia nového normatívneho rámca bude spojená so zvýšeným zaťažením „opatrovníckych súdov". Dôvodom je práve zvýšenie potreby náležitej individualizácie súdnych rozhodnutí a preto považujeme za nevyhnutné optimalizovať aj personálne obsadenie opatrovníckych súdov. Všetky navrhované kroky simultánne prebehli po prijatí reformy v Rakúskej republike z roku 2018 a mali za následok konštrukciu systémového celku, ktorý je v súčasnosti považovaný za celosvetovo najvypuklejší z hľadiska komplexnej efektívnosti a slúži ako vzor legislatívnym iniciatívam najmä v členských štátoch dohovoru CRPD.

Záver

V predkladanom príspevku sme analyzovali právo ochrany dospelých osôb a s ním súvisiace výzvy a možnosti v aplikačnej praxi. Rekodifikácia súkromného práva najmä Občianskeho zákonníka aktuálne prebiehajúca v Slovenskej republike nepochybne prináša dlhodobo indikovanú potrebu transformácie legislatívneho rámca. Túto potrebu v konečnom dôsledku podčiarkuje legislatívna činnosť

príslušných orgánov Európskej únie, ktoré recentne na túto problematiku reagovali a zhodli sa na potrebe odstránenia praktického nedostatku dohovoru CRPD. Cieľom celoeurópskej iniciatívy tak je preklenúť existujúce medzery v riadení justičnej spolupráce v oblasti ochrany dospelých v krajinách EÚ. Skúsenosti z reformačných procesov, ktoré v nedávnej minulosti prebehli v susednej Rakúskej republike zreteľne ukazujú, že samotná zmena na úrovni legislatívy však nie je dostatočná. Nevyhnutným predpokladom úspešnosti je prijatie metodických usmernení či interdisciplinárna spolupráca medzi justičným aparátom, orgánmi sociálnoprávnej ochrany, zdravotníckymi zariadeniami či mimovládnymi organizáciami, ktorá predstavuje komplex a základ, na ktorom možno vybudovať systémovo efektívnu ochranu tejto skupiny dospelých osôb. Tento holistický prístup, vzájomne prepájajúci legislatívnu transformáciu s nevyhnutnou personálnou pripravenosťou má potenciál umožniť naplnenie stanoveného cieľa, ktorým je zabezpečenie skutočnej, individualizovanej a dôstojnej ochrany dotknutým dospelým osobám.

Zoznam použitej literatúry

1. Alzheimer Europe: European Council agrees position on cross-border protection of vulnerable adults. Dostupné na: https://www.alzheimer-europe.org/news/european-council-agrees-position-cross-border-protection-vulnerable-adults?language_content_entity=en
2. Bundesministerium für Justiz (BMJ): Das neue Erwachsenenschutzrecht im Überblick. Dostupné na: https://www.bmj.gv.at/themen/Zivilrecht/Erwachsenenschutz/DasneueErwachsenenschutzrecht-im-Überblick.html
3. European Disability Forum (EDF): Protection of Adults Across Borders. Dostupné na: https://www.edf-feph.org/protection-of-adults-across-borders/
4. Európska komisia: Protection of adults. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/protection-adults_en
5. Európsky parlament: Deal to improve the protection of vulnerable adults. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20260504IPR42617/deal-to-improve-the-protection-of-vulnerable-adults
6. MEŇHARTOVÁ, Sandra: Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf

7. VertretungsNetz: Jahresbericht 2024. Dostupné na: https://vertretungsnetz.at/fileadmin/user_upload/2_SERVICE_Berichte/2024_Jahresbericht_VertretungsNetz_web.pdf
8. WELSER, Rudolf – KLETEČKA, Andreas: Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band I: Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht. 15. Auflage. Wien: MANZ, 2018. 698 s. ISBN: 978-3-214-14714-3
9. 2. Erwachsenenschutz-Gesetz (2. ErwSchG), BGBl. I Nr. 59/2017 (účinnosť od 1. júla 2018).

Kontaktné údaje

Mgr. Sandra Meňhartová, PhD.
sandra.menhartova@flaw.uniba.sk
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

OCHRANA DOSPELÝCH V RAKÚSKOM PRÁVE: MODELY, MECHANIZMY A POZNATKY Z APLIKAČNEJ PRAXE[1]

PROTECTION OF ADULTS IN AUSTRIAN LAW: MODELS, MECHANISMS, AND INSIGHTS FROM PRACTICAL APPLICATION

Zuzana Nötstaller[2]

Abstrakt: Rakúsky zákon o ochrane dospelých platný od 1. júla 2018, tzv. *2. Erwachsenenschutzgesetz*[3], na rozdiel od dovtedy platnej rakúskej legislatívy kladie dôraz na voluntatívny element a komplexne zmenil zákonnú úpravu týkajúcu sa zastupovania dospelých osôb. Pred reformou museli byť osoby s duševným ochorením a podobným postihnutím zastupované prostredníctvom plnej moci najbližšími príbuznými alebo súdom ustanovenými opatrovníkmi. Hoci súdne opatrovníctvo malo byť využívané len ako posledná možnosť, na začiatku roka 2017 bolo v Rakúsku pod súdnym opatrovníctvom takmer 55 000 osôb, pričom ich počet sa od roku 2003 zdvojnásobil. V mnohých prípadoch to bolo spôsobené aj tým, že alternatívy k opatrovníctvu neboli dostatočne známe alebo sa nevyužívali. Jedným z prostriedkov na dosiahnutie cieľa reformy, aby sa opatrovníctvo primárne zakladalo na volutatívnosti, je výrazné rozšírenie možností, aby dospelé osoby mohli účinne uzatvárať právne úkony samy, napríklad prostredníctvom rozsiahleho zrušenia obmedzenia spôsobilosti na právne úkony a kladením dôrazu na skutočnosť, že spôsobilosť prijímať rozhodnutia a spôsobilosť na právne úkony (*Entscheidungs- und Geschäftsfähigkeit*) je možné dosiahnuť aj prostredníctvom podpory.

Kľúčové slová: ochrana dospelých osôb, opatrovníctvo, obmedzenie spôsobilosti na právne úkony

Abstract: The Austrian Adult Protection Act, effective since July 1, 2018, known as the *2. Erwachsenenschutzgesetz*, differs from previous Austrian legislation in that it emphasizes the voluntary element and comprehensively changes the legal framework governing the representation of adults. Before the reform, persons with mental illness and similar disabilities had to be represented by

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".

[2] FAIRSQUARE Rechtsanwälte GmbH.

[3] Zákon 2. ErwSchG, BGBl. I Nr. 59/2017.

power of attorney by their closest relatives or court-appointed guardians. Although court guardianship was supposed to be used only as a last resort, at the beginning of 2017, nearly 55,000 people in Austria were under court guardianship, with their number doubling since 2003. In many cases, this was also due to the fact that alternatives to guardianship were not sufficiently known or used. One of the means of achieving the reform's goal of making guardianship primarily voluntary is to significantly expand the possibilities for the adults to effectively conclude legal acts themselves, for example, by extensively abolishing the limited legal capacity of adults and emphasizing the fact that the capacity to make decisions and the capacity to perform legal acts (*Entscheidungs- und Geschäftsfähigkeit*) can also be achieved through support.

Key words: protection of adults, guardianship, restriction of legal capacity

Úvod

Spôsobilosť konať (*Handlungsfähigkeit*) a tým aj spôsobilosť na právne úkony (*Geschäftsfähigkeit*) podľa rakúskej právnej úpravy už nie je dospelej osobe *ex lege* odňatá vymenovaním zástupcu alebo splnomocnenca.[4] Iba za predpokladu, že je to nevyhnutné na odvrátenie vážneho a podstatného nebezpečenstva pre zastupovanú dospelú osobu, môže súd v prípade ustanovenia zástupcu súdom nariadiť tzv. výhradu súhlasu a určiť úkony, na ktoré zastupovaná dospelá osoba potrebuje súhlas zástupcu (*Genehmigungsvorbehalt*).

Osobitnú pozornosť si zaslúži prvá zákonná definícia spôsobilosti konať v ustanovení § 24 rakúskeho Občianskeho zákonníka (nem. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, ďalej len ako „*ABGB*").

§ 24 ods. 1 ABGB opisuje spôsobilosť konať (*Handlungsfähigkeit*) ako „*schopnosť osoby v príslušnom právnom kontexte svojím konaním nadobúdať práva a povinnosti. Pokiaľ nie je stanovené inak, jej predpokladom je schopnosť rozhodovať sa; v príslušnom kontexte môžu byť stanovené ďalšie požiadavky*."

Doterajšia schopnosť posudzovať a rozhodovať (*Einsichts- und Urteilsfähigkeit*) bola nahradená spôsobilosťou prijímať rozhodnutia (*Entscheidungsfähigkeit*).[5] Spôsobilosť prijímať rozhodnutia má ten, kto „*rozumie významu a dôsledkom svojho konania v danom kontexte, dokáže podľa toho určovať svoju vôľu a správať sa zodpovedajúcim spôsobom*" (§ 24 ods. 2 ABGB).

[4] § 242 ods. 1 ABGB.

[5] PARAPATITS, Felicitas. PERNER, Stefan: Die Neuregelung der Geschäftsfähigkeit im 2. Erwachsenenschutz-Gesetz,iFamZ, s. 160. [online]. [cit. 22.12.2025]. Dostupné na: https://www.wu.ac.at/fileadmin/wu/d/i/privatrecht/Perner/Publikationen/Aufsätze/Parapatits-Perner__Neuregelung_der_Geschäftsfähigkeit__iFamZ_2017__160.pdf.

Podľa ustanovenia § 242 ods. 1 ABGB nie je spôsobilosť konať obmedzená plnou mocou alebo účinným menovaním zástupcu dospelých osôb (či už dohodou alebo menovaním na základe súdneho rozhodnutia). Týmto ustanovením sa spĺňuje jedna z najdôležitejších požiadaviek Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (článok 12 Dohovoru OSN o ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím [ang. The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities]).

Pre každodennú prax má podľa môjho názoru ešte väčší význam nová úprava o „každodenných obchodoch" (Alltagsgeschäfte) podľa ustanovenia § 242 ods. 3 ABGB. V spojení s § 258 ods. 2 ABGB, ktorý ukladá zástupcom dospelých osôb povinnosť poskytnúť zastupovanej osobe hotovosť (pokiaľ je k dispozícii) na (voľné) použitie, má táto zákonná úprava mimoriadne pozitívny vplyv na každodenný život zastupovaných dospelých osôb ako aj na právne vzťahy, pretože § 258 ods. 2 ABGB platí vo všeobecnosti aj pre všetky ostatné osoby s obmedzenou spôsobilosťou rozhodovať.

2. rakúsky zákon o ochrane dospelých (2. ErwSchG) zaviedol štvorpilierový model ochrany dospelých osôb: plná moc, dohoda, zastúpenie blízkou osobu a zastúpenie zástupcom menovaným súdom.

Plná moc (Vorsorgevollmacht)

Ustanovenie zástupcu prostredníctvom plnej moci je možné pred stratou spôsobilosti rozhodovať sa (*Entscheidungsfähigkeit*) a zamedzuje, aby bolo v budúcnosti potrebné ustanoviť zástupcu súdom. Zástupca je ustanovený buď pre jednotlivé záležitosti alebo druhy záležitostí. Generálne splnomocnenia, ak je napríklad udelené splnomocnenie „pre všetky záležitosti" alebo „všetky záležitosti majetkovej povahy" sú neplatné.[6]

Plnú moc je potrebné vyhotoviť osobne a písomne pred advokátom, notárom alebo Združením na ochranu dospelých osôb (*Erwachsenenschutzverein*).[7] Splnomocniteľ musí byť poučený o právnych následkoch plnej moci a práve plnú moc kedykoľvek odvolať.[8]

Osoba overujúca plnú moc je povinná odmietnuť účasť na vyhotovení plnej moci, ak existujú pochybnosti o vhodnosti zástupcu alebo ak existujú opodstatnené pochybnosti o spôsobilosti dospelej osoby rozhodovať sa (*Entscheidungsfähigkeit*).[9]

[6] Vysvetľujúca správa k vládnemu návrhu zákona ErläutRV 1461 BlgNR 25. GP 36.

[7] Ak vlastní splnomocniteľ väčší majetok ako napríklad podniky, nadácie, nehnuteľnosti alebo majetok v zahraničí, musí byť plná moc vyhotovená pred advokátom alebo notárom (§ 4c ods. 2 ErsSchG).

[8] § 262 ods. 2 č. 1 a 3 ABGB.

[9] § 263 ods. 2 ABGB.

Plná moc si vyžaduje registráciu v Notárskom centrálnom registri zástupcov (*Österreichisches Zentrales Vertretungsverzeichnis, ÖZVV,* ďalej len *„register"*)[10] a stáva sa účinnou zápisom rozhodujúcej skutočnosti (*Vorsorgefall*), ktorou je strata spôsobilosti prijímať rozhodnutia pri obstarávaní zverených záležitostí (*Entscheidungsfähigkeit*) do registra.[11] Stratu spôsobilosti rozhodovať sa je potrebné preukázať predložením lekárskej správy. [12]

Zastupovaná dospelá osoba nestráca automaticky spôsobilosť konať (*Handlungsfähigkeit*).[13] Či môže zastupovaná dospelá osoba v konkrétnom prípade konať sama, sa v zásade posudzuje podľa toho, či má spôsobilosť rozhodovať sa potrebnú na konkrétny právny úkon.

Plná moc môže byť kedykoľvek odvolaná alebo vypovedaná a to aj po strate spôsobilosti rozhodovať sa alebo ukončená na základe rozhodnutia súdu.

Zástupca nepodlieha v zásade žiadnej kontrole zo strany súdu. Niektoré záležitosti týkajúce sa starostlivosti o osobu si však vyžadujú súhlas súdu. Ak sa dospelá osoba, ktorá nie je spôsobilá rozhodovať sa, vyjadrí voči svojmu zástupcovi alebo lekárovi, že nesúhlasí s lekárskym ošetrením alebo s jeho pokračovaním, súhlas zástupcu s ošetrením si vyžaduje súhlas súdu.[14] Ak zástupca nesúhlasí s liečbou alebo s jej pokračovaním a tým nezodpovedá vôli zastupovanej dospelej osoby, súd môže súhlas zástupcu nahradiť.[15] Trvalá zmena bydliska zastupovanej osoby do zahraničia si taktiež vyžaduje predchádzajúci súhlas súdu. [16]

Písomná dohoda (gewählte Erwachsenenvertretung)

Zástupca zvolený dohodou predstavuje úplne nový právny inštitút v rakúskom práve, ktorého cieľom je umožniť dospelej osobe, ktorá nie je plne spôsobilá konať a preto nemôže zriadiť plnú moc (prvý pilier), ale je spôsobilá prijímať rozhodnutia, zvoliť si svojho zástupcu.[17]

---

[10] § 263 ods. 1 ABGB.

[11] § 245 ods. 1 ABGB.

[12] MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky, s. 36 [online]. [cit. 26.12.2025]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[13] § 242 ods. 1 ABGB.

[14] § 254 ods. 1 ABGB.

[15] § 254 ods. 2 ABGB.

[16] § 257 ods. 4 ABGB.

[17] MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky, s. 37 [online]. [cit. 26.12.2025]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fi

Na rozdiel od zákonného alebo súdom stanoveného zástupcu dospelej osoby nezáleží na riziku vzniku nevýhody, pretože zástupca je v tomto prípade slobodne zvolený. Zastupovaná dospelá osoba však musí byť schopná pochopiť význam a následky zastupovania v základných rysoch. Schopnosť prijímať rozhodnutia síce už nestačí na samostatné vybavovanie záležitostí, ale stačí na rozhodnutie, aby určená osoba vybavovala záležitosti dotknutej dospelej osoby.

Voľba zástupcu v druhom pilieri si vyžaduje písomnú dohodu, v ktorej je upravený rozsah zastupovania na jednotlivé záležitosti alebo typy záležitostí.[18] Zákon nedefinuje záležitosti, ktorými je možné poveriť zástupcu dospelej osoby, aby bol zúčastneným stranám poskytnutý väčší priestor na tvorivosť a oprávnenie zastupovať nebolo od začiatku obmedzené na určité záležitosti.

Osobitosťou dohodnutého zástupcu dospelých osôb je, že účinnosť právnych úkonov môže byť podmienená spoluprácou zástupcu a dospelej osoby: je možné dohodnúť, že zástupca dospelej osoby môže konať len s jej súhlasom („*Co-decision*"). Právne úkony zástupcu dospelej osoby sú v takom prípade účinné len vtedy, ak s nimi zastupovaná dospelá osoba súhlasila. Na druhej strane dospelá osoba sa môže sama obmedziť tak, že jej vlastné vyhlásenie je právne účinné len so súhlasom dohodnutého zástupcu.[19] Týmto spôsobom môže zastupovaná dospelá osoba z vlastnej vôle dohodnúť výhradu súhlasu (*Genehmigungsvorbehalt*), ktorý je za zákonom stanovených podmienok inak oprávnený stanoviť iba súd (štvrtý pilier).

Dohodu je potrebné vyhotoviť osobne a písomne pred advokátom, notárom alebo Združením na ochranu dospelých osôb (*Erwachsenenschutzverein*)[20], pričom zápis do registra má konštitutívny účinok.[21]

Spôsobilosť konať nie je dohodnutím zástupcu obmedzená. Napriek dohodnutému zástupcovi je dospelá osoba oprávnená účinne robiť právne úkony, ak disponuje potrebnou spôsobilosťou na konkrétny právny úkon.

Dohodnutý zástupca podlieha pravidelnej kontrole súdu. Bezodkladne po zápise do registra je notár/advokát/združenie povinné informovať súd o ustanovení zástupcu. Zástupca je povinný udržiavať osobný kontakt s dospelou osobou a to min. 1x za mesiac, mimoriadne opatrenia správy majetku si vyžadujú súhlas súdu.[22]

---

leadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su_
_kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[18] § 265 ods. 1 ABGB.

[19] § 265 ods. 2 ABGB.

[20] § 266 ABGB.

[21] § 245 ods. 2 ABGB.

[22] § 258 ods. 4 v spojení s § 167 ods. 3 ABGB.

Zastúpenie blízkou osobou (gesetzliche Erwachsenenvertretung)

Tretí pilier nahrádza doterajšie zastupovanie blízkymi príbuznými a je prísne subsidiárny vo vzťahu k prvému a druhému pilieru, ktoré sú založené na vôli zastupovanej dospelej osoby.[23]

Dospelá osoba môže byť zastupovaná blízkou osobou, ak z dôvodu duševnej choroby alebo podobného obmedzenia rozhodovacej schopnosti nemôže vybavovať svoje záležitosti bez rizika poškodenia seba samého, nemá zástupcu pre tieto záležitosti a nemôže alebo si nechce takého zástupcu zvoliť a v registri nie je zapísaný nesúhlas dospelej osoby s touto formou zastupovania alebo voči zastupovaniu jednotlivými osobami (menovanými alebo určeným v registri).[24]

Blízke osoby sú rodičia a starí rodičia, plnoleté deti a vnuci, súrodenci, netere a synovci dospelých osôb, ich manželia alebo registrovaní partneri a ich životní partneri, ak s nimi žijú v spoločnej domácnosti najmenej tri roky, ako aj osoby určené dospelými osobami v rozhodnutí o zástupcovi dospelých.[25] Všetky tieto osoby sú si navzájom rovnocenné. Preto sa do registra zapíše ako zákonný zástupca ten, kto ako prvý požiada o zápis. Ak v dôsledku toho vzniknú rodinné konflikty, je každá z týchto osôb oprávnená obrátiť sa na súd (ten musí v prípade potreby vymenovať súdneho zástupcu dospelej osoby).

Zastupovanie blízkou osobou sa stane účinným zápisom do registra zo strany notára, advokáta alebo Združenia na ochranu dospelých a platí na dobu 3 roky. Rozsah pôsobnosti zákonného zástupcu bol novou právnou úpravou výrazne rozšírený. Oprávnenie na zastupovanie sa týka nasledujúcich oblastí, odchýlky alebo úpravy nie sú možné:

- zastupovanie v správnych konaniach a správnych súdnych konaniach (bod 1),
- zastupovanie v súdnych konaniach (bod 2),
- správa príjmov, majetku a záväzkov (bod 3),
- uzatváranie právnych úkonov na pokrytie potrieb starostlivosti a opatery (bod 4),
- rozhodovanie o lekárskych ošetreniach a uzatváranie súvisiacich zmlúv (bod 5),
- zmena bydliska a uzatváranie zmlúv o umiestnení v domove dôchodcov (bod 6),

[23] MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky, s. 37 [online]. [cit. 26.12.2025]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[24] § 268 ods. 1 ABGB.

[25] § 268 ods. 2 ABGB.

- zastupovanie v osobných veciach, ktoré nie sú uvedené v bodoch 5 a 6 (bod 7), ako aj
- uzatváranie právnych úkonov, ktoré nie sú uvedené v bodoch 4 až 6 (bod 8).[26]

Dospelej osobe musí byť pri zápise tejto formy zastupovania daná možnosť vzniesť námietku (*Widerspruch*). Notári, advokáti alebo Združenia na ochranu dospelých sa musia ďalej presvedčiť, že podmienky pre vznik tejto formy zastupovania sú splnené a zástupca je vhodný na prevzatie zastupovania. Na podanie námietky je postačujúce, aby dospelá osoba dala najavo, že nechce byť zastupovaná.[27]
Najvyššou zásadou nového práva na ochranu dospelých je, že sebaurčenie sa v čo najväčšej miere zachováva aj v prípade osoby, ktorá potrebuje zástupcu.[28] Zákonný zástupca dospelej osoby sa musí usilovať o to, aby si zastupovaná dospelá osoba mohla usporiadať svoje životné pomery podľa svojich želaní a predstáv a aby mohla čo najviac sama vybavovať svoje vlastné záležitosti.[29] Zástupca dospelej osoby je povinný zastupovanú osobu včas informovať o zamýšľaných rozhodnutiach týkajúcich sa jej osoby alebo majetku a dať jej možnosť vyjadriť sa k nim v primeranej lehote. Vyjadrenie sa musí v každom prípade zohľadniť, pokiaľ tým nie je výrazne ohrozené blaho dospelej osoby.[30]
Zákonný zástupca dospelej osoby je povinný udržiavať pravidelný kontakt s dospelou osobou a predkladať súdu ročnú správu, ktorá obsahuje informácie o osobnom kontakte, bydlisku, duševnom a telesnom zdraví a záležitostiach, ktoré boli v minulom roku zaobstarané a ktoré budú zaobstarané nasledujúci rok.[31] Ak je zástupca poverený správou majetku, tak je povinný predložiť súdu správu o majetku v čase prevzatia a pravidelné (ročné) vyúčtovania.[32] Mimoriadne opatrenia správy majetku[33] a určité osobné záležitosti (súhlas s lekárskymi ošetreniami v prípade rôznych názorov alebo trvalá zmena bydliska)[34] si vyžadujú predchádzajúci súhlas súdu.

[26] § 269 ods. 1 ABGB.
[27] § 246 ods. 1 druhá veta ABGB.
[28] §§ 239 a nasl. ABGB.
[29] § 241 ods. 1 ABGB.
[30] § 241 ods. 2 ABGB.
[31] § 259 ods. 1 ABGB.
[32] § 259 ods. 2 ABGB.
[33] § 258 ods. 3 ABGB.
[34] §§ 250 a nasl. ABGB.

Zastúpenie zástupcom ustanoveným súdom (*gerichtliche Erwachsenenvertretung*)

Ustanovenie zástupcu súdom predstavuje ultima ratio v prípade, že zastúpenie formou vyššie menovaných troch pilierov nie je možné. Zároveň platí, že ak je dospelá osoba dostatočne podporovaná, napr. rodinou, blízkymi osobami, ošetrovateľskými alebo sociálnym zariadeniami, poradenskými inštitúciami etc.[35] alebo si zvolila zástupcu, zákon zakazuje menovanie zástupcu súdom.[36] [37]
Súd je povinný menovať primárne blízku osobu, iba subsidiárne Združenia na ochranu dospelých, a to na zastupovanie v jednotlivých záležitostiach alebo typoch záležitostí. Záležitosti musia byť konkrétne označené, aktuálne, nemôže sa jednať o abstraktné budúce záležitosti, ktorých potreba zaobstarania ešte nenastala. Ustanovenie zástupcu pre všetky záležitosti je neprípustné. Menovanie je platné 3 roky, obnovenie je možné. Zástupcom by nemala byť ustanovená osoba, ktorá má úzky vzťah zo zariadením, v ktorom je dospelá osoba umiestnená.
Spôsobilosť konať nie je ustanovením zástupcu obmedzená alebo vylúčená.[38] Zastúpená dospelá osoba môže činiť právne úkony za predpokladu, že disponuje potrebnou spôsobilosťou na právne úkony.
Súd je však oprávnený nariadiť tzv. výhradu súhlasu (*Genehmigungsvorbehalt*) pre určené právne úkony za účelom zamedzenia vážneho a závažného nebezpečenstva. Výhrada súhlasu je prípustná iba pri zástupcoch ustanovených súdom (v štvrtom pilieri). Ostatne sú práva a povinnosti zástupcu v štvrtom pilieri obdobné ako v treťom pilieri.

Konania o ustanovení súdneho zástupcu dospelej osobe

Konanie o ustanovení súdneho zástupcu dospelej osobe, pričom z procesného hľadiska sa jedná o tzv. civilné mimosporové konanie, bolo taktiež novelizované v zmysle ustanovení §§ 117 a nasl. AußStrG (*Verfahren über die Bestellung eines gerichtlichen Erwachsenenvertreter*).
Novým elementom konania o ustanovení zástupcu dospelej osoby súdom je povinné poverenie Združenia na ochranu dospelých objasnením situácie, ktorého primárnym cieľom je zistenie, či existujú alternatívy k ustanoveniu zástupcu súdom, aké

[35] § 239 ods. 2 ABGB.
[36] § 240 ods. 2 ABGB.
[37] MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky, s. 37 [online]. [cit. 26.12.2025]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.
[38] § 242 ods. 1 ABGB.

záležitosti si vyžadujú zastúpenie a či existujú blízke osoby, ktoré by prichádzali v úvahu.[39] [40]

O zahájení konania je súd povinný informovať dospelú osobu a blízke osoby (pokiaľ sú tieto súdu známe, predovšetkým z informácií od Združenia na ochranu dospelých osôb).[41] Pokiaľ medzi blízkymi osobami dospelej osoby neexistuje zhoda ohľadne osoby zástupcu, je súd povinný tieto osoby vypočuť.[42]

Po prvom vypočutí dospelej osoby a menovaní jej právneho zástupcu sa konanie vyznačuje vysokou mierou flexibility na strane súdu, v ktorého právomoci je rozhodnúť, či je potrebné poveriť znalca vypracovaním znaleckého posudku a vytýčiť ústne pojednávanie.[43] Ustanovenie zástupcu dospelej osoby súdom ako aj prípadne súdom nariadená výhrada súhlasu (*Genehmigungsvorbehalt*) sú registrované v Notárskom centrálnom registri zástupcov a je platné 3 roky. Blízkym osobám[44] prináleží právo podať voči súdnemu rozhodnutiu o ustanovení zástupcu dospelej osoby opravný prostriedok (*Rekursrecht*).[45]

Nová úprava „bežných záležitostí každodenného života" (*Alltagsgeschäfte*)

Pred novelizáciou nesmela dospelá osoba, pre ktorú bol ustanovený opatrovník[46], v rámci jeho rozsahu pôsobnosti vykonávať žiadne právne úkony ani sa zaväzovať. Všetky právne úkony dospelej osoby boli až do (výslovného alebo mlčky vyjadreného) súhlasu opatrovníka neúčinné. Výnimky platili iba pre právne úkony, ktoré sa týkali „menej významných záležitostí každodenného života" (*geringfügige Angelegenheit des täglichen Lebens*).[47]

Nová úprava zásadne zmenila nielen zákonný rámec možnosti obmedzenia spôsobilosti na právne úkony, keď podľa novelizovaného ustanovenia § 242 ods. 1 ABGB nie je spôsobilosť dospelej osoby konať ustanovením zástupcu obmedzená. To znamená že v každom prípade platného a účinného zastupovania zapísaného do

[39] § 4a ErwSchutzVG (Bundesgesetz über Erwachsenenschutzvereine,), BGBl. Nr. 156/1990, v ktorom sú upravené úlohy Združenia na ochranu dospelých v rámci objasnenia osobných pomerov dospelej osoby.

[40] MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky, s. 38 [online]. [cit. 26.12.2025]. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf.

[41] Manžel, manželka, registrovaný partner, životný partner, rodičia a plnoleté deti (§ 127 AußStrG).

[42] § 127 AußStrG.

[43] § 120a, § 121 AußStrG.

[44] Manžel, manželka, registrovaný partner, životný partner, rodičia a plnoleté deti (§ 127 AußStrG).

[45] § 127 ods. 3 AußStrG.

[46] Označenie zástupcu dospelej osoby pred platnosťou novelizácie.

[47] § 280 ods. 2 ABGB v predchádzajúcom znení.

registra, zostáva spôsobilosť dospelej osoby konať v zásade nedotknutá. Preto je pri každom jednotlivom (majetkovom) právnom úkone, ktorý dospelá osoba vykonala, potrebné najskôr zistiť, či mala v čase uzavretia právneho úkonu spôsobilosť rozhodovať sa potrebnú na konkrétny právny úkon. Ak áno, právny úkon je platný, ak tomu tak nie je, príslušný zástupca môže právny úkon napadnúť – pokiaľ ho zmluvný partner považuje za platný, t. j. v prípade sporu – alebo ho schváliť (prípadne so súdnym „súhlasom"), čím sa stane právoplatným so spätnou účinnosťou. Schválenie súdom menovaným zástupcom dospelej osoby (štvrtý pilier) je potrebné len vtedy, ak súd pre konkrétnu transakciu nariadil (možné len v tejto forme zastupovania) výhradu súhlasu (*Genehmigungsvorbehalt*).[48]

Zásadný vplyv na každodenný život zastupovanej dospelej osoby, ktorá nie je spôsobilá na právne úkony, má však predovšetkým rozšírenie záležitostí, ktoré nadobúdajú spätnú právnu účinnosť splnením povinností, ktoré jej z neho vyplývajú, na všetky právne úkony každodenného života, teda aj tie, ktoré môžu byť spojené s pomerne značnými (finančnými) nákladmi, pokiaľ pre tieto záležitosti nebola stanovená súdom výhradu súhlasu (*Genehmigungsvorbehalt*).[49]

Keďže nová právna úprava sa vzťahuje na právne úkony, ktoré *„neprekračujú životné pomery konajúcej osoby*", nezohľadňuje sa len objektívny pohľad (napríklad otázka, ktoré obchody sú pre každého „bežné"), ale konkrétna životná situácia dotknutej dospelej osoby, jej doterajšie zvyky a životné podmienky, t.j. konkrétny „každodenný život" zastupovanej dospelej osoby.[50]

Nové ustanovenie by malo priniesť aj istotu z hľadiska právnych vzťahov. Pred novelou boli „bežné obchody" spojené s neistotou, či ich zástupca dospelej osoby schváli. Podľa novej právnej úpravy môžu zmluvné strany dôverovať účinnosti obojstranne splnených právnych úkonov. Táto okolnosť má prispieť k tomu, aby aj zastupované dospelé osoby mali čo najrovnoprávnejšiu účasť na každodennom

[48] § 242 ods. 2 ABGB.

[49] § 242 ods. 3 ABGB, napr. nákup technického zariadenia (televízor, práčka, chladnička) alebo zariadenia interiéru, rezervácia dovolenky alebo uzavretie zmluvy o dielo na (menšie) opravy alebo renovačné práce v byte, každodenný nákup alebo návšteva reštaurácie, darovanie peňazí blízkym osobám.

[50] Podľa doterajšej judikatúry bolo rozhodujúce, aby náklady na právny úkon príliš nezaťažovali mesačný príjem zastupovanej dospelej osoby. Tento výklad je podľa názorov právnej vedy príliš reštriktívny, keďže vo veľkej miere ignoruje ostatné životné podmienky (napríklad mimoriadne dobrú majetkovú situáciu) zastupovanej dospelej osoby. K povinnosti zástupcov dospelej osoby patrí aj využívať majetok na čo najlepšie uspokojenie aktuálnych potrieb zastupovanej dospelej osoby, preto ak zastupovaná dospelá osoba bola pred stratou spôsobilosti rozhodovať zvyknutá kryť časť svojich výdavkov touto formou, malo by hranicu v tomto smere tvoriť (len) ohrozenie jej blaha. WIETZENBOCK, Johann: Das neue Erwachsenenschutzgecht und „Alltagsgeschäfte". [online]. [cit. 22.12.2025]. Dostupné na: https://360.lexisnexis.at/d/artikel/das_neue_erwachsenenschutzrecht_und_alltagsgeschaf/z_zak_2019_19_Zak_2019_19_667_b35b22ed41.

živote. Zástupca dospelých osôb musí pri plnení svojich povinností zabezpečiť, aby mala zastupovaná dospelá osoba k dispozícii potrebné finančné prostriedky na právne úkony každodenného života a to prostredníctvom poskytnutia potrebnej hotovosti alebo prístupu k bankovým účtom.[51]

Záver

Zmena paradigmy v nahliadaní na osobnú autonómiu dospelých osôb bola novelizáciou právnej úpravy zastupovania dospelých osôb v rakúskom právnom systému dosiahnutá tým, že zastupovanie je prípustné za podmienky, že je nevyhnuté ako i odstránením konštitutívnej straty spôsobilosti na právne úkony menovaním zástupcu dospelej osoby. Aj keď je zastupovanie nevyhnutné, zásahy do osobnej autonómie by mali byť čo najviac obmedzené, aby mala zastupovaná dospelá osoba čo najdlhšie možnosť viesť samostatný život. Z toho vyplýva, že aj nová právna úprava „bežných záležitostí každodenného života", ktoré nadobúdajú spätnú právnu účinnosť splnením povinností, ktoré z takého právneho úkonu vyplývajú, slúži na to, aby sa zabezpečilo maximálne sebaurčenie zastupovanej osoby, zabezpečil jej doterajší životný štýl a životné návyky a aby sa želania a potreby dotknutých dospelých osôb lepšie zohľadnili voči (i keď dobre mienenému, ale príliš „starostlivému") cudziemu rozhodovaniu zo strany zástupcov.

Zoznam použitej literatúry

1. Bundesministerium für Justiz: Erwachsenenschutzrecht: Wissenswertes für Vertretene, Vertreterinnen und Interessierte.* 2. Auflage. Dostupné na: https://share.google/XaGzibXF21BwQD99j
2. KOLMASCH, Wolfgang: Geschäftsfähigkeit nach der Erwachsenenschutz-Reform. Dostupné na: https://360.lexisnexis.at/d/artikel/geschaftsfahigkeit_nach_der_erwachsenenschutz_refo/z_zak_2018_11_Zak_2018_11_387_c719012d28
3. MEŇHARTOVÁ, S. Právne nástroje a mechanizmy ochrany dospelých osôb v civilnom procese. Komparatívna analýza zameraná na právnu úpravu Rakúskej republiky. Dostupné na: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Pracoviska/Katedry/KOP/Zborni__k_Vi__zie_a_perspekti__vy_opatrovni__ctva_v_su__kromnom_pra__ve__s_akcentom_na_opatrovni__ctvo_plnolety__ch_oso__b__FINAL.pdf ISBN (e-verzia) 978-80-7160-741-0
4. PARAPATITS, Felicitas – PERNER, Stefan: Die Neuregelung der Geschäftsfähigkeit im 2. Erwachsenenschutz-Gesetz, iFamZ. Dostupné na:

[51] § 258 ods. 2 ABGB.

https://www.wu.ac.at/fileadmin/wu/d/i/privatrecht/Perner/Publikationen/Aufsätze/Parapatits-Perner__Neuregelung_der_Geschäftsfähigkeit__iFamZ_2017__160.pdf
5. WIETZENBOCK, Johann: Das neue Erwachsenenschutzrecht und „Alltagsgeschäfte". Dostupné na: https://360.lexisnexis.at/d/artikel/das_neue_erwachsenenschutzrecht_und_alltagsgeschaf/z_zak_2019_19_Zak_2019_19_667_b35b22ed41
6. ZIERL, Hans Peter – SCHWEIGHOFER, Michaela – WIMBERGER, Sabine: Erwachsenenschutzrecht. Praxiskommentar. 3. neu bearbeitete Auflage. Wien: LexisNexis Verlag ARD ORAC GmbH, 2023. 828 s. ISBN: 978-3-7007-8116-5.

Kontaktné údaje

Mag. Zuzana Nötstaller
noetstaller@fairsquare.at
FAIRSQUARE Rechtsanwälte GmbH

SUBJEKT PODPOROVANÉHO ROZHODOVANIA AKO SLABŠÍ SUBJEKT V PRÁVNYCH VZŤAHOCH[1]

THE SUBJECT OF SUPPORTED DECISION-MAKING AS A WEAKER PARTY IN LEGAL RELATIONSHIPS

Romana Smyčková[2]
Monika Gabrhelová[3]

Abstrakt: Identifikácia subjektov, ktorých ochrana by mala byť garantovaná vo zvýšenej miere je bezprostredne naviazaná na kritériá, ktoré môžu dorovnávať ich nerovnovážne postavenie v súkromnoprávnych vzťahoch, v širšom kontexte v ich postavení ako subjektov práva. Štandardné súkromnoprávne kategórie plnoletosť, maloletosť však nie plne reflektujú možné diformity náhľadu na schopnosti a rozumovú vyspelosť človeka v jednotlivých štádiách jeho vývoja. Objektivita vyhodnotenia a následná miera nevyhnutnej ingerencie a intervencie nemôže neproporcionálne obmedzovať autonómnosť rozhodovania každého jednotlivca. Príspevok reaguje na širokospektrálnosť kritérií pre identifikovanie kategórie zraniteľných dospelých a to cez reflexiu na jeden z právno-ochranných inštitútov a to tzv. podporované rozhodovanie.

Kľúčové slová: podporované rozhodovanie, dospelosť, zraniteľní dospelí, subjekt podporovaného rozhodovania

Abstract: The identification of subjects whose protection should be guaranteed to a greater extent is intrinsically linked to criteria capable of compensating for their unequal position in private law relationships and, in a broader context, their position as subjects of law. However, traditional private law categories, such as adulthood and minority, do not fully reflect the potential disparities in assessing an individual's abilities and intellectual maturity at different stages of their development. The objective assessment of these circumstances and the subsequent determination of the necessary degree of interference and intervention must not disproportionately restrict the autonomy of each individual in making decisions. This paper addresses the

[1] Grantová schéma VEGA 1/0626/24 „Súkromnoprávne záruky právnej ochrany znevýhodnených osôb – zraniteľných dospelých, pri výkone ich právnej subjektivity".
[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva
[3] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

wide range of criteria used to identify the category of vulnerable adults by examining one of the legal mechanisms designed to protect them, namely the concept of supported decision-making.

Key words: supported decision-making, adulthood, vulnerable adults, subject of supported decision-making

Úvod

Úlohou práva je garantovať právom chránené hodnoty, akými sú najmä hodnota rovnosti, autonómie, či dôstojnosti a to primárne vo vzťahu k tým, ktorým zákonodarca priznáva postavenie subjektov práva. Človek je nositeľ jedinečných vlastností, mysliaca bytosť – schopný prijímať vlastné rozhodnutia a niesť za ne zodpovednosť. Človek / fyzická osoba – ľudská bytosť sa momentom narodenia a už aj vo fáze počatia – *nasciturus* stáva *„právnou osobnosťou."* *„Ide o základné právo človeka, ktoré mu štát neposkytuje, ale ho ako právny štát pre jeho prirodzenú povahu uznáva. Tým činí z človeka osobu v právnom zmysle, konkrétne osobu nadanú právnou subjektivitou."*[4] Postavenie človeka ako subjektu práva legitímne otvára o. i. otázky ponechania hranice pre jeho autonómne rozhodovanie verzus existenciu limitov nastavenia ochrany zo strany štátu s reflexiou v právnom poriadku. Problematika ochrany zraniteľných dospelých nadobúda na význame aj z dôvodu enormne rýchlo napredujúceho vývoja a to nie len technologického, prenosu komunikácie do online priestoru a s tým spojeným rizikami pre ten okruh subjektov, ktoré síce napĺňajú kritérium dospelosti, no s ohľadom na vek, pohlavie, či zdravie možno vnímať ako osobitne zraniteľné. Práve pri tejto skupine rezonuje potreba vnímania zachovania ľudskej dôstojnosti, ktorá je spolu s jej slobodou a zaručením rovnosti pilierom zachovania základných ľudských práv.[5] Otázka proporcionality a rozsahu zásahu pri ponechaní miery spravovať svoje záležitosti sa následne môže významne prejaviť v znevýhodnení postavenia osôb a to najmä vtedy, keď právny poriadok nemá alternatívy inštitútov na ochranu či podporu týchto osôb pri ich rozhodovaní.
Rekodifikácia súkromného práva, prebiehajúca t. č. v podmienkach Slovenskej republiky pootvorila možnosť na sanovanie absencie právno-ochranných prvkov zraniteľných dospelých v novom občianskom zákonníku.[6] Prijatie novej právnej úpravy samo o sebe nemusí znamenať aj faktický posun vo využití a funkčnosti ňou

[4] KNAP,K., ŠVESTKA, J.: *Ochrana osobnosti podle občanského práva.* 4. vydanie. Praha: Linde Praha a. s. 2004, ISBN: 80-7201-484-6. s. 74
[5] SVÁk, J. *Medzinárodnoprávna ochrana osôb so zdravotným postihnutím*. 1.vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR. a. s., 2024, ISBN 978-80-7676-799-7. s. 480
[6] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Vládny návrh zákona Občiansky zákonník. [online]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10796>

nastavených inštitútov. Tie je potrebné ozrejmovať, priblížiť čo najširšou formou edukácie a dôrazu na analýzu a sprístupnenie zmien právnej ochrany. Jedným z nových inštitútov je zavedenie tzv. podporovaného rozhodovania. Otvára sa teda priestor pre náhľad, ktorého subjektu v postavení slabšieho, sa podpora môže týkať.

I.

Definícia dospelého, ktorému sa poskytuje osobitná právna ochrana, predstavuje kľúčový normatívny rámec pre zavedenie mechanizmov podporovaného rozhodovania. Vymedzenie pojmu „*dospelý*" neurčuje len formálny okruh subjektov, na ktoré sa ochrana vzťahuje, ale zároveň reflektuje, akým spôsobom právo chápe vzťah medzi autonómiou jednotlivca a jeho zraniteľnosťou. Práve prostredníctvom tejto definície sa rozhoduje o tom, komu má byť poskytnutá osobitná právna ochrana a akým spôsobom má byť táto ochrana realizovaná.

Vymedzenie okruhu osôb, ktorým sa poskytuje ochrana podľa pripravovaného nariadenia Európskej únie o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých

Základným východiskom pre určenie osobného rozsahu ochrany v rámci pripravovaného nariadenia Európskej únie o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých (ďalej len „návrh nariadenia") je vymedzenie pojmu „*dospelý*". Práve toto vymedzenie je rozhodujúce pre určenie okruhu osôb, ktorým má byť prostredníctvom opatrení poskytnutá osobitná právna ochrana v cezhraničných situáciách. Podľa čl. 3 ods. 1 návrhu nariadenia sa za dospelého považuje „*každá osoba, ktorá dovŕšila vek 18 rokov, a ktorá z dôvodu poruchy alebo nedostatočnosti svojich osobných schopností nie je schopná ochraňovať svoje záujmy*".[7] Z tejto definície vyplýva, že návrh nariadenia pracuje s kombináciou dvoch základných kritérií, a to formálneho vekového kritéria a materiálneho kritéria založeného na schopnosti osoby chrániť svoje záujmy.

Prvým kritériom je dosiahnutie veku 18 rokov, ktoré predstavuje všeobecne uznávanú hranicu právnej dospelosti v právnych poriadkoch členských štátov Európskej únie. Týmto kritériom návrh nariadenia jednoznačne odlišuje dospelé osoby od maloletých. Vekové kritérium plní predovšetkým funkciu právnej istoty a predvídateľnosti, keďže umožňuje jasne vymedziť osobný rozsah pôsobnosti

[7] EURÓPSKA KOMISIA. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023) 280 final, 2023. [online]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0280>

nariadenia. Samotné dosiahnutie veku 18 rokov však nie je postačujúcim dôvodom pre uplatnenie ochranných opatrení.[8]

Druhým, rozhodujúcim kritériom je existencia poruchy alebo nedostatočnosti osobných schopností, v dôsledku ktorej osoba nie je schopná ochraňovať svoje záujmy. Návrh nariadenia týmto spôsobom výslovne odlišuje formálny právny status dospelého od jeho faktickej schopnosti samostatne konať v relevantných situáciách. Pojem *porucha* alebo *nedostatočnosť osobných schopností* je formulovaný široko a neurčito. Neviaže sa výlučne len na existenciu konkrétnej diagnózy, ale umožňuje zohľadniť rôzne formy zníženej schopnosti osoby efektívne rozhodovať a konať. Môže ísť o fyzické, duševné, intelektuálne alebo psychosociálne obmedzenia, ako aj o kombináciu viacerých faktorov, ktoré ovplyvňujú schopnosť osoby porozumieť dôsledkom vlastného konania a chrániť svoje oprávnené záujmy. Rozhodujúcim prvkom definície je neschopnosť osoby ochraňovať svoje záujmy. Ochrana podľa návrhu nariadenia sa teda neviaže automaticky na samotnú existenciu zdravotného znevýhodnenia, ale na jeho funkčný dopad na schopnosť osoby konať. Ide o materiálne kritérium, ktoré si vyžaduje individuálne posúdenie konkrétnej situácie osoby.[9]

Takto koncipované vymedzenie okruhu chránených osôb je v súlade so základnými východiskami Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Dohovor v čl. 12 vychádza z princípu rovnakého uznania pred zákonom a odmieta automatické obmedzovanie právnej spôsobilosti na základe zdravotného postihnutia. Zároveň však ukladá štátom povinnosť zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím primeranú podporu pri výkone ich právnej spôsobilosti v prípadoch, keď to ich situácia vyžaduje.[10] Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím v Generálnom komentári č. 1 zdôraznil, že samotná existencia poruchy alebo zdravotného postihnutia nemôže byť dôvodom na vylúčenie osoby z právneho života. Ochrana má byť založená na rešpektovaní vôle a preferencií osoby a na

[8]EURÓPSKA KOMISIA. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023) 280 final, 2023. [online]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0280>

[9]EURÓPSKA KOMISIA. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023) 280 final, 2023. [online]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0280>

[10]Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z., čl. 45. [online]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/317/20100710>

poskytovaní podpory, nie na nahrádzaní jej rozhodovania.[11] Tento prístup sa premieta aj do návrhu nariadenia, ktorý viaže ochranu na neschopnosť osoby chrániť svoje záujmy, a nie na stratu právnej spôsobilosti. Z pohľadu podporovaného rozhodovania je významné, že návrh nariadenia nevylučuje osoby s plnou právnou spôsobilosťou z okruhu chránených osôb. Naopak, vychádza z predpokladu, že aj dospelá osoba s plnou právnou spôsobilosťou sa môže v dôsledku poruchy alebo nedostatočnosti osobných schopností ocitnúť v situácii zvýšenej zraniteľnosti, ktorá si vyžaduje osobitnú ochranu. Vymedzenie okruhu dospelých osôb, ktorých sa má ochrana podľa návrhu nariadenia týkať, tak predstavuje moderný a ľudskoprávne orientovaný prístup, ktorý zabezpečuje požiadavku právnej istoty s rešpektovaním individuálnych schopností a potrieb konkrétnej osoby.

II.

Interdisciplinárne vymedzenie dospelosti považujeme za dôležité zohľadniť z dôvodu, že má svoju reflexiu pri posudzovaní a východiskách pre dospelosť právnu. Pojem dospelosť nemožno v súčasnosti vnímať výlučne len ako právnu kategóriu viazanú na dosiahnutie určitého veku. Moderné poznatky vývinovej psychológie, sociológie, medicíny a práva poukazujú na skutočnosť, že dospelosť predstavuje komplexný a viacrozmerný stav, ktorý sa vyvíja v čase a je ovplyvnený biologickými, psychickými, sociálnymi a právnymi faktormi.[12] Tento interdisciplinárny prístup je osobitne významný v oblastiach, kde sa posudzuje schopnosť jednotlivca samostatne konať, rozhodovať a niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutia, najmä v kontexte ochrany zraniteľných dospelých osôb.

Biologická dospelosť predstavuje fyzický vývin organizmu, jeho reprodukčnú schopnosť a zahŕňa ukončenie rastu kostí, dozretie nervovej sústavy a hormonálnu stabilizáciu, ktorá umožňuje koordinované fungovanie tela a mozgu.[13] Tento rozmer dospelosti je síce nevyhnutným predpokladom plnej psychickej a sociálnej kompetencie, sám o sebe však nie je postačujúci na určenie schopnosti osoby samostatne chrániť svoje záujmy v právnej alebo sociálnej oblasti. Vývinová psychológia poukazuje na to, že biologická zrelosť prebieha nerovnomerne a jej jednotlivé zložky sa dokončujú v rôznych obdobiach. Kým telesný rast je spravidla

[11] Convention on the Rights of Persons with Disabilities. General comment No. 1, 2014, Article 12: Equal recognition before the law, str. 3-5, [online]. dostupné na <https://digitallibrary.un.org/record/812024?v=pdf#files>

[12]Maricopa Open Digital Press, Introduction to Lifespan Development, kapitola: Development is multidimensional, [online]. dostupné na <https://open.maricopa.edu/devpsych/chapter/chapter-1-intro-to-lifespan-development/>

[13]Physical growth and development in adolescence. In Lumen Learning: Lifespan Development. [online]. dostupné na: <https://courses.lumenlearning.com/suny-hvcc-lifespandevelopment5/chapter/physical-growth-and-development-in-adolescence/>

ukončený v štádiu dospievania, dozrievanie mozgových štruktúr, najmä oblastí zodpovedných za reguláciu správania a rozhodovanie, pokračuje aj v období mladšej dospelosti, v období od 20 rokov do 35 rokov. Biologická dospelosť preto neznamená automaticky schopnosť komplexného racionálneho uvažovania alebo samostatného zvládania životných situácií.[14] Z pohľadu práva predstavuje biologická dospelosť iba podporný rámec pre určenie vekovej hranice dospelosti, ktorú využíva aj návrh nariadenia. Biologická zrelosť síce indikuje fyzickú schopnosť konať, no neodráža komplexnú schopnosť zvládať životné situácie, riadiť vlastné rozhodnutia a efektívne chrániť práva a záujmy.

Psychická (emocionálna) dospelosť predstavuje jeden z najvýznamnejších rozmerov dospelosti z hľadiska schopnosti osoby samostatne regulovať emócie, niesť dôsledky vlastného správania, riešiť konflikty a mať realistický obraz o sebe a o svete.[15] Zahŕňa emocionálnu stabilitu, schopnosť sebaregulácie, realistické sebahodnotenie, empatiu a schopnosť porozumieť dôsledkom vlastných rozhodnutí. Ide o komplex schopností, ktoré sa vyvíjajú postupne a sú výsledkom dlhodobého vývinového procesu. Výskumy v oblasti neuropsychológie potvrdzujú, že oblasti mozgu, ktoré sú zodpovedné za plánovanie, kontrolu impulzov a hodnotenie rizík dozrievajú až v mladšom dospelom veku. To znamená, že ani dosiahnutie biologickej dospelosti neznamená automaticky plnú psychickú zrelosť. Navyše, psychická dospelosť môže byť narušená v dôsledku duševných ochorení, neurodegeneratívnych ochorení alebo iných zdravotných stavov, ktoré ovplyvňujú kognitívne a emocionálne funkcie jednotlivca.[16] A preto v kontexte podporovaného rozhodovania je psychická dospelosť kľúčová, nakoľko schopnosť reflektovať dôsledky rozhodnutí a porozumieť právnym informáciám priamo ovplyvňuje, či je osoba schopná samostatne chrániť svoje záujmy alebo potrebuje podporu druhej osoby.

Sociálna dospelosť vyjadruje pripravenosť jednotlivca fungovať ako samostatný člen spoločnosti. Zahŕňa schopnosť preberať pracovnú zodpovednosť, finančnú nezávislosť, vytvárať stabilné medziľudské vzťahy a dodržiavať spoločenské normy a

[14]Physical growth and development in adolescence. In Lumen Learning: Lifespan Development. [online]. dostupné na: <https://courses.lumenlearning.com/suny-hvcc-lifespandevelopment5/chapter/physical-growth-and-development-in-adolescence/>

[15]Jeffrey Jensen Arnett, Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties, 2000, dostupné na <https://assets.ctfassets.net/71uqn4vayf1f/76dukdq5w3C8t9FuPAZdjj/29c82b8a28c1f2e6d612a4c51b52bf3e/Arnett.2000.EA.pdf>

[16] Jeffrey Jensen Arnett, Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties, 2000, dostupné na <https://assets.ctfassets.net/71uqn4vayf1f/76dukdq5w3C8t9FuPAZdjj/29c82b8a28c1f2e6d612a4c51b52bf3e/Arnett.2000.EA.pdf>

pravidlá.[17] Sociálna dospelosť je úzko prepojená s psychickou kompetenciou a často sa posudzuje prostredníctvom praktických prejavov života, ako napríklad samostatného hospodárenia, riešenia konfliktov či schopnosti orientovať sa v spoločenských situáciách. Práve tieto aspekty sú z pohľadu ochrany dospelých osôb mimoriadne významné, keďže nedostatok sociálnych zručností môže viesť k zvýšenej zraniteľnosti a riziku zneužívania, a to aj u osôb, ktoré sú biologicky a psychicky dospelé. Na rozdiel od biologickej dospelosti ide o rozmer, ktorý je výrazne ovplyvnený kultúrnym, sociálnym a ekonomickým prostredím.[18]

V právnom kontexte nadobúda sociálna dospelosť význam najmä pri posudzovaní funkčného dopadu na jednotlivé schopnosti danej osoby. Osoba môže byť schopná chápať význam právnych úkonov, avšak nemusí byť schopná ich prakticky vedieť zrealizovať bez podpory niekoho iného. Sociálna dospelosť tak predstavuje kľúčový most medzi formálnou právnou dospelosťou a reálnou schopnosťou osoby efektívne chrániť svoje práva a záujmy v každodennom živote.

Právna dospelosť je v právnom poriadku Slovenskej republiky spojená s nadobudnutím plnoletosti a predstavuje základný predpoklad vzniku plnej spôsobilosti na právne úkony. Spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou. Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku veku, a to začiatkom dňa, ktorý sa svojím číslom a mesiacom zhoduje s dňom narodenia osoby. Výnimočne možno plnoletosť nadobudnúť aj pred dovŕšením osemnásteho roku uzavretím manželstva, najskôr však v šestnástom roku života, ak to súd v súlade s účelom manželstva povolí. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva, ani jeho vyhlásením za neplatné.[19] Z výkladového hľadiska je potrebné vychádzať z toho, že rozhodujúcim kritériom pre uplatnenie podporovaného rozhodovania nie je samotné dovŕšenie osemnásteho roku veku, ale nadobudnutie plnoletosti ako právneho statusu. Tomu zodpovedá aj záver, že právna úprava podporovaného rozhodovania sa vzťahuje aj na osoby, ktoré síce vek 18 rokov ešte nedosiahli, avšak plnoletosť nadobudli iným zákonom predpokladaným spôsobom, a to uzavretím manželstva.

---

[17]Arnett, J. J. Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? Child Development Perspectives, 2007, str. 68–73. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/227607501_Emerging_Adulthood_What_Is_It_and_What_Is_It_Good_For>

[18]Arnett, J. J. Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? Child Development Perspectives, 2007, str. 68–73. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/227607501_Emerging_Adulthood_What_Is_It_and_What_Is_It_Good_For>

[19] SCHWARCZ, E. *§ 8 Spôsobilosť na právne úkony*. s.16 In DUFALOVÁ, L. a kol. *Občiansky zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025, ISBN 978-80-8232-062-9. 1209 s.

Z pohľadu podporovaného rozhodovania má právna dospelosť špecifickú funkciu. Neznamená automaticky plnú schopnosť výkonu práv, ale predstavuje formálny vstupný rámec, v ktorom sa posudzuje, či a v akej miere osoba potrebuje podporu pri výkone svojej právnej spôsobilosti. Tento prístup reflektuje posun od tradičného modelu substitučného rozhodovania k modelu, ktorý zachováva právnu subjektivitu osoby a zároveň reaguje na jej individuálne potreby.
V širšom interdisciplinárnom pohľade je tak právna dospelosť iba jednou z dimenzií komplexného stavu dospelosti, ktorý zahŕňa aj biologické, psychické a sociálne aspekty.

III.

Veková hranica dospelosti je kľúčovým konceptom pre právne vymedzenie dospelosti a schopnosti osoby vykonávať právne úkony. V európskom priestore, vrátane právneho poriadku Slovenskej republiky, sa ako všeobecný štandard presadzuje vek 18 rokov, ktorý je akceptovaný vo väčšine členských štátov Európskej únie a je v súlade s medzinárodnými dokumentmi, ako je Dohovor OSN o právach dieťaťa.[20] Napriek tomu však veková hranica dospelosti nie je univerzálnou a nemennou kategóriou. Existujú právne poriadky, ktoré stanovujú odlišné vekové hranice dospelosti, pričom tieto hranice môžu byť nižšie, vyššie alebo diferencované podľa typu práv alebo kultúrno-náboženských tradícií. Príkladom je Škótsko, kde je podľa Age of Legal Capacity Scotland Act plná právna spôsobilosť nadobúdaná už vo veku 16 rokov.[21] Na opačnom spektre stojí Singapur, kde bola všeobecná hranica plnoletosti tradične stanovená na 21 rokov, hoci v posledných rokoch dochádza k jej postupnej revízii v oblasti zmluvnej spôsobilosti.[22] Osobitnú kategóriu predstavujú právne poriadky, ktoré pracujú s diferencovanou vekovou hranicou podľa typu práv. Typickým príkladom sú Spojené štáty americké, kde je všeobecná právna dospelosť viazaná na vek 18 rokov, avšak výkon určitých práv je podmienený vyšším vekom, napríklad konzumácia alkoholu alebo držanie strelných zbraní až od 21 rokov.[23]

[20]Dohovor o právach dieťaťa, prijatý Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov 20. novembra 1989. In: Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb. [online]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodne-koordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf>

[21] SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO. Age of Legal Capacity (Scotland) Act 1991. 1991, c. 50. [online]. Dostupné na: <https://www.legislation.gov.uk/en/ukpga/1991/50>

[22] SINGAPORE. MINISTRY OF LAW. Proposal to Lower the Age of Contractual Capacity from 21 Years to 18 Years and the Civil Law. [online]. Dostupné na: <https://www.mlaw.gov.sg/news/public-consultations/proposal-to-lower-the-age-of-contractual-capacity-from-21-years-to-18-years-and-the-civil-law/>

[23] CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION (CDC). Why a Minimum Legal Drinking Age of 21 Works. [online]. Dostupné na: <https://www.cdc.gov/alcohol/underage-drinking/minimum-legal-drinking-age.html>

Podobne v Japonsku platila tradičná hranica právnej dospelosti 20 rokov. Hoci bola všeobecná hranica plnoletosti znížená na 18 rokov, určité činnosti, ako konzumácia alkoholu, fajčenie alebo hazardné hry, zostávajú zákonne obmedzené do veku 20 rokov, čo poukazuje na koncepčný rozdiel medzi všeobecným právnym statusom dospelosti a osobitnými vekovými limitmi pre konkrétne práva alebo povinnosti.[24] Tieto rozdiely potvrdzujú, že veková hranica dospelosti je právnym konštruktom, ktorý má normatívny charakter a nevyjadruje automaticky biologickú ani psychickú zrelosť jednotlivca. V kontexte ochrany dospelých osôb a podporovaného rozhodovania má veková hranica predovšetkým funkciu formálneho filtra, ktorý však musí byť doplnený materiálnym posúdením schopností osoby.

Vymedzenie okruhu dospelých, ktorých sa má ochrana týkať, je fundamentálnou nie len pri tvorbe legislatívy, ale aj pri jej aplikácii a interpretácii. Regulácia ochrany dospelých osôb podľa návrhu nariadenia sa výslovne nevzťahuje na všetkých dospelých, ale len na tie osoby, ktoré sa v dôsledku určitých charakteristík alebo životných okolností nachádzajú v postavení zvýšenej zraniteľnosti.[25] Sú to osoby s fyzickým, psychickým, intelektuálnym alebo senzorickým postihnutím, ktorých schopnosť samostatne konať môže byť obmedzená v dôsledku trvalých alebo dlhodobých zdravotných obmedzení. Tieto obmedzenia však samy osebe neodôvodňujú zásah do právnej spôsobilosti. Rozhodujúci je ich funkčný dopad na schopnosť osoby porozumieť právnym situáciám a chrániť svoje záujmy. Taktiež sú to osoby so zdravotnými ťažkosťami, ako sú duševné ochorenia, demencia alebo Alzheimerova choroba. V týchto prípadoch ide často o progresívne alebo kolísavé stavy, ktoré môžu výrazne ovplyvniť rozhodovacie schopnosti osoby v určitých obdobiach, zatiaľ čo v iných obdobiach môže byť osoba relatívne samostatná. Práve tu má podporované rozhodovanie mimoriadny význam, keďže umožňuje flexibilne reagovať na meniacu sa mieru schopností osoby. Rovnako môže ísť aj osoby, ktoré sa nachádzajú v situácii, ktorá výrazne znižuje ich schopnosť samostatne chrániť svoje práva, hoci nemusia mať diagnostikované zdravotné postihnutie. Môže ísť o osoby po vážnom úraze, v stave akútnej krízy, po traumatickej udalosti alebo v extrémne stresovej sociálnej situácii. V týchto prípadoch nejde o trvalý stav, ale o dočasnú funkčnú zraniteľnosť, ktorá si napriek tomu vyžaduje právnu ochranu.[26]

---

[24] KANPAI-JAPAN. Legal Age in Japan: Adulthood at 18 and 20 Years Old. [online]. Dostupné na: <https://www.kanpai-japan.com/japan-lifestyle/legal-age-adulthood>

[25] EURÓPSKA KOMISIA. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023) 280 final, 2023. [online]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0280>

[26] MIŠOVÁ, I., STAVROVSKÁ Z.: *Podporované rozhodovanie*. Bratislava: Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, 2009, s. 21. ISBN 978-80-89344-03-1. [online]. Dostupné na: <https://www.zpmpvsr.sk/publikacie/2009-Podporovane_rozhodovanie.pdf>

Takto koncipovaný okruh chránených osôb jasne odlišuje formálny status dospelosti od reálnej schopnosti výkonu práv. Ochrana sa neviaže na paušálne kategórie, ale na individuálne posúdenie konkrétnej situácie osoby. Tento prístup je plne v súlade s čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý zdôrazňuje, že osoby majú byť podporované pri výkone svojej právnej spôsobilosti, nie jej zbavované.[27]

Záver

Na základe uvedených východísk možno položiť rečnícku otázku: „*Vie právo chrániť bez tohto aby neprimerane ovplyvňovalo život človeka?*" Osoby dospelé ako subjekty právnych vzťahov môžu v reálnom postavení za určitých okolností potrebovať „*nápomoc*" tretieho subjektu pri prijímaní vlastných rozhodnutí. Kritérium dospelosti teda samo o sebe nemusí byť naplnením rovnosti príležitostí pri presadzovaní vôle. Identifikácia adresátov takto cielenej ochrany je zásadná a to z dôvodu naplnenia účelu na to určených inštitútov. Právna ochrana zraniteľných dospelých nemôže byť vnímaná len ako nástroj kontroly či obmedzovania, ale predovšetkým ako prostriedok podpory ich dôstojnosti a autonómie. Skutočne moderný prístup k ochrane totiž stojí na rovnováhe medzi ochranou a rešpektovaním práva na sebaurčenie. Každý človek, bez ohľadu na mieru svojej zraniteľnosti, má právo rozhodovať o svojom živote v najväčšej možnej miere. Úlohou práva preto nie je nahrádzať jeho vôľu, ale vytvárať podmienky, v ktorých ju môže bezpečne a slobodne vyjadriť – či už prostredníctvom podporných mechanizmov, alebo primeraných záruk proti zneužitiu. Ak chceme hovoriť o skutočnej ochrane, musíme ju chápať ako posilňovanie schopností, nie ich potláčanie. Rešpekt k sebaurčeniu nie je prekážkou ochrany – je jej nevyhnutným základom.

Zoznam použitej literatúry

Odborná literatúra

1. ARNETT, Jeffrey Jensen. Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. In: American Psychologist. 2000, roč. 55, č. 5, s. 469–480. [online]. Dostupné na: https://assets.ctfassets.net/71uqn4vayf1f/76dukdq5w3C8t9FuPAZdjj/29c82b8a28c1f2e6d612a4c51b52bf3e/Arnett.2000.EA.pdf
2. ARNETT, Jeffrey Jensen. Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For? In: Child Development Perspectives. 2007, roč. 1, č. 2, s. 68–73. [online].

[27] Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z., čl. 12. [online]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/317/20100710>

Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/227607501_Emerging_Adulthood_What_Is_It_and_What_Is_It_Good_For
3. DUFALOVÁ, L. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2025. 1209 s. ISBN 978-80-8232-062-9.
4. KNAP, K., ŠVESTKA J. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, 2004. ISBN 80-7201-484-6.
5. MIŠOVÁ, I., STAVROVSKÁ, Z. Podporované rozhodovanie. Bratislava: Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, 2009. ISBN 978-80-89344-03-1. [online]. Dostupné na: https://www.zpmpvsr.sk/publikacie/2009-Podporovane_rozhodovanie.pdf
6. SVÁK, J.. Medzinárodnoprávna ochrana osôb so zdravotným postihnutím. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. 480 s. ISBN 978-80-7676-799-7.

Právne predpisy a medzinárodne dokumenty

1. Dohovor o právach dieťaťa. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb. [online]. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodne-koordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf
2. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z. z. [online]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/317/20100710
3. SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO. Age of Legal Capacity (Scotland) Act 1991. 1991, c. 50. [online]. Dostupné na: https://www.legislation.gov.uk/en/ukpga/1991/50

Legislatívne dokumenty a dokumenty medzinárodných organizácií

1. EURÓPSKA KOMISIA. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých. COM(2023) 280 final, 2023. [online]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0280
2. ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV. VÝBOR PRE PRÁVA OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM. General Comment No. 1 (2014), Article 12: Equal Recognition Before the Law. CRPD/C/GC/1. 2014. [online]. Dostupné na: https://digitallibrary.un.org/record/812024?v=pdf#files
3. SINGAPORE. MINISTRY OF LAW. Proposal to Lower the Age of Contractual Capacity from 21 Years to 18 Years and the Civil Law. [online]. Dostupné na: https://www.mlaw.gov.sg/news/public-consultations/proposal-to-lower-the-age-of-contractual-capacity-from-21-years-to-18-years-and-the-civil-law/

4. SLOVENSKÁ REPUBLIKA. NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Vládny návrh zákona Občiansky zákonník. [online]. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10796
5. SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona Občiansky zákonník, osobitná časť. [online]. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=10796

Elektronické a internetové zdroje

1. CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION (CDC). Why a Minimum Legal Drinking Age of 21 Works. [online]. Dostupné na: https://www.cdc.gov/alcohol/underage-drinking/minimum-legal-drinking-age.html
2. KANPAI-JAPAN. Legal Age in Japan: Adulthood at 18 and 20 Years Old. [online]. Dostupné na: https://www.kanpai-japan.com/japan-lifestyle/legal-age-adulthood
3. LUMEN LEARNING. Physical Growth and Development in Adolescence. In: Lifespan Development. [online]. Dostupné na: https://courses.lumenlearning.com/suny-hvcc-lifespandevelopment5/chapter/physical-growth-and-development-in-adolescence/
4. MARICOPA OPEN DIGITAL PRESS. Introduction to Lifespan Development. Kapitola: Development Is Multidimensional. [online]. Dostupné na: https://open.maricopa.edu/devpsych/chapter/chapter-1-intro-to-lifespan-development/

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Romana Smyčková, PhD.
romana.smyckova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

Mgr. Monika Gabrhelová
monika.fargasova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

Alternatívy právnej ochrany zraniteľných dospelých :
prelomenie paradigmy náhradného rozhodovania
(Od náhradného rozhodovania k podporovanému rozhodovaniu)
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
1. vydanie

ISBN (e-verzia) 978-80-7160-807-3

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

ISBN: 978-80-7160-807-3